

Week 1

Artikel 1 *Opening*

Artikel 2. *credentiebrieven*

Artikel 3. *moderamen*

Artikel 14 *Werkcommissies*

Artikel 17. *Verslag deputaten-financiel*

Artikel 19. *Correspondentie met de Hoge Overheid*

Artikel 20. *Verzoekschrift van br. K. Overzet*

Artikel 22. *Voorstel van de particuliere synode van Overijssel-Gelderland 1961 inzake kerkelijke examens*

Week 2

Artikel 32. *Stukken met betrekking tot hetgeen de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958-'59 blijkens art. 113 harer Acta sub II en IVB overwogen heeft,*

Artikel 34. *Zaken Th. Hogeschool*

Artikel 35. *Brief Gereformeerde Kerk te Schiebroek/Hillegersberg-Centrum*

Artikel 36. *Brief van br. D. te K.*

Artikel 41. *Besluit brief van br. G. Goossens*

Artikel 49. *Besluit enige gezangen*

Artikel 51. *Besluit inzake radio-kerkdiensten*

Week 3

Artikel 53. *Werkwijze der synode*

Artikel 54. *Revisie verzoeken betr. de zaak Ds.Goossens en zaak Soembanese kerken*

Artikel 55. *Geestelijke verzorging militairen*

Artikel 57. *Gravamina ter gen. synode*

Artikel 60. *Contactoefening gebonden kerken*

Artikel 63. *Besluit Contactoefening gebonden kerken*

Artikel 64. *Besluit inzake revisie verzoeken art. 113B sp*

Artikel 66. *Preekconsent en praktische vorming studenten*

Week 4

Artikel 73. *Besluit inzake contactoefening gebonden kerken*

Week 5

Artikel 76. *Benoeming curatoren Theol. Hogeschool*

Week 6

Artikel 91. *Brief van de kerk te Hoogvliet*

Artikel 95. *Besluit ad. Artt. 120, 142, 154- Acta B-Sp*

Artikel 96. *Besluit inzake art.142 Acta Bunschoten-Spakenburg*

Week 7

Artikel 105. *Besluit radio en televisie uitzendingen kerkdiensten*

Artikel 108. *Archief der generale synode*

Artikel 109. *Besluit correspondentie buitenlandse kerken*

Artikel 112. *Financiën synode Bunschoten-Spakenburg*

Artikel 113. *Besluit rapport inzake samenspreking met Christelijke Gereformeerde Kerken*

Week 8

Artikel 118. *Besluit bezwaarschrift br J.L. Struik*

Artikel 121. *Besluit inzake psalmberijming*

Artikel 123. *Besluit inzake tekst belijdenisgeschriften enz*

Week 9

Week 10

Artikel 140. *Revisie verzoeken inzake art 150 Bunschoten-Spakenburg*

Artikel 143. *Besluit inzake revisie verzoek van de kerkeraad van Gouda m.b.t. art. 150 Bunschoten Spakenburg*

Artikel 147. *Besluit inzake br. L. Kondamara*

Week 11

Artikel 154. *Brief Zwolle inzake br L. Kondamara*

Artikel 157. *Besluit inzake Zwolle/Kodamara/ Oost-Soemba/Savoe"*

Artikel 161. *Publieke mededeling inzake Katwijk*

Week 12

Artikel 163. *Toezending uitspraken art 157 aan Zwolle/L.Kondamara/en de kerken van Oost Soemba*

Artikel 165. *Voorlezing van brief aan Zwolle*

Artikel 167. *Besluit inzake revisieverzoeken met betrekking tot art. 151 E der acta van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg,*

Artikel 174. *Benoeming deputaten*

Artikel 181 *Slotzitting*

BIJLAGE Ia (*Acta art. 34*) *VERSLAG van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen over de periode oktober 1958 tot december 1960.*

BIJLAGE 1b(*Acta art 34.*) *Aanvullend Verslag van de handelingen van deputaten-curatoren tot maart 1961.*

BIJLAGE III (*Acta art. 113*) *RAPPORT VAN COMMISSIE III over: het Rapport van Deputaten van de Gen. Synode van Bunschoten - Spakenburg 1958/'59 voor samenspreking met de deputaten van de Chr. Geref. Kerken*

BIJLAGE IV (*Acta art. 109*) *Deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken*

BIJLAGE V (*Acta art. 127*) *Aan de Generale Synode van „De Gereformeerde Kerken in Nederland", vergaderd te Apeldoorn.*

BIJLAGE VI (*Acta art. 73*) *OPEN BRIEF van de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Assen. 1961; betreffende de gevraagde contactoefening met de zich noemende Gereformeerde Kerken*

ACTA VAN DE GENERALE SYNODE VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND, GEHOUDEN TE ASSEN VAN 11 APRIL 1961 - 21 SEPTEMBER 1961

Op maandag 10 april 1961, des avonds om 7.30 uur, is de Kerk van Christus te Assen, daartoe samengeroepen door haar kerkeraad, bijeengekomen in de Bethelkerk, om de zegen des HEEREN af te smeken over de arbeid van de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, die op dinsdag 11 april haar zittingen zou aanvangen.

De praeses van de voorgaande synode, gehouden te Bunschoten - Spakenburg, ds J. van Bruggen te Assen, ging in deze dienst des Woords en der gebeden voor. Hij bediende het Woord Gods over Jesaja 14: 32 met als thema: Sion opgeroepen te belijden, dat zijn sterkte is in de HEERE.

Hierbij werd gewezen op de vertroosting, de besturing en de bestemming van Sion. In het hierna volgend gebed werd het licht van Gods Woord en Geest gevraagd over alle arbeid der synode.

Na deze dienst heeft een samenkomst plaatsgevonden, waarin de afgevaardigden der synode kennis hebben gemaakt met hun respektievelijke gastheren en gastvrouwen.

Eerste zitting, dinsdag 11 april 1961.

Artikel 1

Opening.

Namens de Kerk te Assen, door de voorgaande synode aangewezen om deze synode samen te roepen, opent ds H. Bouma om 9 uur de vergadering. Hij laat zingen Gez. 23: 1, 2, 6, leest Psalm 122 en gaat voor in gebed.

Bij de opening van de 28ste generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland sedert 1892 houdt ds H. Bouma de volgende toespraak.

Weleerwaarde en Eerwaarde Afgevaardigden.

Hooggeleerde Heren Hoogleraren aan de Theologische Hogeschool te Kampen, Weledelgestrengte, Edelachtbare Heren Secretaris en Wethouders der burgerlijke gemeente, en voorts allen, die tot deze vergadering zijt opgekomen.

Hooggeachte Broeders in onze Here Jezus Christus!

In de naam van Hem, die Zich aan de rechterhand van God de Vader bewijst als het Hoofd van Zijn christelijke kerk, door Wien de Vader alle ding regeert, groet ik U met het apostolische woord: genade en vrede worde u vermenigvuldigd (1 Petr. 1: 2).

U in haar midden te mogen ontvangen, acht de Gereformeerde Kerk te Assen geen geringe eer. En het is mij, als voorzitter van haar kerkeraad, een gewaardeerd voorrecht, U hier te mogen verwelkomen.

Het is thans voor de derde maal in de geschiedenis van 's Heren volk in deze landen, dat een generale synode der kerken binnen Assen wordt geherbergd. Terecht heeft ds. H. W. Laman, een van mijn ambtsvoorgangers alhier, bij de opening van de buitengewone generale synode van 1926 er op gewezen, dat ook hieruit kan blijken, dat Assen, gelijk trouwens geheel Drenthe, in vorige eeuwen niet op de voorgrond is getreden in de kerkelijke geschiedenis. Maar de beide generale synoden, hier in de laatste driekwart eeuw gehouden, hebben Assens naam in kerkelijk Nederland bekendheid gegeven.

Van 14 tot 30 augustus 1888 vergaderde hier de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland. Zij was de eerste landelijke synode van de sedert de Afscheiding van 1834 wedergekeerde kerken na de Doleantie van 1886. En het was op deze synode, dat de Christelijke Gereformeerde Kerk in haar meeste vergadering voor het eerst te maken kreeg met voorstellen omtrent vereniging met de door de Doleantie vrijgemaakte kerken.

Het in 1887 te Rotterdam gehouden „Synodaal Convent van Nederduitsche Gereformeerde Kerken (Doleerende) in Nederland" had een zestal deputaten aangewezen, om besprekingen te openen met vertegenwoordigers van de Christelijke Gereformeerde Kerk. In de herfst van 1887 en in het voorjaar van 1888 werden verschillende conferenties belegd. Daarop besloot de eerste voorlopige synode van Nederduitse Gereformeerde Kerken, gehouden te Utrecht, zich terzake van de „kerkelijke hereniging" schriftelijk te wenden tot de synode der Christelijke Gereformeerde Kerk te Assen.

Het is hier en nu niet de plaats en de tijd, de geschiedenis breedvoerig te verhalen. Slechts dit moge in

uw herinnering worden teruggeroepen. In 1834 waren banvonnissen geveld, waren kinderen Gods uitgestoten, en was het tot afscheiding gekomen van degenen die niet van de kerk waren. Maar in het Hervormd Kerkgenootschap was sedertdien een nieuwe generatie opgestaan. Had - om slechts één voorbeeld te noemen - destijds dr. Antonie Rutgers, predikant te Breede in 't Groningerland, zich mede gesteld achter de uitstoting van ds. Hendrik de Cock, de vader der Afscheiding, zijn zoon, dr. F. L. Rutgers was ruim 50 jaar later gekomen tot afwerping van het synodale juk. Bij die Hervormden, die in doleantie waren gegaan, was dus wel kentering gekomen in vergelijking met wat hun „vaderen" een halve eeuw tevoren hadden bedreven. De „zonen" uit 1886 braken met de zonden der „vaderen" uit 1834. Dáárom reeds was het niet vreemd, dat die „zonen" tot de door hun „vaderen" uitgeworpenen kwamen met de bede om „kerkelijke hereniging".

Welnu, op dié vraag van déze aldus vrijgemaakte kerken sprak de synode van Assen uit, dat zij „tot vereeniging met deze Kerken ten volle bereid" was. Toch volstond zij niet met deze simpele bereidverklaring. Zij stelde daarbij haar voorwaarden, nl. dat de „zonen" zouden verklaren, „volkomen" te hebben gebroken met de zonden der „vaderen", o.a. door de erkenning, dat de Afscheiding van 1834 was geschied „in gehoorzaamheid aan en in overeenstemming met Gods Woord".

Het is duidelijk: de synode van Assen begeerde wel „vereniging", maar slechts dan wanneer ten volle werd gebroken met het kwaad van het verleden. Zij begeerde geen „nieuw begin", waarbij men „wat in het verleden geschied is" „aan het oordeel van God" zou „overlaten". Trouwens, de genoemde voorlopige synode van de kerken der doleantie zelf had reeds aan de Asser synode geschreven, „met welk gevoel van zelfaanklacht en verwijt we onzerzijds op ons verleden sinds 1816 terugzien".

Dat het bij zaken als de onderhavige nauw luistert, stond voor de broeders ter weerszijden destijds wel vast. En het is voor de synode, die bijna 73 jaar later gaat aanvangen, van grote betekenis, dat zij goede acht geeft op deze „les der historie". Want ook de huidige generale synode krijgt te maken met verzoeken om kerkelijke „vereniging". Zij zal zich opnieuw hebben te beraden over wat de Here in dezen gebiedt. Het worde u, mannenbroeders, gegeven, dat ge evenals de eerste hier gehouden synode tracht naar de maatstaf der Schriften.

Ge zult het verstaan, dat het verdere verloop der geschiedenis van de „vereniging" van 1892 thans moet blijven rusten. Het zij me vergund, nog een enkele opmerking te maken in verband met de generale synode der sedert 1892 verenigde kerken, die in 1926 hier bijeenkwam. Zoals reeds gezegd, was dat een „buitengewone" synode. Er waren „buitengewone" moeiten gekomen, die de kerkeraad in die dagen er toe hadden gebracht- overeenkomstig het verzoek van twee particuliere synoden, een vervroegde generale synode samen te roepen. Hoewel die „moeiten" in de jaren 1925 - 1926 acuut waren geworden, bestonden ze in feite reeds langer. Toen de eerste wereldoorlog ten einde was, bleek op meer dan één punt, dat verval de kerken bedreigde. De levenstoon van het gereformeerde volk was verflauwd. Er werd veruitwendiging geconstateerd over heel de linie.

Ook dit proces van verval uitvoerig te schetsen, is op dit moment niet mogelijk. Ter synode van Assen bleek dit verval wel heel duidelijk op twee punten. Enerzijds was daar dr. J. G. Geelkerken, die door zijn dogmatische opvattingen toch de betrouwbaarheid van Gods openbaring in de Schriften had ondermijnd. zo niet losgelaten. Anderzijds kwam het tot een afwijken van de gereformeerde kerkregering, doordien een synode zich aanmatigde te gaan doen hetgeen des kerkeraads is, in haar schorsing en afzetting van genoemde dienaar des Woords. De derde hiërarchie kreeg de kerken in haar dodelijke greep.

Wie de persverslagen van de openbare zittingen van die synode inziet, komt diep onder de indruk van de strijd, die sommigen toen hebben gevoerd tegen deze verwording van het gereformeerde kerkrecht. En weer moet ik opmerken, dat het voor uw vergadering, mannenbroeders, van de grootste betekenis zal zijn, acht te geven op de „les der historie". Ook uw vergadering krijgt op meer dan één manier te maken met moeilijke aangelegenheden. Evenals er vóór 35 jaar veel verwarring bleek te bestaan in kerkrechtelijk opzicht, is dit thans het geval. En gij, mannenbroeders, staat bloot aan in de wortel gelijksoortig gevaar als de voorgaande Asser synode. Vandaag weten wij het allen: toen zij dr. J. G. Geelkerken schorste en afzette, maakte zij zich schuldig aan hiërarchie. En we weten, dat elke hiërarchie in de kerk een afwijking is van de schriftuurlijke lijn, die de Here heeft gewezen. Maar evenzeer wijkt van die rechte lijn af het individualisme, dat telkens weer in het kerkelijke leven binnendringt. Het worde u, derde Asser synode, gegeven de lijnen van schriftuurlijke kerkregering te volgen in goede trouw aan uw aller confessie.

Het program van uw werkzaamheden is van vrij grote omvang. Wie de door de roepende kerk samengestelde „voorlopige rol van werkzaamheden" inziet, zal dit willen beamen. Ge zult moeten handelen over voorstellen aangaande het kerklied. De zaak van een nieuwe psalmberijming en van de herziening van de gezangenbundel blijkt steeds sterker in de kerken te leven. Ook moet ge oordelen over de modernisering van de tekst van onze confessionele en liturgische formulieren. De geestelijke verzorging van militairen wordt voor uw aandacht gebracht, evenals de wijze van examinatie van de aanstaande dienaren des Woords. De verhouding tot de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland wordt in een rapport van door uw voorgangster benoemde deputaten aan de orde gesteld. Daarnaast zijn er nog de andere deputaten-rapporten, die regelmatig op een synodale tafel voorkomen. Maar in de u gedrukt ter hand gestelde „voorlopige rol van werkzaamheden" beslaat de vermelding van al déze zaken niet de helft van de ruimte. Tal van particuliere zaken en diverse andere stukken zijn in aanzienlijk getal voor u neergelegd. De stapel mappen, waarin het alles is ondergebracht groeide in de loop van de laatste weken steeds verder uit. Een aantal „aanvullingen" bij de voorlopige rol van werkzaamheden werd Leeds rondgezonden. En er ligt nu weer een hele lijst van aanvullingen voor u. Bij dit alles zijn zaken die van importantie voor het kerkelijke leven zijn. Het feit, dat er geen onaanzienlijk aantal revisieverzoeken, bezwaarschriften en klaagschriften zijn ingekomen, verraadt, dat twistgedingen het kerkelijk leven hier en daar in beroering brengen. Nu zal wel niemand verwachten, dat een generale synode twisten kan ternederleggen. Daarvoor is allereerst nodig verootmoediging bij de twistenden. Het moge evenwel u gegeven worden, het uwe bij te dragen voor het wegnemen van wat tot heden de rede verstoort.

Tenslotte is nog te noemen een groot aantal missiven die betrekking hebben op de verhouding tot degenen, die in 1944 ons hebben uitgesloten door hun tuchtmaatregelen. Ook in deze zaak zal uw vergadering geen oplossing kunnen geven. Wel bid ik u toe, dat gij op zodanige wijze ook over dit punt moogt spreken, dat het God in de hemel zal behagen en dat velen die zich thans nog tegen ons over stellen tot inzicht van het schadelijke van hun weg komen.

Toen in 1888 de eerste Asser synode werd gehouden, was het, aldus ds. W. H. Laman in zijn openingsrede voor de tweede Asser synode, de eerste keer in de geschiedenis van de kerken der Afscheiding, dat de grote liberale pers aandacht aan deze bijeenkomst schonk.

Niet minder stond de tweede Asser synode, die in 1926 vergaderde, in het brandpunt van de belangstelling. En nu thans de derde Asser synode aanvangt, zijn opnieuw veter ogen op haar gevestigd. Mijn hooggeschatte ambtsbroeder, de praeses der voorgaande generale synode, ds J. van Bruggen, wees er in zijn predikatie in de bidstond voor uw vergadering, gisteravond in dit gebouw gehouden, reeds op.

Deze belangstelling behoeft niemand te bevreemden. De kerk en haar handelingen, ze ZIJN van onschatbare betekenis voor héél het leven der mensen. Deze betekenis wordt, helaas, telkens weer scheef voorgesteld. Maar één ding staat vast. en het zal op de laatste dag der wereldhistorie voor állen duidelijk worden: de plaats van de trouwe kerk van Jezus Christus is centraal in deze wereld.

Deze betekenis der kerk is in het Oude Landschap Drenthe lange jaren recht gezien. Wanneer in vroeger jaren de dusgenaamde „Loffelijke Etstoel". het college waaraan in Drenthe de rechtspleging was opgedragen, vergaderde, moest volgens alhier bestaande „kerkgewoontus" de Asser predikant de zgn. „lottingspreek" houden: een predikatie ter opening van de Lottingen of rechtsdagen. En is niet de eerste predikant alhier, ik bedoel ds. Johannes Rusius, beroepen als dienaar des goddelijken Woords voor het landschapsbestuur? De kerk ontving van de zijde van de Overheid haar rechtmatige erkenning.

Het verheugt ons dan ook zeer, dat ter gelegenheid van de opening dezer 28ste generale synode van de sedert 1892 verenigde gereformeerde kerken in Nederland, het Gemeentebestuur zich hier wil laten vertegenwoordigen door afvaardiging van de Weledelgestreng Heer Gemeente-secretaris en door de Edelachtbare Heren Wethouders dezer gemeente, die in de gelegenheid waren, acte de presente te geven. Hier in Assen houden wij in goede herinnering, dat, toen ten tijde van de Afscheiding van 1834 de gereformeerden alom in den lande zwaar werden vervolgd om hun geloof, het gemeentebestuur van Assen een soepele houding innam. En van de goede welwillendheid, die de kerk te Assen in de laatste jaren uwerzijds mocht ontwaren, willen wij gaarne ook thans getuigenis geven. U hoede zich overtuigd, dat de leden van de nu aanvangende generale synode van de gereformeerde kerken in ons land uw aanwezigheid op hoge prijs weten te stellen.

Geachte aanwezigen, broeders afgevaardigden naar de generale synode, we lazen daarstraks die altijd

weer aangrijpende psalm met zijn zegenbede voor de kerk.

Onze God geve u. dat gij door uw s beid de vrede van Gods vol': moogt voorstaan en bevorderen door al uw handelingen. Hij. de God van het Woord, binde u aan dat Woord. Dan moogt ge u verzekerd houden van de onmisbare en verlichtende werking van Zijn Geest.

Hiermede verklaar ik deze vergadering voor geopend.

Artike1 2.

credentiebrieven

Door de roepende Kerk worden de credentiebrieven nagezien en vergeleken met de door de afgevaardigden getekende presentielijst.

Afgevaardigd zijn

Door de particuliere synode van G r o n i n g e n:

primi:

Ds E. T. van den Born, Helpman.
Ds D. van Houdt, Uithuizermeeden.
Ouderl K. van Huizen, Groningen.
Ouderl H. Oosterhuis, Noordwolde (Gr.).

secundi:

Ds W. van der Lingen, Schildwolde.
Ds H. J. Meijerink, Aduard.
Br. J. van der Molen, Loppersum.
Ouderl. E. van der Veen, Ulrum.

Door de particuliere synode van F r i e s l a n d:

Primi:

Ds J. F. Heij, Drachten.
Ds H. van Tongeren, Leeuwarden.
Ouderl. A. Doornbos, Hallum (Fr.).
Ouderl. D. Schotanus, Minnertsga.

secundi:

Ds J. Hettinga, Harlingen.
Ds W. Vis, Buitenpost.
Ouderl. F. J. Bijzet, Dokkum.
Ouderl. R. Jelgerhuis, Minnertsga.

tertii:

Ds. H. W. Noordman, Driesum.
Ouderl. T. Holwerda, Buitenpost.
Ouderl. G. Sennema, Sneek.

Door de particuliere synode van D r e n t h e:

Primi:

Ds J. van Bruggen, Assen.
Ds J. ten Hove, Mussel.
Ouderl. K. Stam, Meppel.
Ouderl. J. Stout, Stadskanaal.

Secndi:

Ds L. Douw, Stadskanaal.
Ds J. M. Zinkstok, Meppel.
Ouderl. A. Barelds, Tweede Exloërmond.
Ouderl. G. C. Petersen, Emmen.

Tertii:

Ouderl. J. Riks, Hoogeveen.

Ouderl. R. Stevens, Hooghalen.
Door de particuliere synode van Overijssel -Gelderland:
primi

Ds I. de Wolff, Enschede-N.
Ds J. C. Janse, Zutphen.
Ouderl. J. Jansen, Winterswijk.
Ouderl. C. C. de Vries. Hattem.

secundi:

Ds G. Visée, Kampen.
Ds D. Zemel, Enschede-Z.
Ouderl. A. Kisteman, Rouveen.
Ouderl. P. A. Nawijn, Blokzijl.

Door de particuliere synode van U t r e c h t:
primi:

Ds M. J. C. Blok, Utrecht-N.W.
Ds G. Hagens, Bussum.
Ouderl. J. van Buuren, Driebergen.
Ouderl. G. Grasdijk, Amersfoort.

secundi:

Ds. J. van der Wielen, Loenen a/d Vecht.
Ds D. Nieuwenhuis, Bunschoten - Spakenburg.
Ouderl. H. Griffioen, Loenen a/d. Vecht.
Ouderl. A. F. Don, Bussum.

terti:

Ds H. Veltman, Zeist.
Ds K. Deddens, Amersfoort - C.
Ouderl. G. Bijlenga, Breukelen.
Ouderl. R. van Loenen, Amersfoort-C.

Door de particuliere synode van Noord - H o l l a n d:
primi:

Ds J. Meester, Amsterdam-Z.
Ds J. P. van der Stoel jr, Amsterdam-C.
Ouderl. H. C. J. Vermeulen, Amsterdam-C.
Ouderl. H. W. van Veen, Amstelveen.

secundi:

Ds A. Bos, Haarlem.
Ds C. P. Plooy, Heemstede.
Ouderl. P. G. Knibbe, Amsterdam-Z.
Ouderl. T. W. Postma. Amsterdam-W.

terti:

Ouderl. H. C. Sjakes, Amsterdam-C.
Ouderl. H. A. van de Wetering, Amsterdam - W.

Door de particuliere synode van Zuid - H o l l a n d:
primi:

Ds J. Faber, Schiebroek - Hillegersberg - Centrum.
Ds E. Teunis, Monster.
Ouderl. G. de Jonge, Voorburg.
Ouderl. G. van der Leeden, Schiedam.

secundi:

Ds F. de Vries, 's-Gravenhage-O.
Ds D. K. Wielenga, Rotterdam-C.
Ouderl. J. B. Otten, Rotterdam-C.

Ouderl. W. Schouten, Capelle a/d IJssel.
tertii

Ouderl. J. van den Berg, Pernis.
Ouderl. A. de Graaf, Voorschoten.

Door de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg:
primi:

Ds C. van der Jagt, Zoutespui
Ds J. Keizer,, Brouwershaven.
Ouderl. C. R. Boeije, Zoutespui.
Ouderl. A. de Visser. Goes.

secundi:

Ds O. J. Douma, Vlissingen.
Ds W. Vreugdenhil, 's-Hertogenbosch.
Ouderl. J. C. Douw.. Zoutelande.
Ouderl. M. van Helden, Treebeek (L.)

Het blijkt, dat alle primi-afgevaardigden aanwezig zijn, met uitzondering van br. K. Stam, die vervangen is door zijn secundus, br. G. C. Petersen.

Artikel 3.

moderamen

Onder leiding van ds H. Bouma gaat de vergadering over tot verkiezing van het moderamen der synode, waarvan de uitslag is, dat aangewezen worden tot:

praeses: ds J. van Bruggen, Assen;
assessor: ds E. T. van den Born, Helpman;
1e scriba: ds M. J. C. Blok, Utrecht N/W;
2e scriba: ds G. Hagens, Bussum.

Artikel 4.

Mededelingen inzake voorbereiding synode

Ds H. Bouma doet nog enige mededelingen inzake de voorbereidende werkzaamheden van de roepende kerk. De ingekomen stukken zijn door haar in mappen geordend. Voor de vermenigvuldiging van stukken staat een typekamer met cyclostyleer-inrichting ter beschikking van de synode.

Ds Bouma wenst de moderamenleden de wijsheid en kracht des HEEREN toe. Hij verzoekt hen hun plaatsen achter de moderamentafel in te nemen, waaraan zij voldoen. De vergadering wordt geconstitueerd.

Artikel 5.

Woord van de praeses

De praeses, ds J. van Bruggen, dankt, mede namens de andere moderamenleden, de vergadering voor het in hen gestelde vertrouwen. Hij verzoekt de volledige medewerking der vergadering, en spreekt uit, dat wij allen geheel afhankelijk zijn van de zegen des HEEREN, die wij ook stellig mogen verwachten, wanneer wij in gehoorzaamheid aan Zijn Woord onze arbeid verrichten.

De leden der synode, alsmede de aanwezige hoogleraren-adviseurs Doekes, Kamphuis en Schilder, betuigen door op te staan hun instemming met de drie Formulieren van Enigheid, en beloven al hun arbeid in gebondenheid aan Gods Woord en deze Formulieren te zullen verrichten.

De praeses dankt ds Bouma voor de opening der vergadering; en voorts de roepende kerk voor de voortreffelijke wijze, waarop zij het voorbereidende werk voor deze synode heeft verricht. Aan de reeds genoemde hoogleraren der Theologische Hogeschool wordt een hartelijk welkom toegeroepen. Voorts stelt de praeses voor ds Bouma als dienaar des Woords van de Kerk te Assen uit te nodigen als adviseur de synode te dienen. De vergadering gaat met dit voorstel gaarne accoord, waarna ook ds Bouma zijn instemming met de belijdenis betuigt. De vergadering wordt geschorst tot 4 uur n.m.

Artikel 6.*Vergadertijden*

Na heropening wordt besloten de vergadertijden der synode aldus vast te stellen op dinsdagen: van 10 - 12, van 14 - 17.30 en van 19 - 22 uur;

op woens- en donderdag: van 9 - 12, van 14 - 17.30 en van 19 - 22 uur; op vrijdagen: van 9 - 12, van 14 - 16 uur.

Artikel 7.*Pers*

Van de redacties van het „Gereformeerd Gezinsblad“, „Kerknieuws“, van de dagbladen, aangesloten bij de Rotterdammer-combinatie en de „Verenigde Provinciale Christelijke Dagbladpers“ zijn verzoeken ingekomen om tot de openbare zittingen der synode toegelaten te worden en daarvan verslagen te maken en te publiceren in haar organen. (Ag. VIII-H).

De synode besluit deze verzoeken in te willigen onder dezelfde voorwaarden, die ook op de synoden van Enschede en Bunschoten-Spakenburg gesteld werden.

Artikel 8.

Op voorstel van het moderamen besluit de synode geen stukken in behandeling te nemen, die na de morgenpostbestelling van vrijdag 14 april inkomen.

Artikel 9.

De synode besluit aan de Copieerinstelling v. d. Berg te Kampen te berichten, dat van haar aangeboden diensten (Ag. VIII-I-1) geen gebruik zal worden gemaakt, daar de synode het stencilwerk in eigen beheer uitvoert.

Op zijn verzoek (Ag. VIII-I-2) besluit de synode aan ds Joh. Francke te Hoogeveen afschriften van de werkrapporten der synode te doen toekomen voor zijn particulier archief.

Artikel 10.

Prof. C. Veenhof bericht aan de synode, dat het niet in zijn bedoeling ligt de synodale vergaderingen geregeld bij te wonen. Wel is hij bereid desgevraagd de synode in een of andere zaak van advies te dienen.

Prof. dr H. J. Jager bericht, dat hij in een bepaald geval advies wil geven aan de synode, als het een kwestie betreft, die op zijn studieterrein ligt.

Prof. dr L. Doekes bericht, dat hij zoveel hem mogelijk is de synode van advies zal dienen.

Van Prof. J. Kamphuis is er bericht, dat het in zijn voornemen ligt de vergaderingen der synode bij te wonen.

Profs H. J. Schilder bericht, dat hij naar vermogen de synode van advies zal dienen. (Ag. VIII-C-3).

Artikel 11.

De synode besluit op voorstel van het moderamen, dat bedenkingen tegen de concept-Acta dezer synode schriftelijk dienen te worden ingebracht.

Artikel 12.

De Acta van de part. synode van Groningen (d.d. 15 juni 1960), van de part. synode van Zuid-Holland (d.d. 15 oktober 1959-29 maart 1960) en van de part. synode van Zuid-Holland (d.d. 12 oktober -- 16 november 1960) worden in het archief gedeponerd. (Ag. IX-B-1, 2, 3)

Artikel 13.

Betreffende de stukken, vermeld in het Ag. hfdst. IX-C 1 - 7, stelt de Kerk te Nieuwendam-A'dam-Noord voor, deze voor kennisgeving aan te nemen, daar het niet zonder meer tot de taak der synode behoort op deze verzoeken in te gaan; en van dit besluit aan de afzender; kennis te geven. (Ag. IX-B-9)

De vergadering besluit conform dit voorstel, daar niet een Kerk één dezer zaken heeft overgenomen en

ter synode gebracht.

Om gelijke reden worden de stukken Ag. IX, C 9, 10, 11 ter zijde gelegd.

Artikel 14

Op voorstel van het moderamen besluit de synode een viertal commissies van voorbereiding in te stellen, die van advies hebben te dienen met betrekking tot de onderscheiden punten van het agendum. Deze commissies worden als volgt samengesteld:

Commissie I: Ds J. Meester, Voorzitter; Ouderl. j. van Buuren. Ds J. Faber, Ds j. F. Hey. Ouderl. C. G. Petersen. Ouderl. H. W. van Veen. Ouderl. A. de Visser. Adviseur: Prof. J. Kamphuis.

Commissie II: Ds J. P. van der Stoel Voorzitter; Ouderl. A. Doornbos; Ouderl. J. Jansen, Ouderl. G. de Jonge, Ouderl.. D. Schotanus; Ds. E. Teunis, Ds. H. van Tongeren. Adviseur: Prof. H. J. Schilder.

Commissie III: Ds D. van Houdt, Voorzitter; Ouderl. C. R. Boeije, Ouderl. G. Grasdijk, Ds J. ten Hove, Ds C. van der Jagt. Ouderl. G. van der Leeden, Ouderl.. H. C. J. Vermeulen.

Commissie IV: Ds I. de Wolff, Voorzitter; Ouderl. K. van Huizen, Ds J. C. Janse, Ds J. Keizer, Ouderl. H. Oosterhuis, Ouderl. J. Stout, Ouderl. C. C. de Vries. Adviseur: Prof. Dr. L. Doekes.

De zaken, die aan de verschillende commissies worden toevertrouwd, zijn op het achter in deze acta vermelde agendum der Synode telkens met het nummer der betreffende commissie aangeduid. Ook het moderamen neemt de voorbereiding van enkele agendapunten voor zijn rekening. Op het agendum zijn ook deze zaken aangeduid.

De praeses gaat de vergadering in dankzegging voor.

Tweede zitting, woensdag 12 april 1961.

Artikel 15.

De praeses leest Zach. 4, laat zingen ps. 147: 6 en gaat voor in gebed. Bij het appèl nominaal blijken alle afgevaardigden aanwezig te zijn. De praeses doet enige mededelingen betreffende de werkwijze der synode, waarna de vergadering geschorst wordt en in commissies uiteengaat.

Derde zitting, donderdag 13 april 1961.

Artikel 16.

De praeses opent de vergadering, leest Openb. 11: 1 - 14, laat zingen ps. 95: 2 en 4, en gaat voor in gebed. Bij het appèl nominaal blijken alle afgevaardigden aanwezig te zijn.

De praeses doet mededeling van het feit, dat br. J. van der Molen te Loppersum thans geen ambtsdrager meer is. maar wel per credentiebrief als afgevaardigde naar de synode is gedeputeerd. Hij stelt voor, dat de synode er in bewilligt deze broeder in haar midden te ontvangen. Aldus wordt besloten.

Artikel 17.

Verslag deputaten-financieel

Br. G. Grasdijk brengt namens Commissie III verslag uit over het Rapport van deputaten-financieel van de Theologische Hogeschool over de jaren 1958 en 1959 (Ag. III-B). Conform het verzoek van deputaten stelt de commissie voor, dat de accountantsrapporten, voorzover deze niet in het kerkelijk archief zullen worden gedeponeerd, weer aan deputaten zullen worden teruggezonden.

Het advies wordt bijgevoegd opdracht te geven, dat genoemde deputaten voor de archieven van de 29 classes onzer Kerken één exemplaar aan de bekende adressen verzenden.

De commissie constateert, dat door deputaten aan alle reglementaire voorschriften is voldaan, en stelt ten slotte voor, dat aan de afgetreden penningmeester, br. C. Lettinga, in een persoonlijk schrijven de hartelijke dank der synode wordt betuigd voor zijn uitnemende arbeid, in deze door hem verricht.

De synode besluit conform deze voorstellen der commissie.

De vergadering wordt geschorst.

Vierde zitting, vrijdag 14 april 1961.

Artikel 18.

De praeses heropent de vergadering, leest Jen. 43: 22 - 44: 5, laat zingen ps. 30: 4 en gaat voor in gebed. Bij het appèl nominaal blijkt, dat br. Stout met kennisgeving afwezig is, zonder dat hij door zijn secundus is vervangen.

De synode vergadert in comité-generaal.

Artikel 19.

Correspondentie met de Hoge Overheid

Na opheffing van het comité-generaal deelt de praeses mee, dat in besloten zitting is gehandeld over het verslag van commissie III inzake het Rapport van deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid (Ag. IV), en dat besloten werd in openbare zitting de volgende, in de comité-zitting genomen, besluiten bekend te maken:

1. van harte in te stemmen met de woorden van waardering voor de arbeid, die wijlen br. Mr J. W. Bast verricht heeft voor de Kerken, als deputaat voor de correspondentie met de Hoge Overheid en op andere wijze;
2. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te dechargeren met dank voor de veelvuldige en verantwoordelijke arbeid door hen verricht;
3. opnieuw deputaten te benoemen voor de correspondentie met de Hoge Overheid, omschreven door de Generale Synoden van Dordrecht 1893, Groningen 1899 en Amsterdam 1908.

De vergadering wordt geschorst.

Artikel 20.

Verzoekschrift van br. K. Overzet

De praeses heropent de vergadering, en laat zingen ps. 89: 7, 8. Br. K. Stam, die voor het eerst ter vergadering aanwezig is, betuigt door op te staan zijn instemming met de confessie.

Namens commissie II rapporteert br. G. de Jonge over het verzoekschrift van br. K. Overzet te Marum betreffende de erkenning van de doop, in andere kerken bediend. (Ag. I-F.).

De synode besluit aan deze broeder mee te delen, dat zijn voorstel in generlei opzicht door enige kerkelijke vergadering bij de synode aan de orde is gesteld, en dat zij het daarom niet in behandeling heeft kunnen nemen.

Artikel 21.

Namens commissie III brengt br. G. van der Leeden rapport uit over de brief van de brs C. Korpershoek te Maasland en A. 't Hart te Maassluis, waarin zij de synode verzoeken te besluiten de naam onzer Kerken te wijzigen in „Christelijke Kerken”. (Ag. II-A).

Conform het voorstel der commissie spreekt de synode uit, dat de naamsverandering onzer Kerken van zó ingrijpend belang is voor alle Kerken, dat het noodzakelijk is, dat zulk een zaak in de weg van de mindere kerkelijke vergaderingen aan de orde wordt gesteld, opdat alle Kerken de gelegenheid hebben zich hierop te beraden.

Artikel 22.

Voorstel van de particuliere synode van Overijssel-Gelderland 1961 inzake kerkelijke examens

Namens commissie III rapporteert Ds J. ten Hove over het voorstel van de particuliere synode van Overijssel-Gelderland 1961 inzake de „eisen voor het preparatoir en het peremptoir-examen in onze Kerken, zulks in gedeeltelijke afwijking van hetgeen ter zake is besloten in de synode van Amsterdam 1892, art. 2” (Ag. II-B).

Br. C. C. de Vries en Ds J. Faber dienen elk een amendement in, welke door de commissie worden overgenomen, waarna de synode met 4 stemmen tegen het volgende besluit neemt:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van

het voorstel der particuliere synode van Overijssel-Gelderland d.d. 1 maart 1961 inzake de eisen voor de kerkelijke examina;

overwegende:

1. dat dit voorstel betrekking heeft op een alle Kerken betreffende belangrijke zaak;
2. dat in geen der andere zeven particulier-synodale ressorten dit voorstel in behandeling geweest is, wegens indiening ervan, nadat het voorlopig agendum reeds aan de Kerken was toegezonden;
3. dat dus bij dit voorstel de goede kerkelijke voorbereiding voor behandeling door deze generale synode ontbroken heeft;

besluit:

1. aan het verzoek van de particuliere synode van Overijssel-Gelderland niet te voldoen;
2. hiervan mededeling te doen aan de eerstvolgende particuliere synode van Overijssel-Gelderland.

Artikel 23.

Namens commissie II (Ag. VII-C-5) rapporteert ds E. Teunis over een brief van Mevr. R. Z. te A., waarin zij haar overgang naar de gebonden kerkgemeenschap ter plaatse motiveert, met bepaalde bezwaren.

Conform het voorstel der commissie besluit de synode aan adressante te berichten, dat de synode tot haar leedwezen heeft moeten constateren, dat zij zich aan de gemeenschap der Kerk te A. heeft onttrokken, en dat de synode derhalve na kennisneming haar brief terzijde heeft moeten leggen.

Voorts, dat in de weg van gehoorzame wederkeer de mogelijkheid voor haar open is haar bezwaren in de geordende kerkelijke weg aan de orde te stellen.

Artikel 24.

Namens commissie IV rapporteert br. K. van Huizen over de vraag van br. A. W. Steenhof te Velp, of het niet tot de taak der Kerken behoort een predikant te benoemen, speciaal belast met de arbeid onder de Joden in Nederland.

Insgelijks, of het gebed voor de bekering van het oude bondsvolk onder ons niet weer in ere dient te worden hersteld (Ag. IX-A-5).

Overeenkomstig het advies der commissie besluit de synode aan br. Steenhof te antwoorden, dat het niet aan haar staat te beoordelen, of in het midden der gemeente de HEERE wel gedurig voor de bekering van het oude bondsvolk wordt aangeropen. Te dezer zake zal br. Steenhof zijn klacht moeten richten tot de Raad der Kerk die het betreft.

En wat de evangelieprediking aan Israël betreft, dit is niet een zaak der generale synode, maar van elke plaatselijke kerk, hetzij alleen, hetzij in vereniging met andere Kerken, zoals ook door de generale synode van Kampen 1951 werd uitgesproken. Genoemde br. wordt dan ook met deze zaak naar zijn kerkeraad verwezen. De assessor gaat de vergadering in dankzegging voor.

Vijfde zitting, dinsdag 18 april 1961.

Artikel 25

De praeses opent de vergadering, leest Openb. 1: 9 - 20, laat zingen ps. 93: 4, en gaat voor in gebed. Bij het appèl nominaal blijkt br. K. van Huizen vervangen te zijn door zijn secundus, br. J. van der Molen, die zijn instemming betuigt met de belijdenis. Br. A. Doornbos is afwezig, zonder door een ander vervangen te zijn.

De vergadering wordt geschorst en gaat wederom in commissies uiteen.

Artikel 26.

De praeses heropent de vergadering en laat zingen ps. 89: 1.

Ingekomen is een telegram van de Kerk te Albany (W. Austr.), die de synode in al haar arbeid trouw wenst aan het werk des HEEREN (ondertekend VAN GURP). De synode neemt hiervan met dankbaarheid kennis.

Eveneens is een telegram ingekomen van „Van Enk uit Oosten", waarin de synode Gods zegen over

haar beraadslagingen wordt toegewenst. Ook hiervan neemt de synode met waardering kennis.

Artikel 27.

Op voorstel van het moderamen en op verzoek van commissie IV wordt Ds E. T. van den Born aan deze commissie als lid toegevoegd, met name om als rapporteur te kunnen optreden.

Artikel 28.

Namens commissie I brengt Ds J. Faber rapport uit over de revisieverzoeken in betrekking tot art. 113 van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg (Agendum VII A2).

Te 22 uur schorst de praeses de vergadering, nadat ps 76: 1 is gezongen en Ds van Houdt in dankgebed is voorgegaan.

Zesde zitting, woensdag 19 april.

Artikel 29.

De praeses opent te 9 uur de vergadering, leest Job 28: 12-28, laat zingen ps 111: 6 en gaat voor in gebed. Bij het appèl nominaal blijkt br. K. van Huizen weer aanwezig te zijn, terwijl br. A. Doornbos afwezig is.

De discussie over het in art. 28 genoemde wordt voortgezet.

Artikel 30.

De middagvergadering wordt geopend met het zingen van ps 119: 65. Bij het appèl nominaal blijkt br. A. Doornbos ook thans afwezig te zijn. De bespreking van het in art. 28 genoemde rapport wordt voortgezet. Een advies van Prof. Schilder inzake wijziging van één der overwegingen wordt door de commissie overgenomen.

Zevende zitting, donderdag 20 april.

Artikel 31.

De praeses opent de vergadering, leest ps 146, laat zingen ps. 146: 3, en gaat de vergadering voor in gebed. Na gehouden appèl nominaal gaat de synode wederom in commissies uiteen.

Artikel 32.

Stukken met betrekking tot hetgeen de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958-'59 blijkens art. 113 harer Acta sub II en IVB overwogen heeft,

De avondvergadering wordt geopend met het zingen van ps. 138: 4. Bij het appèl nominaal blijkt br. A. Doornbos vervangen te zijn door zijn secundus, br. F. J. Bijzet; en br. G. de Jonge door br. J. B. Otten. Deze broeders betuigen door op te staan hun instemming met de belijdenis der kerk. De discussie over het in art. 28 genoemde rapport wordt hervat.

Een amendement van de brs. C. C. de Vries en Ds I. de Wolff wordt door de commissie overgenomen. Een amendement van Ds van Houdt om in het besluit sub 2 te lezen „de mogelijkheid" in plaats van „de regel" wordt met 30 - 2 stemmen verworpen.

Eveneens een tegenvoorstel van Ds J. van Bruggen en br. J. Stout, met 25 - 7 stemmen.

De praeses brengt het voorstel der commissie nu eerst in onderdelen in stemming, waarna het gehele voorstel (waarbij de aanwezige hoogleraren Doekes en Kamphuis vóór adviseren) met 27 - 4 stemmen en 1 onthouding wordt aangenomen:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van

een tiental stukken, te weten:

a. van de brs H. Buitenbos en H. Kroes, Enschede, d.d. 13 dec. 1960;

- b. van br. A. P. van Eerden, Loppersum, d.d. 30 dec. 1960;
- c. van Ds Joh. Francke, Hoogeveen, d.d. 23 dec. 1960;
- d. van br. A. J. Harthoorn, Deventer, d.d. 29 dec. 1960;
- e. van br. W. E. H. Sleijster, Zwolle, d.d. 1 dec. 1960;
- f. van de kerkeraad te Gouda, d.d. 27 dec. 1960;
- g. van de kerkeraad te Winterswijk, d.d. 28 dec. 1960;
- h. van de particuliere synode van Overijssel/Gelderland, d.d. 1 maart 1961;
- i. van br. G. Goossens, Zwolle, d.d. 3 april 1961;
- j. van de kerkeraad te Utrecht-N/W, d.d. 7 april 1961;

met betrekking tot hetgeen de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958-'59 blijktens art. 113 harer Acta sub II en IVB overwogen heeft,

constaterende,

1. dat de generale synode van Bunschoten-Spakenburg o.a. op grond van algemeen gestelde overwegingen verscheidene revisieverzoeken in de zaak Ds S. J. P. Goossens en de verhouding tot de kerken op Oost-Soemba/Savoe onontvankelijk verklaarde;
2. dat genoemde overwegingen een oordeel inhielden, dat wie ter meerdere vergadering revisie wil vragen van een uitspraak van de voorgangster dier meerdere vergadering, dit alleen. zou kunnen doen via de mindere vergaderingen;
3. dat de appellanten vrezen, dat deze overwegingen voor de toekomst rechtskracht gaan bezitten, en bij incidentele beslissing een aanvulling of wijziging van de kerkenordering invoeren;

van oordeel,

1. dat, wanneer een kerkelijke vergadering bij een bepaalde beslissing, in haar overwegingen of dergelijke, een inzicht uitspreekt over de hantering van afzonderlijke artikelen of van het geheel van de geldende kerkenordering, om daarmede haar conclusie in het betreffende geval te motiveren, daarmede nog niet zulk een formulering van inzicht ook zelve als algemeen geldende regel is te aanvaarden;
2. dat de uitgewerkte en algemene vorm, waarin de overwegingen in art. 113 Acta Bunschoten-Spakenburg 1958-'59 gesteld zijn, licht de gedachte kon doen postvatten, dat hierdoor een bindende rechtsregel gesteld werd met betrekking tot de ontvankelijkverklaring van revisieverzoeken aan meerdere vergaderingen;
3. dat door de onontvankelijkverklaring van verscheidene revisieverzoeken in de zaak Ds S. J. P. Goossens en de verhouding tot de kerken op Oost-Soemba/ Savoe de behandeling van deze zaken niet verhinderd is, wijl zij ook door stukken van anderen aan de orde gesteld waren, welke stukken ter synode Bunschoten-Spakenburg wél ontvankelijk zijn verklaard;

besluit

te volstaan met uit te spreken,

1. dat zij hetgeen de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958-'59 blijktens art. 113 harer Acta sub II en IVB overwogen heeft, en wat geleid heeft tot onontvankelijkverklaring van verscheidene revisieverzoeken met betrekking tot de genoemde zaken, laat voor rekening van die vergadering;
2. dat hetgeen onder sub 1 genoemde hoofden overwogen is niet als norm voor de toekomst geldt, weshalve de regel blijft, dat verzoeken om revisie van besluiten ener meerdere vergadering rechtstreeks bij een volgende gelijksoortige vergadering kunnen en mogen worden ingediend.
3. Van dit besluit geeft zij kennis aan de genoemde adressanten en aan de eerstkomende particuliere synode van Overijssel-Gelderland.

Artikel 33.

De synode gaat in comité-generaal ter behandeling van enkele brieven, die betrekking hebben op voorstellen van pensioensverhogingen voor weduwen van hoogleraren (Ag. III-C 1, 2), waarover br. G. Grasdijk namens commissie III rapport uitbrengt.

Artikel 34.

Zaken Th. Hogeschool

Namens commissie III brengt br. G. Grasdijk in publieke zitting verslag uit betreffende de volgende haar om advies in handen gestelde stukken: het Rapport van deputaten-curatoren van de Theo. Hogeschool over de periode oktober 1958-december 1960 (met aanvulling tot maart Lid 1). de korte verslagen der curatorenvergaderingen, het Verslag van het college van Hoogleraren en het verslag over de bibliotheek gedurende het cursusjaar juni 1959-31 mei 1960. (Ag. III-C-3, 2)

Door al deze rapporten en verslagen loopt de gouden draad van dankbaarheid: „De HEERE heeft het wél gemaakt met de Theologische Hogeschool”!

Overeenkomstig het voorstel der commissie besluit de synode als volgt:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van

- a. het verslag van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over de periode oktober 1958-december 1960 (met aanvulling);
- b. de jaarverslagen over 1958 en 1959 van deputaten-financieel, vergezeld van de volledige accountantsrapporten;
- c. brief van de Kerk te Baarn, d.d. 14 jan. 1961;
- d. idem van de particuliere synode van Zuid-Holland, dd. 20 maart 1961, in verband met een brief van de Kerk te Culemborg, dd. 26 febr. 1961;
- e. een brief van de Kerk te Schiebroek, Hillegersberg-Centrum, d.d. 30 maart 1961;

spreekt uit:

het beleid van genoemde deputaten goed te keuren, hen te dechargeren en hun dank te betuigen voor de bemoeiingen in deze;

en besluit:

- a. het Reglement voor de Theologische Hogeschool voorlopig te wijzigen in afwachting van de in uitzicht gestelde herziening, door in art. 4, 2e lid, in te lassen de woorden „in de regel”, en dit als volgt te lezen: „De hoogleraren der Hogeschool wonen in de regel de vergadering van deputaten-curatoren bij, en wel met adviserende stem;
- b. overeenkomstig de voorstellen van deputaten de honoraria en kindertoelagen van hoogleraren, lectoren en de pensioenen der weduwen te verhogen, en hen te verzoeken op dit punt diligent te blijven;
- c. aan deputaten-curatoren de bevoegdheid te verlenen, in overleg met deputaten-financieel, de traktementen van hen die in vaste dienst der Hogeschool zijn, alsook de uitkeringen aan weduwen, bij gebleken noodzaak voorlopig tot de volgende synode te verhogen;
- d. hiervan mededeling te doen aan deputaten, aan de kerkeraden van Baarn, Culemborg en Schiebroek/Hillegersberg-Centrum, en aan de eerstvolgende particuliere synode van Zuid-Holland.

Artikel 35.

Brief Gereformeerde Kerk te Schiebroek/Hillegersberg-Centrum

In het kader van de in art. 34 vermelde behandeling van de zaken der Theo]. Hogeschool wordt door br. G. Grasdijk ook gerapporteerd over een brief van de Gereformeerde Kerk te Schiebroek/Hillegersberg-Centrum (Ag. III-C-3) betreffende de door Curatoren van de Theo!.

Hogeschool voorgestelde wijziging van art. 4 van het Reglement voor de Theol. Hogeschool van de Gereformeerde Kerken in Nederland, te Kampen, welke in deze Acta reeds vermeld is onder art. 34. De synode besluit conform het advies der commissie aan de kerkeraad te Schiebroek/Hillegersberg-Centrum bericht te geven van de aanvaarding van de voorgestelde wijziging, waarbij ook de brief van deze raad is behandeld geworden. Een afschrift van het werkrapport der commissie zal als bijlage worden bijgevoegd.

Artikel 36.

Brief van br. D. te K.

Namens commissie III rapporteert br. G. Grasdijk over een brief van br. D. te K. (Ag. III-D)

Conform het advies der commissie neemt de synode het volgende besluit met algemene stemmen, terwijl de aanwezige hoogleraren zich van advies onthouden.

De generale synode,

kennis genomen hebbende van

een brief van br. D., belijdend lid van de Gereformeerde Kerk te K., behelzende

- a. de vraag, „of het geoorloofd is als gastkerklid de college-uren Hebreeuws van de Weled. Gel. Heer drs J. P. Lettinga aan de Theol. Hogeschool van de Gereformeerde Kerken te Kampen bij te wonen”;
- b. de mededeling, „dat hij zo nodig gaarne bereid is de noodzaak van deze vraag voor zijn geval nader aan U toe te lichten”;

overwegende,

- A. 1. dat de regels voor toelating tot de lessen aan de Theol. Hogeschool ingevolge besluiten van voorgaande synoden vervat zijn in het „Reglement van de Theologische Hogeschool van de Gereformeerde Kerken in Nederland”;
2. dat dit Reglement toelating als gast tot de lessen niet kent;
3. dat de beslissing over een toelaten tot de lessen berust bij het college van hoogleraren, welks Rector volgens art. 12 van meerbedoeld Reglement „de lopende zaken” regelt;
4. dat in zaken als thans bedoeld van de beslissing van het college van hoogleraren beroep openstaat bij de curatoren der Hogeschool;
- B. 1. dat zaken, waarover het oordeel ener synode gevraagd wordt, haar niet slechts behoren aangeduid te worden als te bestaan, maar haar behoren bekend gemaakt en voorgelegd te worden;
2. dat de noodzakelijkheid of wenselijkheid van nadere toelichting ener zaak pas kan worden beoordeeld, wanneer de zaak zelve bekend is;

constaterende,

1. dat bij informatie is gebleken, dat br. D. nimmer enig bezwaar tegen een beslissing van het college van hoogleraren aan de curatoren heeft voorgedragen;
2. dat br. D. in zijn brief wel schrijft over een „geval”, dat hem „noodzaakt” zijn vraag voor te leggen, maar dit „geval” geheel verzwijgt;

spreekt uit,

- A. dat het college van hoogleraren over het toelaten tot de lessen beslist;
- B. dat, indien br. D. tegen enige beslissing van het College van hoogleraren bezwaren wil indienen hij deze aan de curatoren behoort voor te leggen;

en b e s l u i t

het hierboven gestelde ter kennis van br. D. te doen brengen.

Artikel 37.

Nu de zaken der Theologische Hogeschool afgehandeld zijn, memoreert de praeses het feit, dat onze kerken, ofschoon klein, een eigen Hogeschool onderhouden mogen. Dank komt toe aan onze hoogleraren, bovenal aan God, Die deze Hogeschool ons geeft. Zij wordt ook voorts in het gebed der kerken van harte aanbevolen.

De praeses merkt op, dat wij er bij onze jonge mensen op moeten aandringen ie staan naar het ambt van dienaar des Woords, omdat wij vandaag nog dienaren tekort komen. Het moest eigenlijk zo zijn, dat één predikant niet meer dan 700 zielen te verzorgen had. Het zou een droeve zaak zijn, als wij met de zegen, om welke wij gevraagd en die wij ontvangen hebben, nu eigenlijk geen weg zouden weten.

Artikel 38.

Namens commissie III rapporteert Ds van Houdt over een brief van br. G. Goossens (Ag. II-C), die eerst aan de vergadering wordt voorgelezen.

Artikel 39.

De synode besluit, dat in de week van hemelvaartsdag geen zittingen zullen worden gehouden.

De vergadering zingt ps. 118: 14, waarna Ds van Tongeren in dankgebed voorgeat.

Achtste zitting, vrijdag 21 april.

Artikel 40.

Te 9 uur opent de praeses de vergadering. Hij leest Luc. 15:1-10, laat zingen ps. 103:7 en gaat voor in gebed. Bij het appèl nominaal blijken de brs K. van Huizen, H. Oosterhuis en Jac. Stout afwezig te zijn. De vergadering gaat in commissies uiteen.

Artikel 41.

Besluit brief van br. G. Goossens

De middagvergadering wordt begonnen met het zingen van ps. 32:4. De ouderlingen uit Groningen en br. Stout zijn thans aanwezig.

De vergadering gaat over tot bespreking van het in art. 38 genoemde rapport. Een voorstel van br. C. C. de Vries wordt aangenomen met 23-9 stemmen, zodat het besluit der synode te dezer zake aldus luidt:

De generale synode, constaterende,

1. dat br. G. Goossens in zijn brief, d.d. 30.3.'61, aan de orde wil stellen de wijze van onderhouden van de artikelen 41 en 42 K.O., derhalve zaken, die in eerste instantie slechts de kerkeraden en (of) de classes aangaan;
2. dat niet gebleken is, dat deze zaken op de mindere vergaderingen niet hebben kunnen afgehandeld worden;

spreekt u i t,

dat de inhoud van genoemde brief naar art. 30 K.O. niet in behandeling kan worden genomen, en besluit hiervan mededeling te doen aan br. G. Goossens.

Artikel 42.

De Acta artikelen I-26 worden vastgesteld.

Artikel 43.

De synode gaat in comité-generaal ter behandeling van een bezwaarschrift van br. S. te W. (Ag. VII-

B-I), waarover br. G. van der Leeden namens commissie III rapport uitbrengt. Na dankgebed door Ds E. T. van den Born wordt deze zitting beëindigd.

Negende zitting, dinsdag 25 april.

Artikel 44.

Te 10 uur opent de praeses de vergadering, leest Jes. 40:25-31, laat zingen ps. 27:7 en gaat voor in gebed. Bij het appèl-nominaal blijkt br. K. van Huizen vervangen te zijn door zijn secundus br. J. van der Molen, br. A. Doornbos door br. R. Jelgerhuis, br. K. Stam door br. G. C. Petersen en br. H. W. van Veen door br. T. W. Postma. De broeders Jelgerhuis en Postma betuigen, door op te staan, instemming met de belijdenis der kerk.

De vergadering wordt geschorst en gaat in commissies uiteen.

Tiende zitting, woensdag 26 april.

Artikel 45.

De morgenvergadering wordt geopend met het lezen van Luc. 18:1-8. Gezongen wordt ps. 81:12, de praeses gaat voor in gebed. Bij het appèl-nominaal blijkt br. K. van Huizen als primus-afgevaardigde weer aanwezig te zijn. Overigens is de afvaardiging als op dinsdag 25 april. De hoogleraren Doekes, Kamphuis en Schilder en de adviseur Ds Bouma zijn eveneens aanwezig.

De vergadering gaat weer in commissies uiteen.

Artikel 46.

Te 14 uur opent de praeses wederom de vergadering, en laat zingen ps. 150:1, 3. De assessor, Ds van den Born, is met kennisgeving afwezig.

De vergadering gaat in comité-generaal, ten einde te handelen over het bezwaarschrift van br. S. te W. (vgl. art. 43), idem van de kerkeraad te A. (Ag. VII-B-2) en een brief van br. H. de J. te A. (Ag. VII-B-5).

De vergadering wordt geschorst.

Elfde zitting, donderdag 27 april.

Artikel 47.

De praeses opent de morgenvergadering. Hij leest 2 Cor. 6:3-10, laat zingen ps. 145:2 en gaat voor in gebed.

Bij het appèl-nominaal blijkt br. F. J. Bijzet aanwezig te zijn in plaats van br. A. Doornbos, en voor Zuid-Holland is de primus-afgevaardigde, br. G. de Jonge weer aanwezig.

De vergadering gaat terstond weer in commissies uiteen.

Artikel 48.

Enige gezangen

De avondvergadering wordt geopend met het zingen van de berijming van Romeinen 8:31-39 van Adriaan van Boven uit diens bundel „Heilige Gezangen”.

Bij het appèl nominaal blijkt br. F. J. Bijzet met kennisgeving afwezig te zijn.

Namens commissie II rapporteert Ds J. P. van der Stoel over de in het agendum sub II-D 1-5 vermelde stukken, die betrekking hebben op een eventuele revisie c.q. uitbreiding van de bundel „Enige Gezangen”, in gebruik bij de Gereformeerde Kerken.

Om des tijds wille wordt de discussie afgebroken. Ds J. ten Hove gaat de vergadering in dankzegging voor.

Twaalfde zitting, vrijdag 28 april.

Artikel 49.

Besluit enige gezangen

De praeses opent de vergadering, leest ps. 100, laat zingen ps. 100:1, 3 en gaat voor in gebed. Bij het

appèl blijken br. F. J. Bijzet en Prof. H. J. Schilder met kennisgeving afwezig te zijn.
De in art. 48 genoemde discussie wordt hervat.
Ten slotte valt het volgende besluit:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van

1. het voorstel van de particuliere synode van Utrecht 1960 een commissie van deskundig te achten broeders (en ev. zusters) te benoemen, die tot opdracht krijgt:
 - a. een onderzoek in te stellen naar de gegrondheid van de bezwaren van de Kerk te Hilversum voor de verwijdering van de door haar genoemde gezangen uit de bestaande bundel „Enige Gezangen”;
 - b. ook de overige gezangen op hun schriftuurlijkheid te toetsen;
 - c. een aantal rechtstreeks aan de H.S. ontleende liederen te verzamelen en te beoordelen, of deze zonder bezwaar in de gereformeerde eredienst zouden kunnen worden gezongen;
 - d. welke commissie van haar werkzaamheden en bevindingen uiterlijk een half jaar vóór de generale synode van 1964 rapport uitbrengt aan de Kerken;
2. het bij de particuliere synode van Utrecht 1960 ingediende en door deze P.S. als bijlage toegevoegde bezwaarschrift van de kerkeraad van Hilversum, waarin onder meer de mening wordt uitgesproken, dat het bij de invoering van de betreffende bundel „Enige Gezangen” in 1933 ontbroken heeft aan genoegzame schriftuurlijke toetsing van de daarin opgenomen liederen, en gewezen wordt op naar het inzicht van die kerkeraad onschriftuurlijke gedachten, die voor zouden komen met name in de gezangen 10, 12, 13, 14, 21 en 26 van de bundel „Enige Gezangen”;
3. de mededeling van de kerkeraad van Hoofddorp, d.d. 10 aug. 1960, dat hij instemt met het bezwaarschrift van de kerkeraad van Hilversum inzake de onder 2 genoemde gezangen;
4. de wens, van de kerkeraad van Nieuwendam- Amsterdam-N. d.d. 31 maart 1961 om in te stemmen met het verzoek van de particuliere synode van Utrecht 1960 haar onder I aangehaald voorstel in behandeling te nemen;
5. het voorstel van de kerkeraad van Zwijndrecht d.d. 27 dec. 1960 de opdracht van te benoemen deputaten voor de psalmberijming uit te breiden in deze zin, dat zij zullen onderzoeken, of en zo ja, op welke wijze reeds bestaande of eventueel nog te verwachten berijmingen van andere Schriftgedeelten dan de psalmen kunnen worden toegevoegd aan de bundel opnieuw te berijmen psalmen;
6. het voorstel van de kerkeraad van Zeist in verband met het door de P.S. van Utrecht voorgestelde, de opdracht aan eventueel te benoemen deputaten inzake uitbreiding van de bundel „Enige Gezangen” met berijmde Schriftgedeelten niet hiertoe te beperken, doch derde deputaten op te dragen ook enige zich nauw bij de Schrift aansluitende gezangen in haar onderzoek op te nemen;
7. een schrijven van de kerkeraad van Leeuwarden, d.d. 4 april 1961, waarin hij de generale synode in overweging geeft deputaten te benoemen met de opdracht te onderzoeken, of c.q. in hoeverre reeds bestaande en eventueel nog vóór de eerstvolgende synode te verschijnen berijmingen van andere Schriftgedeelten dan de psalmen zullen kunnen worden gebruikt in onze kerkdiensten;

constaterende,

1. dat het besluit van de synode van Middelburg 1933 tot uitbreiding van de bundel „Enige Gezangen” in geen van de bovengenoemde stukken principieel wordt aangevochten;
2. dat echter wel ernstige kritiek door de kerkeraad van Hilversum geleverd wordt op de inhoud van hetgeen door de synode van Middelburg 1933 ter uitbreiding van de bundel „Enige Gezangen” aan liederen werd gepresenteerd;
3. dat door de particuliere synode van Utrecht 1960 en de kerkeraden van Zwijndrecht, Zeist en Leeuwarden gewezen wordt op de mogelijkheid rechtstreeks aan de H. Schrift ontleende liederen in de bundel „Enige Gezangen” op te nemen, waarbij door de particuliere synode van Utrecht voornoemd en de kerkeraad van Leeuwarden niet name. gewezen wordt op de bundel berijmde

- Schriftgedeelten van br. W. v. d. Kamp (Adriaan van Boven) getiteld: Heilige Gezangen;
4. dat de kerkeraad van Leeuwarden verzoekt ook te doen onderzoeken, of het 'Onze Vader' en het 'Apostolicum' beide recitatief zingbaar gemaakt kunnen worden voor de gemeente, waarbij deze kerkeraad als proef overlegt een melodie-bewerking van het 'Apostolicum' van Yme G. Visser;
 5. dat de kerkeraad van Zeist verzoekt ook enige zich nauw bij de Schrift aansluitende gezangen in het onderzoek van de te benoemen deputaten te doen opnemen;
 6. dat de kerkeraad van Zwijndrecht voor de in deze zaak te verrichten arbeid denkt aan de te benoemen deputaten in zake de psalmberijming;
 7. dat de particuliere synode van Utrecht 1960 deze arbeid echter wenst opgedragen te zien aan een apart voor dit doel in te stellen deputaatschap;

over wegende,

1. dat de mening van de kerkeraad van Hilversum, dat het in 1933 bij de invoering van de huidige bundel „Enige Gezangen” aan. genoegzame schriftuurlijke toetsing van de daarin opgenomen liederen veelszins ontbroken heeft, als juist moet worden aangemerkt;
2. dat de bezwaren, die door de kerkeraad van Hilversum tegen de gezangen 10, 12, 13, 14, 21 en 26 ingebracht worden, van zoveel belang zijn, dat onderzocht moet worden, of deze bezwaren gegrond zijn, en of in verband daarmee besloten moet worden tot verwijdering of gedeeltelijke verandering van deze liederen;
3. dat de door de particuliere synode van Utrecht 1960 in aansluiting aan het bezwaarschrift van de kerkeraad van Hilversum gevraagde toetsing van de gehele bundel „Enige Gezangen” aan de H. Schrift op grond van het onder 1 en 2 genoemde noodzakelijk moet worden geacht;
4. dat de zang in de eredienst gediend zou kunnen worden met een beperkt aantal berijmde Schriftgedeelten, welke zouden kunnen worden opgenomen in de bundel „Enige Gezangen”;
5. dat de arbeid van te benoemen deputaten zou kunnen worden gediend, indien aandacht gegeven wordt o.a. aan de bundel „Heilige Gezangen” van br. W. v. d. Kamp (Adriaan van Boven);
6. dat uitbreiding van de bundel „Enige Gezangen”, als door de kerkeraad van Zeist voorgesteld, gezien de mogelijke konsekwenties, die verdere uitbreiding van een gezangenbundel blijkens de kerkhistorie gemakkelijk inhoudt, geen aanbeveling verdient;
7. dat herziening van de bestaande bundel „Enige Gezangen” en het doen opnemen in deze bundel van liederen als onder 4 bedoeld het instellen van een apart deputaatschap vereist;

besluit

I. deputaten te benoemen, met de opdracht

1. te onderzoeken, of de door de kerkeraad van Hilversum tegen door hem in het bijzonder genoemde gezangen ingebrachte bezwaren gegrond zijn, en of in verband hiermee moet worden besloten tot verwijdering van deze liederen uit de bestaande bundel „Enige Gezangen” óf gedeeltelijke verandering van deze liederen;
2. ook de overige gezangen van genoemde bundel op hun schriftuurlijkheid te toetsen; enige door berijming van daarvoor geschikte Schriftgedeelten verkregen liederen te verzamelen, en te beoordelen, of deze zonder bezwaar in de gereformeerde eredienst kunnen worden gezongen;
3. bij de uitvoering van de onder 3 genoemde opdracht aandacht te geven o.a. aan de bundel „Heilige Gezangen” van br. W. v. d. Kamp (Adriaan van Boven);
4. te onderzoeken, of het 'Onze Vader' en het 'Apostolicum' recitatief zingbaar te maken zijn voor de gemeente, en daarbij aandacht te geven o.a. aan de melodiebewerking van het 'Apostolicum' van Yme G. Visser;
5. van hun werkzaamheden en bevindingen uiterlijk een half jaar voor de eerstvolgende synode rapport uit te brengen aan de Kerken;

II. van de onder I genoemde besluiten kennis te geven aan de eerstvolgende particuliere synode van Utrecht en aan de kerkeraden van Hilversum, Hoofddorp, Nieuwendam/Amsterdam-N., Zwijndrecht, Zeist en Leeuwarden.

De synode neemt dit besluit met 30 stemmen en 1 onthouding, nadat eerst over onderdelen afzonderlijk is gestemd.

Artikel 50.

Radio-uitzending kerkdiensten

Namens commissie III rapporteert Ds D. van Houdt over de volgende stukken:

1. Rapport van de deputaten voor radio-uitzending van kerkdiensten van De Gereformeerde Kerken in Nederland (Ag. I-A-1);
2. Brief van de Gereformeerde Kerk te Leeuwarden met bezwaar tegen een handeling van deze deputaten, die in bovengenoemd rapport wordt vermeld (Ag. I-A-2a);
3. Brief van de classis Leeuwarden, met twee bijlagen, handelend over dezelfde materie als onder 2 genoemd (Ag. I-A-2b).

De discussie wordt om des tijds wille onderbroken.

Artikel 51.

Besluit inzake radio-kerkdiensten

De middagvergadering wordt begonnen met het zingen van ps. 66:1, waarna heel kort in comité wordt vergaderd.

In openbare zitting wordt medegedeeld, dat de synode besloot een telegram aan H.M. de Koningin te zenden ter gelegenheid van Haar 52e verjaardag.

Dit telegram luidt als volgt:

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeengekomen in de Bethelkerk te Assen, den Heere dankbaar, dat Hij Uwe Majesteit wederom een levensjaar heeft willen bewaren, moge Haar thans op Haar verjaardag verzekering doen van de oprechte eerbied en trouw der Kerken jegens Haar en Haar Koninklijk Huis, en bidt, dat de Heere Haar in het aangebroken levensjaar behoeve en alle kracht en wijsheid schenke, die nodig zijn om te midden van de geestelijke afval en verdere nood van volk en volkeren het ambt der Overheid uit te richten tot bevordering van het Koninkrijk van Jezus Christus en de prediking van het Evangelie in alle delen Haars Koninkrijks.

Hierna wordt verder van gedachten gewisseld over het rapport, genoemd in art. 50.

Een voorstel, ingediend door Ds G. Hagens, wordt door de vergadering met 30 stemmen en 1 onthouding aangenomen, luidende als volgt:

De generale synode, gehoord hebbende het rapport der commissie inzake radio-kerkdiensten,

besluit

- a. deputaten voor radio-uitzending van kerkdiensten uit te nodigen tot een samenspreking met het moderamen en de commissie III over enige punten van het rapport;
- b. hen te verzoeken ook in de plenaire zitting tegenwoordig te zijn bij de behandeling van hun rapport.

Nadat nog gezongen is ps. 87:1, gaat de assessor de vergadering in dankgebed voor, en verklaart de praeses de twaalfde zitting voor gesloten.

Dertiende zitting, dinsdag 2 mei.

Artikel 52.

De praeses opent te 10 uur de vergadering, leest ps. 119:97-104, laat zingen ps. 119:65, en gaat voor in gebed.

Appèl nominaal wordt gehouden. Br. K. van Huizen is vervangen door br. J. van der Molen; br. A. Doornbos door br. R. Jelgerhuis; br. G. de Jonge door br. A. de Graaf en br. C. R. Boeije door br. J. C. Douw.

De vergadering gaat wederom in commissies uiteen.

Artikel 53.

Werkwijze der synode

Na heropening door de praeses wordt gezongen ps. 90:I.

De broeders A. de Graaf en J. C. Douw betuigen door op te staan instemming met de belijdenis der kerk.

De artikelen 27-45 der Acta worden vastgesteld.

Namens commissie I rapporteert Ds I. Meester over een voorstel van de particuliere snode van Noord-Holland d.d. 1 maart 1961 en een brief van Br. J. B. Escher te A., d.d. 13 april 1961 (Ag. VII A. 11 a en b.)

Door Ds G. Hagens wordt een amendement ingediend, dat door de commissie op haar verzoek nader bestudeerd zal worden.

Namens commissie II leest Ds E. Teunis thans het door br. G. de Jonge opgestelde rapport over een brief van de kerkeraad van Wageningen (Ag. VIII F) betreffende de werkwijze der generale synoden.

Op voorstel der commissie besluit de synode met algemene stemmen de kerkeraad van Wageningen te schrijven als volgt:

„De voorstellen vervat in uw brief van 18 maart 1961 zullen naar het oordeel van de generale synode bezwaarlijk een efficiënter werkwijze van de vergaderingen van generale synoden kunnen bevorderen. Een algemene regel voor het inzenden van stukken kan moeilijk worden vastgesteld. In het algemeen wordt er door de roepende Kerk naar gestreefd de aanvankelijke termijn zodanig te stellen, dat een goede voorbereiding van de synodale werkzaamheden mogelijk is. Doch als vaste regel moet gelden en blijven gelden, dat elke generale synode zelf de volgorde van haar werkzaamheden en haar werkmethode regelt. Dat sluit in, dat elke generale synode zelf de uiterste datum voor inzending van stukken zal moeten blijven bepalen.

Een min of meer absolute splitsing tussen commissoriale werkzaamheden en plenaire zittingen zal praktisch niet goed „mogelijk zijn. In vele opzichten zou minder doelmatig worden gewerkt. Bovendien is het nagenoeg uitgesloten, dat de commissies regionaal kunnen worden samengesteld.

De voorgestelde regionale commissiearbeid: sou bovendien niet slechts het werktempo vertragen, maar ook de kosten aanzienlijk verhogen.

Het toezenden van rapporten aan secundi op de door u voorgestelde wijze zou bepaalde voordelen kunnen hebben. Deze vervallen echter, zodra de commissievoorstellen in de plenaire zittingen aan de orde komen.

Tenslotte lijkt het niet aannemelijk, dat het invoeren van een periode van constante plenaire synodevergaderingen het werktempo gunstig zou beïnvloeden.

Voor wat betreft uw opmerking over de publicatie van synodale besluiten en uitspraken, is de generale synode van mening, dat het uiteraard aanbeveling verdient deze helder te formuleren. Waar dat zonder bezwaar mogelijk is, dient een wat u noemt „juridische" terminologie te worden vermeden.

De ervaring leert echter, dat deze bij enigszins belangrijke zaken bezwaarlijk achterwege kan blijven.

Wij mogen u hierbij nog verwijzen naar de Acta van de generale synode van Groningen 1946, art. 210 en bijlage XLVI".

Op voorstel der commissie besluit de synode tevens het rapport der commissie - dat uiteraard voor haar rekening blijft - als bijlage aan deze brief toe te voegen.

De vergadering zingt nog ps. 119:69 en dankt bij monde van Ds I. de Wolff de HEERE voor Zijn zegeningen.

Veertiende zitting, woensdag 3 mei.

Artikel 54.

Revisie verzoeken betr. de zaak Ds.Goossens en zaak Soembanese kerken

De praeses opent de vergadering en leest uit de H. Schrift Ef. 6:10-20. Gezongen wordt ps 18:10 en gebeden wordt om Gods onmisbare kracht en wijsheid.

Appèl nominaal wordt gehouden. Ds D. van Houdt is de morgen en middag van deze dag met kennisgeving afwezig. Br. K. van Huizen is weer aanwezig, terwijl br. G. van der Leeden afwezig is en ook niet door een ander vervangen.

Thans komt aan de orde het rapport van commissie I, genoemd in het vorige artikel. Namens deze

commissie deelt Ds J. Meester mee, dat zij het amendement van Ds G. Hagens heeft overgenomen. Het thans gewijzigde voorstel der commissie wordt door de synode -net algemene stemmen aanvaard, en luidt aldus:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van

A. het verzoek van de particuliere synode van Noord-Holland. d.d. 1 maart 1961 aan de generale synode, die te Assen is bijeengeroepen op 11 april 1961, „de revisieverzoeken die betrekking hebben op de zogenaamde 'zaak-Goossens' en op de 'Soembanese Kerken' in handen te stellen van een daartoe door de synode te benoemen deputaatschap voor zwaarigheden te dezer zake, en aan dit deputaatschap de opdracht te geven al de desbetreffende bij U ingekomen verzoeken en klachten nauwkeurig te onderzoeken, die zoveel als mogelijk is te doen wegvallen, en op de volgende generale synode over haar arbeid te rapporteren".

De particuliere synode overweegt hierbij:

a. dat de zogenaamde 'zaak-Goossens' en de zaak 'de Soembanese Kerken' reeds op twee achtereenvolgende generale synoden hebben gediend;

b. dat deze zaken, zoals gebleken is, niet door besluiten van een slechts tijdelijk zitting hebbende meerdere vergadering tot een partijen bevredigende oplossing gebracht kunnen worden;

c. dat de duur ener generale synode om principiële en praktische redenen binnen beperkte grenzen dient te worden gehouden;

d. dat anderzijds de revisieverzoekende kerkeraden en leden onzer Kerken recht hebben op een nauwkeurig onderzoek van hun verzoeken en klachten;

B. een brief van br. J. B. Escher te Amsterdam. die schrijft „dat hij ernstig bezwaar heeft tegen het voorstel van de classis Amsterdam, dat adhaesie verkregen heeft van de particuliere synode van Noord-Holland";

constaterende,

1. dat met betrekking tot de zaken „Ds Goossens" en „de Soembanese kerken" een aantal revisieverzoeken ter tafel zijn (ag. VII A, 2-7) en een bezwaarschrift (ag. VII B3) en een missive van Ds S. J. P. Goossens. d.d. 28 dec. 1960;

2. dat deze revisieverzoeken betrekking hebben op uitspraken en onderdelen van uitspraken, gedaan door de generale synode van Bunschoten/Spakenburg 1958-'59;

van oordeel,

1. dat van bovengenoemde verzoeken niet door een speciaal daartoe te benoemen deputaatschap, maar door déze synode, aan welke zij gericht zijn, moet worden kennis genomen;

2. dat ook de missive van Ds S. J. P. Goossens hier dient te worden gezien;

spreekt uit,

dat het voorstel van de particuliere synode van Noord-Holland, d.d. 1 maart 1961 moet worden afgewezen, althans voor wat betreft het daarin gedane verzoek een deputaatschap voor zwaarigheden te dezer zake te benoemen met de opdracht de ingekomen verzoeken en klachten nauwkeurig te onderzoeken en op de volgende synode over haar onderzoek te rapporteren;

en besluit

aan dit verzoek niet te voldoen, en van dit besluit kennis te geven aan de roepende kerk van de eerstkomende particuliere synode van Noord-Holland en aan Br. J. B. Escher, Tolstraat 89 hs, Amsterdam-Z.

Artikel 55.

Geestelijke verzorging militairen

Namens commissie II rapporteert Ds H. van Tongeren over het verzoek van de kerkeraad van Assen aan deze synode wederom deputaten aan te stellen voor de geestelijke verzorging van militairen, welk verzoek gesteund wordt door de classis Assen, de particuliere synode van Drenthe en de kerk te Zeist, terwijl de kerk te Nieuwendam-Amsterdam-N. geen reden ziet voor het benoemen van deputaten. (Ag. I-E-1, 2, 3).

Door Ds J. Faber en Ds J. van Bruggen wordt een amendement ingediend - het huidige „van oordeel 2c" - , dat door de synode wordt aanvaard met 21-8 stemmen bij 1 onthouding.

Het voorstel der commissie wordt daarna met 1 stem tegen door de synode aangenomen:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van

1. het verzoek van de Kerk te Assen, d.d. 8 dec. 1960 wederom deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen te benoemen;
2. instemmingsbetuigingen met dit verzoek van de classis Assen, d.d. 18 jan. 1961, van de Kerk te Zeist, d.d. 21 febr. 1961, alsmede van de particuliere synode van Drenthe, d.d. 9 maart 1961;
3. een brief van de Kerk te Nieuwendam-Amsterdam-N., d.d. 31 maart 1961, inhoudende, dat er geen enkele reden is tot het benoemen van deputaten voor de zaak der geestelijke verzorging van militairen uit onze Kerken, en dat de zaak van predikanten, die hiertoe voor onbepaalde tijd de dienst in eigen gemeente verlaten, voldoende mag worden geregeld geacht in de art. 6 en 13 der K.O.;

constaterende,

1. dat de generale synode van Amersfoort 1948 besloot, voor de geestelijke verzorging van militairen „geen nieuwe deputaten te benoemen" (Acta art. 158), terwijl de synode van Kampen 1951 (vgl. Acta art. 141) zomin als de daarop volgende synoden hierin verandering bracht;
2. dat zich sindsdien wel een Contact-Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken en een Vereniging van Gereformeerde Reserve-Legerpredikanten heeft gevormd, welke beide (en met name de eerste) veel en goed werk voor de stimulering der geestelijke verzorging van de eigen militairen door de kerken hebben verricht, doch dat sinds 1948 een instantie, die de gezamenlijke kerken voor de gereformeerde militairen bij de Regering kan vertegenwoordigen, heeft ontbroken;
3. dat er de laatste jaren bij herhaling predikanten uit de Gereformeerde Kerken als reserve-legerpredikant in dienst zijn getreden voor onbepaalde tijd, van welke sommigen „geëmeriteerd" werden en anderen weer op andere wijze van hun dienst in eigen gemeente werden losgemaakt;

overwegende,

1. dat de behartiging van de geestelijke belangen van de gereformeerde militairen bij de overheid het best wordt gediend, indien opnieuw een deputaatschap voor de geestelijke verzorging van militairen wordt ingesteld;
2. dat het als een gemis is aan te merken, dat de Overheid bij de benoeming van leger- en vlootpredikanten zich niet tot een officiële instantie van de Gereformeerde Kerken kan wenden voor het inwinnen van advies;
3. dat het onder ten 3. geconstateerde een scheppen van nieuwe posities betreft, daar de predikanten, die voor onbepaalde tijd in militaire dienst gaan, niet in de zin van art. 6 K.O. „aan de kerkenordering onderworpen zijn", terwijl hun „emeritering" naar art. 13 K.O. in dit verband onbevredigend moet worden geacht;
4. dat het sub 3 overwogene regelingen betreft, welke voor alle Kerken gevolgen kunnen hebben, welke regelingen derhalve niet zonder invloed van alle Kerken tot stand dienen te komen;

van oordeel,

1. dat het gewenst is deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen te benoemen;
2. dat aan deze deputaten de volgende opdracht dient te worden verstrekt:
 - a. de Kerken bij de regering te vertegenwoordigen ten behoeve van onze gereformeerde militairen;
 - b. in de huidige situatie als instantie te fungeren, waarbij de Overheid, indien zij dat wenst, advies kan inwinnen met betrekking tot predikanten, die zich bij de Overheid hebben gemeld voor de functie van reserveleger- of vlootpredikant, het een en ander in overleg met de betrokken Kerken;
 - c. zonodig contact te zoeken met predikanten, geschikt en bereid voor de functie van reserveleger- of vlootpredikant, en dezen. in overleg met de Kerken die zij dienen, voor te dragen bij de Overheid;
 - d. zich te beraden op de vraag, of het aanvaardbaar is, dat de predikanten ten behoeve van de geestelijke verzorging van militairen de dienst in eigen gemeente voor Onbepaalde tijd verlaten, hetgeen nu meermalen is geschied; en zo ja, hoe hun positie dan geregeld behoort te worden; en hun advies in dezen minstens drie maanden voor het samenkomen der volgende generale synode aan de Kerken toe te zenden, en bij die volgende generale synode in te dienen;
 - e. ten aanzien van hun arbeid contact te onderhouden met de Contact-Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken en de Vereniging van Gereformeerde Reserve-Legerpredikanten;
 - f. van hun arbeid aan de eerstkomende generale synode rapport uit te brengen;

besluit

1. voor de geestelijke verzorging van militairen een vijftal deputaten met drie secundi te benoemen en dezen te instrueren in de onder „van oordeel" omschreven zin;
2. hiervan kennis te geven aan de Kerken te Assen, Zeist en Nieuwendam-Amsterdam-N., alsmede aan de classis Assen en de particuliere synode van Drenthe.

Artikel 56.

De praeses doet voorlezing van een brief van Deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse Kerken benoemd door Die Synode van Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika, (Ag. V-B).

De synode besluit deze brief ter fine van advies in handen te stellen van commissie IV.

De morgenvergadering wordt geschorst.

Artikel 57.

Gravamina ter gen. synode

De praeses opent de avondvergadering, en laat zingen ps. 56:5, 6. Bij het appèl nominaal blijkt br. F. J. Bijzet br. R. Jelgerhuis te vervangen.

Namens commissie II leest Ds E. Teunis het rapport van Ouderl. G. de Jonge betreffende een verzoek van de particuliere synode van Friesland d.d. 18 mei 1960 inzake indiening van gravamina ter generale synode, én een uitspraak van de particuliere synode van Noord Holland d.d. 1 maart 1961, behelzende bezwaren tegen bovengenoemd verzoek van de particuliere synode van Friesland (Ag, VIII E1, 2).

Conform het advies der commissie besluit de synode met algemene stemmen als volgt:

De generale synode,

Kennis genomen hebbende van

- a. het verzoek van de particuliere synode van Friesland 1960 een soortgelijk besluit te nemen betreffende de inzending van bezwaarschriften aan de generale synode als dat van de classis Leeuwarden van 16 april 1960 en dat van de particuliere synode van Friesland van 20 mei 1960,

daartoe strekkende, indieners van bezwaarschriften te verplichten hun desbetreffende stukken in zoveel exemplaren bij de generale synode in te dienen als deze synode leden telt; een en ander met de bepaling, dat een verzoek om vergoeding van de onkosten van deze inzending aan de generale synode kan worden gericht;

- b. de uitspraak van de particuliere synode van Noord Holland van I maart 1961, dat dit verzoek moet worden afgewezen, omdat het
 1. vooruitgrijpt op het variërend aantal exemplaren, dat ter behandeling van enig bezwaarschrift door de generale synode nodig zal zijn, en
 2. het recht van de eenvoudige tot het indienen van een bezwaarschrift op ongegronde wijze bemoeilijkt, terwijl
 3. het kerkverband met gewilligheid de behandelingskosten van een bezwaarschrift, ook die van daarvoor noodzakelijke commissievergaderingen, heeft te dragen;

overwegende,

1. dat een regeling, al door de particuliere synode van Friesland 1960 ten aanzien van de generale synode wordt voorgesteld, gevaren zou kunnen oproepen voor de rechtszekerheid van appellanten ten aanzien van de ontvankelijkheid van hun appèl;
2. dat de werkwijze van de generale synode het niet noodzakelijk maakt, dat bezwaarschriften in een aantal als door de particuliere synode van Friesland bedoeld op haar tafel worden gelegd, omdat de inhoud dier bezwaarschriften via de werkrapporten van de commissies ter kennis van alle synodeleden wordt gebracht;
3. dat een dergelijke regeling bovendien de taak van de roepende kerk nodeloos zou verzwaren ;
4. dat de beantwoording van de vraag, of appellanten voor vergoeding van de door hen voor vermenigvuldiging van hun bezwaarschriften gemaakte kosten in aanmerking kunnen komen, tot allerlei verwickelingen aanleiding kan geven;

besluit

1. aan dit verzoek niet te voldoen;
2. een afschrift van dit besluit te zenden aan de eerstvolgende particuliere synoden van Friesland en Noord Holland.

Artikel 58.

De praeses doet voorlezing van een telegram van de Bond van Verenigingen van gereformeerde vrouwen, te Den Haag in algemene vergadering bijeen, waarin de synode de wijsheid en kracht des Heeren wordt toegebeden.

De synode neemt hiervan niet hartelijke dank kennis.

Artikel 59.

Namens commissie I brengt Ds J. Faber rapport uit over de stukken, vermeld in het Ag. VII A 2 a-g, i, en betrekking hebbende op de Acta generale synode Bunschoten-Spakenburg I958/9 art. II3 III, IV, VII en VIII.

Om des tijds wille wordt de discussie over dit rapport afgebroken.

Met algemene stemmen besluit de synode donderdagavond een begin te maken met de bespreking van het Rapport van commissie IV inzake „samenspreking" met de gebonden Kerken.

De vergadering zingt nog ps. 138 I, waarna Ds G. Hagens haar in dankgebed voorgaat.

Vijftiende zitting, donderdag 4 mei.

Artikel 60.

Contactoefening gebonden kerken

De donderdagavondvergadering vangt aan te 19 uur.

De praeses leest 2 Tim. 2: 1 - 13, doet zingen ps. 68: 14, en gaat voor in gebed.

De praeses deelt mede, dat het moderamen de hoogleraren Jager en Veenhof heeft uitgenodigd om deel

te nemen aan de besprekingen en te adviseren inzake de rapporten van commissie IV betreffende de zaak der „samenspreking" en contactoefening met de gebonden Gereformeerde Kerken. Deze hoogleraren hebben evenwel gemeend aan deze uitnodiging geen gevolg te moeten geven. Het eerste deel van het rapport van commissie IV wordt thans gelezen door br. C. C. de Vries.

Artikel 61.

Te omstreeks 19.55 uur wordt de lezing van dit rapport onderbroken, en spreekt de praeses de volgende woorden ter herdenking van hen, die vielen:

Wij gedenken al die broeders en zusters uit het midden der Kerken, onder wie voorgangers en dienaren des Woords, die om hun vrezes van God den koning eerden, ook tot het offer van hun leven.

En wij gedenken zoveel mannen en vrouwen, die in het leger en op de vloot om hun trouw aan Vorstin en vaderland en voor recht en vrede hun leven hebben gegeven, en wij gedenken die ontelbaren, die door het geweld van den oorlog en de tirannie van den bezetter zijn gedood, van wie wij bijzonder gedenken zoveel miljoenen van het oude Bondsvolk, welks lijden de Almachtige God thans weer voor het oog der ganse wereld voert.

God trooste die treuren, en make ons getrouw in het bewaren van het pand, dat Hij, door het bloed van zovelen gekocht, ons heeft toebetrouwd; en Hij doe het Vorstenhuis en het volk van Nederland gehoor geven aan de roep, die uit het volkslied tot ons klinkt:

Tot God wilt U begeven,

Zijn heilzaam Woord neemt aan!

De vergadering, die deze woorden staande heeft aangehoord, neemt daarna twee minuten stilte in acht ter gedachtenis van hen die vielen, en zingt daarna psalm 130:3.

Artikel 62.

De lezing van het rapport wordt thans voortgezet en voltooid.

Ds J. P. van der Stoel dient ter zake een voorstel in, dat aan commissie IV ter beoordeling wordt ter hand gesteld.

Br. Jac. Stout spreekt er zijn bevreemding over uit, dat de Hoogleraren Jager en Veenhof, ofschoon door het moderamen daartoe verzocht, gemeend hebben aan de huidige besprekingen niet te moeten deelnemen; en hij vraagt, of het niet gewenst is, dat beide hoogleraren alsnog worden uitgenodigd, thans door de synode zelf. Dit voorstel wordt in de vergadering gesteund. De bespreking wordt evenwel aangehouden tot de volgende dag.

Nadat de vergadering nog gezongen heeft ps. 90:1, 9 gaat Ds J. Meester haar in dankzegging voor.

Zestiende zitting, vrijdag 5 mei

Artikel 63.

Te negen uur opent de praeses de vergadering. Hij leest Luc. 9:57-62, laat zingen gez. 8:3 en gaat voor in gebed.

Met betrekking tot het voorstel van br. Jac. Stout, genoemd in art. 62, merkt Prof. Dr L. Doekes, mede namens aanwezige hoogleraren, op, dat zij de goede bedoeling van dit voorstel waarderen. Zij hadden de beide hoogleraren ook liever hier gezien, doch zijn van oordeel, dat de vergadering hun vrijheid in deze zal moeten eerbiedigen.

Br. Stout neemt hierop zijn voorstel terug.

De synode gaat nu voort met de behandeling van het rapport, genoemd in art. 60.

Ter tafel is het voorstel van Ds J. P. van der Stoel, reeds vermeld in art. 62, en eveneens een nieuwe formulering van het voorstel van commissie IV.

Dit laatste voorstel wordt met 25-6 stemmen door de vergadering aangenomen, en luidt aldus:

De generale synode,

Kennis genomen hebbende van

A. de voorstellen, verzoeken en andere stukken betreffende contact met de zich noemende Gereformeerde Kerken, die bij haar ingekomen zijn van:

1. de particuliere synoden van Drenthe, Friesland, Groningen, Noord Holland, Overijssel-Gelderland en Zuid Holland;
2. de classes Amsterdam, Drachten, Grootegast, Hardenberg, Hoogeveen en Kampen;
3. de Kerken te Aalsmeer, Almelo, Almkerk-Werkendam, Alphen aan de Rijn, Amersfoort-C, Amersfoort-W., Amsterdam-C., Baarn, Bedum, Beilen, Ten Boer, Bodegraven, Creil, Delfzijl, Enschede-Z., 's-Gravenhage-Loosduinen, Haren, Heemstede, Hengelo, Hoofddorp, i Houwerzijl, Hooghalen, De Lier, Nieuwendam-Amsterdam-N., Maassluis, Maastricht, Monster, Middelstum, Mijdrecht, Onderdendam, Oostzaan, Voorschoten, Wagenborgen, Wageningen, Zaamslag, Zeist en Zuidlaren;
4. The Free Reformed Churches of Albany and Anmadale of West-Australia;
5. en van de hierna genoemde kerkleden:
 - uit Almelo van Br. J. L. Gouman, Br. J. Hagens en twee anderen, Br. G. Lijzenga en 16 anderen, Br. J. de Ruiter, een Br. met een onleesbare handtekening;
 - uit Amersfoort van Br. H. Vos;
 - uit Amsterdam-W. van Br. S. W. v. d. Schaft;
 - uit Appingedarn van Br. P. Renkema;
 - uit Arnhem van br. R. Klein;
 - uit Assen van Br. F. van Dellen, Br. W. I. C. van Veelen en twee anderen, Zr M. K. van Veelen-Hummelen;
 - uit Baarn van Br. R. Andriessen;
 - uit Blokzijl van Br. P. A. Nawijn;
 - uit Capelle aan de Yssel van Br. H. Hey en 25 anderen;
 - uit Daarlerveen van Br. G. Gritter; uit Dalfsen van Br. F. Prins en 2 anderen;
 - uit Delft van Br. C. v. d. Vliet;
 - uit Dokkum van Zr i. Jongasma en Zr S. J. Ridder;
 - uit Dordrecht van Br. H. v. d. Berg Jr en 5 anderen;
 - uit Emmen van Br. J. de Wilde en Br. R. Wind;
 - uit 's-Gravenhage van Br. J. Bolland;
 - uit Groningen van Br. G. Andriessen, Br. Joh. Bakker, Br. M. G. Boot, Br. M. Broersma, Brs. P. Colijn Sr en Jr, Br. K. Buist en 3 anderen, Br. W. K. v. Dijk en ega, Br. G. Dijksterhuis, Br. E. Fuchten, Zr G. Hartsema, vier Gezusters Hogendorf, Br. P. A. Jongasma en ega, Br. T. Jongasma en ega, Br. G. v. d. Ley, Br. P. A. Melis en 4 anderen, Br. B. T. Prins, Br. C. J. D. Roosjen en 2 anderen, Br. R. Schierbeek, zr L. Smilde-Andriessen en 5 anderen, Br. H. Smilde, Ds G. Staal, Br. N. J. Tieleman, Br. C. van Veelen, Zr E. J. Vaatstra, Zr. T. v. d. Vegte, Zr E. H. Vreeken-Sennema, Br. Joh. Weeber, Br. D. H. Wigboldus en 2 anderen; Zr W. Woid-Donkerbroek;
 - uit Haren van Br. W. J. Boot, Br. G. Bugel, Br. J. R. Ridder en 3 anderen, Br. F. Smit, Br. A. Vos;
 - uit Heemstede van Br. J. de Ruiter;
 - uit Helpman van Br. H. Michel en Br. A. Plaatsman;
 - uit Hilversum van Br. J. Burema;
 - uit Hoogeveen van Br. R. Hartman, Br. J. Kamping;
 - uit Hoogkerk van Br. K. v. d. Heide en Br. H. Ridderbos Jr;
 - uit Kampen van Br. J. Bosch, Br. E. G. Brands, Br. R. Brands en 3 anderen, Br. H. G. M. Buurma, Br. G. A. v. Dijk, Br. P. Pel, Br. H. Post en ega, Br. I. Selles en 3 anderen, Br. G. Sollie, Br. H. J. Sollie, Br. M. v. d. Zwaal; uit Loppersum van Br. T. K. v Eerden;
 - uit Mariënberg van Br. Hans en Br. B. Oordt; uit Marum van Br. H. Postma;
 - uit Murmerwoude van Br. Arn. Feddema, Ds J. v.d. Schaft, Br. D. de Vries;
 - uit Rijswijk van Br. C. v. d. Fliert en Br. P. J. van den Hout;
 - uit Rotterdam van Zr P. Voogt;
 - uit Schildwolde van Br. J. j. Doornbos J. Ezn;
 - uit Schouwerzijl van Ds. H. den Boeft en Zr A. den Boeft-van Gulp;
 - uit Uithuizermeeden van Br. E. Hartsema en ega;
 - uit Utrecht van Br. J. H. Wiegers; uit
 - Vlaardingen van Br. J. C. v. Veelen en 10 anderen;

uit Zeist van Br. I. Koffeman;
uit Zuidbroek van Br. H. Antonides en Br. R. Jongejan;

B. een brief d.d. 23 juni 1960 van de generale synode van Utrecht 1959/'60 van de zich noemende Gereformeerde Kerken;

constaterende,

dat de onder A vermelde stukken veelszins de wens uiten, dat op het onder B vermelde stuk op enigerlei wijze zal worden gereageerd:

overwegende,

dat tegen behandeling van de onder A en B genoemde stukken geen bezwaar bestaat;

besluit

de onder A en B als tot kennis der synode gekomen stukken in behandeling te nemen;

voorts kennis genomen hebbende van

een bij haar ingekomen stuk van br. A. te U.;

constaterende,

dat dit stuk een van enige slordige notities voorziene periodiek is;

van oordeel,

dat ieder die zich tot een kerkelijke vergadering wendt dit op behoorlijke wijze dient te doen;

spreekt uit,

dat het stuk van br. A. te U. niet ontvankelijk is.

Artikel 64.

Besluit inzake revisie verzoeken art. 113B sp

Aan de orde komt thans weer het rapport, genoemd in artikel 59 dezer Acta. Ds G. Hagens doet voorlezing van een reeds op 3 mei door hem ingediend amendement, terwijl Ds E. Teunis voorstelt de commissie te verzoeken de in de bezwaarschriften aangevoerde motieven te onderzoeken en opnieuw te rapporteren.

De praeses schorst de bespreking van deze zaak, teneinde de synode opnieuw gelegenheid te geven zich nader te bezinnen op nieuwe voorstellen en/of amendementen, welke na tijdige aankondiging aan de orde gesteld zullen worden.

De rapporteur, Ds J. Faber, doet een voorstel van orde, inhoudende, dat de vergadering thans tóch zal overgaan tot stemming over het conceptbesluit (met amendementen), voorgesteld door de commissie.

Dit voorstel wordt met 17-11 stemmen en 4 onthoudingen aangenomen.

Ds G. Hagens deelt mede, dat hij zijn amendement moet intrekken, waarna het commissievoorstel stuksgewijze in stemming komt.

Het gedeelte „van oordeel sub a" wordt met 18-5 stemmen en 9 onthoudingen aanvaard, terwijl „van oordeel sub 2" wordt aangenomen met 17-7 stemmen en 8 onthoudingen. Het „besluit sub a" wordt aangenomen met 17 stemmen en 15 onthoudingen; het „besluit sub b" met 17-7 stemmen en 8 onthoudingen.

Het geheel komt hierna in stemming; het wordt met 16-10 stemmen en 6 onthoudingen aangenomen, en luidt als volgt:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van

een revisieverzoek van

- a. de kerkeraad van Gouda;
- b. de brs. H. Buitenbos en H. Kroes te Enschede; br. A. P. van Eerden te Loppersum; Ds Joh. Francke te Hoozevee; br. A. J. Harthoorn te Deventer; br. W. E. H. Sleijster e.a. te Zwolle en de kerkeraad van Winterswijk;
- c. br. G. Goossens te Zwolle;
w a a r i n (met betrekking tot hetgeen in art. 113 van de Acta van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 sub III en IV werd uitgesproken en sub VIII.3 werd besloten) v e r z o c h t w o r d t u i t t e s p r e k e n :
 - a. dat het bezwaarschrift van de Kerk te Gouda d.d. 2 juli 1958 tegen het besluit ad art. 478a van de Acta der generale synode van Enschede door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg ten onrechte voor onontvankelijk is verklaard;
 - b. dat die uitspraak niet juist te achten is; of althans uit te spreken, dat art. 113 geen norm aangeeft, waaraan de Kerken in het vervolg gebonden zouden zijn, althans zodanige uitspraak te doen, dat daaruit blijkt, dat art. 113 voor het vervolg de kracht van norm mist;
 - c. dat de motieven, die de generale synode van Bunschoten-Spakenburg blijkens art. 113 harer Acta ten grondslag legde aan haar besluit een aantal gravamina niet-ontvankelijk te verklaren, onjuist zijn;

constaterende,

- a. dat blijkens art. 113, 132, 145, 149 en 150 van de Acta van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg de brief van de kerk te Gouda d.d. 2 juli 1958 ontvankelijk verklaard en behandeld is;
- b. dat door de onontvankelijkverklaring van verscheidene revisieverzoeken inzake art. 478 der Acta van de generale synode van Enschede 1955/'56 de behandeling van de zaken, in deze verzoeken aan de orde gesteld, niet verhinderd is, wijl zij ook door stukken van anderen aan de orde gesteld waren, welke stukken ter synode van Bunschoten-Spakenburg wél ontvankelijk zijn verklaard;

van oordeel,

- a. dat de constateringen en overwegingen in art. 113 van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg sub III en IVA bij haar beslissing inzake ontvankelijkheid van ingekomen revisieverzoeken ad art. 478a der Acta van de generale synode van Enschede 1955/'56 géén algemene rechtsregel in het leven der kerken hebben ingedragen;
- b. dat reeds door de uitspraak van déze generale synode van Assen met betrekking tot art. 113 der Acta van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg sub II en IV li is vastgelegd, dat hetgeen onder genoemde hoofden overwogen is niet als norm voor de toekomst geldt;

besluit

- a. uit te spreken, dat de voetnoot op blz. 96 van de Acta der generale synode van Bunschoten-Spakenburg achterwege had dienen te blijven, en dat de kerkeraad van Gouda blijkens art. 113, 132, 145, 149 en 150 van genoemde Acta ten onrechte meent, dat zijn brief d d. 2 juli 1958 door gemelde synode onontvankelijk is verklaard;
- b. voorts geen uitspraak te doen over de (on)ontvankelijkverklaring door de synode van Bunschoten-Spakenburg van de . revisieverzoeken, die haar met betrekking tot art. 478a der Acta van de generale synode van Enschede 1955/'56 bereikt hadden;
- c. van dit besluit mededeling te doen aan de in de aanhef genoemden.

Artikel 65.

Namens commissie II rapporteert Ds H. van Tongeren over brieven van de Kerken te Leiden, Oegstgeest, Mijdrecht, Zeist en Nieuwendam-Amsterdam-N., inzake het preekconsent en de meer praktische vorming van theologische studenten. (Ag. I-D 1-4).

Om des tijds wille wordt de vergadering geschorst.

Artikel 66.

Preekconsent en praktische vorming studenten

De middagvergadering wordt begonnen niet het zingen van ps. 25:2, waarna de discussie over het rapport, genoemd in art. 65, wordt voortgezet.

De vergadering neemt met 23-8 stemmen de volgende beslissing, nadat de aanwezige hoogleraren gunstig hebben geadviseerd:

De generale synode,

kennis genomen hebbende

1. van het tweeledig verzoek, d.d. 28 dec. 1960, van de Kerken te Leiden en te Oegstgeest, inhoudende:
 - a. dat de generale synode een commissie benoeme „met de opdracht te onderzoeken, welke mogelijkheden er zijn om aanstaande dienaren des Woords tevens een meer praktische vorming te schenken”;
 - b. in dit verband studenten, onder de voorwaarden vastgesteld door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 Acta art. 30, gelegenheid te geven tot het spreken van een „stichtelijk woord” in de samenkomsten der gemeenten;
2. van de adhaesiebetuiging aan bovengenoemd tweeledig verzoek door de Kerk te Mijdrecht d.d. 8 febr. 1961;
3. van een voorstel van de Kerk te Zeist d.d. 21 febr. 1961 terug te keren tot de toestand van vóór de Vrijmaking en derhalve de besluiten van de generale synode van Amsterdam 1908 (Acta art. 60) en van 's-Gravenhage 1914 (Acta art. 77) weer ten volle te doen gelden;
4. van een voorstel van de Kerk te Nieuwendam-Amsterdam-N. eveneens tot afschaffing van het consent;

constaterende,

dat de Kerken te Leiden en te Oegstgeest haar verzoek „een commissie te benoemen met de opdracht te onderzoeken, welke mogelijkheden er zijn om aanstaande dienaren des Woords tevens een meer praktische vorming te schenken” niet nader concretiseren dan met de vraag om de besluiten van de generale synode van 's-Gravenhage 1914 Acta art. 77 opnieuw buiten werking te stellen;

overwegende,

1. dat de Kerken te Leiden en te Oegstgeest nagelaten hebben haar verzoek om te doen onderzoeken, „welke mogelijkheden er zijn om aanstaande dienaren des Woords tevens een meer praktische vorming te schenken” genoegzaam te adstrueren;
2. dat de overwegingen, die door genoemde Kerken worden aangevoerd, nl. „dat een enkele Kerk of enige Kerken niet het geheel dezer materie kunnen overzien en ook niet voldoende bekend zijn met wat in dezen mogelijk is”, en „dat voorts de opleiding tot de dienst des Woords een zaak is waarvoor de Kerken gezamenlijk de verantwoordelijkheid dragen”, toch deze Kerken niet ontslaan van de taak, om bij een zo ingrijpende zaak nader aan te wijzen, wat zij onder „meer praktische vorming” verstaan;

voorts overwegende,

1. dat de synode van Bunschoten-Spakenburg de besluiten van de generale synoden van Amsterdam

- 1908 (Acta art. 60) en van 's-Gravenhage 1914 (Acta art. 77) buiten werking heeft gesteld vanwege de moeilijke situatie ten aanzien van de preekvoorziening in vele Kerken;
2. dat de drie Kerken, die om verlening van het bedoelde consent vragen, zich niet op de onder 1 bedoelde situatie beroepen;
 3. dat geen enkele andere Kerk om verlening van het consent heeft gevraagd;
 4. dat het verlenen van bedoeld consent ten dienste van praktische vorming van studenten in de theologie, gelijk nu door de Kerken te Mijdrecht, Leiden en Oegstgeest wordt verzocht, niet een „buiten werking stellen“, maar een principiële herziening van de besluiten van 1908 en 1914 betekent;
 5. dat voor zulke niet slechts wegens:, een noodsituatie tijdelijke buitenwerkingstelling maar principiële wijziging van de besluiten van 1908 en 1914 geen genoegzame gronden zijn bijgebracht;

besluit

1. aan het onder kennis genomen hebbende la en b vermelde verzoek niet te voldoen;
2. de besluiten der generale synoden van Amsterdam 1908 (Acta art. 60) en van 's-Gravenhage 1911 (Acta art. 77) niet opnieuw buiten werking te stellen, met dien verstande dat de nog lopende consenten uiterlijk op 1 mei 1962 zullen worden beëindigd;
3. van deze besluiten kennis te geven aan de Kerken te Leiden, Mijdrecht, Nieuwendam-Amsterdam-N., Oegstgeest en Zeist.

Nadat nog gezongen is ps. 115:9, gaat de assessor voor in dankgebed en sluit de praeses de vergadering.

Zeventiende zitting, dinsdag 16 mei

Artikel 67.

Te 10 uur opent de praeses de vergadering, hij leest uit de Heilige Schrift psalm 124, laat zingen ps. 124:1, 4 en gaat voor in gebed.

Bij het appèl nominaal blijkt br. Jac. Stout te zijn vervangen door br. A. Barelds, br. G. Grasdijk door br. A. F. Don en br. J. van Buuren door br. R. van Loenen, welke broeders door opstaan hun instemming belijden met de confessie der kerk.

Namens commissie IV leest Ds J. C. Janse nu het tweede deel van het rapport der commissie betreffende de „contactoefening“ met de zich noemende Gereformeerde Kerken, plus het Concept-besluit bij dit deel, waarna dit rapport in discussie komt.

Artikel 68

De middagvergadering wordt geopend met het zingen van ps. 90:9, waarna de discussie over het in art. 67 genoemde rapport wordt voortgezet.

Namens commissie IV leest Ds I. de Wolff het derde deel van het rapport der commissie betreffende de „contactoefening“ met de zich noemende Gereformeerde Kerken, waarna de vergadering wordt geschorst.

Artikel 69.

De praeses opent de avondvergadering, en doet zingen ps. 66:9, 10. De rapporten, in art. 67 en 68 genoemd, komen nu gezamenlijk in bespreking.

Nadat de vergadering gezongen heeft ps. 68:4 en Ds E. Teunis in dankgebed is voorgegaan, sluit de praeses

Achttiende zitting, woensdag 17 mei.

Artikel 70.

De morgenvergadering wordt begonnen met de Schriftlezing uit Matth. 7:13-23. Gezongen wordt ps. 101:1, 2 en de praeses gaat voor in gebed. De bespreking van de rapporten, in art. 69 genoemd, wordt

voortgezet.

Artikel 71.

Te 2 uur wordt de vergadering weer geopend, gezongen wordt ps. 85:I, 3. Nadat de rapporteurs Ds I. de Wolff en Ds J. C. Janse de verschillende sprekers hebben beantwoord, wordt de vergadering voor nader commissoriaal overleg geschorst.

Artikel 72.

De avondvergadering wordt begonnen met het zingen van ps. 75:I, 6. Er blijkt een nieuw concept-besluit der commissie IV ter tafel te zijn. Ds D. van Houdt doet voorlezing van zijn voorstel, waarin de synode verzocht wordt uit te spreken, dat het voorstel c.q. verzoek van de synode der gebonden kerken Utrecht 1959-'60 om Christus' wil voor haar onaanvaardbaar is.

Tevens is ter tafel een door Ds J. P. van der Stoel reeds op 15 mei ingediend voorstel, behelzende, dat de synode besluite de deputaten van de synode der gebonden kerken te ontvangen, opdat zij de hun verstrekte opdracht uitvoeren, en dat de synode voorts uitspreke met de generale synode van Apeldoorn in zodanig contact te treden, dat gericht is op de hereniging van de Gereformeerde Kerken én de kerken, in Apeldoorn vertegenwoordigd, indien uit de toelichting der zojuist genoemde deputaten mocht blijken, dat de kerken, in Apeldoorn vertegenwoordigd, zich weer alleen houden aan de Drie Formulieren van Enigheid.

De in dit artikel genoemde voorstellen komen nu gezamenlijk in bespreking. Om des tijds wille wordt de bespreking onderbroken.

Gezongen wordt nog uit ps. 18 de voorzang en vers 8, waarna Ds J. Keizer in dankgebed voorgaat. De praeses sluit de vergadering.

Negentiende zitting, donderdag 18 mei.

Artikel 73.

Besluit inzake contactoefening gebonden kerken

Te 2 uur wordt de vergadering weer geopend. Gelezen wordt Matth. 16:13-19, gezongen ps. 89:I, waarna de praeses voorgaat in gebed.

Bij het appèl blijkt br. F. J. Bijzet niet aanwezig te zijn, en ook niet door zijn secundus vervangen. De brs Jac. Stout, G. Grasdijk en J. van Buuren zijn thans als primi-afgevaardigden weer ter vergadering aanwezig. Eveneens de hoogleraren L. Doekes, J. Kamphuis en H. J. Schilder.

De praeses doet voorlezing van een telegram van de Gereformeerde Mannenbond, te Utrecht in bondsdag bijeen, dat aldus luidt: Sterkte, Psalm 27:14. De vergadering neemt hiervan met blijdschap kennis.

Thans komt in stemming het in artikel 72 genoemde voorstel van Ds J. P. van der Stoel, nadat het nogmaals is gelezen en toegelicht.

Nadat de hoogleraren tégen hebben geadviseerd, wordt het met 28-2 stemmen en 1 onthouding verworpen.

Het blijkt, dat Ds D. van Houdt zijn in artikel 72 genoemde voorstel heeft ingetrokken, zodat nu het commissievoorstel, met de nodige amendementen, stuksgewijze in stemming komt. Vooraf delen Ds J. P. van der Stoel en Ouderl. H. C. J. Vermeulen mede, dat zij zich van het stemmen over de onderdelen wensen te onthouden.

Het besluit luidt in zijn finale redactie als volgt:

De generale synode,

kennis genomen hebbende

1. van de voorstellen, verzoeken en andere stukken, die betreffende contact met de zich noemende Gereformeerde Kerken in Nederland bij haar zijn ingekomen van particuliere synoden, classes en onderscheidene Kerken in Nederland, The Free Reformed Churches of Albany and Armadale of West-Australia en van vele leden der onderscheidene Kerken;

2. van een brief van „De generale synode van de Gereformeerde Kerken”, te Utrecht vergaderd. d.d. 23 juni 1960 en het daarbij gevoegde „Besluit inzake de hereniging” door voormelde generale synode 22 september 1959 genomen;

gelet op het feit,

1. dat de generale synode van Groningen 1946 zich aanstonds bereid verklaard heeft tot een samenspreking met deputaten van de zich noemende Gereformeerde Kerken. zij het voorshands schriftelijk. en dat, toen deze deputaten dit weigerden, de generale synode van Amersfoort 1948 heeft uitgesproken, dat de gemeenschap die ons uitstiet aanstonds door ons zou moeten worden aangehoord, zodra zij in bondige besluiten betering des levens had beloofd en bewezen;
2. dat de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59, het laatst over een door de gebonden kerken verzochte samenspreking handelende, tot de generale synode van Utrecht 1959/'60 een krachtig en Schriftuurlijk appèl deed uitgaan, en de door haar aangevezen twistzaak des Heren, die tussen de Gereformeerde en de gebonden Kerken ligt, overgaf aan de Koning der Kerk, onze Here Jezus Christus;

constaterende,

- a. dat in de in „kennis genomen hebbende” sub 1 bedoelde verzoeken en andere stukken, voorzover zij aandringen om op enigerlei wijze met de generale synode van de zich noemende Gereformeerde Kerken in Nederland in contact te treden, algemeen wordt gesteld, dat de besluiten van de generale synode Utrecht 1959/'60 een principiële verandering brachten in de verhouding: van laatstgenoemde Kerken tot die, welke thans te Assen in synode bijeen zijn;
- b. dat de in „kennis genomen hebbende” sub 2 genoemde brief haar verzoekt met de thans te Apeldoorn samengekomen generale synode van de zich noemende Gereformeerde Kerken in Nederland in zodanig contact te willen treden, dat op „hereniging van beide kerkgemeenschappen gericht is”;
- c. dat de generale synode Utrecht 1959/'60 van mening is, „dat het verschil in beoordeling van wat in het verleden geschied is het samengaan in de toekomst niet blijvend zal kunnen verijdelen”, indien een nieuw begin gevonden werd, waarbij wat in het verleden geschiedde „met ootmoed aan het oordeel van God” overgelaten zou mogen worden;
- d. dat de generale synode Utrecht 1959/'60 de zg. „vervangingsformule” niet herriep, maar terzijde stelde, daarbij verklarende, dat deze vervangingsformule „in vele opzichten zegenrijk en samenbindend heeft gewerkt”. terwijl die synode aan de „rechtmatigheid dezer leeruitspraak” vasthield, en niet heeft aanvaard de bezwaren, als zou deze leeruitspraak in strijd zijn met Gods Woord en de belijdenis der kerk;
- e. dat de generale synode Utrecht 1959/'60 weliswaar heeft besloten zich voor de regel des geloofs inzake de leer der Kerk aangaande genadeverbond en doop te houden aan hetgeen de Drie Formulieren van Enigheid zelf daarover uitspreken, doch daarbij ook aanstonds aanwees, op welke wijze men zich ervoor moet wachten te kort te doen aan hetgeen blijktens de Formulieren der Kerk in de leer van het verbond steeds tot zijn recht behoort te komen;
- f. dat de generale synode van Utrecht 1959/'60 onaangetast liet de met de toenmaals vigerende kerkorde duidelijk in strijd zijnde vonnissen van wering, schorsing, afzetting en buitenverbandstelling, waarmee in de jaren 1944 e.v. juist zij werden getroffen, die de HEERE verwaardigde aan de enige Bisschop der Kerk alleen gehoorzaam te zijn;
- g. dat de generale synode van Utrecht 1959/'60, een weg zoekende naar „hereniging”, het Schriftuurlijk appèl, dat de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 tot haar deed uitgaan, terzijde geschoven heeft;

ootmoedig en dankbaar erkennende

- a. de genade en trouw des HEEREN, waarmee Hij in de Vrijmaking van de jaren 1944 e.v. Zijn Kerk in deze landen van onschriftuurlijke leerbindingen en kwade overheersing bevrijdde om haar onder de enig-waarachtige heerschappij van de enige Bisschop der Kerk, onze Here Jezus

Christus, te houden;

- b. de roeping van ieder, die de naam van Christus noemt, geen meester te erkennen dan Hem alleen, en te bewaren ook het pand der reformatie, dat hij Zijn Kerk toebetrouwde;

van oordeel,

- a. dat de generale synode van Utrecht 1959/'60 met haar opzet wat in het verleden geschiedde „oetmoedig aan het oordeel van God over te laten" niet erkent, dat het Woord Gods in deze genoegzaam is (art. 7 N.G.B.) om wie Jezus Christus als de enige Bisschop der Kerk erkent klaar en helder te doen zien de waarheid van Christus' werk in de verlossing en uitleiding van de thans vrijgemaakte Kerken;
- b. dat de generale synode van Utrecht 1959/'60 in haar stipulaties ten aanzien van het verstaan van de Drie Formulieren van Enigheid opnieuw een binding, welke niet uit het Woord des Heren wordt aangetoond, oplegt en daarin de leer aangaande verbond en belofte, die in 1944 verworpen moest worden en nog te verwerpen is, handhaaft;
- c. dat de generale synode van Utrecht 1959/'60 geen schuld tegenover de HEERE erkent in wat haar voorgangsters 's Heren Kerken en getrouwe dienaren in de vonnissen der jaren 1944 e.v. hebben aangedaan en weigert om deze te betreuren en af te keuren;
- d. dat de generale synode van Utrecht 1959/'60 door geen gehoor te geven aan het Schriftuurlijk appèl, dat de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 tot haar deed uitgaan. de haar duidelijk aangewezen twistzaak des HEEREN, welke tussen de Gereformeerde Kerken en haar ligt, is blijven veronachtzamen en niet heeft betoond de „betering des levens", welke reeds de generale synode van Amersfoort 1948 terecht gesteld heeft als allereerste voorwaarde voor een „aanhoren" van de „gemeenschap die ons uitstiet" (Acta Amersfoort art. 89, besluit 3B);

in aanmerking nemende,

1. dat de generale synode van Utrecht 1959/'60 de invoering van een nieuwe kerkorde heeft bevestigd, welke kerkorde de enige heerschappij van Christus Jezus en aldus ook de vrijheid van de christen en van de christelijke Kerken aantast;
2. dat de zich noemende Gereformeerde Kerken voortgaan met doorgang te geven aan een moderne oecumenistische geest, die de ogen doet toevallen voor de eisen van het Woord en het recht des HEEREN en voor de twist, die Hij met de afvallige christenheid heeft, zoals duidelijk blijkt uit allerlei toenaderingspogingen der gebonden Kerken tot de Ned. Hervormde Kerk en haar lid-blijven van de Ned. Zendingsraad en het veld winnend streven naar aansluiting bij de Wereldraad van Kerken;

spreekt uit,

1. dat de besluiten inzake „hereniging". genomen door de generale synode van Utrecht 1959/'60 de twistzaak, die tussen de Gereformeerde Kerken en haar ligt, welke de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 haar duidelijk aanwees, niet hebben weggenomen, en daarom geen uitgangspunt kunnen zijn voor het door die synode bedoelde en verzochte contact, waarom ook het verzoek om zulk contact door afgevaardigden te mogen „aanbevelen" dient te worden afgewezen. en tevens aan de verzoeken deputaten voor samenspreking aan te wijzen, niet kan worden voldaan;
2. dat naar het Woord des HEEREN de oproep tot vrijmaking en wederkeer onverzwakt dient te blijven uitgaan tot elke gelovige in de synodaal gebonden gemeenschap;

en besluit

1. de uitspraken 1 en 2, met de daaraan voorafgaande constateringen, oordelen enz. ter kennis te doen brengen van de generale synode der gebonden Kerken, Apeldoorn 1961;
2. de inhoud van deze uitspraken en de daaraan voorafgaande oordelen, constateringen enz. in een Open brief met uitvoerige documentatie mede te delen aan de in „kennis genomen hebbende" sub

1 bedoelde adressanten, waarvan afschrift ter kennisname aan de generale synode van de gebonden Kerken, te Apeldoorn vergaderd.

Dit besluit wordt genomen met 29-2 stemmen, nadat de hoogleraren Doekes, Kamphuis en Schilder voor hebben geadviseerd. Ds J. P. van der Stoel en ouderling H. C. J. Vermeulen verzoeken aantekening in de acta, dat zij tegen dit commissievoorstel hebben gestemd. De synode gaat met dit verzoek accoord.

Aan het einde van de behandeling dezer zaak wijst de praeses er op, dat er wel vele ingezonden stukken waren betreffende deze materie, maar dat dit toch niet de belangrijkste zaak was. Wij moeten als kerk bij het Woord van Christus leven, en daarmee hebben wij in deze discussie ernst willen maken. Wij mogen niet gaan op de weg van contact, dat op hereniging gericht is. In dit verzoek ligt een strik verborgen. De oproep tot vrijmaking moet blijven uitgaan. en van de gebonden Kerken moet de belijdenis komen voor God: wij hebben gezondigd!

Of hebben wij soms samen geschorst? De verloren zoon kwam tot een éézijdige schuldbelijdenis, en het is Christus alleen, die de wég der vrijmaking wijst en bepaalt. Het Woord spreekt klaar en duidelijk: Heden, zo gij Zijn stem hoort! De gevolgen van deze beslissing leggen wij rustig in Gods hand, wij weten, dat we Hem hebben willen volgen.

De vergadering zingt nog ps. 32:4, waarna Ds E. T. v. d. Born in dankzegging voorgaat.

Twintigste zitting, vrijdag 19 mei.

Artikel 74.

De morgenvergadering wordt begonnen met het lezen van Jes. 12, waarna gezongen wordt ps. 66:4.

Op verzoek van Ds J. P. van der Stoel gaat de vergadering in comité. Nadat het comité is opgeheven, brengt de praeses dank aan God en wordt de vergadering gesloten.

Een en twintigste zitting, dinsdag 23 mei.

Artikel 75.

Te 2 uur opent de praeses de vergadering: hij leest Hand. 5:I-14 en gaat voor in gebed.

liet appèl-nominaal wordt gehouden. Br. A. Doornbos blijkt afwezig te zijn en niet vervangen. Br. A. Barelds vervangt br. Jac. Stout en Ds C. P. Plooy Ds J. P. v. d. Stoel, die wegens ziekte verhinderd zijn de synode bij te wonen. Br. A. de Graaf vervangt br. G. de Jonge.

Ds C. P. Plooy betuigt zijn instemming met de belijdenis der kerk.

De praeses doet voorlezing van een telegram, luidende aldus:

Het Gereformeerd Politiek Verbond in vergadering bijeen wenst U hij Uw verdere werkzaamheden leiding des Heiligen Geestes. opdat het moge zijn tot eer van onze Heer en Koning Jezus Christus en tot zegen der Gereformeerde Kerken. Secretaris A. J. Verbrugh, Oranjelaan 97. Dordrecht.

Eveneens wordt gelezen een brief van de classis Hoogeveen, de 4e mei in vergadering bijeen, die de synode Gods zegen in al haar arbeid toewenst. (Ag. VIII-1-3) Deze beide stukken worden door de synode dankbaar aanvaard, waarna de vergadering voor arbeid in de commissies wordt geschorst.

Artikel 76.

Benoeming curatoren Theol. Hogeschool

De avondvergadering wordt begonnen met het zingen van ps. 79:4, 7.

De synode benoemt tot curatoren der Theologische Hogeschool, zulks op voordracht van de respectievelijke particulier-synodale ressorten (Ag. VIII-G) voor

Groningen:

Ds D. van Dijk, Groningen;
secundus Ds P. IK. Keizer, Groningen;

Friesland:

Ds J. Hettinga, Harlingen;
secundus Ds T. H. Meedendorp, Ureterp;

Drenthe: Ds J. van Bruggen, Assen;
secundus Ds J. ten Hove, Mussel;

Overijssel-Gelderland:
Ds D. Vreugdenhil, Zwolle;
secundus Ds I. de Wolff, Enschede-N.;

Utrecht:
Ds H. Veltman, Zeist;
secundus Ds J. A. Vink, Amersfoort;

Noord-Holland:
Ds J. Meester, Amsterdam-Z.;
secundus Ds C. P. Plooy, Heemstede;

Zuid-Holland:
Ds F. de Vries, 's-Gravenhage-O.;
secundus Ds W. de Graaff, Giessendam;

Zeeland, Noord-Brabant, Limburg:
Ds W. Vreugdenhil, 's-Hertogenbosch;
secundus Ds A. L. Krijtenburg, Zaamslag.

Namens commissie I rapporteert Ds J. F. Hey over een aantal revisieverzoeken met betrekking tot art. 150 der Acta van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/59. (Ag. VII-A-5).

Om des tijds wille wordt de bespreking afgebroken.

De Synode vergadert thans enige ogenblikken in comité-generaal. Nadat de comité-zitting weer is opgeheven, wordt nog gezongen gez. 5:3 en gaat Ds J. F. Hey de vergadering in dankgebed voor.

Twee en twintigste zitting, woensdag 24 mei.

Artikel 77.

De morgenvergadering wordt begonnen met Schriftlezing, nl. Spr. 24:15-29; gezongen wordt ps. 15:1, 2 en de praeses gaat voor in gebed.

Voordat de bespreking van het in art. 76 genoemde rapport weer geopend wordt, deelt br. C. C. de Vries mede, dat hij voortaan niet meer zal deelnemen aan de bespreking, die over de onderhavige materie (ds. S. J. P. Goossens e.a.) in de synode gevoerd zal worden. Hij geeft in deze rekenschap van gevoelen, en spreekt uit, dat hij zich te dezer zake door zijn secundus zal doen vervangen.

In aansluiting hieraan spreekt de praeses als zijn oordeel uit, dat allen, die in deze materie handelend zijn opgetreden in het tot stand komen van de situatie, die thans beoordeling vraagt, naar art. 33 K.O. zich én van stemming én van bespreking zullen dienen te onthouden.

Naar aanleiding hiervan gaat de vergadering een ogenblik in comité.

In openbare zitting wordt met de bespreking van het rapport weer een aanvang gemaakt.

Artikel 78.

Te 2 uur opent de praeses de vergadering; hij laat zingen ps. 119:32.

Van Prof. Dr L. Doekes is schriftelijk bericht ingekomen, dat hij het, met het oog op de goede voortgang van de werkzaamheden aan de Theol. Hogeschool, niet langer verantwoord acht de vergaderingen der synode regelmatig bij te wonen.

Intussen blijft hij gaarne bereid haar desgewenst van advies te dienen.

Bij de bespreking van het in art. 77 genoemde rapport deelt Ds J. Meester als commissie-voorzitter mede, dat de commissie haar rapport, mét enige ingediende amendementen c.q. voorstellen, nog gaarne even wil terugnemen ter overweging van de aangevoerde bezwaren.

De synode vergadert verder in comité.

Drie en twintigste zitting, donderdag 25 mei.

Artikel 79.

De praeses opent de morgenvergadering, leest 2 Cor. 2:5-II, laat zingen Gez. 5:6 en gaat voor in gebed.

De vergadering gaat wederom in comité, en wordt te 12 uur geschorst.

Vier en twintigste zitting, vrijdag 26 mei.

Artikel 80.

De praeses opent te 9 uur de vergadering, leest Gal. 5:13-6:1. laat zingen ps. 119:3 en gaat voor in gebed.

De praeses wenst Ds J. F. Heij geluk met het beroep, dat hij ontving van de Can. Ref. Church of Brampton. Ont., Canada, en wenst hem Gods zegen toe om te komen tot een Gode welbehagelijke beslissing.

De vergadering gaat uiteen in de commissies.

Artikel 81.

Te 11 uur komt de synode wederom in plenaire zitting bijeen; zij gaat onmiddellijk in comité.

Artikel 82.

Te 1.45 uur wordt de vergadering geopend, waarna gezongen wordt ps. 119:88. De Acta artikelen 46-55 „worden vastgesteld, waarna de synode wederom in comité gaat.

Nadat gezongen is ps. 87:5, gaat de assessor voor in dankgebed.

Vijf en twintigste zitting, dinsdag 30 mei.

Artikel 83.

De praeses opent te 10 uur de vergadering, leest de 44e psalm, laat zingen ps. 74:19, 20 en gaat voor in gebed.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat Ds E. T. v. d. Born is vervangen door Ds W. v. d. Lingen; br. A. Doornbos door br. R. Jelgerhuis; br. J. Stout door br. A. Barelds en br. J. v. Buuren door br. R. v. Loenen.

Ds W. v. d. Lingen, die voor het eerst ter synode aanwezig is, betuigt door op te staan zijn instemming met de belijdenis der kerk.

Ter tafel is een brief van br. A. Doornbos. waarin hij motiveert, waarom hij de vorige week niet ter synode heeft kunnen komen, en waarom hij ook niet voor een secundus heeft kunnen zorgen.

Artikel 84.

Daar Ds E. T. v. d. Born wegens ziekte althans voorlopig de vergaderingen niet zal kunnen bijwonen, moet de vergadering overgaan tot de benoeming van een assessor secundus.

Bij schriftelijke stemming wordt Ds I. de Wolff als zodanig aangewezen.

Artikel 85.

Voor de discussies een aanvang nemen, deelt br. C. C. de Vries mede, dat hij bij nadere overweging zich verplicht acht terug te komen op zijn verklaring, afgelegd in artikel 77 dezer Acta.

In verband hiermee vraagt ook Ds J. ten Hove het woord.

De praeses oordeelt, dat over deze zaak verder gehandeld dient te worden in besloten vergadering, waarna de synode in comité gaat.

In openbare zitting wordt de volgende mededeling gedaan, waarmede de synode zich in besloten vergadering reeds accoord had verklaard:

De praeses acht zijn beslissing, dat wie bij het ontstaan ener te beoordelen zaak zelf meewerkte niet aan de beoordeling dier zaak behoort deel te nemen, niet van toepassing op die ter generale synode aanwezige leden van het Adviescollege van wie gebleken is, dat zij eerst na het ontstaan der te beoordelen zaak in dit college zitting verkregen.

Artikel 86.

Namens commissie I brengt Ds J. Meester rapport uit betreffende de stukken, vermeld Ag. VII A 4 a-j, en betrekking hebbende op art. 142 Acta der generale synode Bunschoten-Spakenburg.
Te 12 uur wordt de vergadering geschorst.

Artikel 87.

Te 2 uur wordt de vergadering heropend, waarna gezongen wordt ps. 84:6.
Ds J. Meester vaart voort met de lezing van het in art. 86 genoemde rapport, dat vervolgens in bespreking komt.

Artikel 88.

De avondvergadering wordt geopend met het zingen van ps. 146:2, 3, waarna de bespreking, genoemd in art. 87, wordt voortgezet. Ds J. Meester leest nu ook het rapport betreffende de stukken, vermeld Ag. VII A 4 (gedeeltelijk), A 7 en A 9 (gedeeltelijk), en betrekking hebbende op art. 120, 142. 154 der Acta generale synode Bunschoten-Spakenburg.
Ook dit rapport wordt nu in de bespreking betrokken.
Aan het einde der vergadering wordt gezongen ps. 80:9, 11 en gaat Ds J. C. Janse in dankgebed voor.

Zes en twintigste zitting, woensdag 31 mei.

Artikel 89.

De praeses opent de morgenvergadering, leest psalm 130, laat zingen ps. 130:3, 4 en gaat voor in gebed.
De bespreking, vermeld in art. 88, wordt voortgezet. Te 12 uur wordt de vergadering geschorst.

Artikel 90.

Te 19 uur wordt de vergadering weer geopend met het zingen van psalm 133, waarna de bespreking, vermeld in art. 89, wordt voortgezet. Verschillende voorstellen en amendementen, tijdens de vergadering ingediend, zullen door de commissie nader overwogen worden.

Artikel 91.*Brief van de kerk te Hoogvliet*

Namens commissie IV rapporteert br. H. Oosterhuis over een verzoek van de kerk te Hoogvliet (Ag. IX B 10), nl. om alle kerken in Nederland op te wekken de kerk te Hoogvliet door collecten etc. te steunen, en deputaten aan te wijzen niet de opdracht, in verband met de te verwachten instituering van kerken en kerkbouw in de „Randstad Holland“, een fonds te vormen, waaruit de grote financiële lasten voor deze kerken bestreden kunnen worden.

Nadat de hoogleraren Kamphuis en Schilder voor het voorstel der commissie geadviseerd hebben, wordt het door de synode met algemene stemmen aangenomen, waarbij de afgevaardigden van Zuid-Holland zich van stemming onthouden.

Het luidt aldus:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van de brief van de kerk te Hoogvliet, d.d. 5 april 1961, betreffende eventueel te nemen maatregelen voor financiële steun inzake kerkbouw etc.,

constaterende,

1. dat de kerk te Hoogvliet de generale synode verzoekt alle kerken in Nederland op te wekken deze kerk door collecten en/of steunacties te steunen;
2. dat zij van de generale synode vraagt deputaten aan te wijzen met de opdracht een fonds te vormen ter bestrijding van de onkosten van instituering en/of kerkbouw van en door kerken in de „Randstad Holland“;

overwegende,

A

1. dat de classis Schiedam, d.d. 2 maart 1961, de kerken binnen haar ressort alreeds verzocht heeft de kerk te Hoogvliet financieel te steunen;
2. dat de particuliere synode van Zuid-Holland, d.d. 16 maart 1961, de kerk te Hoogvliet adviseerde zich rechtstreeks tot de zusterkerken in Nederland te wenden in verband met de op haar drukkende financiële lasten;

B dat terzake van andere voorzieningen aangaande kerkbouw in de „Randstad Holland" de kerken van het naastbetrokken classicaal en particulier ressort de eerstaangewezenen zijn o, eventueel van advies te dienen en hulp te verlenen, gezien het karakter van de te bieden steun;

van oordeel,

1. dat de particuliere synode van Zuid-Holland bovengenoemde kerk te Hoogvliet een genoegzaam advies gegeven heeft;
2. dat het instellen van het gevraagd deputaatschap niet gewenst en niet nodig is;

besluit

1. aan de verzoeken van de kerk te Hoogvliet niet te voldoen;
2. hiervan aan adressante kennis te geven.

Nadat nog gezongen is ps. 147:6, gaat Ds C. P. Plooy in dankzegging voor, waarna de praeses de vergadering sluit.

Zeven en twintigste zitting, donderdag 1 juni.

Artikel 92.

De praeses opent te 9 uur de zitting, leest Openb. 2:1-7, laat zingen ps. 119:52, 53 en gaat voor in gebed.

Bij het appèl-nominaal blijkt br. Jelgerhuis afwezig te zijn en niet vervangen; ds J. Faber is eveneens afwezig en kan eerst vanavond de synode weer bijwonen. De synode gaat in comité. Te 12 uur wordt de vergadering geschorst.

Artikel 93.

Te 19 uur komt de synode thans weer in publieke zitting bijeen; gezongen wordt ps. 86:6.

De praeses doet mededeling van een brief van br. M. Schoneveld, die zich presenteert als scriba van de gereformeerde kerk te Katwijk. In deze brief bericht genoemde Raad, dat hij besloot zich naar art. 31 K.O. van een besluit der particuliere synode van Zuid-Holland, d.d. 8 mei jl., te beroepen op de generale synode. Hij verzoekt deze synode dit appèl alsnog aan haar agendum toe te voegen. (Ag. VII-B-6)

Het moderamen stelt voor aan dit verzoek te voldoen, onder meer, omdat reeds bij de vaststelling van het agendum rekening werd gehouden met de mogelijkheid, dat een appèl inzake deze materie op deze synode zou worden gedaan.

De vergadering verklaart zich hiermede accoord. Tevens zal deze broeder verzocht worden zich ernstig te bezinnen op de vraag, of er geen enkele mogelijkheid aanwezig is eerst zelf te trachten tot herstel der rechte verhoudingen in de kerk te Katwijk te komen.

Mocht evenwel een appèl op deze synode noodzakelijk zijn, dan dient dit appèl uiterlijk 12 juni in het bezit der synode te zijn.

Artikel 94.

Thans komen weer aan de orde de rapporten, genoemd in de artt. 86 en 88.

Ds J. Meester doet voorlezing van het nieuw-geconcipeerde conceptbesluit der commissie, dat hij verdedigt, terwijl andere ingediende concepten door hem worden afgewezen.

Een prealabel voorstel van Ds E. Teunis, inhoudende, dat zowel de kerk te Zwolle als Ds S. J. P. Goossens gehoord zullen worden terzake van het concrete punt, waarop het bewandelen van de weg, door de synode van Bunschoten-Spakenburg aangewezen, is vastgelopen, wordt - nadat de beide hoogleraren Kamphuis en Schilder voor hebben geadviseerd - verworpen met 16.14 stemmen en 1 onthouding.

De discussie wordt voortgezet tot 22 uur, waarna gezongen wordt ps. 22:13 en ds C. v. d. Jagt in dankgebed voorgeat.

Acht en twintigste zitting, vrijdag 2 juni.

Artikel 95.

Besluit ad. Artt. 120, 142, 154- Acta B-Sp

Te 9 uur wordt de vergadering geopend. Gelezen wordt Jes. 43:1-8 en gezongen ps. 66:4, 5.

Bij het appel nominaal blijkt br. R. Jelgerhuis afwezig te zijn; Prof. H. J. Schilder is eveneens met kennisgeving afwezig.

De bespreking, genoemd in het vorige artikel, wordt voortgezet. Ds G. Hagens neemt een door hem ingediend tegenvoorstel terug en plaatst zich achter het voorstel van Ds J. Faber, waarin wordt uitgesproken, dat het ambtsherstel van Ds S. J. P. Goossens door de kerk te Zwolle de juiste basis is voor het herstel der goede verhoudingen. Ds I. de Wolff spreekt zich uit in gelijke geest.

Nadat de rapporteur, Ds J. Meester, de sprekers nog heeft beantwoord, komt het voorstel der commissie in stemming, eerst in onderdelen, daarna in zijn geheel, waarbij de leden, die te dezer zake ook in de synode van Bunschoten-Spakenburg gehandeld hebben (nl. Ds J. v. Bruggen, Ds H. v. Tongeren en br. C. C. de Vries) buiten stemming blijven. Prof. J. Kamphuis adviseert voor het voorstel der commissie.

De synode neemt het volgende besluit:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van

1. het verzoek van de brs W. E. H. Sleijster, G. Goossens, j. Rook en A. J. v. d. Scheer, d.d. 1 dec. 1960, allen te Zwolle, uit te spreken, dat hetgeen in de Acta van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59, staat in art. 142, 3e, 4e en 5e overweging (blz. 93) onjuist is;
2. het verzoek van dezelfde broeders uit te spreken, dat hetgeen in de Acta van diezelfde synode art. 120 staat onder „voorts overwegende" en de daarop volgende „uitspraak" (blz. 76) „innerlijk tegenstrijdig en „geheel onjuist is te achten";
3. het verzoek van de kerkeraad van 's-Gravenhage Z/W, d.d. 6 sept. 1960, uit te spreken:
 - a. dat Ds S. J. P. Goossens door zijn heengaan de band met Zwolle niet verbrak;
 - b. dat Ds S. J. P. Goossens „predikant in volle rechten in het kerkverband in Nederland gebleven is";
4. het verzoek van br. G. H. Arnold te Groningen, d.d. 10 maart 1961:
 - a. de kerkeraad van Zwolle te adviseren Ds Goossens wederom in zijn ambt als miss. dienaar des Woords te erkennen; en
 - b. uit te spreken, dat de kerk te Zwolle gehouden is de daarbij geleden schade zoveel mogelijk te herstellen;
5. het verzoek van br. J. L. Struik te Langeslag, d.d. 14 dec. 1960, uit te spreken:
 - a. dat de generale synode van Bunschoten-Spakenburg ten onrechte de terugkeer van Ds Goossens gekwalificeerd heeft als losmaking van Zwolle;
 - b. dat die synode ten onrechte heeft uitgesproken, dat Ds Goossens door die terugkeer niet handelde naar uitwijzen van Gods Woord en tot stichting der kerk;
 - c. dat tot herstel der gebroken verhoudingen allereerst nodig is, dat Zwolle Ds Goossens als haar dienaar erkent en dat alle kerken, ongeacht of Zwolle het doet, Ds Goossens te erkennen hebben;
6. het verzoek van de kerkeraad van Hoogeveen, d.d. 11 jan. 1961, uit te spreken, dat Ds Goossens

door de kerk te Zwolle dient ontvangen en erkend te worden;

constaterende,

1. dat voor het onder 1 genoemde drievoudige verzoek geen genoegzame gronden zijn aangevoerd;
2. dat voor het onder 2 genoemde verzoek het bewijs niet geleverd is;

overwegende,

1. dat de kerkeraad van 's-Gravenhage Z/W in zijn eerste verzoek een uitspraak vraagt welke overbodig geacht moet worden, wijl:
 - a. de generale synode van Bunschoten-Spakenburg blijkens het geheel van haar uitspraak in art. 142 over de „beoordeling van de terugkeer van Ds Goossens naar Soemba" en blijkens de woordkeus onder „van, oordeel 3" geen omschrijving heeft gegeven van de kerkrechtelijke positie van Ds Goossens na zijn terugkeer naar O. Soemba en dus niet heeft uitgesproken, dat hij zich onttrokken heeft aan het opzicht en de tucht van de kerkeraad van Zwolle;
 - b. genoemde synode een kwalificatie gegeven heeft van een handeling van Ds Goossens, nl. dat zijn terugkeer naar Soemba een loslaten van de zendende kerk te Zwolle moet worden genoemd, mede op grond van welke kwalificatie (oordeelvelling) de uitspraak is gevormd, dat Ds Goossens in zijn vertrek naar het zendingsveld niet gehandeld heeft naar uitwijzen van Gods Woord en tot stichting der kerk;
 - c. het feit, dat art. 142 „van oordeel 3" zulk een kwalificatie van een „eenmalige" handeling van Ds Goossens bedoelt te geven, ook kan blijken uit de woordkeus van de overwegingen, waarop genoemd oordeel rust, nl. dat toen de kerkeraad zijnerzijds door zijn maatregel van 20 okt. 1952 praktisch de ambtelijke dienst van Ds Goossens als miss. predikant van de kerk te Zwolle beëindigde, toch Ds Goossens niet tot „zijn arbeid" had moeten ingaan, omdat dit betekenen zou, „dat hij ook zijnerzijds praktisch de betrekking tussen zich en de zendende kerk beëindigde" (zie art. 142 B.-Sp. voorts overwegende 1 en 2);
2. dat aan het tweede verzoek van de kerkeraad van 's-Gravenhage Z/W en aan het derde verzoek van br. J. L. Struik niet kan worden voldaan, aangezien:
 - a. de feitelijkheid van de schorsing en afzetting van Ds Goossens, door de kerkeraad van Zwolle geschied, niet genegeerd kan worden, hoewel de rechtmatigheid daarvan zowel door de generale synode van Enschede als door die van Bunschoten-Spakenburg ontkend is;
 - b. voor het herstel van Ds Goossens als predikant in volle rechten de kerk te Zwolle, als de kerk waaraan Ds Goossens verbonden is voor wat zijn ambtelijke roeping en arbeid betreft, de aangewezen instantie is;
3. dat aan het verzoek van de kerkeraad van Hoogeveen en van br. G. H. Arnold uit te spreken, dat de kerkeraad van Zwolle Ds Goossens dient te erkennen en te ontvangen niet zonder meer voldaan kan worden, aangezien de generale synode van Bunschoten-Spakenburg heeft uitgesproken (Acta art. I54), dat het de roeping van alle betrokkenen is te jagen naar herstel van de betrekkingen, zoals deze uit kracht van de gemeenschap aan Christus voorheen verkregen waren tussen de zendende kerk enerzijds en haar miss. dienaar des Woords anderzijds;
4. dat deze roeping om te jagen naar herstel van de betrekkingen, zoals deze uit kracht van de gemeenschap aan Christus voorheen verkregen waren, derhalve zowel de kerkeraad van Zwolle als Ds Goossens geldt, doch dat uit de feiten en uit de bij de generale synode ingekomen stukken blijkt, dat de geschonden betrekkingen nog niet hersteld zijn;
5. dat, ofschoon moet worden toegegeven (zoals de kerkeraad van Hoogeveen en br. G. H. Arnold te Groningen in hun missives opmerken), dat een „wantoestand" ontstaat, wanneer door een kerkelijke vergadering wordt verklaard (zoals de kerk te Zwolle verklaarde), dat „schorsing en afzetting onjuist" zijn, en de ambtsdrager, die ten onrechte was geschorst en afgezet, niet wederom in zijn ambt ontvangen wordt, deze wantoestand zeker niet geweten kan worden aan de generale synode van Bunschoten-Spakenburg, die in haar uitspraken duidelijk de weg tot herstel van de gebroken verhoudingen gewezen heeft;

voorts overwegende,

1. dat de droeve twist tussen broeders van hetzelfde huis niet mag blijven voortbestaan, en dat deze twist alleen op christelijke wijze voor het aangezicht .des HEEREN in verootmoediging en zelfverloochening kan en moet worden weggedaan, opdat beide partijen weer één brood kunnen eten en uit één beker kunnen drinken;
2. dat ons te meer vernedering voor Zijn aangezicht en verzoeningsgezindheid jegens elkander betaamt, nu de HEFRE om. door middel van de nationalistische bewegingen en politieke verschuivingen in het Verre Oosten het zendingsterrein op O. Soemba ons ontnemt, en wij terzelfder tijd door broedertwist aan onze zijde de Soembanese jonge kerken in verscheurdheid achterlaten;

spreekt uit,

dat na bestudering van de brieven der adressanten de noodzaak niet gebleken is de gewraakte uitspraken van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg te veranderen of aan te vullen;

en besluit

van deze constatering en overwegingen en van de uitspraak kennis te geven aan adressanten, en met name aan de kerk te 's-Gravenhage Z/W, de kerk te Zwolle, aan Ds S. J. P. Goossens en aan de overige kerken van de classis Zwolle.

Dit besluit wordt genomen met 17-11 stemmen en de reeds genoemde 3 onthoudingen.

De broeders C. R. Boeije, G. Grasdijk, J. Jansen, G. v. d. Leeden, D. Sohotanus verklaren, dat zij voor Gods aangezicht hun bezwaren moeten neerleggen en niet de verantwoordelijkheid voor dit besluit kunnen dragen. Zij vragen, dat in de Acta dezer synode wordt opgenomen, dat zij daarom tegen moesten stemmen. De synode blijkt hiertegen geen bezwaar te hebben.

Artikel 96.

Besluit inzake art.142 Acta Bunschoten-Spakenburg

De synode gaat thans voort met de behandeling van het rapport, genoemd in art. 86 dezer Acta (Ag. VII A 4 a-j) en betrekking hebbende op art. 142 Acta Bunschoten-Spakenburg.

De synode neemt, nadat Prof. J. Kamphuis voor heeft geadviseerd, met 17-3 stemmen en 11 onthoudingen het volgende besluit (waarbij worde opgemerkt, dat de broeders, die ter generale synode van Bunschoten-Spakenburg in deze zaak handelden, zich van stemming hebben onthouden):

De generale synode,

Kennis genomen hebbende van de verzoekschriften van

- a. de broeders H. Buitenbos en H. Kroes, Enschede, d.d. 13 dec. '60;
- b. Ds Joh. Francke, Hoogeveen, d.d. 23 dec. '60;
- c. br. A. J. Harthoorn, Deventer, d.d. 29 dec. '60;
- d. br. W. E. H. Sleijster, Zwolle, d.d. 1 dec. '60;
- e. de kerkeraad van 's-Gravenhage-Loosduinen, d.d. 30 dec. '60;
- f. de kerkeraad van Winterswijk, d.d. 28 dec. '60;
- g. de kerkeraad van 's-Gravenhage Z/W, d.d. 6 sept. '60;
- h. br. G. H. Arnold, Groningen, d.d. 10 maart '61;
- i. de classis Enschede, d.d. 13 okt. '60 en 10 april '61;
- j. de kerkeraad van Rotterdam-Delfshaven, d.d. 8 april '61;

constaterende,

dat de verzoekers constateren, dat de generale synode van Bunschoten-Spakenburg in gebreke is

gebleven haar uitspraken, opgenomen in haar Acta art. 142, te bewijzen uit de Schrift, en vragen, dat deze generale synode zal uitspreken:

- a. dat de uitspraken van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg in art. 142 strijdig zijn met de H. Schrift en de geldende K.O., wjl gedaan met terzijdestelling van de in de H. Schrift en de geldende K.O. gegeven rechtsregels;
- b. dat de generale synode zal uitspreken; dat Ds S. J. P. Goossens in zijn terugkeer op 21 febr. 1953 niet schuldig stond tegenover de HEERE;

gelet op

het feit, dat adressanten in gebreke zijn gebleven op duidelijke en bondige wijze aan te tonen, dat bedoelde uitspraken van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg strijdig zijn met de in de H. Schrift en de geldende K.O. gegeven rechtsregels;

overwegende,

1. dat de generale synode van Bunschoten-Spakenburg in haar overwegingen op blz. 93, enkele Schriftgegevens aanhalende, had kunnen volstaan met te verwijzen naar de grondregel van onze K.O. met betrekking tot de ambten, dat nl. een dienaar des Woords voor wat zijn ambtelijke arbeid betreft verbonden dient te zijn aan een plaatselijke kerk, welke grondregel ook geldt voor een miss. dienaar des Woords, gelijk de generale synode van Middelburg 1896 in art. 116 der Acta heeft uitgesproken;
2. dat deze grondregel zijn kracht behoudt, ook indien de Schriftgegevens van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg niet in alles ter zake zouden zijn, en aangezien overigens geen Schriftuurlijke bezwaren tegen deze grondregel zijn ingediend;

spreekt uit,

dat haar geen gronden zijn voorgelegd, die haar nopen tot herziening van de uitspraken van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg, welke staan in art. 142 van de Acta dier synode;

en besluit

van deze uitspraak kennis te geven aan genoemde adressanten.

Artikel 97.

De synode vergadert verder in comité.

Artikel 98.

De middagvergadering vangt aan te 1.45 uur met het zingen van ps. 89:3, waarna de synode wederom in comité vergadert.

Nadat gezongen is ps. 4:3, gaat Ds I. de Wolff in dankgebed voor en sluit de praeses de vergadering.

Negen en twingtigste zitting, dinsdag 6 juni.

Artikel 99.

Te 10 uur opent de praeses de vergadering. Gelezen wordt psalm 147 en gezongen ps. 147:1, 3, waarna de HER gebeden wordt om Zijn zegen.

Bij het appèl nominaal blijkt Ds J. F. Heij vervangen te zijn door Ds. J. Hettinga, die door opstaan zijn instemming; net de Drie Formulieren betuigt.

De Acta art. 56-77 worden vastgesteld.

Namens commissie III leest Ds D. v. Houdt het rapport betreffende het Rapport van deputaten van de generale synode: Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 voor samenspreking met de deputaten van de: Chr.. Geref. Kerken (Ag. hfdst. VI), waarna de vergadering wordt geschorst.

Artikel 100.

Te 2 uur opent de praeses de vergadering; hij laat zingen ps. 145:1.

Ter vergadering is aanwezig Ds F. K. Keizer te Groningen, deputaat van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg voor samenspreking niet de deputaten van de Chr. Gerei. Kerken. Hij wordt door de praeses verwelkomd en in de synode genodigd om in verband met de aan de orde zijnde zaak zo nodig enige inlichtingen te verschaffen.

De synode neemt het in art. 99 genoemde rapport in bespreking, waarbij Ds J. Faber een door hem ontworpen conceptbesluit leest.

Artikel 101.

De avondvergadering wordt aangevangen met het zingen van ps. 103:9. Ook het concept- Ds J. Faber wordt nu in de discussie betrokken.

Aan het einde der vergadering vraagt de rapporteur om nader commissoriaal beraad.

Gezongen wordt nog ps. 102:7, 8, waarna Ds J. Faber de synode in dankzegging voorgaat.

Dertigste zitting, woensdag 7 juni.

Artikel 102.

De praeses opent te 9 uur de vergadering, leest Col. 3:1-17, laat Zingen ps. 101:2, 3 en gaat voor in gebed.

Ds J. C. Janse is deze dag met kennisgeving afwezig.

Op verzoek der synode (zie Acta art. 51) zijn ter vergadering aanwezig de broeders Ds O. W. Bouwsma, A. Veltman en Ds D. Vreugdenhil als deputaten voor radio-uitzending van kerkdiensten, die door de praeses welkom worden geheten.

Br. C. C. de Vries, die voor het laatst ter vergadering aanwezig is, spreekt een kort woord van afscheid, dat door de praeses wordt beantwoord.

De vergadering wordt nu geschorst, ten einde commissie III tezamen met het moderamen zich met bovengenoemde deputaten nader zal kunnen verstaan over enige punten van hun ter synode ingediend rapport.

Artikel 103.

De praeses opent te 14 uur de vergadering en laat zingen ps. 33: 6.

Bij het appèl nominaal blijkt br. C. C. de Vries vervangen te zijn door br. P. A. Nawijn, die door opstaan zijn instemming met de belijdenis betuigt.

De in art. 102 genoemde deputaten zijn mede ter vergadering aanwezig.

Aan de orde komt thans weer het rapport van commissie III inzake radiokerkdiensten (zie Acta art. 50 en 51).

Het eerste gedeelte van dit rapport betreft: de naamsvermelding der Gereformeerde Kerken bij de radio-uitzending van kerkdiensten en in de stichtingsakte van het Convent van kerken.

De commissie stelt voor, dat de synode nieuw te benoemen deputaten verzoeken, dat zij, op grond van het synodebesluit van Bunschoten-Spakenburg (Acta art. 68) inzake de naamsaanduiding der Gereformeerde Kerken bij de radio-uitzending van kerkdiensten en in de op 20-3-1959 verleden stichtingsakte van het Convent van kerken, er op, zullen aandringen, dat de toevoeging „vrijgemaakt" worde weggelaten of geschrapt.

Dit voorstel, waarbij de hoogleraren Kamphuis en Schilder zich van stemming onthouden, wordt verworpen met 23-6 stemmen en 1 onthouding.

Ds H. v. Tongeren verzoekt aantekening in de Acta, dat hij vóór dit voorstel heeft gestemd.

Het moderamen zal een antwoordbrief concipiëren voor de kerk te Leeuwarden en de classis Leeuwarden.

Artikel 104.

Het tweede gedeelte van dit rapport handelt over de uitzending van kerkdiensten door middel van de televisie, waarmee annex het ganse beleid van deputaten ad hoc. De synode vergadert nu eerst enige tijd in comité.

In openbare zitting wordt de bespreking voortgezet, tot 17.30 uur.

De praeses neemt afscheid van de deputaten en dankt hen voor de informaties, die zij hebben verstrekt.

Artikel 105.

Besluit radio en televisie uitzendingen kerkdiensten

In de avondvergadering, die begonnen wordt met het zingen van gez. 23: I, 2, wordt de behandeling van het rapport hervat.

De Synode besluit met 20-7 stemmen en 1 onthouding aldus:

- A. het beleid van de deputaten, benoemd door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg, goed te keuren en hen met dank voor verrichte arbeid te dechargeren;
- B. nota te nemen van het feit, dat door commissie III de financiële bescheiden van het deputaatschap zijn gecontroleerd en in orde bevonden met een batig saldo van f 430.05;
- C. opnieuw deputaten aan te wijzen en hun de volgende opdracht te verlenen:
 1. op gelijke wijze als voorheen geschiedde de radio-uitzending van kerkdiensten voor het binnenland te behartigen;
 2. ook inzake de radio-uitzending van kerkdiensten voor het buitenland diligent te zijn en datum en uur van elke uitzending zo mogelijk enige maanden te voren in de pers bekend te maken;
 3. inzake de uitzending van de kerkdiensten door middel van de televisie met grote voorzichtigheid de ontwikkeling te blijven volgen, met name met het oog op de volgende bezwarende feiten:
 - a. het gebruik, dat van de televisie in het algemeen gemaakt wordt en de schadelijke invloed, die van vele uitzendingen uitgaat;
 - b. het feit, dat voor de uitzending van een kerkdienst vooralsnog zondagsarbeid wordt gevraagd voor ± 20 man personeel;
 - c. dat het niet wenselijk verklaard is de kerkdienst langer dan een uur te laten duren;
 - d. het storend gebruik van de apparatuur tijdens de dienst;
 - e. de extra inspanning, die van voorganger en gemeente wordt gevraagd bij de voorbereiding en uitvoering van zulk een dienst;
 4. indien nodig de kerken te verzoeken een bijdrage te leveren ter bestrijding van de onkosten van dit deputaatschap;
 5. aan de eerstvolgende synode verslag uit te brengen van hun handelingen.

Artikel 106.

Ds J. Keizer leest thans het door br. C. C. de Vries opgestelde rapport over het Rapport van deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken. (Ag. V-A)

Nadat nog gezongen is ps. 72: 1I, gaat Ds W. v. d. Lingen voor in dankzegging, waarna de praeses de vergadering sluit.

Een en dertigste zitting, donderdag 8 juni.

Artikel 107.

Te 9 uur opent de praeses de vergadering; hij leest Matth. 18: 21-35, laat zingen ps. 32: 3, 6, en gaat voor in gebed.

De synode gaat in commissies uiteen.

Artikel 108.

Archief der generale synode

De middagvergadering wordt begonnen met het zingen van ps. 84: 4. Bij het appèl nominaal blijken de broeders A. Doornbos en A. de Visser met kennisgeving afwezig te zijn.

Namens commissie III rapporteert br. G. Grasdijk over de stukken betreffende het Archief der generale synoden (Ag. VIII D Ia, b en II).

De synode besluit als volgt:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van het rapport van de kerkeraad van Groningen, d.d. april 1961, inzake bewaring en verzorging van het archief der generale synoden,

besluit:

1. aan de kerk te Groningen dank te betuigen voor de door haar in dezen verrichte arbeid;
2. aan de kerk te Groningen te restitueren de door haar gemaakte kosten ad f 121,25 op giro-rekening 931947 t.n.v. de boekhouder van de gereformeerde kerk te Groningen;
3. aan de kerk te Groningen-Zd te verzoeken het archief aan te vullen uit de in de handel nog beschikbare voorraad der Acta van de generale synoden sedert de Vrijmaking, er zo mogelijk voor te zorgen, dat het aantal 5 stuks elk blijft, en tevens te verzoeken diligent te blijven inzake het verzamelen van het nog ontbrekende, met name van de Acta Enschede 1945 en Groningen 1946;
4. haar moderamen op te dragen (minstens) 5 exemplaren van de door haar uit te geven Acta te doen toekomen voor het archief van de generale synoden aan he Kerkelijk Bureau, Herm. Colieniusstraat 13 te Groningen;
5. er bij de adresvoerende kerken van de particuliere synoden op aan te dringen bij het verschijnen van de Acta der particuliere synoden steeds 2 exemplaren te doen bestemmen voor het archief der generale synoden en toe te zenden aan het adres sub 4;
6. aan de kerk te Groningen-Zd te berichten, dat behalve de onder 3 genoemde 5 stuks nog enige exemplaren beschikbaar gehouden dienen te worden ten behoeve van de deputaten voor de correspondentie met buitenlandse kerken (zie Acta Enschede 1955 art. 136 onder besluit III);
7. aan de kerk te Groningen- .Zd te berichten, dat de onkosten, verbonden aan de uitvoering van art. 137b sub II Acta Enschede 1955, voor rekening van de generale synode komen, maar dat in alle andere gevallen die onkosten voor rekening van de aanvrager zijn, en haar te adviseren in zulke gevallen zich eerst te wenden tot deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken met de vraag, of de aanvrager valt onder art. 137b sub II Acta Enschede 1955;
8. de kerk te Groningen en in deze ook br. B. Doornbos en br. G. Raven dank te zeggen voor het verzamelen en beschikbaar stellen voor het Archief van notulenboeken, mappen met correspondentie etc. van de voormalige kerken te Djakarta en Semarang en van de classis Batavia;
9. haar moderamen door middel van de pers aan leden der voormalige Indonesische kerken en vroegere leden van deputaatschappen voor buitenlandse kerken te doen verzoeken eventueel in hun bezit zijnde archiefstukken ter beschikking te stellen van het Archief der generale synoden en toe te zenden aan het Kerkelijk Bureau, adres sub 4;
10. aan de kerk te Groningen-Zd te verzoeken de verzorging van het archief - zoals int dusver werd verricht door de kerk te Groningen - voort te zetten en over haar arbeid rapport uit te brengen aan de volgende generale synode;
11. de kerk te Hoogkerk dank te zeggen voor haar toezicht op de verzorging van het archief der generale synoden en het daarover uitgebrachte rapport;
12. de Raad van de gereformeerde kerk te Helpman te verzoeken controle over het gehele archief te oefenen gedurende de komende jaren, om op de eerstvolgende generale synode hierover te rapporteren.

Artikel 109.

Besluit correspondentie buitenlandse kerken

Thans komt weer in bespreking het rapport, genoemd in art. I06, waarna de synode met 29 stemmen en 1 onthouding het volgende besluit neemt:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

1. het rapport met bijlagen van deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken, benoemd door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958./'59;
2. de brief, d.d. april 1931, van deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken, benoemd door Die Sinode van die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika, gehouden te Pretoria A.D. 1960;

constaterende:

1. dat de door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg benoemde deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken op loffelijke wijze de hun gegeven opdrachten hebben vervuld;
2. dat de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken van Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika in hun brief
 - a. doen blijken van hun meeleven met en hun gebeden voor de generale synode te Assen;
 - b. uiting geven aan hun hoop, dat het deze synode gegeven worde in de zaak haar voorgelegd door die Sinode van Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika zulke besluiten te nemen, dat daardoor de correspondentie tussen de kerken in Nederland en de kerken in Zuid-Afrika rijke vruchten moge dragen ook voor de ware eenheid van Christus' duurgkochte katholieke kerken in Zuid-Afrika;
3. a. dat wel de predikant van de kerk te Monte Alegre mondeling verklaard heeft, dat zijn kerk bereid is en ook het voornemen heeft met onze kerken in correspondentie te treden;
b. doch dat de Raad van genoemde kerk die bereidheid en dat voornemen nog niet schriftelijk bevestigd heeft;
4. dat nog geen antwoord ontvangen is op de brief, die in opdracht van de generale synode van Enschede I055/'56 gezonden is aan de „Reformed Churches of New Zealand”, noch op het duplicaat van die brief, aan genoemde kerken gestuurd in opdracht van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg;
5. dat Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika door haar deputaten er de aandacht op vestigen, dat haar juiste naam luidt, zoals in het begin van deze zinsnede uitgedrukt;

overwegende,

dat van de zaak onder „constaterende 2b” niet gebleken is, dat zij op mindere vergaderingen niet heeft kunnen worden afgedaan;

besluit:

1. deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken, onder dank voor hun arbeid, te dechargeren en opnieuw deputaten te benoemen;
2. aan laatstbedoelde deputaten de volgende instructie te geven:
 - a. contact te oefenen met die kerken in het buitenland, die met de Gereformeerde Kerken in Nederland in correspondentie getreden zijn, te weten: The Free Reformed Churches of Australia, The Canadian Reformed Churches en Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika, en zulks te doen met inachtneming van de regels, die daarvoor zijn vast-gesteld (zie Acta Bunschoten-Spakenburg, art. 100, besluit sub 3);
 - b. bij deputaten binnengekomen Acta van de synoden der genoemde kerken te onderzoeken en over voor de Gereformeerde Kerken in Nederland van belang zijnde besluiten aan de volgende generale synode te rapporteren en eventueel te adviseren;
 - c. de aan hen ter beschikking te stellen exemplaren van de Acta dezer generale synode met een begeleidende brief te verzenden aan de onder a. genoemde kerken;
 - d. eventueel (onverminderd het door de generale synode van Dordrecht 1893 Acta art. 155, sub 5 bepaalde) de Gereformeerde Kerken in Nederland, in-dien zich een geschikte gelegenheid voordoet, en zonder dat daaraan grote kosten verbonden zijn, te (doen) vertegenwoordigen op de meeste vergaderingen van de kerken, onder a. genoemd;
 - e. eventueel de volgende generale synode van advies te dienen naar aanleiding van bij hen

- ingekomen stukken;
- f. contact te zoeken met andere kerken in het buitenland, die de Heilige Schrift aanvaarden als Gods onfeilbaar Woord en wier belijdenis en kerkregering niet in strijd geacht kunnen worden met die van de Gereformeerde Kerken in Nederland;
 - g. een archief aan te leggen van alle stukken, die van belang geacht moeten worden voor de deputaten voor coorespondentie met buitenlandse kerken en daartoe zulke stukken zo nodig op te vragen aan de archief-bewarende kerk;
 - h. bij hun aftreding hun archief over te geven aan de deputaten, die alsdan door de generale synode zullen zijn aangewezen;
 - i. van al hun handelingen rapport uit te brengen aan volgende generale synode;
3. Aan deputaten de volgende bijzondere opdrachten te geven:
 - a. aan de Gereformeerde kerk te Monte Alegre (Brazilië) nogmaals de tekst te zenden van art. 44b der Acta van Enschede 1955/56 en haar te berichten, dat de Gereformeerde Kerken in Nederland gaarne met haar in correspondentie te treden en haar te verzoeken ook harezijds deze correspondentie aan te gaan en daarvan schriftelijk mededeling te doen;
 - b. indien in de loop van dit jaar geen antwoord ontvangen wordt van de Reformed Churches of New Zealand" op de duplikaat-brief die haar in opdracht van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg gezonden is, opnieuw met haar in contact te treden;
 - c. aan de First Canadian Reformed Church of Hamilton te schrijven, dat niet voldaan kan worden aan het verzoek, dat zij richtte tot de generale synode van Bunschoten-Spakenburg Acta art. 41;
 - d. aan deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken van Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika dank te betuigen voor hun blijk van medeleven met deze synode, en die deputaten voorts te schrijven, dat deze synode niet bevoegd is de zaak in behandeling te nemen, die daar de synode van hun kerken aan de door Bunschoten-Spakenburg bete' de deputaten voorgelegd is, omdat niet is gebleken, dat deze zaak niet tussen de kerk te Pretoria en die te Kampen kan worden afgehandeld;
 - 4.. aan deputaten een bedrag van f 600, - ter beschikking te doen stellen als voorschot voor de te maken onkosten;
 - 5.. aan de scribeaer dezer synode op te dragen vijf exemplaren van de Acta dezer synode ter beschikking te stellen van de deputaten, opdat genoemde deputaten zullen kunnen voldoen aan wat in hun instructie (besluit 2c) van hen gevraagd wordt;
 6. van bovengenoemde besluiten en de voorafgaande constatering en kennis te geven aan:
 - a. deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken met dien verstande, dat iedere primus- en iedere secundus-deputaat een exemplaar van deze besluiten enz. benevens een exemplaar van het werkrapport van Commissie IV zal dienen te ontvangen;
 - b. de archiefbewarende kerk.

Artikel 110.

De praeses heet thans welkom br. en zr. J. van der Kooij te Pretoria, die deze middag in ons midden zijn. Hij verzoekt br. v.d. Kooij een enkel woord tot de synode te richten. Deze spreekt dan ongeveer als volgt:

Ik breng u over de groeten van Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika. Wij zitten in Afrika met dezelfde problemen als u hier. Onze kerken zijn klein; laten wij elkander veel in de gebeden gedenken. Het is moeilijk om trouw te blijven aan Gods Woord. Velen verdwijnen in de grote massa, al gaan ze nog wel naar een kerk.

Voor het werk der zending ligt ons na aan het hart. Als u aan zendingsmogelijkheden denkt, denkt dan ook eens aan Zuid-Afrika! Wij zouden blij zijn met zendelingen uit Holland, hetzij hier nog op uitzending wachten. Hetzij ze van andere zendingsterreinen terugkeren. Geldelijk kunnen wij maar weinig doen. Wij hebben één Bantoe opgeleid, die zondags preekt, maar wij willen zo graag iemand, die zich geheel kan geven. ik wens u sterkte en Gods zegen in heel het kerkelijk leven.

De praeses antwoordt hierop: Wij zijn ook klein en verstaan u in uw strijd. Wij gedenken u in onze gebeden. Hoe zal het verder met de zending gaan? Wij zullen in ieder geval goed onthouden, wat u

hier gezegd hebt, en breng onze groeten aan de broeders en zusters in Afrika over!

Artikel 111.

Thans komt weer aan de orde het rapport, dat betrekking heeft op een aantal revisieverzoeken m.b.t. art. 150 der Acta Bunschoten-Spakenburg (zie Acta dézer synode, art. 76).

De rapporteur, ds J. F. Heij, geeft nog even een overzicht der materie. en stelt enige wijzigingen voor in het concept-besluit der commissie.

Ds G. Hagens doet het volgende voorstel:

De synode, overwegende, dat het mogelijk moet zijn na te gaan, óf, en zo ja, in hoeverre de kerk te Zwolle schuldig is aan de scheuring der kerken op Oost-Soemba, verzoekt aan de commissie haar rapport terug te nemen ten einde alsnog getracht worde aan het dringend verzoek der kerk te Gouda „het recht des HEEREN te bedienen inzake de scheuring op Oost-Soemba" te voldoen.

Nadat prof. J. Kamphuis voor dit voorstel geadviseerd heeft, wordt het door de synode aangenomen met 14-11 stemmen en 5 onthoudingen.

Artikel 112.

Financiën synode Bunschoten-Spakenburg

Namens commissie I brengt br. K. Stam rapport uit betreffende de rekening en verantwoording van de financiën van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/59 (Ag. hfdst. VIII A I).

Conform de opmerkingen, in het rapport gemaakt, spreekt de synode uit:

1. dat de wijze van vóór-financiering haar zeer goed en aanbevelenswaardig voorkomt, daar aldus de roepende kerk voor de te houden generale synode terstond over de financiën beschikt, die nodig zijn in verband met vooruit te maken onkosten.
2. dat het haar beter voorkomt de boekhouding van de generale synode niet te doen samengaan met die van de plaatselijke kerk, waar de synode samenkomt, daar men aldus een beter overzicht heeft van uitgaven en inkomsten en ook een betere contróle en verifiëring mogelijk is;

en besluit br. P. de Graaf dank te zeggen voor zijn financieel beleid en voor alle arbeid voor de generale synode van Bunschoten-Spakenburg verricht.

De synode besluit dit rapport op te nemen in de geheime notulen dezer synode.

De vergadering wordt geschorst en gaat in commissies uiteen.

Twee en dertigste zitting, vrijdag 9 juni.

Artikel 113.

Besluit rapport inzake samenspreking met Christelijke Gereformeerde Kerken

De praeses opent de vergadering te 9 uur, leest psalm 102: 13-23, laat zingen ps. 102: 7, 8 en gaat voor in gebed.

Het rapport inzake samenspreking met Christelijke Gereformeerde Kerken (zie art. 99-101) komt weer aan de orde. waarbij ds D. van Houdt namens commissie III een gewijzigd voorstel leest.

Na enige discussie neemt de synode met algemene stemmen het volgende besluit:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

1. het rapport van de deputaten, benoemd door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/59, voor samenspreking met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken;
2. een brief van de particuliere synode Nd.-Holland-1961, d.d. maart 1961, te dezer zake;
3. een brief van de particuliere synode van Utrecht, d.d. 11-4-'61, terzelfder zake;

constaterende,

1. dat de gereformeerde deputaten reeds herhaaldelijk de chr. geref. deputaten te kennen gaven, dat, ondanks gebleken verschillen, beide kerken elkander, krachtens de eenheid in belijdenis, hebben te aanvaarden in den Here, zoals ook vorige synoden hebben geoordeeld;
2. dat evenwel de christelijke gereformeerde deputaten meenden zulks nog niet te kunnen beamen;
3. dat de particuliere synode van Nd.-Holland
 - a. op voortzetting der samensprekingen heeft aangedrongen;
 - b. heeft gewezen op de verantwoordelijkheid der plaatselijke kerken;
4. dat de particuliere synode van Utrecht heeft verzocht het rapport van de deputaten van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg voor samenspreking met de christelijke gereformeerde deputaten te doen vermenigvuldigen ten behoeve van de leden onzer kerken;

van oordeel:

1. dat na de gehouden besprekingen de deputaten, benoemd door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/59 terecht gesteld hebben „dat de verhouding tussen de Christelijke Gereformeerde en de Gereformeerde Kerken wel zó duidelijk die van kerken van eenzelfde belijdenis is, dat zij het goddelijke roeping achten, dat de kerken aanstonds pogen tot eenheid van samenleven te komen“;
2. dat - daar zulks nog niet beaamd kan worden door de christelijke gereformeerde deputaten, en bovendien de door wederzijdse deputaten aangevangen bespreking naar het door hen overeengekomen program nog niet geheel voltooid is - afronding van deze bespreking vóór de ek. generale synode der Christelijke Gereformeerde Kerken dringend gewenst is, opdat ook de Christelijke Gereformeerde Kerken tot een verantwoorde uitspraak in dezen kunnen komen;

spreekt uit:

dat, waar het de roeping der kerk is het Woord te bewaren, de Christelijke Gereformeerde en de Gereformeerde Kerken zich ook blijkens de Acte van Afscheiding of Wederkering voor de eis gesteld zien, zulks in éénheid van samenleven te doen;

en besluit:

1. aan de deputaten van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/59 voor samenspreking met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken décharge te verlenen van hun opdracht, met dankbaarheid en veel waardering voor hun arbeid;
2. te herinneren aan de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerken om, waar mogelijk, zelf ook samensprekingen te voeren met de Christelijke Gereformeerde kerk ter plaatse;
3. aan de eerstvolgende synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken de vraag voor te leggen of zij, na de inmiddels zoveel mogelijk tot afronding gekomen besprekingen der deputaten met haar van oordeel is, dat waar het de roeping der kerk is het Woord Gods te bewaren, de Christelijke Gereformeerde en de Gereformeerde Kerken zich ook blijkens de Acte van Afscheiding of wederkeering voor de eis gesteld zien, zulks in eenheid van samenleven te doen en, zo deze vraag ontkennend mocht werden beantwoord, of zij aan deputaten ad hoe wil meedelen, welke daarvoor de gronden zijn;
4. deputaten te benoemen met de opdracht:
 - a. de ingevolge de opdracht van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/59 aangevangen, maar nog niet naar het door wederzijdse deputaten aanvaarde program voltooide besprekingen te vervolgen, teneinde zoveel mogelijk vóór de a.s. christelijke gereformeerde synode het voorgenomen program af te wikkelen en aldus die synode te meer in staat te stellen tot een oordeel over de onder 3 genoemde vraag, alsmede na die synode eventueel de uitvoering van het besprekingsprogramma te voltooien, gericht op het bereiken der van God geboden eenheid der gelovigen;
 - b. met genoemde deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken wegen te zoeken, welke tot de geboden en begeerde vereniging kunnen leiden;
 - c. contact te houden met de plaatselijke gereformeerde kerken, die samensprekingen voeren

- met de plaatselijke Christelijke Gereformeerde Kerken;
- d. van hun bevindingen te rapporteren aan de e.v. generale synode der Gereformeerde Kerken en in hun rapport om, ook de vraag te beantwoorden, hoe h.i. de verhouding tussen beide kerkengroepen t.a.v. de roeping om in eenheid van samenleven het Woord te bewaren te omschrijven is, mede aan de hand van het gevraagde antwoord der christelijke gereformeerde synode; en dit rapport uiterlijk een half jaar vóór de aanvang der volgende synode toe te zenden aan de kerken;
5. het rapport van de deputaten van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg voor samenspreking met de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken op aanvraag uit onze kerken bij deputaten dezer synode zo mogelijk verkrijgbaar te stellen, opdat, gelijk de particuliere synode van Utrecht 1961 in haar verzoek te dezer zake stelde, de leden der kerken te beter met deze arbeid kunnen meeleven en voor deze arbeid kunnen bidden.

De praeses spreekt er zijn blijdschap over uit, dat deze beslissing met zo grote eenparigheid genomen kon worden, en verbindt hieraan de bede, dat de HEERE de arbeid van deputaten moge zegenen, en dat het inderdaad moge komen tot een eenheid van kerkelijk samenleven en een gemeenschappelijk dienen van de HEERE naar Zijn Woord.

Artikel 114.

Op voorsel van het moderamen worden de volgende broeders aangewezen als commissie die de zaak-Katwijk (zie art. 93) onderzoeken zal, n1. de predikanten Blok. van den Borg. Keizer en de Wolff (voorzitter) en de ouderlingen Barelds, van Huizen en Oosterhuis.

Tot commissie, die het voorstel-ds G. Hagens (zie art. 111) ter behandeling zal ontvangen, worden benoemd de broeders di Bos Faber (voorzitter), van Houdt en van der Jagt en de ouderlingen Postma, Vermeulen en de Visser, terwijl prof. J. Kamphuis als adviseur zal optreden (commissie I b). De plenaire zittingen worden nu verdaagd tot dinsdag 20 juni te 19 uur.

Nadat gezongen is ps. 37: 3 en ds I. de Wolff in dankzegging is voorgegaan, sluit de praeses de vergadering.

Drie en dertigste zitting, dinsdag 20 juni.

Artikel 115.

De praeses opent te 19 uur de vergadering, leest Jes. 32: 9-20, laat zingen ps. 17: 3 en gaat voor in gebed.

Bij het áppel nominaal blijken de leden der Katwijk commissie met kennisgeving afwezig te zijn. Eveneens met kennisgevingafwezig de broeders K. Stam en Jac. Stout.

Van de laatste is een brief ter tafel, dat hij wegens lichamelijke ongesteldheid verhinderd is verder de vergaderingen bij te wonen. De 2e scriba zal hem schrijven en herstel van krachten toewensen.

Voorts is br. A. Doornbos vervangen door br. E. Jelgerhuis; ds J. Meester door ds A. Bos (die door opstaan zijn instemming met de confessie betuigt), br. G. de Jonge door br. A. de Graaf en br. C. R. Boeije door br. J. C. Douw.

Artikel 116.

De praeses wijst er op, dat in Assen voorbereidingen worden getroffen voor de T.T.-races, een show van menselijke kracht en menselijk kunnen. Er zullen duizenden naar deze stad trekken, terwijl déze synode in mensenoog niet telt, maar de HEERE ziet en kent ons, als wij door de Geest van boven ons laten leiden en beheersen. Als zijn toorn gaat branden over een zondige wereld, zal Zijn gemeente door Hem worden bewaard.

Artikel 117.

De praeses doet mededeling van een brief van het Koninklijk Huis, waarin dank wordt gebracht voor de gelukwens, ontvangen ter gelegenheid van de verjaardag van H.M. de Koningin.

Ter tafel zijn de Acta van de particuliere synode van Zuid-Holland 1961, die in het archief zullen worden gedeponeerd.

Voorts is ingekomen het appèlschrift van de broeders uit Katwijk (zie art. 93), dat gesteld is in handen der commissie, genoemd in art. 114 (Ag. hfdst. V II B 7).

Ingekomen is een brief van de Raad van de Gereformeerde kerk te Zwolle, d.d. 14.6.1961, met enige vragen nopens de opdracht, die de synode gaf aan de commissie-ds J. Faber, genoemd in art. 114 dezer Acta. Deze brief werd door het moderamen reeds beantwoord.

Een brief van de Vereniging tot het verlenen van materiële steun aan de Gereformeerde Kerken van Oost-Soemba, d.d. 15.6.1961, wordt ter fine van advies gesteld in handen van commissie IV.

Een brief van ds C. G. Bos te Zwolle, d.d. 16.6.1961 wordt gelezen en op voorstel van de praeses ter zijde gelegd.

Artikel 118.

Besluit bezwaarschrift br J.L. Struik

Namens commissie I brengt ds J. Faber rapport uit over een bezwaarschrift van br. J. L. Struik te Langeslag, d.d. 20.3.1961 (Ag. VII B3).

Na bespreking neemt de synode met 20 stemmen en 3 onthoudingen, nadat de hoogleraar Kamphuis vóór heeft geadviseerd, het volgende besluit:

De generale synode

Kennis genomen hebbende van

een brief van br. J. L. Struik te Langeslag, d.d. 20 maart 1961, waarin hij o.a. verzoekt uit te spreken, dat de particuliere synode Overijssel-Gelderland 1961 geheel ten onrechte zijn appèl niet behandeld heeft, daar hij geen revisieverzoek t.a.v. Bunschoten-Spakenburg aan haar deed, maar juist op grond van de besluiten van Bunschoten-Spakenburg erkenning vroeg van ds S. J. P. Goossens door de kerkeraad van Langeslag en door de classis Zwolle, en juist op grond van de besluiten van Bunschoten-Spakenburg de classis vroeg uit te spreken, dat het afzettingsoordeel van de classis van 16 maart 1953 verkeerd is geweest;

van oordeel,

1. dat de particuliere synode van Overijssel-Gelderland ten onrechte gemeend heeft, dat het appèl van br. J. L. Struik behoorde tot de revisieverzoeken, die haar m.b.t. artikelen van de Acta van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg bereikten en die zij onbehandeld liet doorzenden naar de generale synode te Assen;
2. dat het niet op de weg dezer generale synode ligt uitspraken te doen in zaken, die in een mindere vergadering afgehandeld kunnen worden (art. 30 K.O.);

in aanmerking nemende,

1. dat deze generale synode op grond mede van een brief van br. J. L. Struik reeds uitspraken deed met betrekking tot de rechtspositie van Ds S. J. P. Goossens;
2. dat br. J. L. Struik zich m.b.t. de uitspraak van de classis Zwolle, d.d. 8 september 1960, inzake het afzettingsoordeel van de classis Zwolle van 16 maart 1953 desgewenst met een revisieverzoek kan richten tot de e.k. classis Zwolle of met een appèl tot de e.k. particuliere synode van Overijssel-Gelderland;

spreekt uit,

dat de particuliere synode van Overijssel-Gelderland 1961 ten onrechte het appèl van br. J. L. Struik tegen uitspraken van de classis Zwolle niet behandeld heeft;

en besluit

1. aan de overige verzoeken van br. J. L. Struik niet te voldoen;
2. van deze uitspraak kennis te geven aan br. J. L. Struik, de e.k. classis Zwolle en de e.k.

particuliere synode van Overijssel-Gelderland.

De synode vergadert verder in comité.

Artikel 119.

Namens commissie II rapporteert ds J. P. v. d. Stoel over de zaak der Psalm-berijming (Ag. I B). De praeses deelt mede, dat door de classis Gouda-Leiden-Woerden d.d. juni '61 aan de synode een quaestio is voorgelegd in verband met een uitspraak, die de vorige classis deed ter zake van de moeilijkheden in de kerk te Katwijk gerezen, en de recente uitspraak van de particuliere synode van Zuid-Holland ter zake. Besloten wordt deze quaestio in handen van de Katwijk-commissie te stellen. Nadat gezongen is ps. 89: 1 en ds j. ten Hove in dankgebed is voorgegaan, sluit de praeses de vergadering.

Vier en dertigste zitting, woensdag 21 juni.

Artikel 120.

Aan het begin van de morgenvergadering leest de praeses psalm 92, gezongen wordt ps. 92: 2, 3 en Gods zegen gevraagd over de arbeid van deze dag. Het in art. 119 genoemde rapport komt nu in bespreking.

Artikel 121.

Besluit inzake psalmberijming

De middagvergadering wordt begonnen met het zingen van ps. 103: 1. De bespreking wordt voortgezet en verschillende amendementen worden ingediend.

Nadat eerst onderdelen in stemming zijn gegeven, wordt ten slotte het geheel - nadat de hoogleraren Kam, huis en Schilder voor hebben geadviseerd - door de synode aangenomen met 27-5 stemmen.

Het besluit luidt als volgt:

De generale synode,

kennis genomen hebbende van:

1. het rapport van de deputaten-psalmberijming, benoemd door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg, waarin de meerderheid der deputaten aan de synode o.m. voorstelt niet over te gaan tot de aanvaarding van de berijming-1949 en nieuwe deputaten op te dragen uit de beschikbare en eventueel nog beschikbaar komende berijmingen die psalmen of psalmgedeelten te selekteren, welke dienstig kunnen zijn aan het tot stand komen van een aanvaardbare psalmberijming; en waarin de minderheid van deputaten aan de synode om. voorstelt:
u i t t e s p r e k e n, dat het psalter-1949 in vergelijking met de statenberijming de bruikbaarste weergave biedt van de onberijmde psalmen van de heilige Schrift ten gebruike in de eredienst, en nieuwe deputaten te instrueren om in overleg: :net de „Stichting Geestelijke Liederen" en de auteur van het psalter-1949 ten aanzien van dit psalter tot een goed eindresultaat te komen;
2. een verzoek van de raad van de Gereformeerde Kerk te Scheveningen, „meerdere exemplaren' (van het rapport van deputaten-psalmberijming) „te willen toezenden" om kennisname door alle kerkeradsleden mogelijk te maken;
3. een voorstel van de raad van de Gereformeerde Kerk te Zwijndrecht om te besluiten, zoals de meerderheid van deputaten-psalmberijming voorstelt;
4. een voorstel van de raad van de Gereformeerde Kerk te Zeist als onder 3; tevens een voorstel van de raad om met als uitgangspunt, dat de berijming-Hasper wat Schriftgetrouwe weergave van de onberijmde psalmen betreft de beste der beproefde berijmingen is, alsnog deel te nemen aan het „interkerkelijk" overleg over de psalmberijming;
5. een voorstel van de raad van de Gereformeerde Kerk te Amsterdam-Centrum om te besluiten, zoals de minderheid van deputaten-psalmberijming wil, met dien verstande, dat de arbeid der vergelijking, zoals door de synode van Bunschoten-Spakenburg werd omschreven, door nieuwe

- deputaten dient te worden voltooid en overleg met de Christelijke Gereformeerde Kerken en de (syn.) Gereformeerde Kerken over de vraag, of en in hoeverre voor deze Kerken het psalter-1949 aanvaardbaar zou zijn, wenselijk wordt geacht;
6. een voorstel van de raad van de Gereformeerde Kerk te Oegstgeest om uit te spreken en te besluiten overeenkomstig hetgeen de minderheid van deputaten psalmberijming voorstelt;
 7. een adhaesiebetuiging van de raad van de Gereformeerde Kerk te Leiden aan het voorstel van de minderheid der deputaten-psalmberijming;
 8. een betuiging van instemming met het standpunt van de minderheid der deputaten psalmberijming van de raad van de Gereformeerde Kerk te Ureterp;
 9. een brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te De Lier met instemmings betuiging als onder 8;
 10. voorstel van de raad van de Gereformeerde Kerk te Nieuwendam-Amsterdam-N. conform het voorstel van de minderheid der deputaten -psalmberijming;
 11. adhesiebetuiging aan het voorstel van de minderheid der deputaten-psalmberijming van de Gereformeerde Kerk te Amersfoort-C
 12. brief van de classis Amsterdam, waarin bericht wordt, dat deze classis zich stelt achter het voorstel van de minderheid der deputaten-psalmberijming;
 13. een dringend verzoek van het Landelijk Verband van Gereformeerde koren, korpsen en musici, het minderheidsvoorstel van deputaten-psalmberijming te aanvaarden;
 14. een missive van br. D. J. Zwart te Rotterdam, waarin musicologische bezwaren worden ontwikkeld tegen het psalter-1949 en aan de synode voorgesteld wordt het oordeel van met name genoemde vakmusici daarover te vragen, alsmede nog tijdens de zittingen der synode aan de Stichting Geestelijke Liederen en de auteur van het psalter-1949 enkele vragen te stellen;
 15. een missive van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerst te Rotterdam-C., waarin de onder 14 genoemde missive dringend in de aandacht der synode wordt aanbevolen;

constaterende:

1. dat deputaten v.n. ten aanzien van het psalter-1949 gemeenschappelijk tot de volgende conclusie kwamen:
„Het psalter-1949 is beter dan de statenberijming:
 - a. Het sluit op vele punten beter aan bij de onberijmde tekst;
 - b.. Het taalgebruik is beter, met name zijn vele van de met de 18e eeuwse tijdgeest samenhangende termen en benamingen verdwenen;
 - c. Er is voldoende rekening gehouden met de vorderingen van de kennis van de grondteut en andere ontdekkingen op het gebied van „vertalen“;
 - d. In het psalter-1949 laat de prosodie weinig te wensen over, zodat er harmonie bestaat tussen tekst en melodie“;
2. dat zowel de meerderheid als de minderheid van deputaten v.n. tot hun onder „kennis genomen hebbende 1.“ genoemde respectieve voorstellen kwamen nadat slechts 32 van de 150 psalmen waren vergeleken volgens de hun verstrekte opdracht;

van oordeel:

dat deputaten van de hun verstrekte opdracht naar vermogen hebben verricht en gezien de hun beschikbaar gestelde tijd verontschuldigd zijn voor het feit, dat zij slechts 32 van de 150 psalmen hebben vergeleken volgens de hun verstrekte opdracht;

overwegende:

1. dat het psalter-1949 nog steeds door vele kerken wordt getaxeerd als een concrete mogelijkheid om op korte termijn te komen tot een verantwoorde vervanging van de statenberijming van 1773;
2. dat het tot een integrale toetsing van het psalter-1949 door de kerken evenwel door allerlei omstandigheden tot nu toe niet is gekomen, waardoor een verantwoorde beslissing over de sub 1 gestelde mogelijkheid nog uitbleef;

3. dat de synode van Bunschoten-Spakenburg in art. 157 besluit sub 2 de juiste weg gewezen heeft om tot zulk een verantwoorde beslissing te komen;
4. dat evenwel het positieve oordeel van de minderheid van deputaten v.n. over het psalter-1949 als geheel te zwak is gefundeerd, nu het evenals dat van de meerderheid rust op het gunstig resultaat van een vergelijking van slechts 32 van de 150 psalmen;
5. dat ook het negatieve oordeel, waartoe de meerderheid van deputaten v.n. over het psalter-1949 als geheel kwam, niet kan worden aanvaard, omdat het geveld werd, nadat slechts 32 van de 150 psalmen aan het door de synode van Bunschoten-Spakenburg opgedragen vergelijkend onderzoek konden worden onderworpen;
6. dat dit negatieve oordeel te minder kan worden aanvaard, omdat alle deputaten tot de onder „constaterende 1" geciteerde gunstige conclusies kwamen, waarbij bovendien bedacht moet worden, dat dit negatieve oordeel over het psalter-1949 als geheel de kerken zal nopen geheel af te zien van deze berijming, omdat het vaststaat, dat uit deze bundel selectie voor zeer lange tijd niet mogelijk zal zijn;
7. dat vanwege het gereed komen van de onaanvaardbaar bevonden berijming der „Interkerkelijke Stichting" de tijd dringt om tot een spoedige vervanging van de statenberijming 1773 door een betere te komen en dat daarom de onder „overwegende 1." genoemde taxatie nog verder op haar juistheid dient te worden getoetst;
8. dat wegens het voorlopig onzeker oordeel inzake het psalter-1949 ook de verzameling en beoordeling van ander materiaal dient te worden voortgezet, opdat t.z.t. zo nodig en zo mogelijk genoegzaam materiaal voor een keuze beschikbaar blijke;

voorts overwegende:

1. dat voor toezending van rapporten van deputaten v.n. in meerdere exemplaren als tot nu toe gebruikelijk door de kerkeraad van Scheveningen geen genoegzame grond is aangevoerd;
2. dat contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken en de zich noemende Gereformeerde Kerken over de vraag, of en in hoeverre het psalter-1949 ook voor deze kerken aanvaardbaar zou zijn, zoals de Kerk te Amsterdam-C. voorstelt, mede gelet op het huidige stadium van de arbeid onzer kerken om tot een nieuwe psalmberijming te komen, niet gewenst is;
3. dat het voorstel van de kerkeraad van Zeist, alsnog deel te nemen aan het „Interkerkelijk" overleg over de psalmberijming - afgezien van wat overigens dienaangaande te overwegen zou zijn - reeds door de feiten is achterhaald;
4. dat het niet de taak is van de kerken zich uit te spreken over dergelijke muziek-technische zaken als in de betreffende missive (kennis genomen hebbende 14) worden genoemd;

besluit:

1. deputaten-psalmberijming van de synode van Bunschoten-Spakenburg te dechargeren van hun opdracht onder dankbetuiging voor de door hen verrichte arbeid met bijzondere vermelding van het werk door wijlen ds J. Smelik als deputaat voor de psalmberijming verricht;
2. opnieuw deputaten voor de psalmberijming te benoemen, met de opdracht:
 - A. te vervolgen en zo mogelijk te voltooien hetgeen door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg aan haar deputaten werd opgedragen, nl.:
 - a. adres te zijn voor alle eventuele in de Kerken opkomende voorstellen c.q. suggesties tot verbetering van de berijming-1949, alsmede kennis te nemen van ander materiaal, dienstig tot het verkrijgen van een betere psalmberijming, alsmede zodanige voorstellen en materiaal te verzamelen en te beoordelen;
 - b. in het bijzonder het psalter-1949 - en eventueel andere concepten voor een nieuwe berijming - te vergelijken met de statenberijming, vooral naar de maatstaf: welke de beste en meest bruikbare weergave biedt van de onberijmde psalmen der Heilige Schrift ten gebruike in de eredienst;
 - c. zo nodig met de „Stichting Geestelijke Liederen" - zonder verplichting anderzijds - overleg te plegen over alle door deputaten eventueel gewenst geachte verbeteringen, en eventueel op het openen van de mogelijkheid tot selectie of

- toevoeging aan het psalter-1949 bij ds. H. Hasper aan te dringen;
- B. na voltooiing van deze arbeid het verkregen eindresultaat zo tijdig aan de kerken voor te leggen, dat de alsdan eerstkomende generale synode een verantwoorde beslissing kan nemen inzake de vraag, of de eventueel aldus te presenteren berijming van de psalmen met vrijmoedigheid kan warden aanvaard en bij de kerken kan werden aanbevolen, waarbij het deputaten vrij zal staan, indien zij onverhoopt met hun opdracht niet gereed kunnen komen voor de eerstkomende generale synode, aan deze, onder vermelding van de stand van hun arbeid, nieuwe machtiging tot verdere uitvoering van het vermelde mandaat te vragen;
3. niet te voldoen aan de verzoeken van:
- de Kerk te Scheveningen om toezending van meerdere exemplaren van het rapport van deputaten-psalmberijming v.n.;
 - de Kerk te Zeist om alsnog deel te nemen aan het „interkerkelijk" overleg inzake de psalmberijming;
 - de Kerk te Amsterdam-C. om contact op te nemen met de Christelijke Gereformeerde Kerken en de (syn.) Gereformeerde Kerken over de vraag, of en zo ja in hoeverre voor deze kerken het psalter-1949 aanvaardbaar is;
 - van br. D. J. Zwart te Rotterdam om nog tijdens de zittingen van deze synode aan de „Stichting Geestelijke Liederen" en de auteur van het psalter-1949 enkele vragen te stellen;
4. van deze besluiten kennis te geven aan adressanten, aan de „Stichting Geestelijke Liederen" en aan de auteur van het psalter-1949.

Artikel 122.

Namens commissie II brengt ds E. Teunis rapport uit over de stukken, die betrekking hebben op de tekst van de belijdenisgeschriften en de liturgische formulieren (Ag. I-C).
Het rapport komt in bespreking.

Artikel 123.

Besluit inzake tekst belijdenisgeschriften enz

In de avondvergadering, die begonnen wordt met het zingen van ps. 108: 1, 2, wordt de discussie over het in art. 122 genoemde rapport voortgezet.

Door ds J. Faber wordt het volgende voorstel ingediend:

De generale synode,

overwegende

- dat, hoewel uit de door deputaten aangeboden proeve inzake de overzetting in hedendaags Nederlands van de H. Cat. blijkt, dat enige verouderde woorden en uitdrukkingen en een enkele moeilijke zinsbouw op goede wijze in hedendaags Nederlands kunnen worden overgebracht, een algehele modernisering licht de zakelijke inhoud van dit belijdenisgeschrift der Kerken niet onaangetast laat;
- dat de Gereformeerde Kerken, gelet op de belijdenisverzakking en de oecumenistische pogingen tot belijdenisreductie, die helaas allerwege kunnen worden opgemerkt, uiterst bedachtzaam moeten zijn bij elke redactiewijziging van haar belijdenisgeschriften en liturgische formulieren, opdat deze wijziging geen verzwakking van de belijdenis der Kerken betekene of als zodanig kan worden uitgelegd;
- dat voor het ontwerpen van een volledig voorstel inzake de thans mogelijk gebleken modernisering van enige verouderde woorden en uitdrukkingen en een enkele moeilijke zinsbouw vooralsnog geen deputaten meer nodig zijn, aangezien in de kring der Kerken zulk een voorstel ook zonder generale deputaten kan worden voorbereid;

besluit

thans geen deputaten in dezen te benoemen.

Dit voorstel wordt, nadat de hoogleraren Kamphuis en Schilder tegen hebben geadviseerd, met 19-11 stemmen verworpen.

De synode neemt ten slotte het volgende besluit met 27-2 stemmen en 1 onthouding, nadat de hoogleraren vóór hebben geadviseerd:

De generale synode

kennis genomen hebbende van:

1. het rapport van deputaten, benoemd door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/59 (acta art. 39);
2. een brief van de kerkeraad van Schiebroek-Hillegersberg-C., d.d. 19 oktober 1960, inhoudende een verzoek: „het rapport en ontwerp van genoemde deputaten met dank voor de verrichte arbeid voor kennisgeving aan te nemen, en thans geen deputaten voor deze arbeid te benoemen”;
3. een brief van de kerkeraad van Ureterp, d.d. 16 januari 1961, met vermelding van zijn besluit: „adhaesie te betuigen aan het besluit van de kerkeraad van Schiebroek-Hillegersberg-C.”;
4. een brief van de kerkeraad van Deventer, d.d. 16 januari 1961, met het verzoek:
 1. het rapport en ontwerp van genoemde deputaten, met dank voor de verrichte arbeid, voor kennisgeving aan te nemen;
 2. opnieuw deputaten te benoemen en deze te verzoeken in de formuleringen en overzetting niet verder te gaan dan strikt noodzakelijk is en wel zó, dat aan de schriftuurlijke inhoud en het oorspronkelijk karakter van de Heidelbergse Catechismus geen afbreuk wordt gedaan;
 3. de ontwerptekst van zondag 1-12 te herzien;
5. een brief van de kerkeraad van Hoogeveen, d.d. 19 januari 1961, met vermelding van zijn besluit: „aan de e.k. Generale Synode te Assen 1961 te verzoeken het rapport en ontwerp van deputaten ad hoc met dank voor de verrichte arbeid te aanvaarden en opnieuw deputaten te benoemen, opdat de aangevangen arbeid voltooid moge worden en straks de Kerken van het geheel kunnen kennis nemen, teneinde de beproeving van de volbrachte overzetting kunne aanvangen”;
6. een brief van de kerkeraad van Zeist, d d. 21 februari 1961, met deze inhoud: de kerkeraad „betuigt adhaesie aan het voorstel van de Kerk van Hoogeveen inzake de overzetting van de tekst van de Formulieren van Enigheid en van de Liturgische Formulieren in hedendaags Nederlands”;
7. een brief van de kerkeraad van De Lier, waarin hij mededeelt „zijn instemming te betuigen met het schrijven van de Gereformeerde Kerk te Schiebroek-Hillegersberg-C., hetwelk 19 oktober 1960 bij de roepende kerk werd ingezonden”;
8. een brief van de kerkeraad van Nieuwendam-Amsterdam-N., waarin de mening geuit wordt: „dat de generale synode met voortvarendheid een deskundige ten opzichte van het oude Nederlands uit een onzer kerken heeft aan te zoeken om van de formulieren van enigheid en de liturgische formulieren een tekst in het hedendaags Nederlands te presenteren aan hiervoor te benoemen deputaten, die deze vertaling zullen onderzoeken”;
9. een brief van de kerkeraad van Zaamslag, d.d. 4 april 1961, berichtende: „dat hij van oordeel is, dat het goed zal zijn, dat Uw vergadering opnieuw deputaten benoeme (resp. het mandaat der huidige deputaten continuere), opdat dezen zo mogelijk de arbeid van overzetting m.n. van de Heidelbergse Catechismus voltooiën”;
10. een brief van de kerkeraad van Scheveningen, d.d. 7 april 1961, berichtende, dat hij de arbeid der deputaten van dien aard acht: „dat hij voortzetting van dit werk allezins nuttig en noodzakelijk oordeelt” en hij „spreekt dan ook de wens uit, dat Uw vergadering tot zulk een besluitvorming zal komen, waardoor de uiteindelijke voltooiing van de moeilijke (en bij uitstek

kerkelijke) taak tot stand wordt gebracht";

11. een brief van de kerkeraad van Amersfoort-C., d.d. 13 april 1961, met het verzoek: „naar aanleiding van de proeve Heidelbergse Catechismus met de arbeid hieraan verbonden door te gaan overeenkomstig de opdracht aan deputaten verstrekt";

overwegende:

1. dat de door deputaten aangeboden proeve inzake de overzetting in hedendaags Nederlands van de Heidelbergse Catechismus tal van verouderde woorden en uitdrukkingen en moeilijke zinnen op goede wijze in hedendaags Nederlands heeft overgebracht, zonder dat aan de belijdenisinhoud te kort blijkt gedaan, hoewel uit het onderzoek van de proeve tevens gebleken is, dat op onderscheiden punten revisie van de proeve nodig is;
2. dat met name noodzakelijk is:
 - a. een nauwere aansluiting aan de bestaande tekst dan bij het onderzoek der proeve gebleken is;
 - b. een afzien van het herhalen van de vraag in het antwoord als methode;
 - c. een zoveel mogelijk handhaven van de eenheid der zinnen;
3. dat niet uit het oog te verliezen is, dat de onderhavige proeve een eerste bewerking is van slechts een gedeelte van de Heidelbergse Catechismus;
4. dat geen genoegzame gronden zijn aangevoerd om, na deze eerste proeve, de arbeid inzake de betreffende overzetting af te breken;

besluit:

1. grote waardering uit te spreken voor de door deputaten verrichte arbeid inzake de overzetting in hedendaags Nederlands van de Heidelbergse Catechismus en hun daarvoor dank te zeggen;
2. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
 - a. een revisie van de betreffende proeve te bewerken, met inachtneming van het resultaat van het onderzoek der onderhavige proeve door de commissie der synode -verricht, welk resultaat is vermeld in het commissierapport en het aanvullend memorandum;
 - b. de arbeid inzake de overzetting van de Heidelbergse Catechismus in hedendaags Nederlands voort te zetten, met dien verstande, dat zoveel mogelijk aangesloten wordt bij de bestaande wijze van formulering en de vraag - in de regel - niet in het antwoord opgenomen wordt en ook de eenheid der zinnen zoveel mogelijk gehandhaafd wordt;
3. aan de sub 2 bedoelde deputaten te verzoeken een half jaar voor de eerstvolgende generale synode het resultaat van hun arbeid aan de merker toe te zenden;
4. niet te voldoen aan de verzoeken van de Kerken te Schiebroek-Hillegersberg-C., Ureterp, De Lier en Nieuwendam Amsterdam-Nd
5. van deze besluiten kennis te geven aan ad etsanten, met gelijktijdige toezending van een afschrift van het commissierapport.

Nadat de assessor in dankgebed is voorgegaan, sluit de praeses de vergadering.

Vijf en dertigste zitting, dinsdag 5 september.

Artikel 124.

De praeses opent de vergadering, leest 2 Cor. 8: 16-24, laat zingen ps. 46: 2, 3, 6 en gaat voor in gebed.

In zijn openingswoord wijst hij er op, dat de synode eerst thans weer in plenaire zitting bijeen kan komen, na veel moeizame arbeid, door onderscheiden commissies verricht. In 2 Cor. 8: 23 is sprake van „onze broeders", die afgevaardigden der gemeente zijn en een eer van Christus. Dit laatste wil zeggen, dat Christus' heerlijkheid in hen openbaar wordt en dat het hun deswege ook om de eer van Christus moet gaan, Ook gij zijt als afgevaardigden der kerken een eer van Christus in die dubbele zin, al zien vandaag velen ook in eigen kring do afgevaardigden der kerken z6 niet meer. Het werk dezer synode wordt gering geacht, zo niet veracht. In die situatie is er moed voor nodig nu toch weer aan de

gang te gaan. Laat ons echter moedig doorwerken in het besef, dat wij een eer van Christus zijn, en dat de rechte ootmoed deze is, dat wij ons gehoorzaam geven aan de arbeid, waartoe Christus ons ook hier wil roepen. Ons werk moge zich in en door zijn schriftuurlijkheid aanbevelen aan de gewetens der mensen. Onze verwachting is van God.

Artikel 125.

Bij het appèl nominaal blijkt br K. Stam vervangen te zijn door br. J. Riks; ds E. Teunis door ds D. K. Wielinga; ds J. Faber door ds F. de Vries. Deze drie broeders betuigen door op te staan hun instemming met de belijdenis der Kerk.

Van prof. dr I. Doekes is bericht ingekomen, dat hij, wegens zijn aanstaand vertrek naar Palestina, nu verder zal moeten afzien van het deelnemen aan de vergaderingen der synode. Ook br. A. Doorbos zal de zittingen niet meer kunnen bijwonen.

Artikel 126.

De praeses doet mededeling van een aantal tussentijds ingekomen stukken:

1. Van een viertal broeders te Duurswoude, d.d. 16 aug. 1961, die door de synode willen ontvangen worden en haar advies wensen te ontvangen over enige moeilijke zaken. Deze brief wordt vanwege de verstreken sluitingstermijn voor ingekomen stukken er zijde gelegd. De broeders werden verwezen naar de classicale vergadering
2. Van br. Th. Schinkel te Utrecht, die zijn instemming betuigt met het besluit der synode inzake de contactoefening met de gebonden kerken. Deze brief wordt op dezelfde grond ter zijde gelegd.
3. Van ds J. van der Schaft te Murmerwoude en br. S. W. van der Schaft, belijdend lid van de Gereformeerde Kerk te Amsterdam-W., d.d. 1 sept. 1961, in de vorm van een „Open Antwoord“, waarin zij de synode dringend verzoeken haar besluit betreffende de gevraagde contactoefening radicaal te herzien. Deze brief wordt eveneens ter zijde gelegd om dezelfde reden als boven genoemd.
4. Van br. A. Bomas te Katwijk aan Zee, d.d. 2 sept. 1961, met verzoek inzake de „kwestie Katwijk“ geen uitspraak te doen. Evenz6 ter zijde gelegd.
5. Van de kerkeraad van Katwijk (wnd. scriba M. v. Middelkoop), d.d. 29 aug. 1961, behelzende een aantal stukken, die van belang geacht worden voor een rechte behandeling van het appèl, dat ter synode werd ingediend door de kerkeraad (scriba M. Schoneveld) tegen het besluit van de particuliere synode van Zuid-Holland 1961. Ter zijde gelegd om dezelfde reden.
6. Van de kerkeraad van Katwijk (wn. scriba M. v. Middelkoop), d.d. aug. 1961. Het eerste gedeelte van deze brief, dat een tekening van de voortgaande ontwikkeling in Katwijk geeft, wordt ter zijde gelegd om de reden, bovengenoemd. Het tweede gedeelte, waarin de kerkeraad zijn onrust uitspreekt over de wijze van werken van de synodale commissie en waarin hij de synode verzoekt hem te willen horen betreffende met name genoemde zaken, wordt in handen van g-noemde commissie gesteld ter fine van advies.
7. Van de Vereniging Het Zonnehuis, d.d. 12 juli 1961. Wordt evenzo ter zijde gelegd. Aan adressanten zal hiervan mededeling worden gedaan.
8. Van br. C. van Drimmelen, d.d. 15 juni 1961, behelzende een nota van uitgaven, gedaan door Deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid. De synode verklaart zich met deze brief accoord. De penningmeester der synode zal deze zaak verder afwikkelen.

Artikel 127.

De Acta artikelen 78-118 worden vastgesteld.

De praeses doet voorlezing van de geleidebrief, die mét het besluit der synode inzake de gevraagde contactoefening verzonden werd aan de generale synode der gebonden kerken, te Apeldoorn vergaderd.

De synode besluit, dat deze brief 6f niet óf volledig in de pers gepubliceerd zal worden.

Hierna gaat de vergadering in comité.

Artikel 128.

De middagvergadering wordt begonnen met het zingen van ps. 101: 2, waarna de synode verder in comité vergadert.

Artikel 129.

De avondvergadering, die begonnen wordt met het zingen van ps. 25: 2, is de synode wederom in comité bijeen.

Aan het einde der vergadering wordt gezongen ps. 146: 4, 8, waarna ds D. van Houdt in dankzegging voorgeat.

Zes en dertigste zitting, woensdag 6 september.

Artikel 130.

Te 9 uur opent de praeses de vergadering. Hij leest I Cor. I: 10-17, laat zingen ps. 119: 88 en gaat voor in gebed.

Met 3 stemmen tegen en 3 onthoudingen besluit de synode, dat vrijdagmiddag 15 sept. niet zal worden vergaderd met het oog op een te houden vergadering van curatoren der Theologische Hogeschool.

De synode vergadert verder in comité.

Artikel 131.

Te 14 uur opent de praeses de middagvergadering. Gezongen wordt ps. 131: 1, 4, waarna wederom in comité vergaderd wordt.

Artikel 132.

De avondvergadering, waarin de synode wederom in besloten zitting bijeen is, wordt begonnen met het zingen van ps. 89: 9, 13 en beëindigd met het zingen van ps. 25: 1, waarna ds H. van Tongeren in dankgebed voorgeat.

Zeven en dertigste zitting, donderdag 7 september.

Artikel 133.

Te 11 uur opent ds j. van Bruggen de vergadering. Gelezen wordt Jes. 40: 25-31 en gezongen ps. 95: 2, waarna de vergadering de HEERE smeekt om Zijn zegen over haar arbeid.

De di D. van Houdt en J. F. Heij zijn met kennisgeving afwezig.

Br. P. A. Nawijn is vervangen door br. A. Kisteman, die door opstaan zijn instemming betuigt met de belijdenis, terwijl ds F. de Vries zijn plaats weer heeft geruimd voor zijn primus ds J. Faber.

De synode vergadert wederom in besloten zitting.

Artikel 134.

Aan het begin van de middagvergadering wordt gezongen ps. 68: 17, waarna in comité vergaderd wordt.

Artikel 135.

De avondvergadering wordt geopend met het zingen van ps. 103: 5 en besloten met ps. 10: 8, waarna ds J. ten Hove dankt. Ook deze vergadering wordt in besloten zitting gehouden.

Acht en dertigste zitting, vrijdag 8 september.

Artikel 136.

Deze zitting wordt geopend met het lezen van Psalm 146, waarna de synode ps. 146: 3 zingt en de praeses voorgeat in gebed. Bij het appèl nominaal blijkt br. R. Jelgerhuis afwezig te zijn.

De synode vergadert verder in comité.

Artikel 137.

Te 13.45 opent de praeses de vergadering; gezongen wordt ps. 66: 4. Prof. H. J. Schilder, ds j. Keizer en ds H. van Tongeren zijn met kennisgeving afwezig. De comité-vergadering wordt voortgezet en na

het zingen van ps. 81: 12 door ds E. Th. v. d. Born met dankgebed besloten, waarna de praeses de vergadering sluit.

Negen en dertigste zitting, dinsdag 12 september.

Artikel 138.

De praeses opent te 10 uur de vergadering, leest Dan. 9: 15-19, laat zingen ps. 130: 1, 2 en gaat voor in gebed.

Bij het appèl nominaal blijkt, dat br. H. Oosterhuis met kennisgeving afwezig is. Eveneens zijn afwezig en door geen ander vervangen br. A. Doornbos en br. C. C. de Vries. Ds J. F. Heij is vervangen door ds J. Hettinga; ds H. van Tongeren door ds W. Vis, die door opstaan zijn instemming betuigt met de belijdenis der kerk.

Br. D. Schotanus is vervangen door br. R. Jelgerhuis.

De synode vergadert verder in besloten zitting.

Artikel 139.

De middagvergadering wordt begonnen met het zingen van ps. 74: 20, waarna de synode wederom in besloten zitting vergadert.

Artikel 140.

Revisie verzoeken inzake art 150 Bunschoten-Spakenburg

De avondvergadering wordt begonnen met het zingen van ps. 33: 1. De praeses deelt mede, dat prof. H. J. Schilder de vergaderingen dezer synode voortaan niet meer zal kunnen bijwonen.

Namens commissie 1 B brengt ds J. Faber, in aansluiting aan een desbetreffend rapport van de hand van ds J. F. Heij, dat reeds eerder op de synode diende (vgl. art. 76, 77, 78, 111), rapport uit over de revisieverzoeken in betrekking tot art. 150 der Acta van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg.

Het adviserend lid der synode, ds H. Bouma, wijdt aan dit rapport een uitvoerige bespreking, uitlopend op een tegenvoorstel, dat door ds J. ten Hove wordt overgenomen, doch - nadat prof. J. Kamphuis tegen heeft geadviseerd - door de synode wordt verworpen met 19-6 stemmen en 4 onthoudingen.

De synode plaatst zich achter het voorstel der commissie, en neemt met 20-6 stemmen en 3 onthoudingen het volgende besluit:

De generale synode,

kennis genomen hebbende

van een aantal verzoeken om revisie van de besluiten van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59, vermeld in haar Acta art. 150, besluiten A, B en C, ingezonden door:

- a. de brs H. Buitenbos en H. Kroes, Enschede, d.d. 13 dec. 1960;
- b. br. A. P. v. Eerden, Loppersum, d.d. 30 dec. 1960;
- c. ds joh. Francke, Hoogeveen, d.d. 23 dec. 1960;
- e. br. A. J. Harthoorn, Deventer, d.d. 29 dec. 1960;
- f. br. W. E. H. Sleijster, Zwolle, d.d. 1 dec. 1960;
- g. de kerkeraad van Gouda, d.d. 27 dec. 1960;
- h. de kerkeraad van Winterswijk, d.d. 28 dec. 1960;

constaterende,

- a. dat door adressanten geen bezwaar is ingebracht tegen overwegingen der generale synode van Bunschoten-Spakenburg:
 1. „dat de schorsing van br. L. Kondamara door de kerkeraad van Kananggar als goeroe-indjil en diens afzetting als ouderling een aangelegenheid is van de kerken op Oest-Soemba-Savoe, gelijk mede blijkt uit het appèl van br. L. Kondamara bij de classis van Kananggar en de synode van Melolo;

2. dat deze tuchthandelingen niet in de weg van appèl aan de synode der Nederlandse Gereformeerde Kerken konden worden voorgelegd en ook niet als zodanig voorgelegd zijn";
- b. dat adressanten wèl bezwaren aanvoeren tegen de behandeling en beoordeling van de tuchthandelingen tegen br. L. Kondamara door de synode van Bunschoten-Spakenburg, waardoor deze synode haar bevoegdheid zou hebben overschreden;
- c.. dat zij eveneens bezwaren inbrengen tegen het resultaat van de genoemde behandeling en beoordeling dezer tuchtmaatregelen;
- d. dat de kerkeraad van Gouda klaagt, dat de generale synode van Bunschoten-Spakenburg in haar uitspraken inzake de tuchthandelingen van br. L. Kondamara juist dat moment uit de geschiedenis van de scheuring op Oost Soemba-Savoe heeft uitgelicht, dat op zichzelf genomen voor beoordeling niet onder haar bevoegdheid viel;

voorts constaterende:

1. dat de generale synode van Kampen 1951, acta art. 155 sub 1 overwoog;
 - a. „dat op Oost-Soemba/Savoe zelfstandige en mondige Kerken van de Here Jezus Christus bestaan, geplant door de zendingsarbeid van Gereformeerde Kerken in Nederland;
 - b. dat wij deze Kerken als zusterkerken erkennen;
 - c. dat echter voor het onderhouden van nauw contact (b.v. voor eventuele samenwerking m.b.t. zendingszaken en voor eventuele hulpverlening) met de Kerken op Oost-Soemba/Savoe geen regeling der bestaande verhouding door de generale synode nodig is, daar dit kan geschieden door de Kerk van Zwolle en de met haar samenwerkende Kerken";
2. dat de generale synode van Bunschoten-Spakenburg constateerde, dat noch de generale synode van Berkel en Rodenrijs 1952 noch de generale synode van Enschede 1955/1956 in dezen enige verandering of wijziging heeft gebracht (acta B.-Sp. art. 151 sub constaterende 2);
3. dat de generale synode van Enschede de kerk te Zwolle verzocht de eerstvolgende generale synode, zo nodig, van advies te dienen inzake verdere contactoefening met de Kerken op Oost-Soemba/Savoe, acta art. 478 b besluit b;
4. dat echter de generale synode van Bunschoten-Spakenburg constateerde, dat de Kerk te Zwolle nog niet gekomen is tot een regeling der bestaande verhouding met de Kerken op Oost-Soemba/Savoe (sub 3);

oververwegende:

- a. dat op grond van de overwegingen van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg, 1 en 2, een behandeling en beoordeling van de tuchthandelingen tegen br. L. Kondamara op een synode van de Nederlandse Gereformeerde Kerken niet dient plaats te hebben, ook niet als „een belangrijk moment in de geschiedenis van de scheuring op Oost-Soemba/Savoe" of als „de direkte aanleiding tot de openbaring der scheuring";
- b. dat een beoordeling van de ingebrachte bezwaren tegen de besluiten B en C van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg weer zou leiden tot een behandeling en beoordeling van reeds genoemde tuchtmaatregelen op een synode der Nederlandse Gereformeerde Kerken;

voorts overwegende;

dat wij op Soemba te doen hebben met zelfstandige en mondige zusterkerken, wier verhouding tot de Nederlandse Kerken tot dusver niet geregeld is;

spreekt uit:

dat de generale synode van Bunschoten-Spakenburg niet had moeten overgaan tot behandeling en beoordeling van de tuchtmaatregelen tegen br. L. Kondamara; en besluit van deze uitspraken kennis te geven aan adressanten.

Artikel 141.

Namens commissie Ib rapporteert ds A. Bos over het revisieverzoek van de kerkeraad van Gouda in betrekking tot art. 150 der Acta van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg (Ag. hfdst. VII A 5f), waarmede annex het op 8 juni door de synode aangenomen voorstel van ds G. Hagens (zie art. iii en 114).

Eerst wordt het eerste gedeelte van dit rapport, uitlopend op Concept-voorstel 1, gelezen en in bespreking genomen, waarbij met name in discussie komt de vraag naar de ambtelijke status van ds S. J. P. Goossens vóór het uitbreken van het conflict.

Nadat nog gezongen is ps. 4: 4, gaat ds 1, de Wolff de vergadering in dankgebed voor, waarna sluiting door de praeses.

Veertigste zitting, woensdag 13 september.

Artikel 142.

Te 9 uur opent de praeses de vergadering. Hij leest psalm 1, laat zingen ps. 1: 1 en gaat voor in gebed. Een brief van br. P. G. van Dijk te Amsterdam-Z. wordt ter zijde gelegd, wijl ingekomen na het verstrijken van de sluitingstermijn.

De bespreking van het rapport, genoemd in art. 141, wordt voortgezet.

Tijdens de discussie dient ds E. T. v. d. Born prealabel een voorstel in, dat de broeders, die op de synoden van Enschede en Bunschoten-Spakenburg aanwezig waren, thans niet aan de discussie zullen deelnemen.

De praeses wijst, in antwoord hierop, op het besluit, dat door deze synode terzake reeds werd genomen (art. 77-A), en acht, dat deze vergadering zich heeft te houden aan haar eigen besluiten, waarmede de synode accoord gaat.

Artikel 143.

Besluit inzake revisie verzoek van de kerkeraad van Gouda m.b.t. art. 150 Bunschoten-Spakenburg

De middagvergadering wordt door de assessor geopend. waarna gezongen wordt ps. 33: 6.

De bespreking van het in art. 141 genoemde rapport wordt voortgezet en afgerond, waarna de vergadering met 23-3 stemmen en 3 onthoudingen het volgende besluit neemt:

De generale synode,

kennis genomen hebbende

van de brief van de kerkeraad van Gouda, d.d. 27 dec. '60, waarin hij, onder verwijzing naar zijn brief aan de generale synode van Bunschoten-Spakenburg, d.d. 2 juli 1958, aan de synode verzoekt, om ten aanzien van de scheuring op Oost-Soemba/Savoe het recht des Heeren te bedienen;

aanvaard hebbende

het voorstel-ds G. Hagens, luidende aldus:

De synode, overwegende dat het mogelijk moet zijn na te gaan, of, en zo ja, in hoeverre de kerk te Zwolle schuldig is aan de scheuring der Kerken op Oost-Soemba/ Savoe, verzoekt de commissie haar rapport terug te nemen, opdat alsnog getracht wordt aan het „dringend verzoek" van de kerk te Gouda: „het recht des Heeren te bedienen inzake de scheuring op Oost-Soemba/Savoe", te voldoen;

constaterende,

1. dat een regeling van de verhouding tussen de Gereformeerde Kerken in Nederland en die van Oost-Soemba/Savoe door de synode van Groningen 1946 nodig is geoordeeld, opdat in deze regeling de wederzijdse gemeenschapsoefening van beide kerkengroepen nauwkeurig kon worden gestipuleerd, met name met het oog op het nauwer verband, waarin de Soembanese Kerken met de onze begeerden te leven, en met het oog op de voortaan nog gemeenschappelijk

- te verrichten zendingsarbeid;
2. dat wel door de synode van Groningen aan de Kerk te Zwolle is gevraagd zulk een regeling, zij het een voorlopige, te ontwerpen, en dat deze daaraan heeft voldaan, doch dat blijkens de Acta van de generale synode van Amersfoort 1948 de generale zendingsdeputaten zulk een regeling niet noodzakelijk hebben geacht. waardoor hetgeen Zwolle had ontworpen de synodale tafel niet heeft bereikt;
 3. dat ter synode van Kampen 1951 zowel door de Kerk te Zwolle als door de Soembanese Kerken nogmaals om zulk een regeling is gevraagd;
 4. dat de synode van Kampen echter overwogen heeft, „dat voor het onderhouden van nauw contact (b.v. voor eventuele samenwerking m.b.t. zendingszaken of voor eventuele hulpverlening) met de Kerken op Oost-Soemba/Savoe geen regeling der bestaande verhouding door de generale synode nodig is, daar dit kan geschieden door de Kerk te Zwolle en de met haar samenwerkende kerken;

van oordeel,

1. dat de moeilijkheden tussen de Kerk te Zwolle enerzijds en de Kerken op Oost-Soemba/Savoe - ds Goossens anderzijds voor een deel te verklaren zijn uit het feit, dat zulk een regeling heeft ontbroken, en dat de Kerk te Zwolle zich inzake de Instructie vóór, alsmede haar Regeling inzake de oefening van de tucht over de missionaire predikant veelszins heeft aangesloten bij de toen nog vigerende Z.O., terwijl de Soembanese Kerken van haar kant uitgingen van de in elk geval sinds 1938 onder haar bestaande kerkelijke situatie, alsmede van hetgeen ter synode van Groningen 1946 was besloten;
2. dat zulk een regeling, als waartoe de synode van Groningen besloot, maar welke door de synode van Kampen niet nodig geoordeeld werd, inzake de verhouding tussen de Soembanese kerken en de onze toch dringend nodig is gebleken;

spreekt uit,

dat bij de beoordeling van de vraag óf, en zo ja, in hoeverre de Kerk te Zwolle schuldig is aan de scheuring van de Kerken op Oost-Soemba/Savoe, het niet tot stand komen van een regeling van de verhouding tussen de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Kerken op Oost-Soemba/Savoe ernstig in rekening dient te worden gebracht, hoewel ook bij het ontbreken van zulk een regeling de handelingen van de Kerk te Zwolle genormeerd dienden te zijn aan en beoordeeld moeten worden naar de wet des HEEREN.

Artikel 144.

Ds A. Bos leest nu, als rapporteur, het tweede gedeelte van het rapport, genoemd in art. 141, uitlopend op Concept-voorstel II. Hierna wordt de vergadering geschorst.

Artikel 145.

De avondvergadering wordt begonnen met het zingen van gezang ii. Ds F. de Vries is met kennisgeving afwezig, terwijl ds J. F. Heij weer ter vergadering aanwezig blijkt te zijn.

De discussie concentreert zich met name rond de vraag, of de Kerk te Zwolle het recht bezat het bezwaarschrift van br. L. Kondamara en B. N. Radjah, d.d. 22 april 1952. in behandeling te nemen, en zo ja, of de kerkeraad dit bezwaarschrift op de juiste wijze heeft behandeld.

In verband hiermee vergadert de synode enige ogenblikken in besloten zitting. Aan het einde der vergadering wordt nog gezongen gez. 23: 6, waarna ds M. J. C. Blok in dankzegging voorgaat.

Een en veertigste zitting, donderdag 14 september.

Artikel 146.

De praeses opent te 9 uur de vergadering. Gelezen wordt psalm 32, gezongen ps. 32: 4. '6, waarna de praeses voorgaat in gebed.

De bespreking genoemd in het vorige artikel, wordt voortgezet.

Tegen het einde van de morgenzitting vergadert de synode nog enige ogenblikken in comité.

Artikel 147.

De middagvergadering wordt begonnen met het zingen van gez. 8: 3.

Ds J. Faber doet voorlezing van enige wijzigingen, die de commissie in het Concept-voorstel wenst aan te brengen.

Verskillende amendementen komen in bespreking, waarna de synode, gehoord het advies van prof. Kamphuis, met 26-3 stemmen het volgende besluit neemt:

De generale synode,

constaterende,

1. dat br. L. Kondamara op 3-10-1952 door de kerkeraad van Kananggar is afgezet als ouderling en geschorst als guru-Indjil;
2. dat: als eerste grond voor deze afzetting, resp. schorsing is aangevoerd, dat br. Kondamara weigerde zijn bezwaarschrift, d.d. 22-4-1952, ingediend bij de kerkeraad van Zwolle, in te trekken;
3. dat naar het oordeel der Soembanese Kerken de zonde, die br. Kondamara in zijn gaan met zijn bezwaarschrift naar Zwolle, pleegde, déze was, dat hij, zonder de Kerken van Oost-Soemba/Savoe inzake zijn beschuldigingen te kennen en buiten deze kerken om „zonder meer" zich richtte tot de Kerk te Zwolle als tot een buitenlandse kerk, waardoor hij de Kerken op Oost-Soemba/Savoe „verloochende oftewel zich van hen afscheidde";
4. dat de kerkeraad van Zwolle het bezwaarschrift van br. Kondamara heeft aanvaard en in behandeling genomen, hetwelk mede geleid heeft tot het vaststellen van de z.g. „Constateringen", die de gronden hebben gevormd, waarop door de kerkeraad van Zwolle op 20-10-1952 werd uitgesproken, dat „de terugkeer van ds Goossens naar Soemba schadelijk moet worden geacht voor het werk des Heeren op Oost-Soemba/Savoe";
5. dat de Kerken op Oost-Soemba/Savoe klagen, dat de Kerk te Zwolle in het aanvaarden en in behandeling nemen van dit bezwaarschrift niet alleen de Kerken op Oost-Soemba/Savoe niet in waarde heeft gehouden, maar ook dat door deze handeling van Zwolle ten principale de scheur op Oost-Soemba/Savoe is getrokken;

van oordeel

1. dat de kerkeraad van Zwolle in zijn aanvaarden en in behandeling nemen van het bezwaarschrift van de brs Kondamara en Radjah, zonder daarin de Kerken van Oost-Soemba Savoe te kennen, hoewel in dit bezwaarschrift ook zaken gemeld werden die kennelijk interne aangelegenheden waren van de genoemde Keken, blijk gegeven heeft niet voldoende in rekening te hebben gebracht, dat de Kerken op Oost-Soemba/Savoe zelfstandige en mondig Kerken van de Heere Jezus Christus zijn;
2. dat de kerkeraad van Zwolle in zijn op deze wijze ingaan op bovenvermeld bezwaarschrift zich niet voldoende rekenschap gegeven heeft van het feit, dat ds Goossens als missionair dienaar des Woords van de Kerk te Zwolle ook in het midden van de Soembanese kerken ambtelijke dienst verrichtte;
3. dat de kerkeraad van Zwolle door zo te handelen de Kerken op Oost-Soemba/ Savoe reden gegeven heeft om te klagen, dat Zwolle de Soembanese Kerken niet in waarde hield, en haar niet respecteerde als mondig Kerken van Christus, doch over haar heerste;

voorts van oordeel,

dat aan de kerkeraad van Zwolle niet het recht kan worden betwist om eventueel met zijn missionaire predikant te handelen overeenkomstig de regeling inzake de oefening van tucht over de missionaire predikant, doch niet dan na de kerken op Oost-Soemba/Savoe e hebben gehoord, in wier midden hij

ambtelijke dienst verrichtte;

in aanmerking nemende,

1. dat de kerkeraad van Zwolle van oordeel was in te handelen naar zijn verantwoordelijkheid als Raad van de zendende Kerk voor de goede voortgang van de zendingsarbeid op Oost-Soemba/Savoe, alsmede overeenkomstig art. 2 van de Regeling inzake de oefening van tucht over de missionaire predikant;
2. dat de Kerken op Oost-Soemba/Savoe in deze zaak te weinig in rekening hebben gebracht de bijzondere positie, die de Kerk in Zwolle in het door de Nederlandse en Soembanese Kerken gezamenlijk ondernomen zendingswerk heeft ingenomen;

voorts in aanmerking nemende hetgeen onder besluit 1 (zie Acta art. 143) is uitgesproken;

spreekt uit,

dat, hoewel de Kerk te Zwolle het recht had als zendende Kerk met haar missionaire predikant te handelen, zij niet recht gehandeld heeft, toen zij met algehele voorbijgang van de Kerken op Oost-Soemba/Savoe het bezwaarschrift van de broeders Kondamara en Radjah, d.d. 22-4-1952, in behandeling nam en afhandelde, waarin mede de aanleiding tot de scheur in de Kerken op Oost-Soemba/Savoe heeft gelegen.

Ds D. K. Wielenga is hierbij buiten stemming gebleven, als zijnde destijds lid van het Adviescollege van de kerkeraad van Zwolle.

Artikel 148.

Namens commissie 1b leest ds A. Bos thans het derde gedeelte van het rapport, genoemd in art. 141, uitlopend op Concept-voorstel III. Hierna wordt een aanvang met de bespreking gemaakt.

Artikel 149.

De avondvergadering wordt begonnen met het zingen van ps. 35: 13, waarna de bespreking wordt voortgezet.

Daar uit de discussies blijkt, dat de vergadering nog niet rijp is voor een beslissing, en nader beraad noodzakelijk wordt geacht, wordt op voorstel van de praeses de bespreking van het in art. 148 genoemde Concept-voorstel geschorst.

Artikel 150.

Namens commissie Ib leest ds J. Faber nu het rapport betreffende stukken, die betrekking hebben op art. 151 E der Acta van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg, welk artikel handelt over de financiële hulpverlening aan Soembanese kerken (Ag. VII A-6).

Met de bespreking van dit rapport wordt een aanvang gemaakt.

Aan het einde der vergadering leest ds D. K. Wielenga Hand. 15: 35-41 en 2 Tim. 4: 9-11; hij laat zingen ps. 42: 3, 4 en gaat de synode in dankgebed voor, waarna de praeses sluit.

Twee en veertigste zitting, vrijdag 15 september

Artikel 151.

Gelezen wordt psalm 125, gezongen ps. 145: 6, waarna de praeses voorgeat in gebed. Bij het appèl nominaal blijkt br. A. de Visser met kennisgeving afwezig te zijn.

De synode vergadert nu eerst in besloten zitting.

Artikel 152.

In openbare zitting deelt ds J. Faber mede, dat de commissie zich nader heeft beraden, en op grond daarvan enige redactiewijzigingen in haar Concept-voorstel III wenst aan te brengen, die vervolgens ter kennis van de vergadering worden gebracht. Nadat gezongen is ps. 145: 5 en ds E. T. v. d. Born in dankgebed is voorgegaan, sluit de praeses te 12 uur de vergadering.

Drie en veertigste zitting, dinsdag 19 september.

Artikel 153.

Te 10.30 uur wordt de zitting geopend. Gelezen wordt psalm 146, gezongen ps. 146: 2, 3, waarna de praeses voorgeeft in gebed.

In zijn openingswoord memoreert de praeses het plotselinge verscheiden van de secretaris-generaal der Verenigde Naties, Dag Hammarskjöld, en het nog onverwachte heengaan van br. P. de Vries, eerste ondertekenaar van het appèlschrift, dat de synode uit Katwijk bereikte; twee mannen van geheel onderscheiden betekenis en positie, maar door wier sterven de HEERE ons toch opnieuw wil doordringen van de broosheid van ons leven.

De praeses memoreert eveneens, dat op deze dag weer een nieuw parlementair jaar wordt geopend en spreekt de hartelijke wens uit, dat in het Huis van Oranje wederom de godsvrucht openbaar worde, zoals die in vorige eeuwen aldaar in zo rijke mate tot openbaring mocht komen.

Artikel 154.

Na gehouden appèl nominaal doet de praeses mededeling van een brief, ingekomen van de kerkeraad van Zwolle.

Genoemde raad verzoekt lezing van deze brief in openbare zitting en opname in de Acta. Naar aanleiding hiervan doet de praeses thans in openbare zitting mededeling van het besluit, dat de synode nam in haar comité-vergadering van vrijdag 15 september (zie Acta comité-generaal art. 151-A), luidende als volgt:

De generale synode, het voorstel van haar commissie Ib met betrekking tot de Zwolse handelingen na de schorsing en afzetting van br. L. Kondamara besproken hebbende,

en kennis genomen hebbende

van het oordeel van haar praeses, dat dit voorstel, bij stemming, tot besluit zal blijken te worden verheven;

overwegende,

dat de kerkeraad van Zwolle in de verhouding van de Nederlandse en Soembanese kerken als „contactkerk” fungeerde;

besluit, alvorens meerbedoeld voorstel in openbare zitting in stemming te nemen, het eerst aan de kerkeraad van Zwolle voor te leggen;

en een deputatie van de kerkeraad in haar vergadering te nodigen, ten einde voor de afhandeling dezer zaak het concept-besluit aan de kerkeraad van Zwolle naar zijn inhoud en strekking toe te lichten en hem de gelegenheid te bieden tot het uitspreken van zijn oordeel.

Tevens doet hij voorlezing van de brief, die in genoemde comité-vergadering werd vastgesteld en aan de kerkeraad van Zwolle verzonden, waarop deze kerkeraad reageerde in zijn bovengenoemde brief.

Deze Zwolse brief wordt thans gelezen en luidt als volgt:

Zwolle, 18 september 1961

Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken
vergaderd te A S S E N.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders.

De Raad van de Gereformeerde Kerk te Zwolle heeft het schrijven van het moderamen van Uw

vergadering, d.d. 15 september 1961, ontvangen en (in) zijn vergadering van heden, 18 september 1961, besproken.

Hij deelt U mede, dat hij aan het in genoemd schrijven gedane verzoek een deputatie te zenden naar Uw vergadering, niet kan voldoen.

De kerkeraad heeft zich n.l. nog geen definitief oordeel gevormd over de rechtmatigheid van de behandeling van deze zaken door Uw vergadering, welke rechtmatigheid door een aantal leden Uwer vergadering ontkend wordt.

De kerkeraad heeft voorts met verontwaardiging kennis genomen van de wijze, waarop reeds een veroordeling van de kerk te Zwolle tot stand gekomen is.

De kerkeraad acht zich misleid door Uw commissie, die door de kerkeraad ontvangen is in zijn vergadering d.d. 26 juni 1961. Deze commissie toch heeft uitdrukkelijk verklaard dat de inlichtingen, die zij vroeg. niet gezien mochten worden in het licht van een beschuldiging tegen de kerk te Zwolle geuit. De commissie heeft toegezegd bij monde van ds Faber „alvorens rapport uit te brengen eerst de raad in de gelegenheid te stellen hiervan kennis te nemen" (citaat uit de notulen). Deze belofte is door de commissie niet nagekomen. De kerkeraad is derhalve niet in de gelegenheid geweest alvorens het ter Uwer vergadering tot besluitvorming kwam de aandacht te vestigen op de eenzijdige belichting van de feiten en de verwaarlozing van andere elementen, die voor een juiste oordeelvelling niet verwaarloosd mogen worden.

De synode is dan ook tot deze veroordelende uitspraken gekomen zonder dat de kerk te Zwolle in de gelegenheid is gesteld van de tegen haar ingebrachte beschuldigingen en de gronden daarvoor kennis te nemen en zich daartegen te verdedigen.

Deze rechtshandel acht de kerkeraad in strijd met de Schrift: Joh. 7: 51, vgl. Lev. 19: 15, Deut. 1: 17 en 17: 4, Joh. 7: 24.

De kerkeraad laat deze uitspraken dan ook geheel voor verantwoording van Uw vergadering en zal - nu de synode reeds op zulk een onschriftuurlijke wijze veroordelende uitspraken' heeft gedaan - ook hierom reeds aan verdere besluitvorming geen enkele medewerking kunnen verlenen. De kerkeraad waarschuwt de synode ernstig op de ingeslagen weg niet voort te gaan maar daarvan terug te keren.

De kerkeraad verzoekt voorlezing en behandeling van dit schrijven in openbare zitting en opnemning ervan in de acta.

Met de bede dat de Heere U door Zijn Woord en Geest moge leiden om recht te spreken en recht te handelen, verblijven wij met broedergroet,

namens de raad van de Gereformeerde Kerk:

D. VREUGDENHIL, h.t. praeses

P. DE RUITER, scriba.

De praeses deelt mede, dat ds A. Bos en ds J. Faber over de in deze brief aan het adres der commissie voorkomende beschuldigingen door het moderamen reeds zijn gehoord.

Hij geeft nu het woord aan prof. J. Kamphuis, die eveneens de Zwolse kerkeraadsvergadering bezocht en te dezer zake nog geen overleg heeft kunnen plegen met de di Bos en Faber, opdat hij zich thans - onafhankelijk van dezen - over de zijns inziens feitelijke toedracht uitspreke.

Het blijkt, dat de mededelingen van prof. Kamphuis geheel overeenstemmen met die van de di Bos en Faber.

De praeses stelt voor, dat aan het moderamen opgedragen worde in overleg met commissie Ib een concept-brief op te stellen, waarin de verantwoording der broeders van de commissie en het oordeel der synode in de onderhavige zaak aan de kerkeraad van Zwolle worden voorgelegd.

Dit voorstel komt thans eerst in bespreking, en wordt door de synode aanvaard, waarbij de di Bos, Faber en Wielenga zich van stemming onthouden.

Artikel 155.

Thans komt aan de orde de dringende vermaning van de Zwolse kerkeraad in dezelfde brief, toch op deze ingeslagen weg niet verder voort te gaan.

De praeses stelt voor aan het in art. 111 dezer Acta genomen besluit inzake het voorstel-ds G. Hagens

verdere uitvoering te geven.

Hierover ontstaat enige discussie, die te 12 uur wordt afgebroken.

Artikel 156.

De middagvergadering wordt begonnen met het zingen van ps. 72: 6, 7. Prof. J. Kamphuis is met kennisgeving afwezig.

De bespreking, genoemd in het vorige artikel, wordt voortgezet. Sommige sprekers menen een hiërarchische tendens in het optreden der synode op dit punt waar te nemen. Anderen zijn van oordeel, dat de kerken-groep-ds L. Kondamara nu tot secte zal worden verklaard.

In antwoord hierop merkt de praeses op, dat de synode thans allerminst bezig is een definitief oordeel te geven over de ganse zaak. Het gaat nu slechts om één facet van het geheel, nl. de Zwolse handelingen in deze, omdat de Kerk te Gouda daarnaar vroeg en dit aspect tot dusver buiten de discussie bleef. Wanneer dus over dit facet der zaak een uitspraak valt, is daarmee geen uiteindelijke uitspraak over het ganse complex gegeven. De synode wil haar uiterste best doen de kerk te Zwolle en de Soembanese kerken weder bij elkaar te brengen.

De synode besluit met 5 stemmen tegen en 2 onthoudingen met de afhandeling dezer zaak verder te gaan.

Artikel 157.

De synode neemt thans het Concept-voorstel III, genoemd in art. 152, weer in behandeling.

Ds E. T. v. d. Bom informeert naar de plaats, die ds Goossens in heel deze zaak heeft ingenomen.

Een amendement van ds G. Hagens, om in „van oordeel" sub 4 in plaats van „niet afkeuren" te lezen „zonder meer aanvaard", wordt door de commissie overgenomen.

Over de positie van ds S. J. P. Goossens in deze zaak heeft de commissie zich niet uitgelaten, daar ze in dit verband niet aan de orde is.

Ten slotte neemt de synode met 23-4 stemmen en 1 onthouding het volgende besluit, terwijl ds D. K. Wielenga ook ditmaal buiten stemming blijft:

De generale synode

constaterende:

1. dat op 3-10-1952 br. L. Kondamara door de kerkeraad van Kananggar is afgezet als ouderling en geschorst als guru-Indjil te Mau-Maru;
2. dat br. H. J. van Egmond per telegram en brief van 10-10-1952 van deze afzetting en schorsing: mededeling heeft gedaan aan de kerk te Zwolle;
3. dat in genoemd telegram ook gemeld werd, dat op de e.k. zondag zeer waarschijnlijk apart vergaderd zou moeten worden;
4. dat de kerkeraad van Zwolle in zijn brief d.d. 25-11-1952 aan br. H. J. van Egmond c.s., geschreven nadat de scheuring op Oost-Soemba/Savoe zich voltrokken had, gewag maakt, o.m. van „de kleine kring getrouwen", daarmee aanduidende de kring van br. L. Kondamara;
5. dat de kerkeraad van Zwolle in een apart onderschrift van zijn brief d.d. 2-12-1952 aan de kerkeraad van Kananggar van deze kerkeraad inlichtingen heeft gevraagd inzake de schorsing van br. L. Kondamara als guru-Indjil, die echter door deze kerkeraad niet gegeven zijn;
6. dat de kerkeraad van Zwolle op 20-4-1953 ertoe is overgegaan een oordeel uit te spreken over de afzetting van br. L. Kondamara als ouderling en over de schorsing van deze als guru-Indjil te Mau-Maru, en voorts heeft besloten, op grond van het oordeel, dat hij zich heeft gevormd, de o.l.v. br. L. Kondamara vergaderde kring te erkennen als „de wettige vergadering der kerk te Mau-Maru";
7. dat, nadat op 30-6-'53 de kerkinstituering te Mau-Maru een feit was geworden, de bevestiging van br. L. Kondamara als predikant aldaar op 5-7-1953 heeft plaats gehad door een dienaar des Woords van de kerk te Zwolle, die lid was van een door de kerkeraad naar Oost-Soemba gezonden commissie, en dat deze kerkeraad deze bevestiging door zijn dienaar des Woords zonder meer heeft aanvaard (art. 157);

voorts constaterende:

1. dat de kerkeraad van Zwolle op 20-10-1952 een uitspraak heeft gedaan waarin gezegd wordt, dat „de terugkeer van ds Goossens naar Soemba schadelijk geacht: moet worden voor het werk des Heeren op Oost-Soemba/Savoe”, zonder in het overleg dienaangaande betrokken te hebben de kerken op Oost-Soemba/Savoe, in wier midden ds Goossens ambtelijke dienst verrichtte;
2. dat de kerkeraad van Zwolle op 2-12-1952 een brief geschreven heeft aan de kerken op Oost-Soemba/Savoe elk afzonderlijk, waarin naar het getuigenis van de ontvangende kerken, ondermeer gezegd wordt: „indien een kerk straks ds Goossens ontvangt, zal door de kerk van Zwolle de steun aan (samenwerking met) deze kerk onmiddellijk verbroken worden”;

tenslotte constaterende:

dat de kerken op Oost Soemba/Savoe vergaderd in synode te Mau-Maru van 26/28-2-1957 vanwege al deze handelingen van de kerkeraad van Zwolle klagen, dat deze kerkeraad onverhoord heeft geoordeeld, zich ingedrongen heeft in de interne aangelegenheden van de kerken op Oost-Soemba/Savoe, geheerst heeft over deze kerken, deze kerken als kerken van Christus niet in waarde heeft gehouden en buiten haar om gehandeld heeft;

van oordeel:

1. dat de kerkeraad van Zwolle onmiddellijk nadat hem door middel van het telegram van br. van Egmond de schorsing van br. Kondamara ter ore was gekomen, door slechts op 13-10-1952 te besluiten een telegram aan br. van Egmond te doen zenden, waarin naast het verzoek om inlichtingen aangemaand zal worden tot voorzichtigheid, niet het nodige gedaan heeft ter voorkoming van de dreigende scheuring;
2. dat de kerkeraad van Zwolle door zijn brief aan br. van Egmond d.d. 25-11-1952, waarin de woorden voorkomen: „de kleine kring getrouwen”, waarmee aangeduid wordt de kring van Kondamara, bij de kerken op Oost-Soemba/Savoe de indruk heeft moeten vestigen, dat de kerkeraad van Zwolle reeds in het bestaande conflict op Oost-Soemba/Savoe positie had gekozen, daarmee onverhoord oordelende, daar hij geen inlichtingen had omtrent de afzetting en de schorsing van br. Kondamara van de kant van de kerkeraad van Kananggar, en op deze wijze medewerkende aan de versterking van de scheuring op Oost-Soemba/Savoe;
3. dat de kerkeraad van Zwolle door zijn onderschrift van de brief van 2-12-1952 speciaal gericht aan de kerkeraad van Kananggar, waarin om inlichtingen wordt gevraagd inzake de schorsing van br. Kondamara als guru-Indjil, hoewel de kerkeraad van Zwolle krachtens de bestaande verhouding recht had op deze inlichtingen, niettemin de kerkeraad van Kananggar ten diepste heeft gegriefd, omdat de wijze waarop geschreven werd door de kerkeraad van Zwolle, de indruk heeft moeten vestigen van een willen heersen over de kerkeraad van Kananggar;
4. dat de kerkeraad van Zwolle o.a. door zijn besluit van 20-4-1953, genoemd constaterende 6, genomen zonder de nodige Inlichtingen van de kerkeraad van Kananggar te hebben ontvangen en beoordeeld en door het zonder meer aanvaarden van de onder constaterende 7 genoemde bevestiging is voortgegaan met het nemen van beslissingen en het verrichten van handelingen t.a.v. de kerken op Oost-Soemba/Savoe, met voorbijgang van deze kerken, waardoor de scheuring op Oost-Soemba/Savoe niet werd gestuit maar veeleer bestendig en bevestigd;

voorts van oordeel:

1. dat de kerkeraad van Zwolle, hoewel hij recht had met ds Goossens als zijn missionair predikant te handelen, evenwel krachtens de bestaande verhouding tot de uitspraak van 20-10-1952 inzake het niet terugkeren van ds Goossens naar Soemba niet had behoren te komen zonder daarover de kerken op Oost-Soemba/ Savoe gehoord te hebben;
2. dat de kerkeraad te Zwolle door zijn brief d.d. 2-12-1952 aan de kerken op Oost-Soemba/Savoe elk afzonderlijk, waarin voorkomt de passage: „indien een kerk straks ds Goossens ontvangt, zal door de kerk van Zwolle de steun aan (samenwerking met) deze kerk onmiddellijk verbroken

worden", bij de kerken op Oost-Soemba/Savoe de indruk heeft moeten wekken, dat de kerkeraad van Zwolle dwingend over haar heeft willen heersen;

ten slotte van oordeel:

dat ook de kerken op Oost-Soemba/Savoe in het conflict de bestaande verhouding niet in acht genomen hebben (vergelijk de acta synode Enschede art. 478 b) en niet voldoende in rekening hebben gebracht de positie van Zwolle als zendende kerk, waaraan ds Goossens als missionair dienaar des Woords ambtelijk verbonden was;

spreekt uit:

dat onder handhaving van hetgeen de synode van Enschede 1955/56 heeft geoordeeld inzake het niet handelen van de Soembanese kerken als op grond van de bestaande verhouding moet worden verwacht, de kerkeraad van Zwolle met betrekking tot en na de schorsing van br. Kondamara de kerken op Oost-Soemba/Savoe niet bejegend heeft Jezus Christus, dat daardoor als zelfstandige en mondig kerken van de Heere en dat daardoor de scheuring op Oost-Soemba/Savoe niet werd bedwongen, maar veeleer werd bestendig en bevestigd.

Artikel 158.

Ds A. Bos leest nu het laatste gedeelte van het Rapport betreffende Ag. hfdst. VII A 5f, nl. pag. 23, dat in bespreking komt.

Ds H. Bouma wijdt hieraan een kritische bespreking, en vraagt, of nu alles met betrekking tot art. 150 der Acta van Bunschoten-Spakenburg behandeld is. Heeft de commissie bv. de vraag van ds Joh. Francke aan deze synode overwogen, dat de synode uitspreke alleen met de kerken, p.a. ds Tanahomba, correspondentie te zullen onderhouden?

Voorts wordt de vraag gesteld, of er ook niet een dringend verzoek onzerzijds moet uitgaan tot de kerken van Oost-Soemba/Savoe en ds L. Kondamara.

De rapporteur, ds A. Bos, legt er nogmaals de nadruk op, dat wij hier te maken hebben met een verzoek van de kerk te Gouda, en dat dit rapport slechts een fase op de weg is om zo mogelijk tot eenwording van de kerken op Oost-Soemba te komen. De commissie vraagt om nader beraad.

Artikel 159.

De Acta artt. 119-142 worden vastgesteld.

Artikel 160.

Thans komt weer in bespreking het rapport, genoemd in art. 150 dezer Acta.

Artikel 161.

Publieke mededeling inzake Katwijk

De avondvergadering wordt begonnen met het zingen van ps. 106: 3.

De praeses doet thans in publieke zitting voorlezing van het in comité-vergadering (zie Acta art. 146-A) vastgestelde en voor publikatie vrijgegeven communiqué betreffende het besluit der synode inzake het appèlschrift uit Katwijk.

De tekst luidt aldus:

De generale synode heeft in haar zittingen in comité generaal van 5-12 september een haar voorgelegd bezwaarschrift tegen een besluit der particuliere synode van Zuid-Holland 1961 over moeilijkheden in de kerk te Katwijk en een vraag van de classis Gouda-Leiden-Woerden afgehandeld en in haar uitspraak de weg gewezen waarin de beide groepen, die zich als kerkeraad van Katwijk presenteren, tot eenheid behoren te komen.

Daarbij sprak de generale synode uit, dat de classis Gouda-Leiden-Woerden tot haar eerstvolgende vergadering beide groepen, die zich als kerkeraad van Katwijk presenteren, nog heeft op te roepen, ter fine van uitvoering van hetgeen de generale synode uitsprak, en zich heeft te vergewissen, dat ieder,

elk voor zijn deel, de in de uitspraken der generale synode aangeduide schuld belijde, waarbij de generale synode de classis verzoekt zich te beraden op wegen en middelen om het kerkelijk leven in Katwijk nog te herstellen, indien onverhoopt de door de generale synode nodig geoordeelde schuldbelijdenis aan beide zijden zou blijken te ontbreken.

Het rapport, genoemd in art. 160, komt nu weder in bespreking.

De behandeling wordt afgebroken, omdat de commissie zich over enige punten nog nader wil beraden en ook, omdat dit rapport niet recht te behandelen is, zonder dat het rapport dezer commissie betreffende het verzoek van de kerk te Zwolle (hfdst. Ag. V c) hierbij betrokken wordt.

Artikel 162.

Namens commissie Ib gaat ds J. Faber thans over tot lezing van het rapport, dat betrekking heeft op de brief van de kerkeraad van Zwolle, d.d. 6 april 1961, waarin deze mededeelt te hebben besloten zijn zendingsarbeid op Oost-Soemba/Savoe te beëindigen en waarin deze tevens een verzoek der Soembanese kerken (p.a. ds L. Kondamara) om steunverlening op geestelijk en materieel gebied doorgeeft.

Bij de discussie wijst ds J. Faber er op, dat de commissie opzettelijk niet is ingegaan op de vraag van ds Joh. Francke, genoemd in art. 158, en dus geen uitspraak wenst te doen over de vraag, welke de wettige kerken zijn op Soemba.

Ds H. Bouma wijst op de consequenties, die de door deze synode reeds genomen besluiten moeten hebben en adviseert voor een voorlopige generale steunverlening aan beide groepen op Oost-Soemba.

Nadat nog gezongen is ps. 86: 7 en ds A. Bos in dankgebed is voorgegaan, sluit de praeses de vergadering.

Vier en veertigste zitting, woensdag 20 september.

Artikel 163.

De vergadering wordt te 10.30 uur geopend. Gelezen wordt Rom. 8: 31-39, gezongen ps. 27: 1, waarna de praeses voorgeht in gebed.

Van br. R. C. Jelgerhuis is een brief ter tafel (d.d. 19 sept. '61), waarin hij bericht de synode niet meer te kunnen bijwonen wegens drukke werkzaamheden en waarin hij de broeders Gods zegen toewenst voor de nog resterende arbeid. Deze brief wordt na kennisneming terzijde gelegd.

Thans komt weer aan de orde de slotconclusie van het Rapport, genoemd in art. 158 (Ag. hfdst. Vil A 5f).

Daarbij wijst de rapporteur, ds A. Bos, er op, dat in de conceptbesluiten van commissie Ib impliciet toch wel is ingegaan en antwoord gegeven op de diverse revisieverzoeken, die deze synode ter zake bereikten. De commissie stelt dan ook voor, dat de uitspraken der synode betreffende dit Rapport óók worden toegezonden aan die broeders, die ten aanzien van art. 150 Acta Bunschoten-Spakenburg revisieverzoeken bij deze synode indienden.

De synode aanvaardt daarna de slotconclusie met 25-3 stemmen, terwijl ds D. K. Wielenga ook thans buiten stemming blijft.

Zij luidt als volgt:

De generale synode besluit deze uitspraken toe te zenden:

I. aan de kerk te Zwolle met dringend verzoek:

- a. de uitspraken der synode ernstig in overweging te nemen;
- b. na toetsing van deze uitspraken in te gaan op de klachten en bezwaren van de kerken op Oost-Soemba c.a., dat zij als zendende kerk in zo menig opzicht de Soembanese kerken niet in waarde heeft gehouden als zelfstandige en mondige kerken van de Heere Jezus Christus en over deze kerken heeft geheerst;
- c. het nodige te doen om te komen tot een verzoening met de Vrijgemaakte kerken van Oost-Soemba c.a.;

II. aan de Vrijgemaakte kerken van Oost-Soemba c.a. met dringend verzoek:

- a. de uitspraken der synode ernstig in overweging te nemen;
 - b. begrip te hebben voor de moeiten van de kerk te Zwolle, ten dele voortvloeiende uit het feit, dat een nadere regeling inzake de verhouding tussen de kerken op Oost-Soemba/Savoe en de Gereformeerde Kerken in Nederland van het begin af haar heeft ontbroken;
 - c. het nodige te doen om te komen tot een verzoening met de kerk te Zwolle, en tot herstel van de geschonden samenleving op Oost-Soemba/Savoe;
- III. aan de kerken van Oost-Soemba/Savoe en ds L. Kondamara met dringend verzoek de uitspraken der synode ernstig in overweging te nemen en ook hunnerzijds het nodige te doen om te komen tot herstel van de geschonden samenleving op Oost-Soemba/Savoe;

met de hartelijke bede, dat het onder de zegen des Heeren zo moge komen tot neerlegging en bedwinging van dit de naam des Heeren zo ontheiligend en voor de kerken zo schadelijk en reeds zo vele jaren slepend conflict, zowel tussen de Soembanese kerken en de kerk te Zwolle als tussen de kerken op Oost-Soemba/Savoe onderling. De synode besluit voorts deze uitspraken toe te zenden aan: ds S. J. P. Goossens te 's-Gravenhage, de brs H. Buitenbos en H. Kroes te Enschede, br. A. P. v. Eerden te Loppersum, ds Joh. Francke te Hoogeveen, br. A. Harthoorn te Deventer, br. W. E. H. Sleijster te Zwolle, de kerk te Gouda en te Winterswijk.

Aan het einde dezer bespreking merkt de praeses op, dat commissie Ib in deze veel arbeid verricht heeft.

De uitkomst ligt echter niet in onze hand maar in die van Hem, Die het Hoofd en de Regeerder der kerk is. Hij moge deze besluiten gebruiken tot het herstel van de door ons zo vurig begeerde eenheid der kerken van Oost-Soemba.

Artikel 164.

De synode neemt nu het in art. 162 genoemde Rapport van commissie Ib (Ag. Vc) weer in behandeling.

Aan het einde van de morgenvergadering deelt ds D. v. Houdt mede, dat hij de slotzittingen der synode niet meer zal kunnen bijwonen. Hij dankt de broeders voor de goede samenwerking en wenst hun Gods zegen toe.

Artikel 165.

De middagvergadering wordt begonnen met het zingen van ps. 143: 10, waarna het appèl provinciegewijze wordt gehouden. Groningen, Friesland, Overijssel-Gelderland en Zuid-Holland hebben elk slechts drie afgevaardigden.

De praeses doet voorlezing van de conceptbrief aan de kerkeraad van Zwolle, vermeld in art. 154 dezer Acta. De brief wordt vastgesteld. Voorts wordt besloten, dat deze brief (evenals de Zwolse) in de Acta zal worden opgenomen.

De brief luidt als volgt:

Aan de Eerwaarde Raad van de Geref. Kerk te Zwolle.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders.

De thans te Assen vergaderde generale synode van De Geref. Kerken in Nederland heeft in haar zitting van dinsdag 19 sept. 1961 goede nota genomen van Uw brief, haar onder dagtekening van 18 sept. 1961 toegezonden.

En zij heeft deze, gevolg gevende aan het in die brief gestelde verzoek, in openbare zitting gelezen en behandeld.

Daarbij heeft zij ook in openbare zitting gelezen het besluit, dat zij vrijdag 15 sept. in comité generaal had genomen en Uw Raad had toegezonden.

De generale synode gaf in de behandeling rots Uw brief eerst aandacht aan Uw klacht over het optreden van haar commissie Ib.

Deze klacht was,

- a. dat Uw Raad zich misleidde, door de commissie, die hij in zijn vergadering van 26 juni 1961 ontving. Deze commissie had toch: naar Uw brief „uitdrukkelijk verklaard, dat de inlichtingen die zij vroeg niet gezien mochten worden, het licht van een beschuldiging tegen de kerk te Zwolle geuit”,
- b. dat de commissie niet was nagekomen haar belofte, bij monde van ds J. Faber gedaan, „alvorens rapport uit te brengen eerst de Raad in de gelegenheid te stellen hiervan kennis te nemen”.

Ter zake van deze tweevoudige klacht heeft het moderamen der generale synode eerst apart het oordeel van de predikanten A. Bos en J. Faber gevraagd. Daarna heeft het prof. J. Kamphuis de plenaire zitting der synode zijn oordeel over deze klachten gevraagd.

Het vierde lid der commissie, die door Uw Raad is ontvangen, was gedurende de bespreking van Uw klacht nog niet ter vergadering.

Het moderamen heeft op voor alle aanwezige leden der synode te controleren wijze er zorg voor gedragen, dat prof. J. Kamphuis op geen wijze kennis kon dragen van wat de predikanten ds A. Bos en ds J. Faber tevoren over de klacht van Uw Raad hadden gesproken. Het zo verkregen tweevoudige getuigenis was eenstemmig en deed weten,

ad a. dat de commissie in Uw vergadering van 26 juni 1961 heeft verklaard, dat zij haar inlichtingen van U niet vroeg vanwege ingebrachte beschuldiging tegen Uw Raad, maar om uitvoering te geven aan het Uw Raad bekende „voorstel-Hagens”. Dit verlangde, gelijk Uw Raad is meegedeeld, een onderzoek naar de handelingen van Uw Raad. Of dit onderzoek er toe zou leiden, dat nader aan te wijzen besluiten en handelingen of het ontbreken van bepaalde handelingen van Uw Raad misprezen zouden moeten worden of niet, viel op het ogenblik waarop de door Uw Raad ontvangen commissie haar arbeid in Uw vergadering verrichtte, nog door niemand te zeggen. De commissie ontkent dan ook Uw Raad te hebben misleid.

ad b. dat de commissie Uw Raad bij monde van ds J. Faber niet heeft toegezegd Laar aan de generale synode uit te brengen rapport eerst ter Uwer kennis te brengen - wat ook vreemd zijn -, maar beloofde de van U verkregen informaties eerst ter verifiëring aan U voor te leggen alvorens zij deze als van U verkregen inlichtingen aan de generale synode zou rapporteren, en deze belofte is zij volgens mededeling van ds A. Bos nagekomen, doordien deze de van Uw Raad verkregen informaties met ds D. Vreugdenhil heeft geverifieerd.

Voorts doet de generale synode Uw Raad mededelen, dat zij het betreurt, dat hij aan haar uitnodiging geen gevolg heeft willen geven.

Doet Uw Raad daarbij schrijven, dat hij „zich nl. nog geen definitief oordeel (heeft) gevormd over de rechtmatigheid van de behandeling van deze zaken door” onze synode. dan wil de generale synode allereerst opmerken, dat Uw Raad dienaangaande toch reeds per 16 juni een uitvoerige brief van haar moderamen ontving, en dat bij gevolggeving aan haar uitnodiging Uw Raad ook ten deze nog nader informatie had kunnen verkrijgen.

En doet Uw Raad schrijven, dat de generale synode reeds tot veroordelende uitspraken was gekomen zonder Uw Raad te hebben gehoord, dan wil de generale synode Uw Raad opmerken, dat zij juist, vóór zij tot definitieve afhandeling van de haar voorgelegde zaak, waarin zij helaas wel op gebreken in het beleid van Uw Raad stuitte, overging, haar werk juist onderbrak om eerst Uw Raad in de gelegenheid te stellen ook zijn oordeel uit te brengen.

Daarbij bewees de generale synode Uw Raad de dienst hem een veelvoud van het in behandeling genomen rapport toe te zenden, en zij zou desgevraagd ook tot het verlenen van meer faciliteiten, zoveel haar dat mogelijk zou zijn, bereid zijn geweest.

De generale synode heeft Uw Raad juist de gelegenheid tot het uitbrengen van zijn oordeel willen geven. Zij kan slechts betreuren, dat U die niet hebt gebruikt, en zag zich verplicht haar aangevangen werk nu, voort te zetten.

Met al dit moeitevolle werk beoogt zij niet anders, dan, toen haar dit van meer dan één zijde maar zeer uitdrukkelijk door de kerk te Gouda (die zich in' vorige jaren ook tot Uw Raad wendde) gevraagd was, ter zake van de verhouding tussen de Nederlandse en de Soembanese kerken het hare te doen, opdat het recht des HEEREN in de moeiten tussen Uw Raad en vele door de arbeid van Uw kerk geplante kerken op Oost-Soemba/Savoe genadig en helend doortocht neme en opdat herstel worde verkregen van de goede verhouding tot bedoelde kerken.

Uw Raad verklaarde in een brief aan onze synode op geen enkele wijze ingang te kunnen krijgen bij de kerken van Oost-Soemba. De HEERE zegene dan de arbeid onzer synode bijzonder, opdat Uw Raad weer gehoor verkrijge bij die kerken, die niet het minst door zijn arbeid werden vergaderd. Daartoe beveelt de generale synode reeds thans haar U weldra toe te zenden uitspraken zeer in Uw welwillende ontvangst aan.

In opdracht van de generale snode voornoemd,

Het moderamen, namens hetzelfde, met broedergroeten, w g.

J. VAN BRUGGEN, praeses

M. J. C. BLOK, scriba I.

Utrecht , 21-09-1961

Artikel 166.

De Synode gaat verder met de behandeling van het in art. 164 genoemde Rapport. Ds 1. de Wolff attendeert er op, dat de brief van de kerkeraad van Zwolle niet eerst de kerkelijke vergaderingen gepasseerd is.

De praeses doet de suggestie, dat de synode voor deze zaak deputaten benoeme, ten einde zij het Zwolse verzoek tezamen met deze kerk nader overwegen en er aldus een goed omschreven en gemotiveerd voorstel geboren worde, dat op de volgende synode dienen , Deze: suggestie wordt na gehouden beraad door de commissie overgenomen, waarna zij een nieuw concept-besluit Ier kennis van de vergadering brengt, waarover enige discussie ontstaat.

Artikel 167.

Nu komt eerst in stemming het in de artt. 150, 160. 161 reeds gememoreerde Rapport var commissie Ib, betreffende financiële steunverlening aan Soembanese kerken. waarover gehandeld werd in art. 151 E der Acta Bunschoten-Spakenburg, en waaromtrent diverse revisieverzoeken deze synode bereikten. De synode neemt eerst met 20-4 stemmen het volgende besluit:

De generale synode

kennis genomen hebbende

van de revisieverzoeken met betrekking tot art. 151 E der acta van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg, ingediend door:

- a. de kerkeraad van Gouda, d.d. 28 dec. 1960;
- b. de kerkeraad van Winterswijk, d.d. 28 dec. 1960;
- c. de brs H. Buitenbos en H. Kroes, Enschede, d.d. 13 dec. 1960;
- d. ds Joh. Francke, Hoozevee, d.d. 23 dec. 1960;
- e. br. A. J. Harthoorn, Deventer, d d. 29 dec. 1960;

in welke revisieverzoeken

- a. de kerkeraad van Gouda vraagt;
 1. te onderzoeken, welke de juiste tekst is van het schrijven d.d. 2 dec. 1952, dat de kerkeraad van Zwolle aan de Kerken van Oost-Soemba/Savoe heeft gezonden;
 2. uit te spreken, dat de verklaring van de Kerken op Oost-Soemba/Savoe, geciteerd in „voorts constaterende sub 8' geen motief kan vormen om de hulpverlening aan deze Kerken te onthouden;
 3. uit te spreken, dat hetgeen in verband met de voorafgaande constateringen gesteld is onder „overwegende" niet genoegzaam is als grond voor het oordeel de financiële ondersteuning voor alsnog aan de desbetreffende Kerken op Oost-Soemba/Savoe te

onthouden;

- b. de overige adressanten vragen:
uit te spreken. dat „Besluit E" in art. 151 onjuist is te achten;

constaterende:

1. dat de generale synode Bunschoten:-Spakenburg constateerde, dat de Kerke-raad van Zwolle aan de Kerken van Oost-Soemba/Savoe d.d. 2 dec. 1952 medegedeeld heeft: „Indien een Kerk of verschillende Kerken van Oost-Soemba/Savoe, ondanks deze besluiten van ?kerkeraad van Zwolle, hem (ds Goossens) ontvangt, zal daardoor cie van de Kerk van Zwolle met die Kerk(en) verbroken zijn";
2. dat in het Zendingsblad 'van De Gereformeerde Kerken te Drachten en Zwolle van april 1960 is medegedeeld, dat de nederlandse tekst niet juist in het maleis blijkt te zijn weergegeven;
3. dat blijkens de onder 2 genoemde mededeling het verschil hierin schuilt, dat volgens de nederlandse tekst ervan wordt uitgegaan, dat door de Soembanese Kerken de band met Zwolle verbroken is, terwijl uit de maleise tekst te lezen is, dat Zwolle de band met de Soembanese Kerken verbroken heeft;

in aanmerking nemende:

dat dit verschil in lezing tussen de maleise en de nederlandse tekst door de Soembanese Kerken o.a. in haar brief aan de generale synode van Enschede d.d. 18 en 19 mei 1955 reeds was voorgelegd;

voorts constaterende:

dat de generale synode van Bunschoten-Spakenburg aan haar oordeel, dat „de financiële hulpverlening slechts dan op een behoorlijke wijze zal kunnen worden geregeld, wanneer de gemeenschapsoefening tussen de Kerk te Zwolle en een deel der Kerken op Oost-Soemba hersteld is", mede ten grondslag legde de verklaring van de Kerken op Oost-Soemba in haar schrijven aan onze Kerken d.d. 26/28 febr. 1957, dat de geldkwestie voor haar niet een primaire kwestie is;

van oordeel:

1. dat het verschil tussen de maleise en de nederlandse tekst van de brief van de kerkeraad van Zwolle d.d. 2 dec. 1952 niet onaanzienlijk is, vooral in een beoordeling van de verbreking van de gemeenschapsoefening tussen de Kerk te Zwolle en een deel der Kerken op Oost-Soemba en van de gevolgen daarvan ten aanzien van de financiële hulpverlening aan genoemde Kerken;
2. dat het genoemde verschil een ander licht werpt op de constatering, welke na de eerste constatering volgen, aangezien de handelingen van de Kerken op Oost-Soemba/Savoe mede bepaald werden door de inhoud van de haar toegezonden missive van de kerkeraad van Zwolle d.d. 2 dec. 1952;
3. dat de inhoud van de constatering en de overweging van art. 151 acta Bunschoten-Spakenburg niet steunt op een voldoende beoordeling van de oorzaken van de aldaar geconstateerde verbrokenheid tussen de Kerk te Zwolle en een deel van de Soembanese Kerken;
4. dat de verklaring van de Kerken op Oost-Soemba d.d. 26/28 febr. 1957, dat de geldkwestie voor haar niet een primaire kwestie is, niet uit het verband had mogen gelicht worden, dat sprak over andere grote zaken, door deze Kerken aan de synode van Enschede 1955/56 voorgelegd, inzonderheid de zaak van de „openbare scheurmaking" op Soemba;

overwegende:

dat de Gereformeerde Kerken in Nederland niet door zakelijke onjuistheden harerzijds het door haar beoogde herstel der gemeenschapsoefening mogen verhinderen of belemmeren;

spreekt uit:

onder betuiging van leedwezen jegens de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a., vergaderd in de synode te Mau Maru op 8/9 juni 1960;

1. dat de constatering onder 1 in art. 151 E der acta van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/1959 in haar aanvang had dienen te luiden: „dat de Kerkeraad van Zwolle aan de Nederlandse Kerken heeft medegedeeld...” en wat daar verder volgt;
2. dat de constatering onder „voorts constaterende sub 8” achterwege had dienen te blijven,
3. dat om voormelde oorzaken „Besluit E” in art. 151 van de voornoemde acta minstens onvoldoende gegrond is te achten.

Ds D. K. Wielenga en 3 broeders, die te dezer zake op de synode van Bunschoten Spakenburg handelden, onthouden zich van stemming. Vervolgens neemt de synode met 23-4 stemmen het besluit,

dat aldus luidt:

De generale synode

kennis genomen hebbende van de verzoeken,

ingediend door:

- a. de kerkeraad van Gouda, d.d. 28 des. 1960;
- b. de kerkeraad van Winterswijk, dd. 28 dec. 1960;
- c. de brs. H. Buitenbos en H. Kroes, Enschede, d.d. 13 dec. 1960;
- d. ds joh. Francke, Hoozevee, d.d. 23 dec. 1960;
- e. br. A. J. Harthoorn, Deventer, d.d. 29 dec. 1960;

waarbij gevraagd wordt;

1. door de Kerkeraad van Gouda: uit te spreken, dat het deel der Soembanese Kerken, dat na 1 maart 1953 geen ondersteuning meer ontvangen heeft voor eigen kerkelijk leven, alsnog de nodige steun dient te ontvangen;
2. door de overige adressanten: zodanige maatregelen bij besluit te nemen, dat de Soembanese Kerken weer haar financiële steun kunnen ontvangen;

constaterende:

1. dat de generale synode van Enschede 1955/56 (acta art. 478 b) uitgesproken heeft, „dat, op grond van de bestaande verhouding, van de Kerken op Oost-Soemba/Savoe, die ds Goossens na zijn afzetting zijn blijven erkennen en aanvaarden als missionair dienaar des Woords, verwacht mag worden de erkenning, dat zulks niet had behoren te geschieden”;
2. dat zij evenwel daaraan de uitspraak vooraf deed gaan, „dat voorlopig met beide groepen van Kerken op Oost-Soemba/Savoe contact is te onderhouden” en er op liet volgen „dat voorshands beide groepen van Kerken financiële ondersteuning voor eigen kerkelijk leven kunnen verzoeken aan de Kerk te Zwolle (zie acta Kampen 1951, art. 155)”;
3. dat de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 het betreunde, dat het schriftelijk contact tussen de Kerk te Zwolle en de Kerken op Oost-Soemba geen resultaat kon verkrijgen in het geven van enig advies inzake de verhouding tot de Soembanese Kerken; en dat zij het ernstig afkeurde, dat in de wederzijdse gevoerde correspondentie de hartelijke begeerte om tot herstelde broederlijke gemeenschapsoefening te mogen geraken niet tot uitdrukking is gekomen (acta B./Sp. art. 121);
4. dat de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/'59 van oordeel was, dat de financiële hulpverlening slechts dan op een behoorlijke wijze zal kunnen worden geregeld, wanneer het beoogde herstel der gemeenschapsoefening tussen de Kerk te Zwolle en een deel der Kerken op

- Oost-Soemba tot stand is gekomen;
5. dat uit de brief van de kerkeraad van Zwolle d.d. 6 april 1961 aan deze generale synode te Assen met bijlagen weliswaar blijkt, dat genoemde kerkeraad zijn leedwezen betuigd heeft jegens de Kerken op Oost-Soemba, omdat zijn brieven in 1957 en 1958 aan deze Kerken zijn uitgegaan zonder broederlijke aanspraak, maar tevens blijkt, dat de zaken, die tussen de Kerken van Oost-Soemba en de Kerk te Zwolle liggen, onopgelost zijn gebleven;
 6. dat de Kerk te Zwolle ook thans niet gekomen is tot het geven van advies inzake de verhouding tot de Soembanese Kerken als door de synode van Enschede 1955/'56 gevraagd;

van oordeel:

1. dat ten aanzien van het onder constaterende 1 genoemde oordeel van de generale synode van Enschede 1955/'56 ook gerekend moet worden met de uitspraken van deze zelfde synode inzake de uitspraak van de kerkeraad van Zwolle. d.d 20 oktober 1952 m.b.t. de terugkeer van ds S. J. I. Goossens naar Oost-Soemba en inzake de daarop gevolgde schorsing en afzetting, welke uitspraken door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg bevestigd en verdiept zijn;
2. dat ten aanzien van het onder constaterende 4 genoemde deel van de generale synode van Bunschoten Spakenburg gerekend moet worden tot uitspraken. door deze generale synode te Assen Inzake revisieverzoeken met betrekking tot art. 150 en 151 van de acta van Bunschoten-Spakenburg gedaan;
3. dat ten aanzien van de onder constaterende 5 genoemde nog onopgelost gebleven zaken in de verhouding tussen de Kerken van Oost-Soemba en de Kerk te Zwolle gerekend moet worden met de uitspraken van deze generale synode van Assen over de handelingen van de Kerk te Zwolle met betrekking tot het kerkelijk leven op Oost-Soemba/Savoe en tot de versterking van de gemeenschapsoefening tussen de Soembanese Kerken en de Nederlandse Kerken en met name de kerk te Zwolle;
4. dat thans niet langer gewacht mag worden op een advies van de Kerk te Zwolle inzake verdere contactoefening met de Kerken op Oost-Soemba/Savoe;

overwegende:

1. dat de bereidverklaring tot het verlenen van financiële steun voor het eigen kerkelijk leven van de zusterkerken op Oost-Soemba ca. door de Nederlandse Kerken in het gemeen in overeenstemming is met het liefdesgebod des HEEREN;
2. dat het uitblijven daarvan het herstel van de gemeenschapsoefening kan belemmeren;

spreekt uit:

dat de Kerken in het gemeen thans dienen over te gaan tot het rechtstreeks zich bereid verklaren tot het verlenen van geldelijke steun voor het eigen kerkelijke leven van de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a., in synode vergaderd te Mau Maru op 8/9 juni 1960;

en besluit:

1. een vijftal deputaten te benoemen, met de opdracht:
 - a. contact op te nemen met de Vrijgemaakte Kerker van Oost-Soemba ca., die vergaderd waren in de synode te Mau Maru op 8/9 juni 1960, teneinde in overleg met die Kerken een regeling van de verhouding tussen de Nederlandse Gereformeerde Kerken en de genoemde Soembanese Kerken voor te bereiden en daaromtrent aan de e.k. generale synode verslag en zo mogelijk voorstellen te doen;
 - b. in overleg met genoemde Kerken haar na onderzoek van de eventuele steunaanvragen financiële hulp te verlenen en daaromtrent rapport uit te brengen aan de e.k. generale synode;
 - c. er bij de genoemde Kerken op aan te dringen harerzijds alles te doen, dat leiden kan tot oplossing van het kerkelijke conflict op Oost-Soemba/Savoe, opdat de Naam des

- HEEREN geprezen worde en de komst van Zijn Koninkrijk niet tegengestaan;
2. de te benoemen deputaten te machtigen van de Kerken financiële bijdragen te vragen, wanneer eventueel de onder 1 b genoemde financiële hulp geboden dient te worden.
 3. van deze besluiten kennis te geven aan adressanten. de Keilt te Zwolle en de Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba, c.a., die vergaderd waren in de synode te Mau Maru op 8/9 juni 1960.

Ook thans blijft ds D. K. Wielenga buiten stemming.

Hierna komt in stemming het nieuwe concept-besluit, genoemd in art. 166. De synode besluit met 27 stemmen en 1 onthouding als volgt:

De generale synode,

kennis genomen hebbende

van een brief van de kerk te Zwolle, d.d. 6-4-1961, met drie bijlagen:

- a. een brief van de Kerken van Oost-Soemba/Savoe, d.d. Katoraku, jan. 1961;
- b. een brief van de Kerkeraad van Zwolle aan de Kerken op Oost-Soemba, p.a. ds K. Tanahomba, d.d. Zwolle, 14-3-1960;
- c. het antwoord van de synode van de Vrijgemaakte kerken van Oost-Soemba c.a.. vergaderd te Mau Maru 8/9-6-1960;

welke brief van de Kerk te Zwolle, d.d. 6-4-1961. bevat:

- A. de mededeling van de Raad der Kerk, dat z'n zendingsarbeid op Oost-Soemba/Savoe in een stadium van voltooiing is gekomen", en dat hij heeft besloten „zijn zendingswerk op Oost-Soemba/Savoe te beëindigen";
- B. het verzoek een nauwkeurig te instrueren contactinstantie in het leven te roepen, opdat o.a. via die instantie verwezenlijkt worde een steunverlening aan de Kerken op Oost-Soemba/Savoe, welke steunverlening naar het oordeel van de kerkeraad van Zwolle nodig is „voor de instandhouding van eigen kerkelijk leven en voor de opleiding en verdere zendingsarbeid", waarbij inzake de opleiding de genoemde Kerken van Oost-Soemba/Savoe het zeer noodzakelijk achten, dat ds C. van Kalkeren in Nederland het onderwijs als docent ten behoeve van de opleidingsschool voor Evangelisten te Katoraku voorzet;

constaterende,

dat de niet met de Kerk te Zwolle samenwerkende kerken zich over dit verzoek niet hebben kunnen beraden en uitspreken;

van oordeel:

1. dat het verzoek van de Kerk te Zwolle ingrijpende zaken aan de orde stelt o.a. met het oog op aangelegenheden, die de beëindiging van zendingsarbeid en de verhouding tot buitenlandse zusterkerken, door de arbeid der zending geplant, betreffen;
2. dat dit verzoek tevens een beoordeling vraagt van de situatie van het kerkelijk leven op Oost-Soemba/Savoe;
3. dat de afhandeling van dit verzoek grondige voorbereiding vraagt in overleg met de Kerk te Zwolle;

besluit

de brief van de kerkeraad van Zwolle, d.d. 6-4-1961, met bijlagen, in handen te stellen van de deputaten, te benoemen krachtens art. 167 van de Acta dezer synode, met de opdracht, na overleg met de Kerk te Zwolle, rapport en advies uit te brengen aan de eerstkomende generale synode over deze

brief met de daarin aan de orde gestelde en daarmee verbonden zaken, en dit rapport en advies een half jaar vóór de aanvang dier synode aan de kerken toe te zenden.

Artikel 168.

De synode vergadert nu verder in besloten zitting.

Artikel 169.

De avondvergadering wordt begonnen met het zingen van ps. 19: 5. De synode vergadert verder in comité-generaal.

Artikel 170.

In openbare zitting memoreert de praeses, dat destijds door een achttal broeders een Verklaring werd afgelegd, waarin zij hun principiële bezwaren naar voren brachten tegen het aannemen door de synode van het voorstel-ds G. Hagens.

Deze Verklaring werd destijds aangehouden en de behandeling ervan uitgesteld, totdat de gelegenheid opportuun zou zijn.

De van dit achttal thans aanwezige broedeis verlangen nu geen bespreking meer van deze Verklaring en stemmen er mede in, dat zij ter zijde wordt gelegd.

Artikel 171.

De praeses doet thans voorlezing van een brief van ds H. Bouma aan deze synode, d.d. 29 sept. 1961, waarin deze ernstig bezwaar maakt tegen diverse besluiten dezer synode, die zijns inziens genomen zijn met veronachtzaming van het in de Gereformeerde Kerken geldende kerkrecht op meer dan één punt, en waarin hij aan de synode mededeelt onmogelijk enige benoeming van haar te kunnen opvolgen.

De praeses merkt op het te betreuren, dat ds H. Bouma niet mondeling deze klachten aan de synode heeft voorgelegd. Inderdaad kan een synode ernstig dwalen, doch dan is er de kerkelijke weg, om op herziening der gewraakte uitspraken aan te dringen. De synode besluit deze brief na kennisneming ter zijde te leggen.

Artikel 172

De Acta artt. 142-151 worden vastgesteld. Hierna vergadert de synode in besloten zitting.

Artikel 173

In publieke zitting wordt medegedeeld, dat de Kerk te Rotterdam-Delfshaven, overeenkomstig haar bereidverklaring, d.d. 8 april 1961, in de zo juist gehouden vergadering-in-comité, is aangewezen als roepende kerk voor de eerstvolgende generale synode.

Deze Kerk zal verzocht worden die synode begin april 1964 te Rotterdam-Delfshaven samen te roepen.

Artikel 174.

Nadat in besloten zitting bespreking en benoeming heeft plaats gehad van de door het moderamen, in overleg met de voorzitters der commissies, opgestelde lijst van deputaten, die belast zullen worden met de uitvoering van verschillende synodebesluiten, wordt in openbare zitting bekendgemaakt, dat benoemd zijn tot deputaten voor:

1. Correspondentie met de Hoge Overheid (acta artikel 19):

Ds H. Bouma, Assen; notaris C. van Drimmelen, Barendrecht; mr L. Roeleveld, Scheveningen; mr P. A. C. Schilder, Assen (Samenroeper); prof. C. Veenhof, Kampen; J. H. Veenkamp, Amersfoort; ds F. de Vries, 's-Gravenhage; mr H. de Wilde, Scheveningen; prof. mr H. D. van Wijk, Amstelveen. Secundi: ds G. Janssen, Amsterdam; mr N. E. Nieboer, Oldenzaal.

2. Radio-uitzending van kerkdiensten (acta artikel 105):

Ds D. Vreugdenhil, Zwolle (S.); ds O. W. Bouwsma, Kampen; ds H. D. van Herksen, Hilversum; ds P. Lok, Berkel; A. Veltman, Kampen; C. C. de Vries, Driebergen.
Secundi: G. Bijlenga, Breukelen; ds G. Hagens, Naarden.

3. *Correspondentie met de buitenlandse kerken (acta artikel 109):*

S. van Renssen, Utrecht (S.); P. Jasperse, Leiden; F. J. Kerkhof, Rijswijk (Z.H.); ds J. Meester, Amsterdam; ds jac. van Nieuwkoop, Scheveningen; ds F. F. Pels, Huizum; ds J. Rijnveld, Capelle a. d. Yssel.

Secundi: drs D. Deddens, Mariënberg; ds J. Kok, Enschede; G. Visser, Santpoort.

4. *De overzetting van de tekst der formulieren van enigheid en der liturgische formulieren in hedendaags Nederlands (acta artikel 1.23):*

Prof. dr L. Doekes, Kampen (S.); dr J. Bosch, Kampen; dr R. H. Bremmer, Enschede; drs D. Deddens, Mariënberg; drs J. Faber, Schiebroek-Hillegersberg-Centrum; dr H. M. Mulder, Kampen; drs A. Plaatstaan, Groningen; ds C. P. Plooy, Heemstede; L. T. Schravendeel, Overschie; prof. C. Veenhof, Kampen; ds G. Visée, Kampen.

Secundi: ds J. P. v. d. Stoel, Amsterdam-C; dr C. Trimp, Voorburg; dr J. Wesseling, Groningen.

5. *Samenspreking met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken (acta artikel 113):*

Ds J. van Bruggen, Assen (S.); ds N. Bruin, Rotterdam-Charlois; prof. dr L. Doekes, Kampen; prof. dr H. J. Jager, Kampen; ds P. K. Keizer, Groningen; Prof. H. J. Schilder, Kampen; prof. C. Veenhof, Kampen; ds F. de Vries, 's-Gravenhage.

Secundi: ds C. G. Bos, Zwolle; ds G. Janssen, Amsterdam.

6. *Curatoren der Theologische Hogeschool:*

Hiervoor worde verwezen naar art. 76 dezer arta.

7. *De behartiging van de financiële en materiële belangen van de Theologische Hogeschool:*

Notaris J. A. Maris, Molenaarsgraaf (S.); A. Haitzma, Harlingen; H. Oosterhuis, Noordwolde (Gr.); J. D. Oosterom, Groningen; T. Sikma, Kampen. Secundi: j. F. Arends, Enschede; P. Groen, Schiebroek-Hillegersberg-Centrum; J. Hendriks, Schiebroek-Hillegersberg-Centrum.

8. *De bewaring en verzorging van het archief der generale synoden (acta artikel 108): De kerk te Groningen-Zuid.*

9. *Het toezicht op het archief (acta artikel 108):*

De kerk te Helpman.

10. *Het uitschrijven van eventuele bededagen naar artikel 66 K.O.:*

De classis 's-Gravenhage.

11. *De psalmberijming (acta artikel 121):*

Ds J. J. de Vries, Bergentheim (S.); P. van Dijke, Breda; P. A. Hekstra, Rotterdam; drs B. Jongeling, Apeldoorn; drs J. P. Lettinga, Kampen; D. W. L. Milo, Nunspeet; drs. E. Teunis, Monster; ds J. J. Verleur, Lisse; Dirk jansz. Zwart, Rotterdam.

Secundi: ds G. A. Hoekstra, Utrecht; M. Lok, Zwolle; W. Meijer, Groningen.

12. *Voor de bundel „Enige Gezangen" (acta artikel 49):*

dr A. W. Begemann, Alphen a. d. Rijn (S.); ds M. j. C. Blok, Utrecht; drs A. Bos, Haarlem; ds G. Hagens, Naarden; prof. J. Kamphuis, Kampen; M. Lok, Zwolle; H. Westerink, Groningen.
Secundi: ds J. Groen, Groningen; C. v. d. Linden, Alphen a. d. Rijn.

13 De geestelijke verzorging van militairen (acta artikel 55):

Ds H. Bouma, Assen; J. Flink, 's-Gravenhage; J. Hensen, Bussum; ds J. M. Kroes, Dalfsen (S.); K. Pesman, Utrecht.

Secundi: ds J. v. d. Haar, Emmen; H. Huizenga, Assen; A. J. Olij, Utrecht.

14 Voorbereiding van de volgende synode:

Ds J. van Bruggen, Assen (S.); ds M. J. C. Blok, Utrecht; ds E. T. van den Born, Helpman; ds G. Hagens, Naarden.

Artikel 175.

Het moderamen wordt door de synode gemachtigd de besluiten enz., die naar de kerken op Oost-Soemba/Savoe moeten verzonden worden, te doen vertalen in de Indonesische taal.

Voorts ontvangt het machtiging de uitgave der Acta te verzorgen.

Ten slotte besluit de synode de Acta dezer synode toe te zenden aan ds S. J. P. Goossens, aan De Gereformeerde Kerken van Oost-Soemba/Savoe en aan De Vrijgemaakte Kerken van Oost-Soemba c.a.

Nadat nog gezongen is gezang 5: 6, 9, 10, gaat ds J. Keizer de vergadering in dankzegging voor.

Vijf en veertigste zitting, donderdag 21 september.

Artikel 176.

De praeses opent deze slotzitting der generale synode te 19 uur, hij leest psalm 113, laat 'zingen ps. 113: 1, 3 en gaat voor in gebed.

Bij het appèl nominaal blijken de volgende afgevaardigden met kennisgeving afwezig te zijn: ds D. van Houdt, oud. A. Doornbos, oud. C. C. de Vries, ds D. K. Wielenga, oud. G. de Jonge en oud. G. van der Leeden.

Artikel 177.

De praeses doet mededeling van een tweetal ingekomen stukken:

1. van br. G. H. Arnold te Groningen, d.d. 20 sept. 1961, waarin deze uitspreekt, dat de synode in de zg. zaak-Goossens nog niet op het belangrijkste punt is ingegaan, n.l. de hantering door ds Goossens van art. 31 en de oordeelvellingen daarover door de synode van Bunschoten-Spakenburg. Br. Arnold verzoekt de synode te onderzoeken, of in haar genomen besluiten de bezwaren te dezer zake tegen Bunschoten-Spakenburg wel aan de orde gesteld zijn. De synode besluit deze brief ter zijde te leggen, wijl ingekomen na sluitingstermijn.
2. van de redactie van het Gereformeerd Gezinsblad, waarin zij de synode dank zegt voor de gastvrijheid en de medewerking, welke zij aan genoemd blad heeft verleend gedurende de zittingsduur der synode.

Artikel 178.

De synode gaat er mede accoord, dat de Acta van haar laatste zittingen door het moderamen worden vastgesteld.

Voorts verklaart zij zich accoord met het voorstel van het moderamen, dat de volgende stukken als bijlagen bij de Acta worden opgenomen:

In de openbare Acta:

1. Verslag van deputaten-curatoren der Theologische Hogeschool;
2. Overzicht over de financiën der Theologische Hogeschool;

3. Rapport van commissie III betreffende het Rapport van deputaten van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg voor samenspreking met deputaten der Chr. Geref. Kerken;
4. Rapport van de deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken (zonder het financieel overzicht);
5. Geleidebrief, met het besluit der synode inzake de gevraagde contactoefening verzonden aan de generale synode der gebonden kerken, te Apeldoorn vergaderd;
6. Open Brief betreffende de gevraagde contactoefening met de zich noemende Gereformeerde Kerken;

Inde geheime Notulen:

1. Rapport van deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid;
2. Rapport betreffende de financiën van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg.

Artikel 179.

De synode machtigt het moderamen het vijftal deputaten (met hun secundi) aan te wijzen, bedoeld in art. 167 dezer Acta.

Artikel 180.

De roepende kerk voor de eerstvolgende generale synode wordt gemachtigd, in overleg met de boekhouder van de synode te Assen, tot tijdige inzameling van gelden bij de kerken vóór het samenkomen van de generale synode te Rotterdam-Delfshaven, zie art. 112 dezer Acta.

Artikel 181.

De praeses draagt nu de leiding der vergadering over aan de assessor I en neemt op de kansel plaats om het volgende slotwoord te spreken:

Geachte Broeders en Zusters,

Bij deze laatste toespraak tot U, broeders afvaardigden naar deze thans te sluiten 28-ste generale synode, die sinds 1892 werd gehouden mag in de aanspraak ook de vocatief zusters niet ontbreken. Want het moderamen nodigde tot deze slotzitting naast vele broeders ook de zusters, die onze synode hebben willen dienen. En Uw vergadering sta mij toe, dat ik ook deze allen niet onaangesproken laat. Bij het einde dezer synode leefde in mij op het bekende woord van de Prediker: Het einde ener zaak is beter dan haar begin!

Met betrekking tot deze generale synode geldt het beter" van deze spreuk ook in de zin van „aangenamer". Gij heb: bij Uw afvaardiging naar deze synode ongetwijfeld allen tegen de uitvoering van de U daarin opgedragen taak opgezien. De opdracht, een generale synode mee te vormen, is geen geringe zaak. Tenminste niet in onze onrustige tijd. Dat hebben wij allen ook hier in Assen wel ervaren. Hoe vele en hoe moeilijke zaken hebben onze aandacht niet gevraagd! En hoe lange tijd heeft de afhandeling van het ons opgedragen agendum niet gevorderd! Met drie onderbrekingen heeft Uw synode in 45 zittingsdagen 93 voltallige zittingen gehouden. En dan zwijg ik maar van het moeilijk in cijfers uit te drukken werk der commissies, waarvoor soms zelfs de uren van den dag niet genoegzaam waren. Dit alles bleek met name voor de afgevaardigde ouderlingen soms niet te volbrengen. Velen moesten zich voor kortere of langere tijd door hun secundi, soms zelfs door hun tertii laten vervangen. En een paar broeders zagen zich om redenen van gezondheid genoodzaakt, vóór de beëindiging van ons werk, dat aan anderen over te geven. In dit verband mag een woord van lof voor de ouderlingen van de meest zuidelijke Particuliere Synode niet achter gehouden. De primi-afgevaardigde ouderlingen uit het ressort van Zeeland-N-Brabant-Limburg waren het meest trouw ter zitting. Eén van hen heeft zich slechts in enkele zittingen door zijn secundus doen vervangen. De vergadertijd der synoden is ook langer dan de meesten zich uit hun beroepsarbeid vrij kunnen maken. Doch het staat niet in de macht der synoden, daarin verandering te brengen. Maar nu hebben we het einde dan toch bereikt! Welk een vreugde: het einde is beter dan het begin.

Mij zelf - en U vergunne mij, dit hier uit te spreken - vervult grote en vreugdevolle dank jegens den HEERE, mijn God, dat hij ook mij dit einde heeft doen bereiken. Voor deze synode is veel werk van mij gevegd. Eerst had ik haar met mijn geachte ambtsbroeder, ds H. Bouma en de ouderlingen H. van Faassen en L. Ubels voor te bereiden. Daarna mocht ik voorgaan in de ure des gebeds, die vóór de

aanvang harer zittingen werd gehouden. En toen ik meende eindelijk in het gereed gekomen wagentje rustig mee te kunnen reizen, werden mij, volstrekt ongedacht, de teugels van dit voertuig in handen gelegd. Ik heb daar, door ervaring geleerd, meer tegen opgezien dan ik U kan doen geloven. Maar ik heb mijn hulp in den HEERE gesteld en Hij heeft er mij door geholpen. Ik wil hier openlijk mijn diepe dankbaarheid jegens Hem, den Goedertierene, uitspreken voor het genadige voorrecht, dat Hij mij tot dezen dienst in' het midden Zijner kerken nu een tweede maal heeft willen gebruiken en mij tot dit moeitevolle werk alles wat ik behoefde zó overvloedig heeft willen schenken, dat de zware last licht werd en ik het einde nu mag bereiken. Het einde ener zaak is beter dan het begin. Dit geldt niet betrekking tot onze synode ook van de voortgang van ons werk en de onderlinge samenwerking daarin. In het begin heeft Uw vergadering bet mij niet altijd gemakkelijk gemaakt, doch hoe verder we kwamen, hoe beter we elkander verstonden. Ik ben in mijn conscientie overtuigd, dat ik in mijn leiding Uwer vergaderingen zonder aanzien des persoons heb gehandeld en mij heb gehouden aan de accoorden van ons kerkelijk samenleven. Niettemin was ook dit mijn werk niet zonder veel gebrek. En indien ik één Uwer door enig woord of door enige daad, waarmee ik de gang Uwer vergaderingen stuurde, pijnlijk heb getroffen, dan vraag ik U: vergeef het mij.

Bijzondere steun heb ik in de uitvoering van mijn taak ontvangen van mijn mede-moderamen-leden., ik dank hen voor hun vriendelijke en broederlijke omgang met mij, die mij dikwijls voorthielp. De beide assessoren ds v. d. Born en ds De Wolf dank ik voor de raad, die zij mij zo dikwijls ik die vroeg hebben wilden schenken.

Het einde der zaak is beter dan haar begin. Dit geldt ook van de voortgang van ons werk. Eerst vorderde die, slechts traag, maar hoe verder we kwamen, hoe vlotter het ging. Een woord van dank past hierbij jegens de voorzitters der Commissies en alle rapporteurs en leden der commissies. Zij hebben telkens weer voor ons het spit afgebeten. En zonder uitzondering naar een goede samenwerking met de voltallige zittingen gestreefd en die ook bijna altijd bereikt.

De hulp die wij daarbij ontvingen van de Hoogleraren adviseurs, die aan de kerkelijk vastgestelde uitnodiging tot onze vergadering wilden voldoen, vervult ons allen met dankbaarheid. En geen mindere dankbaarheid vervult ons jegens ds H. Bouma, die als plaatselijk predikant door ons tot adviseur genodigd werd.

Het einde is beter dan het begin. Want pas aan het einde blijkt, wat een bepaalde zaak eigenlijk is. Zo is de Asser synode, die in april nog slechts een mogelijkheid was, thans een werkelijkheid. De gelegenheden werden omgezet in werkelijkheden. Ieder kan nu zien wat zij is. Doch het komt mij niet toe, daar veel over te zeggen. Ik zal mij dan ook onthouden van een beoordeling van de uitspraken en besluiten dezer synode. Dit oordeel komt anderen toe. Wij hebben vele zaken moeten verhandelen. Ik zal er thans geen opsomming van trachten te geven. Er waren er bij, die ons verheugden, maar helaas ook vele, die ons bedroefden. Doch dit mag gezegd: wij hebben, de hulp en bijstand des Heeren biddend inwachtende, al onze krachten ingespannen om den vrede en de welstand der kerken te dienen. De HEERE doe ons werk ook genadig daartoe strekken. Het einde ener zaak is beter dan haar begin. Toen wij uit alle delen des lands hier naar Assen kwamen, leefde in ons wel de vraag: Hoe zal het daar gaan? Ik meen Uw aller gevoelens te vertolken als ik zeg, dat het ons hier prima is gegaan. Zelf Dienaar des Woords bij de roepende kerk zijnde, moge ik over haar zwijgen en het aan den Assessor overlaten va., haar te spreken. Maar graag ben ik Uw tolk tegenover de logies-commissie en de gastheren en gastvrouwen, die ons logies hier verzorgden. Daar heb ik veel loffelijke woorden over gehoord. De predikanten uit Zuid-holland raakten er soms niet over uitgesproken en onze eerste Scriba preeste altijd weer de kippensoep van zijn gastvrouw. Wij hebben helaas onbeschaamd veel van onze gasthuizen moeten vragen; zulk een lange tijd. Maar de herbergzaamheid is ons gul en vriendelijk betoond.

Bizonder hebben wij ook genoten van de toegewijde zorg van Mevr. Otters - de Ruiters, ons door de roepende kerk voorgesteld als dame du palais der synode.

Deze titel is wijds en wekte verwachtingen!

Ik geloof Uw aller tolk te zijn wanneer ik zeg, dat deze verwachtingen alleen maar overtroffen zijn, door de altijd goed verzorgde koffietafel en de ruimschoots geserveerde koffie en thee. Een altijd wisselende staf van zusters uit Assen heeft ons in het terzijde staan van Mevr. Ottens een verheugend en tot dankbaarheid stemmend blijk van de hulpvaardigheid der zusters hier in Assen getoond.

Zij allen mogen zich van onze erkentelijkheid verzekerd houden!

En intussen zorgde Br. S. Geertsma, onze boekhouder, steeds dat we de reis naar Assen vice versa

gemakkelijk konden betalen. Br. Geertsma houde zich overtuigd van onze dank voor zijn geruisloos verrichte werk op de achtergrond van onze vergaderingen en wij vertrouwen', dat hij de nog verder lopende financiële zaken ook voor ons zal willen afwikkelen.

Koster Menkveld ontbrak nooit op ons appèl en vooral ik persoonlijk ben hem dankbaar voor al de hulp, die hij mij immer bereidwillig heeft geboden.

En de schrijfkamer heeft altijd zo vlot gewerkt, dat wij alle stukken op tijd voor ons kregen. Een woord van' dank daarvoor mag niet achterblijven jegens de typiste der Synode, mejuffrouw Willy Schoon en de vele dames uit Assen, die haar telkens belangeloos assisteerden. Van deze mag ik wel niet name noemen Mevrouw Broos, die altijd klaar stond zovaak we maar riepen.

Nu zei ik reeds een paar maal: Het einde ener zaak is beter dan haar begin. Maar het einde, dat wij als Synode nu bijna bereikten, is slechts een betrekkelijk einde. Met onze uitspraken' en besluiten is het laatste woord nog niet gevallen. Dat blijft aan het Woord des Heeren alleen. En in toetsing aan dat heilig Woord zullen de kerken nu met onze besluiten aan het werk moeten, elk voor zoveel haar die uitspraken en besluiten aangaan. Bij dat alles zal naar de gewoonte van onze tijd ook de pers haar woordje meespreken.

Ik zou met betrekking tot haar wel willen herhalen het woord, dat ds B. van Schelven, de praeses der synode van 1905, aan het eind harer zittingen sprak. Hij herinnerde aan het woord van Buffon, dat men een geschrift alvorens het te publiceren door tien laden van zijn bureau moest laten gaan. En al zag ds Van Schelven in, dat reeds de tijd rondom 1905 niet meer zó veel geduld kon opbrengen, hij ried toch aan geen geschrift over de besluiten der synode nog vóór de inkt ervan gedroogd was, ter perse te dragen. Aan dit wijze woord wil ik wel herinneren. Ieder, die meent over de arbeid onzer synode te moeten oordelen, onthoude zich van overijling. Zulk een waarschuwing is vandaag niet overbodig. Het schijnt steeds moeilijker te worden, zich aan het oordeel van anderen ook eens te onderwerpen, of zich daarnaar althans te voegen. Het minste gebrek dat men meent op te merken is vaak reeds genoeg om alles ter zijde te schuiven en stad en land voor eigen oordeel en gedachten op te roepen.

Maar ook een generale synode is een gave, die God geeft. En ieder hebbe het erop gezet om me: de uitspraken en besluiten ener synode iets goeds te doen voor de kerk des Heeren. Het is bij dat alle, niet de vraag, of we niet iets kunnen aanwijzen, waarmee we onze terzijdeschuiving van wat in gemeenschappelijk overleg verkregen werd, kunnen rechtvaardigen om dan ieder voor onze mening te trachten te winnen. Maar de vraag, waar ieder mee vervuld zij, is. hoe we het in gemeenschappelijk overleg verkregene zó kunnen gebruiken, dat de welstand van Gods volk erdoor worde gediend. Hiervoor zijn ootmoed en zelfverloochening, nederigheid en liefde nodig. Deugden, die helaas ook in het kerkelijke samenleven al schaarser worden. We zien in dat kerkelijke samenleven' dit schijnbaar tegenstrijdige, maar in wezen samenhangende. dat er enerzijds een steeds verder gaande geringschatting van uitspraken en besluiten van synoden aan de dag treedt, terwijl men anderzijds zich voor de deuren der synoden verdringt om er zijn zaken aan de orde te stellen.

Ik zei: dat schijnt tegenstrijdig, maar het is dit niet. Want omdat men niet bereid is zich waar het maar even kan naar de broeders te schikken om alleen in uiterste noodzaak en wanneer gezegd kan worden: Dieu le veut, in appèl te komen of revisie te verzoeken staat men aanstonds gereed tot protest. En de drang daartoe is vaak te sterker, omdat helaas maar al te vaak uit het oog verloren wordt, dat geen ambt in het midden der Gemeente kan functioneren tenzij dan door de door middel van die Gemeente gegeven en gecontinueerde opdracht.

Door dit alles wordt de agenda der synoden overladen en dreigt het kerkelijk samenleven ontwricht te worden. Er vallen in die kerkelijke samenleving zelfs reeds zorgwekkende verschijnselen van ontbinding aan te wijzen. Of is het geen ontbinding der kerkelijke samenleving, indien de ene kerk in het ambt erkent, wie een ander daaruit weert; en indien de ene kerk steun verleent aan wie door de ander afgewezen werd? En het is misschien het meest benauwend, dat men dit soms nauwelijks als een begin van ontbinding opmerkt.

Doch in dit alles kan geen generale synode enige verbetering brengen. Uit deze noden en gevaren is geen redding, geen redding dan van God! Daarom zij onze verwachting voor herstelling en bewaring der kerkelijke samenleving van Hem, den Almachtige, bij Wien veel vergeving is en uitkomsten zelfs tegen den dood. En deze verwachting tone zich waarachtig door een steeds meer voorzichtig vragen naar wat Hij in Zijn heilig Woord tot ons spreekt:.

Op Hem dan, mannen broeders, bij ons uiteengaan als generale synode, het oog geslagen! Voor Hem

leggen wij het resultaat van al ons ingespannen werken nu neer met de bede, dat Hij ons vergeve, wat kwaads we erin werkten en dat Hij Zijn kerken genade schenke om het verkeerde dat er in mocht zijn af te wijzen, maar ook om het goede, dat erin gegeven is, aan te grijpen. Zo stelle Hij ook ons geringe werk ten zegen in Zijn nooit wijkende trouw over het volk, dat Hij verkoren heeft.

Artikel 182.

Nadat de praeses de hamer weer ter hand is gesteld, geeft hij het woord aan de assessor I, ds E. Th. v. de. Born, die als volgt spreekt:

Geachte praeses, geachte vergadering,

Wij hebben zo juist de slottoespraak van onze praeses gehoord. Deze toespraak was gelijk het richten van een schijnwerper over het veld, dat wij bij het afhandelen van het agendum bestreken hebben. De praeses heeft de betekenis van het werk dezer Asser-synode willen aangeven voor onze kerken, die ons hadden afgevaardigd. Laat mijn korte toespraak ook zo iets mogen zijn als een schijnwerper, maar dan gericht op onze praeses. En ik zou graag op twee dingen Uw aandacht willen vestigen. En wel op de praeses en de synode, en op de synode en de praeses.

Allereerst dan de praeses en de synode. Gelijk van elke synode is ook reeds van deze synode gezegd, dat zij veel te lang geduurd heeft. Het agendum had vlugger afgewerkt moeten zijn. De dominés hadden allang weer op hun studeerkamer moeten zitten, en de ouderlingen weer hun eigen werk ter hand moeten nemen. En het is misschien de praeses, die zich dat aangetrokken heeft. Hijzelf toch staat bekend als een vlot en vlug werker en zijn praesidiale bekwaamheden zijn onbetwist. En wijzelf hebben misschien ook gezocht naar een oorzaak, waardoor deze synode langer heeft geduurd dan wij berekend hadden. En misschien hebben sommigen Uwer - ik zeg niet allen - een versterkt minderwaardigheidsgevoel gekregen, omdat zij niet aan de verwachting beantwoord hebben. Voor mijzelf heb ik ook geprobeerd er een verklaring voor te vinden: een praeses gehad te hebben met zeven mijlslarzen en een synode, die een slakkengang scheen te gaan. En ik meen „in gemoede" er een verklaring voor gevonden te hebben. Het ligt niet aan U, broeders, maar aan „Assen". Gij herinnert U nog wel het niet zoveel liefde geschreven artikel van ds Bouma in het Gereformeerd Gezinsblad van 8 april 1961. In dit artikel stelde hij ons Assen voor, voordat wij in Assen kwamen. En wat is U bij dit artikel, waarmee ds Bouma ons naar Assen lokte, ongetwijfeld opgevallen? Wel, dat in Assen zelf alles zo langzaam gaat. Immers ds Bouma schreef dat het eerste levensteken van Assen was een nonnenklooster, behorende tot de orde der Cisterciensers omstreeks 1260. Het kan natuurlijk aan dit nonnenklooster gelegen hebben, maar ds Bouma constateerde, dat in de loop van 350 jaar rondom dit klooster zich slechts een drietal behuizingen en erven bevonden. Vindt U ook niet, dat Assen heel lang over haar geboorte gedaan heeft? Maar, zo ging ds. Bouma verder. „kon Assen' tegen het einde van de 16e eeuw niet anders genoemd worden dan een onbetekenend 'vlek rondom een abdij, in het begin van de 17e eeuw begon dit anders te worden.

M.a.w. na de geboorte - 1260 - begint in de 17e eeuw de groei van Assen. Maar hoe langzaam voltrok zich deze groei? In het jaar 1650, zegt ds Bouma, vinden' wij in Assen 50 huisgezinnen, en weer 150 jaar later telt Assen nog slechts 500 zielen. Vindt U ook niet, dat dit groeiproces zich langzaam voltrok van 1260 tot 1800? Ik herinner U hier niet aan om in enig opzicht iets kwaads van Assen te zeggen, of van ds Bouma, die ons op de zoete tonen van een' haast muzikaal geschreven artikel naar Assen lokte, maar om U er op te wijzen, dat en de geboorte van Assen en de groei van Assen zich maar heel langzaam voltrokken hebben. En dat heeft natuurlijk zijn stempel gezet op deze stad. De sfeer en het rythme van Assen is nog altijd volkomen vreemd aan de jacht van onze tijd. De sfeer en het rythme dezer stad hebben nog iets Middeleeuws aan zich. En hoe het gekomen is, weet ik niet, maar deze sfeer en dit rythme van Assen hebben ons aangegrepen en onser toegebracht in overeenstemming hiermee te werken. Wij waren wel vlugger, maar konden niet vlugger. Het lag aan de sfeer der oude kloosters, der provinciale gebouwen. Het lag aan het rythme van vroegere tijden. Het lag aan de betovering van Assen, zo langzaam opgerezen uit het schone Drenthse landschap. En ik geloof, dat dit niet voldoende tot onze praeses is doorgedrongen. Hij heeft ons wel eens verwonderd aangekeken. Hij heeft ook wel eens getast naar onze geestelijke vermogens. Maar hij heeft niet gezien, dat wij in de greep waren van het oude Assen, de sfeer en het rythme onzer voorouders. Als wij met onze praeses hadden mogen vergaderen in Rotterdam - de aangewezen stad voor de e.k.. synode - met; haar tempo,

wel, dan had het wel eens kunnen gebeuren, dat wij nog vlugger waren geweest dan onze praeses. Ik vraag alleen maar, of de praeses begrip vvoor ons heeft, en in rekening wil brengen het fascinerende levensrythme van Assen. dat in ons bloed gekropen is. De praeses zelf toch heeft ons eens tijdens een koffiepauze verteld van een Drentse boer, die tot zijn vrouw zei, toen er zo iets als een koe voorbijging: een os en hoe zijn .vrouw 20 minuten later antwoordde: een: koe, en hoe, als hetzelfde gesprek zich 20 minuten later herhaalt, de knecht des huizes zei: ik ga naar bed, want het is mij hier te druk. Kijk, die sfeer, dat rythme heeft ons ook te pakken gekregen, en moet m i. de verklaring zijn. Want, geachte praeses, wij kunnen toch onszelf niet een testimonium paupertatis geven? Het heeft niet aan ons gelegen. Zoudt U dit eens willen overwegen? U kunt ons dan ook veel vergeven. Wij zijn hier min of meer betoverd. Daarom hebt U zoveel moeite met ons gehad. Misschien kunt U dan ook een goed woord voor ons doen in de pers.

En als ik nu aandacht vraag voor het tweede: de "rode en haar praeses, dan denkt U waarschijnlijk , geachte ds van Bruggen, dat ik er volkomen naast ben, omdat U immers zelf in Assen: woont en bekend staat als een bekwaam en snel werker en dit mies wel allereerst op U van: toepassing ot: moeten zin. Ja, maar terwijl wij door Assen overwonnen zijn, hebt gij zelf Assen overwonnen. Ik weet niet, hoeveel tijd U daarvoor nodig hebt gehad, maar het wonder is gebeurd. Daarom zijn wij ook echt blij geweest, dat U praeses van deze synode zijt geworden en dat U met de U geschonken gaven en krachten de vele vergaderingen hebt mogen praesideren. Neen, aan' U was niets van de sfeer en het rythme van Assen. Gij hebt U. wat betreft de vergaderings-techniek een meester op alle wapenen gemond. En dat vooral als het aankwam op besluitvorming. Maar daarboven uit hebt gij U getoond als een wijs en voorzichtig man om in moeilijke situaties, waar wij soms plotseling voor kwamen te staan, een uitweg aan te wijzen, en de goede weg te .wijzen. En U hebt geduld en toharding aan de dag gelegd om me: tas het einde te halen. En wij hebben ons verblijd in Uw tospraken na genomen belangrijke beslissingen. En wij zijn de Heere dankbaar. dat Hij U tot het einde toe heeft gesterkt en bekwaamd.

Tenslotte is mij opgedragen in dit afscheidswoord tot onze praeses, ook te betrekken de roepende kerk, en ds H. Bouma. Wat de roepende kerk betreft - wel, als gastvrouw der synode, heeft zij ook iets gehad van de sfeer en het rythme van vroegere tijden, en vooral iets van de glorie der -voorbijgegane eeuwen: de liefde voor de kerk; des Heren. Als gastvrouw is de roepende kerk geweest als een, die diende met de vriendelijkheid, de gulheid der Middeleeuwen. Wie zou dat kunnen vergeten? En wat ds Bouma betreft: met hoeveel liefde en ijver heeft hij gezorgd voor het te samenstellen van de voorlopige rol van werkzaamheden, een voor het ordenen der ingekomen stukken? ja, hoe heeft hij ons - ik zeide dat reeds - als met muziek naar Assen gelokt? Ach ja, en ds van Bruggen', en ds Bouma en de roepende kerk van Assen, zij hadden iets beters verdiend,; maar de zoete betovering van Assen, haar sfeer. haar rythme, dat heeft ons zo langzaam gemaakt en heeft van 2 maanden bijna vier gemaakt.

Ik weet natuurlijk niet broeders, of gij het met mij eens zijt. Het is niet meer mogelijk vóór te stemmen of tegen te stemmen, of U van stemming te onthouden, want tenslotte is de tijd gekomen voor het „opruimen van' het servies', waardoor de betovering van Assen verbroken wordt. Laat mij met deze slotopmerking mogen eindigen. U hebt gezien, dat onze praeses de gewoonte had om op elk synodaal stuk zijn stempel te zetten. Ik vraag U wel bij het heengaan en afscheid nemen goed toe te zien, of hij dat ook niet bij U gedaan heeft. zodat gij naar huis zoudt gaan met een stempel op Uw jas:

„Ds J. v. Bruggen, Oranjestraat 11, Assen".

De praeses betuigt ds v. d. Born zijn dank voor de gesproken woorden, die bij de broeders en zusters een warm onthaal vonden.

Artikel 183.

De praeses geeft thans het woord aan de enige aanwezige hoogleraar-adviseur, prof. H. J. Schilder, die de volgende woorden spreekt:

Broeder Praeses, Geachte Vergadering,

Het instituut van hoogleraren-adviseurs kent niet de figuur ,primi en secundi; toch mag ik niet zekere vrijheid van het woordgebruik wel zeggen, dat ik mij thans hier voel staan in de positie van een 'secundus' die een 'primus' vervangt. De bedoeling was nl. dat hier prol. Kamphuis zou spreken, die vrijwel gedurende héél deze synode U als adviseur ter zijde stond. \vaar deze plotseling door ziekte

verhinderd is de laatste zittingen bij te wonen, en prot. Doekes, die het eerste deel Uwer zittingen bijwoonde, buitenslands vertoeft, zij het mij vergund het woord tot U te richten. Daarbij wil ik mijn officieuze plaats als 'secundus' trouw blijven door mijn woord te beginnen met een qualificatie van mijn collega die ik voor dit getal mijn -primus' noemde. toen deze onlangs mij antwoordde op mijn vraag hoe het in Assen ging, zeide hij 'daar wordt een fraai stuk kerkwerk verricht'. Dit kon uiteraard nog niet slaan op de beslissingen die inmiddels deze week genomen zijn; het sloeg kennelijk op heel de manier van behandeling van de aanhangige zaken en tevens op die van wat reeds eerder verhandeld was, in deze maand en - zo meende ik het wel te mogen verstaan - impliciet op de arbeid der synode ais geheel, die immers in deze paar septemberweken alleen maar werd vervolgd en voltooid. Meer in het bijzonder hoorde ik daarin de mening dat de synode handelde op indringende wijze, er naai strevende na grondig onderzoek kerkelijke taal te spreken zonder eenzijdigheid of gezichtsvernaauwing.

'Fraai kerkwerk'. Die uitdrukking bleef mij bij en stimuleert mij tot hetgeen ik thans zelf zeg, uiteraard slechts op eigen verantwoordelijkheid. Daalbij bedenk ik het risico, dat ik de indruk kon wekken nu reeds de synode een compliment te maken, terwijl nog niet eens de kerken gelegenheid hebben gehad haar besluiten te toetsen; dat ware dan wel een misbruik van de positie van hoogleraar-adviseur, temeer waar ik zelf Uw besluiten van deze week nog niet eens ken. Toch haak ik bij dat woord aan, niet om in feite te declareren: „deze synode verrichtte fraai kerkwerk“, maar wel om aan het slot van een moeizaame synodetijd de overtuiging uit te spreken, dat deze typering in principe recht van bestaan heeft. En dit dan wat die aparte momenten betreft: een synode die haar agendum trouw afwerkt, verricht k e r k-werk; dat werk is slechts een 's t u k', een 'deel', maar als stuk dan toch maar deel van een' gehéél; en tenslotte: dat stuk werk kan dan nog fraai genoemd worden ook, zodat - indien het praedicaat heus naar de Schriften blijkt te zijn vergeven - de gelovige zich nu ook vrij weet te staan: 'honni soit qui mal y pense'.

Ik zeg dit, bedenkende al de reserves, waarmee m n. ervaringen van omstreeks de Vrijmaking ons leerden aankijken tegen heel wat arbeid van meerdere en de meeste vergaderingen van kerken. Wij kwamen in aanraking met een theorie en practijk, waarin practisch de synode 'primair' en de kerken 'secundair' zijn. Bij de Vrijmaking leerden wij het naar oude regel weer andersom zeggen. Doch daarbij was tevens te beseffen, dat wij gevaar kunnen lopen van reactie; alsof een synode, van kerken die 'primair' zijn, nauwelijks zelfs nog 'secundair', per afgeleide bevoegdheid, door mandaat volgens afspraak, heus kerk werk kon verrichten. Bovendien bedenken we hoezeer in feite onze synoden sinds de Vrijmaking hebben gestaan' in het teken van moeite en zorg over hetgeen in de boezem der kerken tot vaak ingrijpend verschil en uiteengaan van broeders aanleiding of zelfs reden gaf. Een en ander kan ons gauw moedeloos maken en naar huis doen gaan met de gedachte: was d i t nu eigenlijk wel k e r k-werk, sterker: kan het ooit een stuk fraai kerkwerk zijn?

En dan nog eens, het heuse antwoord op die vragen voor wat de feitelijkheid van déze synode betreft, blijft aan God, én aan de kerken Christi in Zijn Naam; maar we mogen tenminste naar huis gaan met de overtuiging, dat de typering volkomen legale plaats heeft in het Koninkrijk Gods: synodewerk staat niet a priori aan de kam als amper nog behorende tot het eigenlijke, warme, door het Woord Gods bewogen kerkewerk en evenmin ligt het bij voorbaat onder de doem van de verdenking van hiërarchie, van eigenwilligheid. Indien het werk is geschied naar Schrift en kerkenordering, dan mag er nog zoveel aan mankeren, maar dan geldt ook daarvoor de vrucht van Christus' kruis; dan mag het ook vragen om de titel 'kerkewerk', en dingen naar het praedicaat: een stuk fraai kerkwerk.

Zo, broeders, hebben wij U hier bezig gezien. jagend naar die prijs der roeping; op die weg hebben wij met onze krachten gepoogd U te steunen. En in het bijzonder: zo, broeder praeses, hebben wij U bezig gezien in Uw arbeid van het regeren der actie. Zeker de hoogleraren-adviseurs, die wel iets hebben meegemaakt op vergadergebied, verstaan vele moeiten die het ambt van een praeses synodi moet kenmerken, temeer wanneer dit tweemaal achtereen op iemand rust. Weest U, broeder praeses en weest ook U allen, broeders, van onze dank verzekerd voor de wijze waarop U ook ons in Uw midden hebt ontvangen en het ons mogelijk hebt gemaakt het ook in Assen te verstaan, hoezeer héél ons ambt van hoogleraren aan de hogeschool der kerken in al zijn delen kerkwerk mag en moet zijn. Naar die maatstaf wordt ook ons aandeel getoetst, maar die maatstaf is gegeven

met de basis waarop onze arbeid alleen maar mogelijk was en met de Uwe zijn afsluiting vindt. En dan is, dunkt mij, genoeg gezegd. In deze zorgelijke tijd van geschiedenis der volkeren en van het volk Gods in deze landen en in ons Rijksgebied, is het genoeg wanneer in het kléine ieder getrouw mag

worden bevonden. Wij kunnen de wereld niet redden, wij kunnen de kerk niet saneren; wij kunnen slechts doen hetgeen wij geloven dat ons opgedragen is en zulks slechts in de kracht van Hem wiens bloed ook onze arbeid tot kerkwerk, en als het in Zijn oog bestaan kan, tot fráái kerkwerk maken wil. Want van die kerk, dat vaak zulk een jammerlijke aanblik vertonende Jeruzalem temidden van deze woedende wereld, zegt Hij - die weet wat maaxsel een kerkvolk is - . schone dingen worden van U gesproken, fraaie complimenten over U gegeven, o stad Góds. Honni soit qui mal y pense, wee hem die van Gods werk en van Zijn opdracht kwalijk spreekt, ook wanneer het betreft secundaire - ditmaal generaal-synodale - arbeid. Daarentegen', héil hem die zijn werk ook in het secundaire - de meerdere vergaderingen der primaire kerken zelf - consciëntieus verricht en dan het werk aan die kerken zelf overgeeft. Want vloek èn zegen komen van Hem die meer is dan primus, die is de Primus èt Ultimus, de Eerste èn de Laatste die de sleutels heeft. - Ik heb gezegd.

De praeses dankt prof. Schilder voor zijn toespraak.

Artikel 184.

De vergadering zingt nu nog gezang 23: 2, 6, waarna de praeses in dankzegging voorgaat en de HEERE smeekt om vergeving der zonden en om Zijn zegen over de genomen beslissingen.

Daarna verklaart hij te 20.20 uur de zittingen van deze 28e generale synode van de Gereformeerde Kerken sinds 1892 voor gesloten.

Voor de generale synode, het moderamen,

J. VAN BRUGGEN, praeses

E. TH. VAN DEN BORN, assessor II.

DE WOLFF, assessor II

M. J. C. BLOK, scriba I

G. HAGENS, scriba II

BIJLAGE Ia
(Acta art. 34)

Aan de Generale Synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland,
p/a de Raad van De Gereformeerde Kerk van ASSEN,
p/a de eerwaarde heer L. Ubels, scriba,
Paul Krugerstraat 38
te Assen.

VERSLAG van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool te Kampen
over de periode oktober 1958 tot december 1960.

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

De HERE heeft het goed gemaakt met de Theologische Hogeschool.

Met deze woorden mogen deputaten-curatoren het verslag, dat zij U thans aanbieden, beginnen. Hij heeft over deze Hogeschool gewaakt in zijn liefde en trouw. Hij heeft het werk doen voortgaan van week tot week. Hij heeft docenten en studenten de lust gegeven en de kracht om hun arbeid te verrichten.

Hij heeft deze Hogeschool een ruime plaats gegeven in het hart van de kerkleden, die voor haar hebben gebeden en aan haar hun gaven hebben' geschonken en op de dag der Hogeschool in groot getal elk jaar weer blijk hebben gegeven van hun liefde tot deze „School der kerken“.

De deputaten curatoren.

Door de Generale Synode van Bunschoten/Spakenburg 1958/1959 werden de volgende predikanten benoemd als deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool.

Uit het ressort van de Part. Synode van Groningen:

als primus: ds D. van Dijk te Groningen;
als secundus: ds P. K. Keizer te Groningen;

uit het ressort van de Part. Synode van Friesland:

als primus: ds J. Hettinga te Harlingen,
als secundus: ds T. H. Meedendorp te Ureterp;

uit het ressort van de Part. Synode van Drente:

als primus: ds J. van' Bruggen te Assen,
als secundus: ds J. ten Hove te Mossel;

uit het ressort van de Part. Synode van Overijssel/Gelderland:

als primus: ds D. Vreugdenhil te Zwolle,
als secundus: ds I. de Wolff te Enschedé;

uit het ressort van de Part. Synode van Utrecht:

als primus: ds H. Veltman te Zeist,
als secundus: ds J. A. Vink te Amersfoort;

uit het ressort van de Part. Synode van Noord-Holland:

als primus: ds K. Doornbos te Wormer.
als secundus: ds J. Meester te Amsterdam-Zuid;

uit het ressort van de Part. Synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg:

als primus: ds W. Vreugdenhil te 's-Hertogenbosch,

als secundus: ds A. I. Krijtenburg te Zaamslag.

Uit het ressort van de Part Synode van Zuid-Holland waren door de Part. Synode geen namen genoemd, zodat deze door de Gen. Synode van Bunschoten/Spakenburg niet konden worden benoemd. Later evenwel zijn met machtiging van' deze Generale Synode door de Part. Synode aangewezen als primus deputaat-curator ds F. de Vries te 's-Gravenhage-Oost en als secundus ds W. de Graaff te Hardinxveld-Giessendam.

Het moderamen van deputaten-curatoren was als volgt samengesteld:

Ds D. van Dijk, President;

ds J. Bruggen, Assessor, , en

ds D. Vreugdenhil. Secretaris.

In de kring van de deputaten-curatoren mochten in de verslagperiode enkele jubilea worden herdacht, waaraan met dankbaarheid aandacht mocht worden geschonken. Een zilveren ambtsjubileum hebben gevierd de broeders ds K. Doornbos, ds D. Vreugdenhil en ds J. van Bruggen. Ds D. van Dijk mocht gedenken, dat hij 40 jaar lang de kerk te Groningen diende en ds F. de Vries 25 jaar 1 rug de kerk te 's-Gravenhage-Oost. Terwijl de president-curator afscheid nam van de kerk te Groningen wegens bekomen emeritaat.

Ook worde met vreugde vermeld het feit, dat het H.M. de Koningin behaagde ds J. van Bruggen te benoemen tot officier in de orde van Oranje Nassau.

De docenten.

Met dankbaarheid moge melding worden gemaakt van het feit, dat de vacature, die is ontstaan door het zo onverwacht sterven van prof. P. Deddens, is vervuld. doordat ds J. Kamphuis op 9 april 1959 zijn arbeid aanvaardde als hoogleraar in de Kerkhistorie en het Kerkrecht met aanverwante vakken, met een inaugurele oratie, welke tot thema had: „Een fragment uit de strijd van dominocratie contra Dominocratie. Enkele opmerkingen over de kerkrechtelijke structuur van de Remonstrantse Broederschap”.

De Generale Synode van Bunschoten-Spakenburg had hem benoemd tot opvolger van wijlen prof. P. Deddens en hij werd tot zijn ambt ingeleid door de President-Curator ds D. van Dijk.

Een ander verheugend feit mogen deputaten-curatoren U noemen uit het levert van de docenten, namelijk de promotie van prof. drs. L. Doekes.

Half juli 1959 slaagde hij aan de Wilhelm Universitat te Münster voor het examen, dat recht gaf op promotie. Zijn dissertatie verwierf het praedicaat „magna cum laude", terwijl het examen „summa cum laude" werd afgelegd.

De officiële promotie vond plaats op 10 november 1959 te Munster. Het proefschrift, dat intussen in druk is verschenen, draagt tot titel: „Der Heilige, Ouados und Hagios in der reformierten Theologie des 17. und 18. Jahrhunderts". Na de promotie heeft prof. dr L. Doekes een openbare rede gehouden, de zogenaamde Promotionsvorlesung, die tot titel had: „Der Gnadenbund Gorres als Thema der reformierten Theologie". Velen uit de kring der Hogeschool en uit de kerken gaven blijk van hun belangstelling door hun aanwezigheid bij de plechtigheid te Munster.

De colleges, zowel van de hoogleraren, als van de lectoren, konden vrijwel zonder onderbreking worden gegeven onder de gunst des HEREN.

Een enkele keer konden de colleges niet doorgaan, hetzij door ziekte, hetzij door aanwezigheid van één' der hoogleraren ter generale synode, hetzij om studieredenen van de betrokken hoogleraren, in welk laatste geval voor een deel de verzuimde colleges konden worden ingehaald.

De colleges werden geregeld door deputaten-curatoren bezocht en zij kunnen met dankbaarheid medelen, dat zij grote waardering hebben voor de arbeid van de hoogleraren zowel als van de lectoren.

In dit verband delen deputaten-curatoren U mede, dat zowel in de academische Senaat als op de vergaderingen van deputaten-curatoren een- en andermaal een bespreking is gewijd aan het feit, dat er onder de studenten een manco gevonden wordt inzake het geestelijk verstaan van de Heilige Schrift, De hoogleraren blijven aan' deze zaak aandacht geven.

Ook is de vraag onder de ogen gezien, op welke wijze bij het verminderen van het aantal studenten, de arbeid van de Hogeschool dienstbaar gemaakt kan worden in de bredere kring van

onze kerken. De hoogleraren hebben toegezegd colleges te willen geven, die toegankelijk zijn voor afgestudeerden en waartoe alle predikanten zullen worden uitgenodigd. Hiermee is bereids een aanvang gemaakt.

Enkele vermeldenswaardige feiten.

De cursus 1957/1958 werd gesloten met een toespraak van de rector prof. C. Veenhof over: „Over het ware kennen van het Woord des Heren”.

De nieuwe cursus, die van 1958/1959, werd ingeleid door een toespraak van de prorector prof. dr H. J. Jager. Hij gaf daarin aan de studenten: „Enkele praktische raadgevingen voor aanstaande dienaren des Woords”.

De cursus werd gesloten met een toespraak van dezelfde hoogleraar, waarin hij sprak over: „Vakantie-Varia”.

Op 8 december 1958 droeg prof. C. Veenhof zijn rectorale waardigheid over aan zijn door deputaten-curatoren als zodanig aangewezen opvolger prof. dr H. J. Jager, na een rede te hebben uitgesproken, waarvoor als thema was gekozen- „Prediking en Uitverkiezing, kort overzicht van de strijd, gevoerd in de Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Kerken tussen 1850 en 1870 over de plaats en de leer der uitverkiezing in de prediking”.

De cursus 1959/1960 werd geopend door prof. C. Veenhof met een toespraak over: „Intellectualisme”. De sluiting vond plaats door de rector, prof. dr L. Doekes met een toespraak over: „De rust van Christus. Marcus 6: 31”. De rectoraatsoverdracht vond plaats op 7 december 1959. Voordat prof. dr H. J. Jager de ambtsketen hing om de hals van de nieuwe rector prof. dr L. Doekes, hield hij een rede over: „De Taal van het Nieuwe Testament”.

Wat het AANTAL DER STUDENTEN betreft, kan het volgende worden meegedeeld.

In de cursus 1958/1959 werden voor het eerst ingeschreven voor de propaedeuse vier studenten en zes voor de doctorale studiën. In het geheel werden de bullen gerecenseerd van 66 studenten voor het kandidaatsexamen en aan 53 kandidaten voor de doctorale studiën of de promotie. Zeven studenten slaagden voor het propaedeutisch examen. Eén student werd afgewezen. Zestien studenten slaagden voor het kandidaatsexamen, van wie twee met het praedicaat cum laude en drie kandidaten slaagden voor het doctoraal examen.

In de cursus 1959/1960 werd slechts één student ingeschreven voor de propaedeuse, terwijl er vier kandidaten werden ingeschreven voor de doctorale studiën.

48 studenten stonden gedurende deze cursus ingeschreven voor het kandidaatsexamen en 57 kandidaten voor het doctoraal examen of de promotie. Twee studenten slaagden in deze cursus voor het propaedeutisch examen, terwijl dertien studenten het kandidaatsexamen aflegden met goed gevolg, van wie twee cum laude.

De cursus 1959/1960 werd geopend door prof. dr H. J. Jager met een toespraak over: „Studievaria”. Op 8 december 1960 droeg prof. dr. L. Doekes het rectoraat over aan prof. H. J. Schilder na een oratie te hebben gehouden over: „De koninklijke wet van de vrijheid”.

Er meldden zich zeven nieuwe studenten; voor de doctorale studiën werden acht kandidaten ingeschreven. Het totaal aantal studenten dat zich voorbereidt op het kandidaatsexamen bedroeg bij het begin van deze cursus 53 en het totaal aantal kandidaten, dat zich voorbereidt op het doctoraal examen bedroeg 40.

De bibliotheek.

De bibliothecaris, br. A. J. Roukema, heeft zijn arbeid zonder enige onderbreking kunnen verrichten. Elk jaar weer kon de boekenschat worden aangevuld, niet voor het minst, doordat het damescomité in onverflauwde ijver gelden voor de bibliotheek is blijven verzamelen.

Er zijn enkele samsprekingen geweest met het damescomité, die daarin resulteerden, dat de gelden voortaan zullen worden overgemaakt op de girorekening van de bibliothecaris, zodat deze onder beheer staan van deputaten-financiëel en in een besluit inzake de catalogisering van de bibliotheek. Naar aanleiding immers van hetgeen de generale synode van Bunschoten-Spakenburg heeft uitgesproken

inzake de catalogisering van de bibliotheek hebben deputaten-curatoren de volgende uitspraak gedaan. De inrichting van een systematische catalogus zullen deputaten-curatoren niet op hun programma plaatsen, ook niet voor later, gezien de grote moeite, de vele kosten en de technische bezwaren, die het gereed maken en bijhouden van zulk een catalogus drukken en anderzijds het relatief slechts geringe nut, dat zo'n catalogus. naast wat de bibliotheek aan oriëntatiemiddelen reeds bezit en aanschaft. voor onze Hogeschool af zou werpen.

Wel hebben deputaten-curatoren besloten het daarheen te leiders, dat een hoofdwoordencatalogus zo spoedig mogelijk kan worden gereed gemaakt.

Daartoe zal aan de bibliothecaris gedurende enige jaren een bescheiden assistentie worden verleend, opdat hij zich zo ace? mogelijk kan wijden aan de voltooiing van deze hoofdwoordencatalogus. Op deze wijze kan de bibliotheek des te beter ontsloten worden en dienstbaar worden gemaakt aan haar doel.

Voor die bescheiden assistentie zal na overleg met het damescomité *f* 2.000, – per jaar gedurende maximaal drie jaren uit de gelden van dit comité beschikbaar worden gesteld, zodra deze assistent wonden is.

Enkele voorstellen

Met betrekking tot de financiën der Hogeschool doen de deputaten-curatoren aan U de volgende voorstellen. c.q. mededelingen:

1. Deputaten-curatoren stellen U voor, gehoord her rapport van een door een benoemde commissie en gelezen het accountantsrapport, deputaten-financieel te déchargeren en hun dank te betuigen voor het soliede beheer van de gelden gedurende de jaren 1958 en 1959.
2. Deputaten-curatoren delen U mede, dat zij gebruik hebben gemaakt van de bevoegdheid, hun door de Generale Synode Bunschoten-Spakenburg (acta art. 67, besluit sub. D. 1, a.) verleend tot tussentijdse verhoging van traktementen etc.. zulks in overleg met deputaten-financieel. Zij besloten dienaangaande tot de volgende voorlopige wijzigingen in de traktementen en pensioenen:
 - a. inzake de honoraria der hoogleraren en lector Lettinga.
Vanaf 1 april 1960 wordt in verband met de huurverhoging een verhoging toegekend van 2,5 % over de basishonoraria:
Voor de hoogleraren 2,5 % van *f* 13.500,— = *f* 337,50 per jaar.
Voor lector Lettinga 2,5% van *f* 10.000,— = *f* 250. — per jaar.
 - b. inzake de honoraria van de andere lectoren.
Met ingang van 1 januari 1960 wordt het honorarium van de lectoren Buwalda en Mulder verhoogt van *f* 2.000,— tot *f* 2.700,— per jaar en van lector Wielenga van *f* 750,— tot *f* 850,- per jaar.
 - c. inzake de kindertoelagen voor de hoogleraren.
Deze toelage, welke voorheen *f* 250. – per kind per jaar bedroeg. is als volgt verhoogd met ingang van 1 januari 1960:
1e tot en met 3e kind *f* 400, – per jaar;
4e en 5e kind *f* 450, – per jaar;
6e en volgend kind *f* 500, – per jaar.
 - d. inzake de pensioenen der weduwen. Vanaf 1 april 1960 worden deze verhoogd met 2,5% in verband met de huurverhoging.

Zij stellen U voor deze handelingen als uitvoering van genoemde acta art. 67, D. 1. a goed te keuren.

Tevens adviseren zij U, overeenkomstig genoemde acta. art. 67, D. 1. b., de traktementen en pensioenen voornoemd thans ook verder vast te stellen overeenkomstig hetgeen is geformuleerd in de zojuist (onder a, b, c, d) genoemde voorlopige besluiten.

Voorts delen deputaten-curatoren U mede. dat beraad gaande is over de tekst van het reglement en aanvullende regelingen der Hogeschool. zulks o.m. ten vervolge op hetgeen in het verslag aan de Generale Synode Bunschoten-Spakenburg (Acta pag. 162. sub Varia. 2e alinea) is gerapporteerd; zij konden deze arbeid voor de datum van dit verslag niet voltooien, maar achten het mogelijk dat

als resultaat daarvan nog voorstellen aan Uw vergadering dienen te worden voorgelegd, in welk geval ten spoedigste een nadere Bijlage desbetreffend aan dit rapport zal worden toegevoegd.

Slotopmerkingen.

Deputaten-curatoren berichten U, dat zij als medebestuurders van het „Greijdanus-Kruithof-fonds" samen met de deputaten-financieel het beheer van dit fonds hebben waargenomen ter ondersteuning van hulpbehoevende studenten in de theologie, studerende aan de Theologische Hogeschool van De Gereformeerde Kerken in Nederland.

Aan het studentencorps „Fides Quadrat Intellectum" is van tijd tot tijd een subsidie verleend tot het doen uitgeven van een Almanak en tot het in stand houden van een leeszaal en een sport-commissie.

Deputaten-curatoren willen ook gaarne met waardering gewagen van de arbeid van de pedel van de Hogeschool, de heer J. Bos, die in alle delen van zijn werk volijverig bleek.

Deputaten-curatoren besluiten dit verslag zoals zij het begonnen zijn: de HERE heeft het goed gemaakt met onze Hogeschool.

Ondanks het gebrekkige en zondige in wat mensen deden. heeft Hij de Hogeschool gespaard en willen dienstbaar stellen aan de komst van zijn Koninkrijk.

Zij zijn dankbaar, dat discipelen van de Hogeschool in alle werelddelen mogen bezig zijn iet de dienst van het Goddelijk Woord.

Het is hun bede, dat de drieënige God de arbeid aan deze Hogeschool gelukkig moge doen voortgaan en dat zij zo tot zegen moge worden gesteld tot de dag van Christus' wederkomst.

Met heilbede en broedergroeven,
namens deputaten-curatoren,

D. VAN DIJK, h.t. president.

J. VAN BRUGGEN. h.t. assessor.

D. VREUGDENHIL, h.t. secretaris

Zwolle maart 1961.

Aan de Generale Synode van De Gereformeerde
kerken in Nederland,

p/a de Raad van De Gereformeerde Kerk van Assen.
p/a de eerw. Heer L. Ubels, scriba,
Paul Krugerstraat 38,
te Assen.

Aanvullend Verslag van de handelingen van deputaten-curatoren tot maart 1961.

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

De mogelijkheid, waarvan deputaten-curatoren op blz. 3 (midden) van hun verslag hebben gesproken. is geen werkelijkheid geworden.

Wel wordt in de kring der Theologische Hogeschool ernstig gewerkt aan een technisch-fraseologische herziening van het huidige reglement der Hogeschool c.a. en is deze arbeid ook reeds gerealiseerd in een conceptstatuut Dit is echter nog onderwerp van commissoriale bespreking. Deze schijnbaar trage gang van zaken vindt, naar bleek uit een uitvoerig rapport. dat de senaat over deze materie dat 2 februari 1961 aan deputaten-curatoren uitbracht. zijn verklaring in tweeërlei: enerzijds zijn aan een technisch-fraseologische herziening vanwege de aard en de positie der Hogeschool zo grote, ook kerkelijke. belangen verbonden, dat iedere overhaasting hier schadelijk is; anderzijds werd deze arbeid noodzakelijker. maar ook gecompliceerder, doordat per 1 jan. 1961 de nieuwe wet op het wetenschappelijk onderwijs van kracht werd. Waar mogelijk mag er immers met het behoud van de eigen aard der Hogeschool. naar gestreefd worden, dat de „papieren” der Hogeschool aansluiten op die van het Rijk Overigens is hier niet alleen de wet van betekenis, maar ook het daarvan afhankelijk Academisch Statuut, dat nog verschijnen moet.

Het zal uit de pers bekend zijn. dat bij de behandeling van de wet in de Tweede Kamer der Staten-Generaal de minister van O.K. en W. OFFICIEEL verklaard heeft. dat de Overheid voor haar deel het promotierecht onzer Hogeschool erkent („Kampen zal niet met moeilijkheden hebben te kampen”). zodat de bescherming. die de wet nu aan de titel doctor verleent. zich óók uitstrekt over deze titel, wanner verleend door de senaat der Hogeschool.

Ten aanzien van de titel doctorandus (drs), door de nieuwe wet ingevoerd, ligt de zaak iets gecompliceerder. Tijdens de behandeling van de wet in de Staten-Generaal sloop hier naar het oordeel van de senaat een onvolledigheid in art. 147 lid 1 (slot). waardoor de schijn werd gewekt als zou deze nieuw-ingevoerde titel niet kunnen worden verleend door instellingen als o.m. onze Theologische Hogeschool. Het contact in dezen door de Senaat met betreffende autoriteiten opgenomen, heeft een alleszins bevredigend verloop, zodat de hoop mag worden gekoesterd. dat deze oneffenheid van formele aard spoedig zal zijn weggenomen.

Op nog een ander punt was contact met het ministerie nodig. Volgens art. XXIV van de overgangsbepalingen juncto art. 144. 2e lid der wet bleek. strikt formeel gezien. uit ons huidige reglement (zie art. 11) niet dat de senaat de TITEL doctor in de theologie verleent. Er is immers sprake „van de graad van candidaat en die van doctor in de theologie”. Nu spreekt de wet in art. 144. lid 2 van graden alsmede titels' en vraagt ook van onze Hogeschool als instelling van wetenschappelijk onderwijs, dat uit haar papieren zal blijken „de naam van de instelling en voorts de benaming van de getuigschriften, diploma's en graden alsmede de titels, welke..... kunnen worden verkregen.”

Nu het den senaat niet mogelijk was na het van kracht worden der wet tijdig aan deputaten-curatoren een voorstel van technisch-fraseologische herziening. dat ook rekening houdt met de tekst der nieuwe wet, te doen toekomen, opdat zij zulks in geordende weg aan Uw vergadering zouden kunnen voorleggen, was uiteraard ook op dit punt contact met het ministerie noodzakelijk.

In deze zaak, zoals in alle zaken, die hiermee annex zijn, heeft mr L. Roeleveld te 's-Gravenhage ons zijn steun geboden met gelukkig resultaat; immers d.d. 14 februari 1961 kon hij deputaten-curatoren melden: "...De Chef van de Afd. Algemene Zaken Wetenschappelijk onderwijs deelde mij mede van oordeel te zijn, dat het reglement volgens de wet niet behoeft te worden aangevuld, daar art. 11 duidelijk genoeg is."

Bovengenoemde voorgenomen herziening kan dus in alle rust worden voorbereid. Daarom komt het zeer gewenst voor, dat tussentijds geen incidentele wijzigingen in de tekst van het reglement worden aangebracht. INTERN wordt wel met een enkele wijziging gerekend als de verandering van „college van hoogleraren" in „senaat", maar deze en soortgelijke wijzigingen kunnen in het nieuwe statuut worden verwerkt, dat ordelijk voorbereid si Deus violet, op de volgende generale synode kan worden vastgesteld. De overheid is bekend met de gang van zaken met betrekking tot de besluitvorming over de Hogeschool als KERKELIJKE instelling van wetenschappelijk onderwijs: van die zijde wordt geen enkele pressie uitgeoefend; het komt zeer geraden voor deze uiterst goede betrekkingen niet te schaden door bericht van allerlei tussentijdse wijzigingen, maar het door ons genoten vertrouwen te gebruiken om in rust een algemene revisie in bovenbedoelde zin voor te bereiden.

Hieraan worde toegevoegd het volgende:

Tenslotte komen deputaten-curatoren tot U met het volgend voorstel.

In afwachting van de technisch-fraseologische herziening, hierboven genoemd, spreke de Generale Synode uit, voorlopig artikel 4 van het Reglement van de Theologische Hogeschool, wat het tweede lid betreft aldus te wijzigen:

De Hoogleraren der Hogeschool wonen in de regel de vergadering van deputaten-curatoren bij en wel met adviserende stem.

De definitieve reglementswijziging in deze zin zal D.V. ter vaststelling warden voorgelegd aan de volgende Generale Synode te zamen met de andere technisch-fraseologische wijzigingen in het huidige reglement der Hogeschool c.a., die noodzakelijk geworden zijn door de door de regering aanvaarde wet op het Hoger Onderwijs.

Deputaten-curatoren stellen U bovengenoemde wijziging voor, opdat de gelegenheid geschapen worde, dat deputaten-curatoren ook, wanneer dit nodig en gewenst is, afzonderlijk zullen kunnen vergaderen.

U de wijsheid van Gods Geest toebiddend.
verblijven, namens deputaten-curatoren
voornoemd.

D. VAN DIJK. h.t president.

J. VAN BRUGGEN. h.t. assessor.

D. VREUGDENHIL h.t. secretaris.

BIJLAGE III
(Acta art. 113)

RAPPORT VAN COMMISSIE III

over:

het Rapport van Deputaten van de Gen. Synode
van Bunschoten - Spakenburg 1958/'59 voor
samenspreking met de deputaten van de Chr. Geref. Kerken.

Aan uw commissie werden in handen gesteld de volgende stukken:

1. het rapport van bovengenoemde deputaten met 14 bijlagen;
2. schriftelijk verzoek van de P.S. van Nd.-Holland 1961 in verband met de in het rapport behandelde zaken;
3. id. van de P.S. van Utrecht 1961 in verband met dezelfde zaken.

Het rapport van de deputaten van de generale synode van Bunschoten - Spakenburg is, later gevolgd door een aanvullend rapport, tijdig toegezonden aan de kerkeraden onzer kerken. Uw commissie gaat er van uit, dat dit rapport (met aanvulling) thans ook in het bezit is van alle leden der synode, zodat zij zich ontslagen mag achten van de taak om u dit rapport voor te lezen of een samenvatting van dit rapport te geven.

De bij het rapport gevoegde bijlagen zijn de volgende:

1. notulen van de eerste vergadering van deputaten van de G.S. van B.- Sp. (1958/'59) voor de samenspreking met de Chr. Geref. Deputaten gehouden op vrijdag 6 maart 1959 te 13.30 uur, in het gebouw van de Theolog. Hogeschool te Kampen;
2. afschrift van een brief van deze dep. aan de dep. van de G.S. van Apeldoorn (1956) van de Chr. Ger. Kerken in Nederland voor de eenheid van de Ger. belijders d.d. 11 maart 1959;
3. afschrift van een brief van' de Chr. Ger. dep. aan de Ger. deputaten d.d. 20 april 1959;
- 4 t/m 10. notulen van gehouden samensprekingen tussen de ger. en de chr. ger. dep. resp. op 12 juni 1959, 1 sept. 1959, 4 febr. 1960, 19 mei 1960, 22 sept. 1960, 24 nov. 1960 en 16 febr. 1961;
11. uiteenzetting van prof. Veenhof over „De toeëigening des heils door de Heilige Geest" etc. (onderdeel van het) rapport van' de chr. ger. dep. aan hun synode, gehouden te Rotterdam, sept. 1959;
12. afschrift van een brief van de chr. ger. dep. aan de ger. dep. d.d. 26 aug. 1960;
13. afschrift van een brief van de ger. dep. aan de ger. kerkeraden.
14. in het hier volgende zij nu allereerst gereleveerd het belangrijkste uit bovengenoemde bijlagen, hoofdzakelijk voorzover het niet vermeld is in het rapport van dep. en zover het nuttig kan zijn voor uw vergadering om een overzicht te krijgen van de ganse materie en de ontwikkeling van de besprekingen.

Uit bijlage 1 (De eerste notulen van de ger. dep.).

Uit art. 4 van deze notulen: De voorzitter memoreert de ons door de G.S. verstrekte opdracht, geeft een overzicht van het contact, zoals het tussen de synode van' Groningen (1946) en die van Kampen (1951) met de chr. .ger dep. en daarna met de chr. ger. synode is geoefend; hij herinnert eraan, dat deze contactoefening in een impasse was geraakt, welke impasse gelukkig door het besluit van de synode van B. - Sp. is doorbroken en hij stelt de vraag aan de orde, hoe het contact met de chr. ger. dep. moet worden opgenomen.

Uit art. 6: Door verschillende deputaten wordt erop gewezen, dat het onprofijtelijk is alle mogelijke verschillen te gaan bespreken; wanneer we met het ene geval klaar mochten zijn gekomen, treden er weer andere voor in de plaats. Hoofdzakelijk moet zijn', dat over en weer de vereniging van kerken met dezelfde belijdenis als eis des HEEREN wordt gezien. Als de Heere liefde wil verwekken, dan moet er ook in de chr. ger. kerken gebed komen en dan worden wij ook anders.

Voorts wordt opgemerkt, dat deputaten elkaar wel zullen vinden, maar dat het grote struikelblok zal blijken te liggen in de plaatselijke kerken. Daarom zullen de chr. ger. dep. geattendeerd moeten

worden op de noodzaak van gebed in de gemeenten en op de eis om greppels niet dieper uit te graven, doch ze te dichten.

Uit bijlage 2 (De eerste brief van de ger. dep. aan de chr. ger. dep. d.d. 11 maart 1959).

Deze brief bevat, behalve de uitnodiging tot samenspreking, de vermelding van de opdracht van de G.S. van B.-Sp. aan haar dep. „met chr. ger. dep. al die zaken te bespreken, die de verhouding tussen onze kerken raken, opdat die verhouding duidelijk worde en beide kerken een verantwoordelijke beslissing kunnen nemen”.

Voorts wordt een klein gedeelte overgenomen uit de brief van de G.S. aan de chr. ger. synode: „Gaarne verklaren wij opnieuw van onze kant om 's Heren wil nog steeds vereniging te zoeken met de chr. ger. kerken op de grondslag van het Woord Gods, zoals dat beleden wordt in de ook door uw kerken aanvaarde belijdenisschriften en die alleen.

Wij erkennen als eis des s Heeren, dat allen die de Heilige Schrift gelovig aanvaarden als Gods onfeilbaar Woord naar eenzelfde belijdenis en de Heere Jezus Christus liefhebben in onverderfelijkheid, bijeen behoren om te samen de enigheid der kerk te onderhouden, de hals buigende onder het juk van Christus en dienende de opbouwning der broederen, naar de gaven, die God hun verleend heeft als onderlinge lidmaten van eenzelfde lichaam (Joh. 17:20, 21; Phil. 2.1-4; Ef. 4:1-16; N.G.B. art. 28)”.

Uit bijlage 3 (antwoordbrief van de chr. ger. dep.)

„gaarne zullen we u ontvangen en met u spreken allereerst wel om vast te stellen welke zaken besproken dienen te worden, opdat de verhouding tussen onze kerken duidelijk worde; dan ook om eventueel antwoord te geven op vragen uwerzijds etc.”.

„Zegene de Koning der Kerk ons werk”.

Uit bijlage 12 (Afschrift rapport van de chr. ger. dep. aan hun synode te Rotterdam in sept. 1959).

„Met de ger. kerken (vrijgemaakt) hielden we ons in deze periode indirect en direct bezig. Indirect allereerst, doordat we in juli 1957 een schrijven kregen van de kerkeraad te Eindhoven onzer kerk, waarin deze kerk uitsprak behoefte te gevoelen om kennis te nemen van de ervaringen, die andere kerkeraden hebben opgedaan op het punt van samensprekingen met vrijgemaakt gereformeerden en vroeg om een onderzoek in te stellen naar de gehouden samensprekingen. Deputaten besloten toen om een enquête in te stellen onder onze kerkeraden en de situatie te peilen, hoe deze plaatselijk in de verschillende kerken ligt.

De kerkeraden werd een vragenlijst voorgelegd, waarin geïnformeerd werd naar gehouden samensprekingen: het aantal, het verloop, de indruk, het resultaat en of de verhouding verbeterd is sinds de vrijmaking of tengevolge van gehouden samensprekingen.

Het bleek, dat 101 kerken geantwoord hebben. Van deze 101 kerkeraden hebben 36 kerkeraden samensprekingen gehouden met de ge. kerken (vrijgemaakt). 18 kerkeraden antwoordden, dat er ter plaatse geen ger. kerk (vrijgemaakt) was, terwijl 17 kerkeraden berichtten, dat er of geen behoefte aan samenspreking was of over een samenspreking nog gecorrespondeerd werd.

Van 36 kerken, die contact gehad hebben antwoorden meer dan 20 dat de verhoudingen plaatselijk verslechterd waren. Slechts een drietal kon positief zeggen, dat de gehouden samensprekingen tot beter begrip hadden geleid. In andere gevallen werd gesproken over een afwachtende houding.

Over het algemeen wordt gemeld, dat de besprekingen stroef verlopen zijn, dat er verschillen waren over 1892, over het kerkbegrip en de beschouwing der gemeente en daaruit voortvloeiend ook over de prediking. In sommige plaatsen is de houding der vrijgemaakte gereformeerden exclusief en erkent men onze kerken niet als wettige of ware kerken”.

„Op vrijdag 12 juni j.l. had de eerste ontmoeting tussen de vrijgemaakte en uw deputaten te Utrecht plaats”.

„Van onze kant werd in deze samenspreking allereerst een nadere verklaring gegeven over het schriftuurlijk -confessioneel beginsel onzer kerken, over welke uitdrukking zovele kritische vragen gesteld werden in de brief van de synode van Enschede (1955) aan die van Apeldoorn (1056). We zetten uiteen, dat in deze uitdrukking drie motieven doorklinken:

1. de hartelijke begeerte om ons te binden aan Schrift en belijdenis alleen;
2. tegenover Kuijper's speculatief systeem met zijn wijsgerige inslag wilden we ons houden aan de voorstelling van de belijdenis;
3. de ger. belijdenis staat in het teken van de religie; het gaat niet om beschouwingen, maar om

de vreze des Heeren.

Het woord „beginsel" leverde bezwaren op hij vrijgemaakte deputaten maar toen onzerzijds verklaard werd. dat wij hiermee niet iets bedoelen naast of boven de belijdenis, maar slechts de benaderingsmanier, die in Schrift en belijdenis zelf gegeven is, van dogmatische vragen, de manier van preken en de visie op het geloofsleven, waren deze deputaten bevredigd en kon de discussie over dit punt worden gesloten. Overigens werd tegelijk duidelijk, dat wij zakelijk in de bespreking van verdere punten telkens weer met dit schriftuurlijk-confessioneel beginsel te maken krijgen.

Hierna werd overgegaan tot vaststelling van de punten, die in de komende samensprekingen aan de orde moeten komen. We sloten ons daarbij aan bij de brief, die in 1951 verzonden werd door onze deputaten en die door de synode van 1953 werd goedgekeurd. We noemen de methode en inhoud der prediking; het verband tussen genadeverbond en prediking; de kerk; de doorgaande reformatie; de kerkregering.

Uitvoerig en openhartig werd gesproken over de wijze, waarop we deze zaken zullen bespreken. Verschillende vrijgemaakte deputaten vonden bespreking van deze punten overbodig. Is dat nu nodig om tot vereniging te komen? Van onze kant werd met klem betoogd, dat dit zeer nodig is. Plaatselijk zijn. blijkens onze gegevens, de verhoudingen niet goed. Eindhoven is een uitzondering. We hebben gegevens over samensprekingen, waaruit blijkt. dat er verschil was op de genoemde punten. Daarom is het van het grootste belang, dat deze zaken door- en uitgesproken worden".

Uit bijlage 13 (brief van de chr. ger. dep. aan de ger. dep. d.d. 26 aug. 1960)

Ter voorbereiding van de volgende samenspreking worden in deze brief een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd inzake de toeëigening des heils. over de zelfbeproeving en over de kerk.

Uit bijlage 14 Brief van de ger. deputaten aan de ger. kerkeraden, d.d. 10 maart 1960 met verzoek om inlichtingen over event. gehouden samensprekingen.

Overzien wij thans het geheel van de gevoerde besprekingen, zowel mondeling als schriftelijk, dan komt uw commissie tot de volgende opmerkingen:

Opm. 1. Allereerst is op zijn plaats een woord van grote waardering voor de moeite, die de ger. dep. en trouwens ook de chr. ger. dep. zich getroost hebben voor het voeren van deze besprekingen. Dit alles moet hun veel tijd gekost hebben en veel geduld, liefde en wijsheid van hen gevergd hebben. Geconstateerd mag dan ook worden, dat de ger. dep. naar vermogen voldaan hebben aan de opdracht, hun verstrekt door de G.S. van B. - Sp.

Opm. 2. Het wil uw commissie voorkomen, dat de besprekingen over „het schriftuurlijk-confessioneel beginsel" van de chr. ger. kerken niet tot de minst belangrijke behoren in het geheel der besprekingen; belangrijker dan afgeleid zou kunnen worden uit de korte duur en het sobere verslag van dit onderdeel.

Dit kan ondermeer ook blijken uit de opmerking in het rapport van de chr. ger. dep. aan hun synode: „Overigens werd tegelijk duidelijk, dat we zakelijk in de bespreking van verdere punten telkens weer met dit schriftuurlijk-confessioneel beginsel te maken krijgen". Uw commissie wil over hetgeen daaromtrent door de chr. ger. dep. is medegedeeld nog enkele vragen stellen en opmerkingen maken.

ad 1. „De hartelijke begeerte om ons te binden aan Schrift en belijdenis alleen". Dit zouden wij willen onderschrijven. Alleen kan de vraag gesteld, of het niet juister ware te zeggen: „Ons gelóóf, dat de Heilige Schrift (en de belijdenis der kerk, als met dezen onfeilbaren regel overeenkomende) den wil Gods volkomen vervat, en dat al hetgeen de mens schuldig is te geloven om zalig te worden, daarin genoegzaam geleerd wordt". (naar art. VII N.G.B.);

ad 2. „Tegenover Kuijper's speculatief systeem met z'n wijsgerige inslag wilden we ons houden aan de voorstelling van de belijdenis". Dit is wel erg algemeen uitgedrukt. Wordt hiermee heel de theologische arbeid van dr. Kuijper bedoeld èn veroordeeld, of bepaalde onderdelen daarvan, en zo ja, welke? En is het voorts verantwoord zich af te zetten alleen maar tegen dr. Kuijper alsof ook andere theologen binnen en buiten de kring der ger. theologen geen verkeerde invloed zouden kunnen oefenen door theorieën van speculatief en vals-wijsgerig karakter? En doet deze exclusieve veroordeling van dr. Kuijper niet te kort aan hetgeen de Koning der Kerk toch ook door de dienst van dr. Kuijper voor Zijn kerk in Nederland heeft

willen doen?

- ad 3. „De ger. belijdenis staat in het teken van de religie; het gaat niet om beschouwingen, maar om de vreze des Heren".

Afgezien van de enigszins onbestemde uitdrukking „in het teken van de religie" is dit „3e" wel te beamen. Geen beschouwingen!

Maar juist op dit punt wil uw commissie nu het verband in het oog vatten tussen het „schriftuurlijk-confessioneel beginsel" en de besprekingen die overigens tussen wederzijdse dep. zijn gevoerd. En met name zij dan de vraag gesteld of in die overige besprekingen niet velerlei „beschouwingen" ten beste zijn gegeven, zonder dat wij daarbij naar één zijde willen zien. En dat leidt ons naar de volgende vraag: zou het niet juist zijn van al deze beschouwingen nu maar weer eens af te stappen en voor wat de eenheid der kerk aangaat in de vreze des Heren vast te houden aan de belijdenis zelve?

Opm. 3. Aansluitend bij het onder opm. 2 gestelde vraagt thans onze aandacht hetgeen overigens door wederzijdse dep. is besproken'. Er moet dan echter nadrukkelijk op worden gewezen, dat dit niet losstaat van het onder opm. 2 genoemde over het „Schriftuurlijk-confessioneel beginsel". De chr. ger. dep. zeggen dat zelf in hun rapport aan de chr. ger. synode. We citeren:

„Het woord „beginsel" leverde bezwaren op bij de vrijgemaakte dep., maar toen onzerzijds verklaard werd, dat wij hiermee niet iets bedoelen naast of boven de belijdenis, maar slechts de benaderingsmanier, die in Schrift en belijdenis zelf gegeven is, van dogmatische vragen, de manier van preken en de visie op het geloofsleven, waren deze deputaten bevredigd en kon de discussie over dit punt worden gesloten.

Overigens werd tegelijk duidelijk, dat we zakelijk in de bespreking van verdere punten telkens weer met dit schriftuurlijk-confessioneel beginsel te maken krijgen".

De gang der bespreking alsmede een overzicht van het besprokene kan men vinden in het rapport van de ger. dep. uitgebracht aan de G.S. van Assen. Ter sprake moest komen (blijkens het rapport van de chr. ger. dep. aan hun synode): de methode en inhoud der prediking; het verband tussen genadeverbond en prediking; de kerk; de doorgaande reformatie; de kerkregering. Ook noemen zij: de rechtspositie van de bondeling, de toeïgening van het heil in het kader van het Verbond en de zelfbeproeving. Ook: de beschouwing van de gemeente; het onderscheid tussen schenking en deelachtigmaking der belofte etc.

Uit het rapport van de ger. dep. aan uw synode blijkt dat in broederlijke bespreking enkele kwesties uit de weg geruimd zijn of misverstanden opgehelderd. Ter zake van de beoordeling van „1905" wil men elkaar verder vrij laten, omdat de ger. kerken „1905" niet meer voor haar rekening nemen; overigens acht men van chr. ger. zijde „1905" niet zo onschuldig als onzerzijds werd voorgesteld (pacificatieformule). Voorts is gehandeld over de verhouding van Woord en Geest. Samenvattend zou uw commissie het aldus willen typeren, dat gehandeld is over „dogmatische vragen, de manier van preken en de visie op het geloofsleven" (om de terminologie van de chr. ger. even te gebruiken). Er is veel over „beschouwingen" van weerszijden gehandeld.

Uw commissie is van oordeel, dat deze besprekingen nuttig geweest zijn en over en weer verhelderend hebben gewerkt. Met recht kan gezegd worden, dat de ger. dep. voldaan hebben aan de opdracht van de G.S. van B. - Sp. om „met Christelijke Gereformeerde deputaten al die zaken te bespreken, die de verhouding tussen onze kerken raken, opdat die verhouding duidelijk worde en beide kerken een verantwoorde beslissing nemen".

Anderzijds hebben ook de chr. ger. dep. stellig volle gelegenheid gehad te voldoen aan de opdracht hunner synode. Zij hebben een nadere verklaring kunnen geven van het „schriftuurlijk-confessioneel beginsel" der chr. ger. kerken. En voorts hebben zij aan de orde kunnen stellen de punten, die genoemd worden in de brief, welke in 1951 verzonden werd door de chr. ger. dep. en welke door de chr. ger. synode van 1953 werd goedgekeurd. (methode en inhoud der prediking; het verband tussen genadeverbond en prediking; de kerk; de doorgaande reformatie; de kerkregering. Over veel hiervan is reeds uitvoering gehandeld bepaalde onderdelen hebben nog geen of weinig behandeling gevonden, als: de kerkregering en de doorgaande reformatie).

Opm. 4. Uw commissie heelt overwogen om te trachten een **beoordeling** te geven van hetgeen door wederzijdse deputaten besproken is over de verschillende in bespreking genomen onderwerpen. Maar bij nader inzien heeft zij toch gemeend dat dit niet juist zou zijn en dat er zelfs een gevaar in zou kunnen liggen en dat nog te sterker wanneer de synode zelf deze beoordeling, in bepaalde

conclusies, ook tot de hare zou maken. immers dit gevaar, dat dan bepaalde beschouwingen en voorstellingen door de synode zouden kunnen worden geijkt als goed-Gereformeerd of zelfs als bij uitsluiting Gereformeerd en bepaalde andere beschouwingen als ons Gereformeerd zouden worden gebrandmerkt. Dit zou een nieuwe leerbinding kunnen betekenen. Daarom meent uw commissie de veilige weg te moeten gaan, door te constateren, dat de ger. dep. in de gevoerde samensprekingen hun beschouwingen hebben gegeven over de verschillende onderwerpen, dat deze beschouwingen uiteraard voor rekening blijven van deze dep. - maar dat de chr. ger. dep. en de chr. ger. synode mede daaruit nu kunnen weten, welke beschouwingen en opvattingen er in de kring der ger. kerken inzake de besproken onderwerpen leven.

Opm. 5. Op pag. 4 van het rapport van de ger. dep. wordt in het verslag van de eerste samenspreking duidelijk aangegeven, welke onderwerpen er aan de orde zouden komen, alsmede, hoe de wederzijdse dep. het karakter en doel, alsmede de noodzaak al-of-niet van deze samensprekingen zien.

„Onzerzijds wordt ten aanzien van deze punten opgemerkt, dat er bij ons geen behoefte leeft over al deze zaken samen te spreken, maar, dat, indien dit van chr. ger. kant noodzakelijk wordt geacht, bij ons de bereidheid daartoe leeft. Maar daarbij moet dan vermeden worden, dat we gaan theologiseren; we moeten alleen over en weer vragen: is er iets, waarin we afwijken van Schrift en belijdenis. Durven we het te verantwoorden tegenover de Heere, dat we twee afzonderlijke kerkgemeenschappen zijn? Het is de wil des Heeren, dat allen, die Idem vrezen, één zijn. We moeten den Heere wakker roepen om weg te nemen wat tussen ons ligt”.

„De bespreking van al deze punten wordt door de chr. ger. dep. noodzakelijk geacht, opdat zij daardoor voldoende grond krijgen om tegen hun kerkvolk te zeggen, dat de door de chr. ger. gevreesde gevaren niet aanwezig zijn”.

Uw commissie vestigt er nu de aandacht op, dat ook aan het einde van de tweede samenspreking de vraag gesteld werd van onze kant: is het verschil in accent, dat niet te ontkennen is, zó, dat de mogelijkheid van kerkelijk samenleven moet worden ontkend? In deze tweede samenspreking was (zij het beknopt) gehandeld over: de positie van de bondelingen; de toeëigening van het heil; de beschouwing van de gemeente; de zelfbeproeving.

In de derde samenspreking (gehouden na de chr. ger. synode van Rotterdam in sept. 1959) kwam, behalve „1905” (waarin men elkaar dan verder vrij wilde laten) de verhouding Woord en Geest ter sprake.

Wederom wordt van onze kant de vraag gesteld: zijn hier nu verschillen, waarom we niet één zouden kunnen zijn? Als theologen worden we het nooit op alle punten eens; maar dat hoeft niet, als we maar wederzijds de belijdenis aanvaarden.

Een belangrijke opmerking vinden we aan het begin van het verslag van de vierde samenspreking (rapport dep. pag. 7): „In het begin van de vierde samenspreking wordt besloten, dat, indien een bepaald onderwerp voldoende is besproken, getracht zal worden het gesprek over zulk een punt tot een zekere afsluiting te brengen, doordat de dep. over en weer, na beraad in eigen kring, antwoord geven op de vraag: verstaan we de belijdenis op dit punt zo op gelijke wijze, dat dit een grondslag voor kerkelijk samenleven zou zijn, dan wel: ligt hier een beletsel voor vereniging?

Daarna wordt gesproken over de toeëigening van het heil en het werk van de Heilige Geest, aan de hand van de nota hierover van prof. C. Veenhof (bijlage 11) en van de art. over „Het werk van de H. Geest volgens Calvijn”, geschreven door prof. dr. J. van Genderen in „De Wekker” en overgenomen in „Dienst” 10^e jaargang (1960) 4, 5, en 6.

Hierbij wordt geconstateerd, dat als we, over en weer, zonder polemisch doel, een thetische uiteenzetting geven over deze punten, we buitengewoon dicht bij elkaar staan. Toch blijven er nog vragen over.

Nadat deze vragen genoemd en besproken zijn word onzerzijds opgemerkt, dat de discussie die we hier houden, moet worden gehouden binnen de kerk; anders zouden we toch weer bij aanvaarding van een bepaalde gedachte als resultaat van de discussie, binding krijgen aan deze of die voorkeursgedachte.

Nog belangrijker is het volgende: „Aan het einde van de vierde ontmoeting spreken de ger. dep. de wens uit, dat zij voer de volgende samenspreking bericht ontvangen van de chr. ger. dep., of

wij naar hun oordeel in de tot nut bespreken punten trouw zijn aan de confessie, dan wel of er nog vraagpunten zijn overgebleven".

Ter voorbereiding van de vijfde samenspreking zonden de chr. ger. dep. een brief d.d. 26 aug. 1960 (bijlage 13, waarin zij als voorlopig oordeel t.a.v. het over de toeëigening des heils besprokene opmerken, dat zij er bezwaar tegen blijven maken aan het begrip toeëigening een ruimere zin te geven dan aan het in de belijdenisgeschriften en liturgische formulieren ook gebruikte begrip deelachtigmaking". Vervolgens stellen zij nog enkele vragen t.a.v. de zelfbeproeving en t.a.v. de art. 27-29 van de N.G.B.

Ook tijdens deze vijfde samenspreking wordt onzerzijds de vraag gesteld, of hier verschillen liggen, die een blijvend gescheiden optrekken rechtvaardigen.

Eén der chr. dep. antwoordt hierop bevestigend. Dit leidt tot de vraag van onze kant, of dit het oordeel is van heel het deputaatschap. De chr. ger. dep. zeggen toe zich op een antwoord op deze vraag te beraden. Aan het slot van de vijfde samenspreking werd nog weer „onzerzijds de klemmende vraag gesteld, of de kloof zo groot is, dat we gescheiden moeten blijven".

Zeer belangrijk is dan weer te dezer zake het begin van de zesde samenspreking, waar aanstonds ter sprake komt de vraag, of het verschil van visie t.a.v. de toeëigening des heils, gelijk dat gebleken is, een blijvend gescheiden kerkelijk leven rechtvaardigt. Op deze vraag wordt door de chr. gen dep. als hun oordeel te kennen gegeven, dat beantwoording van deze vraag niet gemakkelijk is, omdat dit onderwerp niet op zichzelf staat (bij de bespreking van de prediking komt het waarschijnlijk weer ter sprake) en omdat een categorisch antwoord de verdere samensprekingen niet ten goede zou komen. Bij een bevestigend antwoord zullen de ger. dep. zich afvragen, of verdere samensprekingen wel zin hebben; aan een ontkennend antwoord zijn de chr. ger. dep. nog niet toe.

Bij de hierover gevoerde discussie werd onzerzijds opnieuw de vraag gesteld, of we wel op de goede weg zijn met onze samensprekingen; als we op deze wijze doorgaan, is er nog stof voor jarenlange bespreking. Hierop wordt geantwoord, dat de bezwaren, die bij de chr. ger. leven, moeten worden besproken; dat is een lange weg, doch er is geen andere. Besloten wordt dit punt nu even te laten rusten; 't is wellicht mogelijk, als we de prediking bespreker, het meer van de praktische kant aan te pakken.

In deze zesde en ook de zevende samenspreking is nog gehandeld over De Kerk (art. 27 -20 N.G.B.).

Verder komt in de zevende samenspreking ter sprake de verhouding tussen de kerken. Onzerzijds wordt het betreurd, dat de gehouden samensprekingen ons, wat de verhouding der kerken betreft, geen stap verder hebben gebracht. Van chr. gen zijde wordt opgemerkt, dat we als deputaten elkaar langzamerhand wel beter hebben leren kennen en weten wat we aan elkaar hebben, maar hoe kunnen we de plaatselijke verhouding beter maken? De ger. dep. spreken de wens uit, dat de kerken over en weer uitspreken, dat wij bij elkaar horen, om van daar uit verder te werken aan de eenwording. De chr. gen dep. zijn echter nog niet klaar met het antwoord op de vraag, of verschil van visie, dat bleek t.a.v. de toeëigening des heils een blijvend gescheiden kerkelijk leven rechtvaardigt; zij kunnen dus nog niet tot de uitspraak komen: we behoren bij elkaar. Als, praktische bezwaren brengen zij nog naar voren. dat naar hun mening in onze kerken afgoderij met de kerk wordt bedreven en dat de doelstellingen van de doorgaande reformatie verwijdering brengen"

„Het is de chr. ger. dep. nog niet duidelijk dat we één zijn in de belijdenis. Zij willen graag, dat hun de tijd gegeven wordt om de vraag, of gescheiden kerkelijk leven voor God te rechtvaardigen is, te beantwoorden".

Opm.. 6. Uit hetgeen onder opm. 5 naar voren is gebracht, blijkt hoe de ger. dep. telkens met aandrang aan de chr. ger. dep. de vraag hebben voorgelegd, of zij op grond van de besproken punten en de gebleken verschillen een blijvend gescheiden kerkelijk leven voor de Heere verantwoord achten. aangezien wij toch over en weer ons willen onderwerpen aan Gods Heilig Woord en de belijdenis, als daarop gegrond.

De chr. ger. synode van Apeldoorn 1953 had op een soortgelijke vraag van de ger. synode Kampen 1951 geantwoord. dat volgens haar van een spoedige vereniging der ger. en chr. gen kerken rog geen' sprake kon zijn. Zij oordeelde het verkeerd om dep.-voor-vereniging te benoemen, maar benoemde wel dep. voor samenspreking.

Inmiddels zijn dan nu vele samensprekingen gehouden. Maar helaas hebben de chr. ger. dep. hetzelfde nog niet" telkens en telkens weer uitgesproken. Uw commissie acht dit een uiterst verdrietige zaak. Onze deputaten hebben zich beijverd - en zij verdienen daarvoor naar het oordeel der commissie grote waardering - om op de vragen en bezwaren der chr. ger. dep. uitvoerig in te gaan. Niettemin houden de chr. ger. dep. vast aan het „nog niet" van hun synode van Apeldoorn.

Daarom acht uw commissie de tijd aangebroken, dat uw vergadering thans in een schrijven aan de chr. ger. synode van 1962 de vraag voorlegge, welke de ger. dep. steeds aan de chr. ger. dep. hebben voorgelegd. Soortgelijke vraag dus ook als van Kampen 1951, maar thans mede op grond van de gevoerde besprekingen.

Uw commissie is van oordeel, dat van het antwoord van de chr. ger. synode moet afhangen de beslissing op de vraag of de samensprekingen zullen worden voortgezet. Voorts is uw commissie van oordeel, dat bij een gunstig antwoord van de chr. ger. synode de samensprekingen zeker kunnen en moeten worden voortgezet, - evenwel dan niet meer over de reeds besproken punten, aangezien hieromtrent opheldering over en weer is gegeten en verkregen. Bij een gunstig antwoord van de chr. ger. synode zou dan de samenspreking kunnen worden voortgezet op de nog overgebleven punten, waarbij dan met name te noemen vallen: de kerkregering en de prediking. Voorts zou reeds (opnieuw) aan de orde kunnen komen de opdracht om middelen en wegen te zoeken om de geboden en begeerde vereniging te bewerkstelligen.

Uw commissie is van oordeel dat bij een voortzetting der samensprekingen als tot nu toe het gevaar niet denkbeeldig is, dat - zij het onbedoeld - voet gegeven wordt aan de gedachte van een praktische pluriformiteit. Men kan niet tot in' lengte de: dagen elkaar over en weer blijven aanspreken en erkennen als kerken-van-ger-belijdenis, zonder tot de daad der gehoorzaamheid te komen van de vereniging van zulke kerken.

Over het „Besluit" uit het rapport van de ger. deputaten. (pag. 13 en 14).

Medegedeeld wordt dat naar de mening van de chr. ger. dep. de verhouding tussen beide kerken nog niet duidelijk is geworden, zodat de samensprekingen dienen te worden voortgezet. De ger. dep. zijn' voor zichzelf evenwel van oordeel „dat bedoelde verhouding wel z6 duidelijk die van kerken van éénzelfde belijdenis is, dat zij het goddelijke roeping achten, dat de kerken aanstonds pogen tot eenheid van samenleven te komen".

Zij schrijven dan verder: „indien de synode dit oordeel zou vermogen te delen, achten deputaten het gewenst, dat zij dit uitspreke. De synode verlene daarbij dan aan de nieuw te benoemen dep. niet slechts de door de G.S. van B. - Sp. reeds gegeven opdracht, maar machtige hen ook, met de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken wegen te zoeken, welke tot de geboden en begeerde vereniging kunnen leiden".

Het zijn dus geen geringe zaken, welke de ger. dep. aan de G.S. voorstellen. Samenvattend aldus:

1. uit te ..preken dat de verhouding tussen de chr. ger. en de ger. kerken z6 duidelijk die van kerken met eenzelfde belijdenis is, dat zij het goddelijke roeping acht, dat de kerken aanstonds pogen tot eenheid van samenleven te komen;
2. deputaten te benoemen om:
 - a. de tot nu toe gehouden samensprekingen voort te zetten;
 - b. met de dep. van de chr. ger. kerken wegen te zoeken, welke tot de geboden en begeerde vereniging kunnen leiden.

Wat punt 1 betreft wil uw commissie opmerken, dat een dergelijke uitspraak reeds herhaaldelijk door vorige synodes is gedaan.

De G.S. van Groningen 1946 kwam reeds tot het besluit „contact te zoeken met de Christelijke Gereformeerde Kerk, die met ons staat op dezelfde basis van Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid, teneinde in de weg van samenspreking of correspondentie na te gaan, wat ons verenigt en wat ons nog verdeelt, en gezamenlijk middelen te beramen, die onder de zegen des Heren kunnen leiden tot kerkelijk samenleven".

De G.S. van Amersfoort 1948 sloot zich hier weer bij aart, gehoord het rapport der dep. en het verslag van gevoerde correspondentie en besloot o.m. „zonder ook maar een ogenblik te menen, dat deze ;lets van de taak der plaatselijke kerken kunnen overnemen, opnieuw dep. te benoemen met gelijke opdracht als de synode van Groningen verstrekke, nl. in de weg van samenspreking of correspondentie

na te gaan, wat ons verenigt en wat ons nog verdeelt en gezamenlijk middelen te beramen, die onder de zegen des Heren kunnen leiden tot kerkelijk samenleven en hetzij mondeling, hetzij schriftelijk te dezer zake voorlopig overleg te plegen en aan hun respectieve synoden van hun bevindingen rapport uit te brengen en eventueel voorstellen te doen".

De G.S. van Kampen 1951 heeft getracht het door Groningen en Amersfoort begeerde en beoogde doel sneller te bereiken door o.m. de chr. ger. synode „ernstig te verzoeken, indien ook zij van oordeel is, dat verder uitstel van kerkelijke vereniging van wie hun geloof, naar den Woorde Gods in eenzelfde belijdenis uitspreken, niet langer verantwoord is, dep. te benoemen en deze in dier voege te instrueren dat de begeerde en als geboden erkende vereniging voorbereid worde en zo spoedig mogelijk haar beslag krije".

De G.S. van de chr. ger. kerken gehouden te Apeldoorn sept. 1953 wilde dit verzoek niet inwilligen, maar besloot o.m.: „hoewel de synode de noodzakelijkheid van vereniging erkent en doorvoelt met elke op Gods Woord gegronde vergadering er toch van een spoedige vereniging van onze kerken met die van de ger. kerken (onderin art. 31 K.O.) nog geen sprake kan zijn, op grond van de in de missive van 5 juni 1951 genoemde zaken, geen dep. te benoemen met instructie om de vereniging zo spoedig mogelijk haar beslag te doen krijgen, maar opnieuw dep. te benoemen voor samenspreking om van het schriftuurlijk-confessioneel beginsel onzer kerken nader rekenschap te geven".

De G.S. van Enschede 1955 sprak in een Uitvoerige antwoordbrief haar ernstige teleurstelling uit over dit besluit (acta art. 149 b).

Thans zij alleen nog vermeld, dat de G.S. van B.-Sp. met behoud van vele bezwaren tegen de handelwijze der chr. ger. synodes, toen weer uitsprak „om 's heeren wil nog steeds te zoeken de vereniging met de Christelijke Gereformeerde Kerken, op de grondslag van Gods Woord, zoals dat beleden wordt in de ook door deze Kerken aanvaarde belijdenisgeschriften en die alleen"; en besloot o.a.: „deputaten te benoemen met de opdracht:

- a. met Christelijke Gereformeerde deputaten al die zaken te bespreken, die de verhouding tussen onze Kerken raken, opdat die verhouding duidelijk worde en beide Kerken een verantwoorde beslissing kunnen nemen;".

Bovendien schreef de synode van 13. - Sp. een brief aan de chr. ger. synode, waaruit het volgende zij overgenomen:

„Gaarne zullen onze deputaten met deputaten van uw Kerken middelen en wegen zoeken om drie hindernissen uit de weg te ruimen en heen te werken naar de als van 's HEEREN wege geboden erkende vereniging, zonder in deze ook maar iets van de taak der plaatselijke Kerken over te nemen.

Broeders, wij weten het ook zeer wel, dat er op de weg tot elkander vele hindernissen liggen. Meer dan zestig jaar hebben wij kerkelijk gescheiden geleefd. Elk hebben we onze eigen strijd en ontwikkeling gehad. We zullen veel, zeer veel geduld met elkander moeten hebben, met elkanders zwakheden en gebreken. Maar als eenmaal vaststaat, dat wij over en weer elkander aanvaarden en tegemoet treden op de grondslag van het Woord Gods, zoals dat in de gemeenschappelijk aanvaarde belijdenisgeschriften wordt beden en dat wij gehoorzaam de weg willen gaan die de HEERE ons wijst, dart zullen alle hindernissen en moeiten in 's HEEREN kracht overwonnen worden en God van de hemel zal het ons doen gelukken".

Wat het onderhavige punt betreft, acht uw commissie, dat ook na de gevoerde besprekingen de uitspraken en besluiten van vorige synodes gehandhaafd konden worden, inzake de geboden en begeerde 'vereniging van de chr. ger. en de ger. kerken ais kerken van éénzelfde belijdenis en dit als roeping van Gods wege. Uw commissie meent, dat daarbij niet verdoezeld mag worden, dat, zoals de chr. gereformeerden bezwaren blijken te hebben tegen „beschouwingen" die onder ons leven, ook omgekeerd wij stellig gegronde bezwaren kunnen hebben tegen veel van wat in de chr. ger. kerken geleerd of gedaan wordt.

Daarbij zij gewezen op hetgeen ook reeds door dille dep. is genoemd, als de evangelisatie-campagne in Groningen, of ook het in de praktijk aanvaarden van vele scholen, waar stellig niet door alle onderwijzers onderwijs wordt gegeven in overeenstemming met „het schriftuurlijk-confessioneel beginsel". Voorts op het feit, dat ook in de chr. ger. kerken een' soms diepgaand en scherp verschil en sterke spanning leeft tussen de vleugel welke min of meer op de Ger. Gemeenten is georiënteerd en de andere, welke meer naar de klassiek-gereformeerde theologen zich richt en vooral Calvijn volgen wil.

Op de laatst gehouden synode viel zelfs het woord scheuring in verband met het al of niet invoeren

van de nieuwe Bijbelvertaling.

Vervolgens zal moeten worden gezegd, dat verschillende beschouwingen hunnerzijds inzake de besproken punten van verschil (toeëigening des heils; het genadeverbond; de prediking etc.) stellig onder ons niet in alles de instemming hebben en tegen sommige onderdelen daarvan bezwaren gekoesterd worden.

Niettemin is uw commissie van oordeel, dat gehandhaafd moet blijfs en de erkenning, dat ook de chr. ger. kerken zich in alles willen stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en van de ge.: belijdenisgeschriften als daarop gegrond en dat het daarom roeping is en blijft te jagen naar vereniging.

Derhalve meent uw commissie dat de tijd is aangebroken om opnieuw aan' de chr. ger. synode de vraag voor te leggen of zij in elk geval terzake van de door wederzijdse deputaten besproken zaken wil uitspreken, of zij op grond van deze zaken haar bezwaren tegen onze kerken dermate ernstig acht, dat zij, indien hierin geen verandering bij ons komt (hetgeen wij haar uiteraard niet kunnen en mogen beloven). moet uitspreken dat een vereniging tussen de chr. ger, en de ger. kerken ongeoorloofd moet worden geacht.

Wij voor ons achten voortzetting van de besprekingen niet noodzakelijk en zelfs niet zonder bezwaren (gelet op liet feit, dat toch altijd alleen maar over en weer beschouwingen gegeven kunnen worden, die moeilijk door beide synodes kunnen worden geijkt, op gevaar af hiervan bindende leeruitspraken te maken voor eigen kerken). Niettemin meent uw commissie dat onze synode zich bereid moet verklaren in dit geval toch de besprekingen te doen voortzetten, wanneer de chr. ger. synode dit noodzakelijk acht, om eventueel verder nog bestaande hindernis uit de weg te ruimen.

In het rapport van de ger. dep. staat dan verder nog:

„In het zoeken van deze eenheid is de taak uwer snode van geringe betekenis. De eigenlijke arbeid, die hier nodig is, dient door de plaatselijke kerken te geschieden. Uit de ontvangen verslagen van plaatselijke samensprekingen mochten' uw deputaten opmaken, dat er hier en daar enige toeneiging des harten begint te komen". (Met een noot van de commissie: helaas slechts zeer weinig, zie het rapport van de chr. ger. dep. aan hun eigen synode, alsmede het rapport van de ger. dep. pag. 12).

In dit verband wil uw commissie tor sprake brengen de verzoeken die bij uw? synode zijn ingediend door de P.S. van Nd.-Holland en die van Utrecht.

De P.S. van Nd.-Holland schrijft:

„Vervolgens dringt de particuliere synode er, gezien de Voorlopige Rol van werkzaamheden hfdst. 6 A, bij u op aan, niet alleen de arbeid van het deputaatschap benoemd 'oor samenspreking met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken te doen voortzetten. maar eveneens een duidelijke uitspraak te doen, waarin herinnerd wordt aan de verantwoordelijkheid der plaatselijke Gereformeerde Kerken in deze, om namelijk zelf ook wegen in te slaan die onder Gods zegen zouden kunnen leiden tot het samenleven met de Christelijke Gereformeerde Kerken in één kerkverband".

En de P.S. van Utrecht schrijft:

„dat in haar vergadering van 22 maart 1961 te Amersfoort op voorstel van de Kerk te Utrecht N W. besloten heeft aan uw synode te verzoeken:

indien daartoe de mogelijkheid bestaat het rapport van deputaten van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958'59 voor samenspreking met deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken te doen vermenigvuldigen en voor de leden onzer kerken beschikbaar te stellen.

Zij doet uw synode dit verzoek uit de overweging.

dat door de kennisname van dit rapport onze broeders en zusters met deze arbeid kunnen meeleven en voor deze arbeid beter kunnen meebidden.

Wat het verzoek van de PS. van Utrecht betref, is uw commissie van oordeel. dat het wenselijk meet worden geacht aan dit verzoek te voldoen. in deze zin, dat het vrijgegeven wordt voor publicatie Ook voorheen zijn wel soortgelijke verslagen gepubliceerd o.a.: „Correspondentie en samenspreking -net dep. en de Chr. Ger. Kerken".

Het kan het meeleven en meebidden van de kerkleden met deze gewichtige zaak zeer bevorderen. Wat betreft het tweevoudig verzoek van de P.S. van Nd.-Holland, het eerste deel daarvan vindt in het eerdergenoemde en nog-volgende haar beantwoording.

Ten aanzien van het tweede deel (de verantwoordelijkheid der plaatselijke kerken in dezen) wijst uw commissie er op dat ook de dep. in hun rapport nadrukkelijk hiervan gesproken hebben. Bovendien: ook vorige synodes onzer kerken hebben steeds met nadruk gewezen op de verantwoordelijkheid der plaatselijke kerken. Het ligt alleszins in de rede, dat uw vergadering ook thans in haar conclusies en besluiten hieraan uitdrukking geve.

Uw commissie moge thans komen tot een ontwerp van conclusies en besluiten e.d. betreffende de onderhavige zaken.

Zij sluit zich daarbij zoveel mogelijk aan bij de voorstellen van de dep. in hun rapport aan uw synode, evenwel met enkele wijzigingen of aanvullingen, die hun verklaring mogen vinden in het rapport van uw commissie. Tevens krijgen dan de verzoeken van de P.S. van Nd.-Holland en Utrecht hierin de nodige aandacht.

Conclusies.

1. De synode is van oordeel dat de deputaten van de generale synode van Bunschoten - Spakenburg 1958/159 voor samenspreking met deputaten van' de chr. ger. kerken, aan hun opdracht met Christelijke Gereformeerde deputaten al die zaken te bespreken, die de verhouding onzer kerken raken, opdat die verhouding duidelijk worde en beide kerken een verantwoorde beslissing kunnen nemen") naar vermogen hebben voldaan; en dat zij derhalve - met' grote waardering - kunnen worden gedechargeerd
2. De synode is, mèt deze dep van oordeel, dat de verhouding tussen de chr. ger. en ger. kerken wel zó duidelijk die van kerken met eenzelfde belijdenis is, dat zij het goddelijke roeping acht, dat de kerken aanstonds pogen tot eenheid van samenleven te komen.
3. Voorts is de synode van oordeel dat thans de tijd is aangebroken om opnieuw aan de chr. ger. synode de vraag voor te leggen of rok zij deze zelfde overtuiging is toegedaan en deze roeping erkent, ziende op de eenheid in belijdenis ondanks de in de samensprekingen van wederzijdse dep. gebleken verschillen. onder verwijzing naar de belofte in de ..Acte van Afscheiding of Wederkeering", nl: „Gemeenschap te willen uitoefenen met alle ware Gereformeerde ledematen. en zich te willen verenigen met elke op Gods onfeilbaar Woord gegronde vergadering, aan wat plaatze God dezelve ook vereenigd heeft".
4. De synode oordeelt vervolgens, dat bij een instemmend antwoord van de chr. ger. synode de weg geopend wordt naar voortgezette besprekingen van wederzijdse dep. en dat over tweeërlei:
 - a. de nog resterende punten als de kerkregering en de prediking;
 - b. samen met de dep van de chr ger kerken wegen zoeken. welke tot de geboden en begeerde vereniging kunnen leiden.
5. Ook deze synode is van oordeel - evenals vorige synodes hebben uitgesproken en door de dep in hun rapport opnieuw wordt aangewezen en door de P.S. van Nd.-Holland nadrukkelijk onder haar aandacht wordt gebracht - dat de volle nadruk moet worden gelegd op de verantwoordelijkheid der plaatselijke gereformeerde kerken in dezen om namelijk waar mogelijk, zelf wegen in te slaan.. die onder Gods zegen zouden kunnen leiden tot het samenleven met de chr ger. kerken in één kerkverband. De te benoemen den. krijgen dan ook opdracht om centen! te honden met die kerkeraden, die plaatselijk samensprekingen voeren.
6. De synode oordeelt dat het wenselijk is - gelijk haar door de P.S van Utrecht is verzocht -om het rapport van dep. voor samenspreking met de chr. ger. te doen vermenigvuldigen en beschikbaar te stellen voor de leden onzer kerken, of althans vrij te geven voor publikatie, opdat zij te beter met deze arbeid kunnen meeleven en meebidden

De generale synode besluit:

1. de deputaten van de generale synode van Bunschoten - Spakenburg 1958/'59 voor samenspreking met deputaten van de chr. ger. kerken met veel waardering dank te zeggen voor hun arbeid en hun decharge te verlenen;
2. aan de synode van de chr. ger. kerken de vraag voor te leggen, of zij thans, na de gevoerde besprekingen, met haar (d i. de synode van Assen) van oordeel is, dat de verhouding tussen de chr gen en de ger. kerken wel zo duidelijk die van kerken met eenzelfde belijdenis is, dat zij, naar hetgeen beloofd werd in de Acte van Afscheiding of Wederkeering". het goddelijke roeping acht, dat de kerken aanstonds pogen tot eenheid van samenleven te komen;

3. dep te benoemen met de opdracht om bij een instemmend antwoord van de chr. ger. synode de besprekingen met de chr. ger. den. voort te zetten over:
 1. a. de nog resterende punten als de kerkregering en de prediking;
 - b. gemeenschappelijk wegen te zoeken. elke tot de geboden en begeerde vereniging kunnen leiden; en voorts
2. geregeld contact te houden met de eigen plaatselijke kerken die samensprekingen voeren met plaatselijke chr. ger. kerken:
4. ten aanzien van de plaatselijke kerken te herinneren aan haar verantwoordelijkheid in dezen, om namelijk waar mogelijk zelf wegen in te slaan, die onder Gods zegen zonden kunnen leiden tot het samenleven met de chr. ger. kerken in één kerkverband;
5. het rapport van de dep. van de synode van B. - Sp. voor samenspreking met de chr. ger. dep. vrij te geven voor publicatie, speciaal ten behoeve van de leden onzer kerken, opdat zij te beter met deze arbeid kunnen meeleven en meebidden.

Namens commissie III
D. VAN HOUDT, voorz./rapp.

BIJLAGE IV

(Acta art. 109)

Deputaten voor de correspondentie met
de buitenlandse kerken.

wnd. secretaris:

S. VAN RENSSSEN

Min. de Visserstraat 61

Utrecht

Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland,
bijeen te komen te Assen op 11 april 1961.
p/a De Eerwaarde Heer L. Ubels,
Paul Krugerstraat 36, Assen.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

Deputaten voor Correspondentie met de Buitenlandse Kerken, benoemd door de Generale Synode van Bunschoten/Spakenburg 1958/59 (art. 100, besluit ad. 1 en art. 100 sub 3) hebben over hun arbeid het volgende te rapporteren.

Deputaten hebben 10 maal vergaderd, terwijl een bespreking namens hen door 2 afgevaardigden uit hun midden werd gevoerd.

Bij de regeling van de werkzaamheden werd overeengekomen, dat elke Deputaat, die verhinderd was een vergadering bij te wonen, zelf zijn secundus zou convoceren. Er is nimmer een secundus ter vergadering geweest ter vervanging van een afwezige, vermoedelijk omdat hij nimmer geconvoceerd werd.

Van Deputaten konden de brs ds. J. Meester (voorzitter) en di. F. F. Pels en J. Ryneveld en S. van Renssen (penningmeester. later tevens waarnemend secretaris) alle vergaderingen bijwonen. Br. dr P. Jasperse. was 5 maal afwezig waarvan 3 maal met kennisgeving, br. F. J. Kerkhof was een maal wegens verblijf buitenslands met kennisgeving afwezig. terwijl hij de eerste drie vergaderingen afwezig was omdat hem geen convocatie had bereikt.

Ds. W. G. Visser (secretaris) was 3 vergaderingen met kennisgeving en 5 vergaderingen zonder kennisgeving afwezig.

Het werk van Deputaten heeft in verschillend opzicht belemmering ondervonden. Alleen de aangewezen samenroeper heeft bij het bericht van benoeming afschrift van de instructie ontvangen. Daar het niet wenselijk was met het aanvangen van de werkzaamheden te wachten tot de gedrukte acta verschenen waren heeft de samenroeper zelf voor de vermenigvuldiging moeten zorgen. Deputaten menen dat toezending van de instructie in de gestencilde vorm, zoals de samenroeper ontving. aan alle deputaten spoedig na hun benoeming voor de goede gang van zaken nodig is. le arbeid bleek, dat wat meer continuïteit bij de benoeming van deputaten gewenst is.

Het werk grijpt dikwijls terug op vroegere correspondentie en besprekingen en het ontbreken van kennis hiervan werd soms sterk als een bezwaar gevoeld. Dikwijls meest men putten uit gegevens en mededelingen van vroegere deputaten en deze waren slechts in beperkte mate beschikbaar. Daarbij kwam nog, dat Deputaten niet ter beschikking hadden over de stukken in het archief van de synodes, daar de archiefbewarende Kerk van Groningen meende deze stukken niet ter beschikking te mogen stellen zonder toestemming van uw Synode (Zie brief 12.8.60 en antwoord 12.9.60: bijlage 1 en 2). Het aanbod, door de archiefbewarende kerk gedaan. ter plaatse kennis te nemen geeft geen oplossing. De kennisname door deputaten in hun vergadering is dan niet mogelijk.

Bij navraag bleek ook, dat voorheen deputaten meestal volstonden met het uitbrengen van een rapport met enkele bijlagen en geen eigen gevormd archief aan de synodes beschikbaar stelden. De achtergronden van bepaalde handelingen bleven daardoor onbekend en vermoedelijk zijn veel belangrijke gegevens voor het werk van deputaten daardoor niet beschikbaar gebleven. Deputaten menen dat hun instructie te weinig ruimte liet. Na ampel overleg meenden zij u inzake de instructie aan eventueel te benoemen deputaten van advies te moeten dienen.

Tengevolge van vermissing van de tas van de eerste secretaris (ds W. G. Visser) eind 1959 zijn een

aantal stukken verloren gegaan. Mede door zo nauwkeurig mogelijke reconstructie uit andere gegevens en bronnen menen deputaten bereikt te hebben dat geen groot nadeel is ontstaan. Genoemde secretaris moest na enkele vergaderingen om gezondheidsredenen zijn taak overdragen aan een inmiddels benoemde waarnemend secretaris (br. S. van Rensen).

Op grond van hun instructie art. 100 besluit A 3 hebben deputaten de acta van de synode van de Free Reformed Churches of Australia, Albany 1959, onderzocht en zij hebben u hierover het volgende te rapporteren:

1. Correspondentie

The Free Reformed Churches of Australia hebben besloten met de gereformeerde kerken in Nederland te blijven corresponderen volgens de regels van „Kampen 1951” acta art. 105 besluit sub b, welke regels intussen door de gen. synode te Bunschoten-Spakenburg weer zijn gewijzigd. Reactie op die wijziging is nog niet ontvangen, daar de Australische kerken na '59 niet meer in synodevergadering bijeen zijn geweest.

2. Engelse tekst

Voorts blijkt, dat in verband met de Australische omstandigheden (slechts drie kerken over een enorm uitgestrekt oppervlak) enkele artt. van de K.O. meer in overeenstemming zijn gebracht met de praktische mogelijkheden aldaar. Dit betreft art. 31 (appélmogelijkheden), advies naar art. 38, en dito naar art. 76, 77 en 79. Zodra de mogelijkheid zich voordoet tot volledige naleving van de K.O., zullen de wijzigingen ongedaan worden gemaakt.

Daar de Australische kerken zich in een Engelssprekend land bevinden, heeft men ook aandacht gegeven aan een engelse tekst voor de Drie Formulieren van Enigheid, de K.O., het psalter en de liturgische geschriften. Men is gekomen tot vaststelling van de engelse tekst van de K.O. en de liturgische geschriften. Uitdrukkelijk is bepaald, dat de nederlandse tekst authentiek blijft.

3. Briefwisseling met Reformed Churches

Tenslotte valt nog te vermelden haar briefwisseling met de zgn. Reformed Churches of Australia welke synode had aangedrongen op kerkelijk samengaan. De synode wees dit verzoek met uitgebreide motivering van de hand vanwege het feit, dat de „Reformed Churches of Australia” in correspondentie staan met de nederlandse synodocratische gemeenschap.

Het aantal kerken bedraagt momenteel drie, te weten Albany, Armadale en Launceston. De kerk te Wollongong heeft opgehouden te bestaan, terwijl een sedert de vorige synode te Melbourne geïnstitueerde kerk weer is verdwenen.

Op grond van dezelfde instructie hebben deputaten de Acta van de Synode van de Canadian Reformed Churches, Homewood 1958 onderzocht en hierover hebben zij het volgende te rapporteren:

1. Hamilton

Vooreerst willen deputaten u rapporteren met betrekking tot de opdracht van de Generale Synode te Bunschoten/Spakenburg, vermeld in art. 41 sub 3 harer acta. Hun werd opgedragen de nodige informaties in te winnen in de zaak van the First Canadian Reformed Church of Hamilton, welke kerk had verzocht „de correspondentie met haar te bestendigen”. Daar inmiddels the F.C.R.Ch. zich als een zelfstandige kerk heeft laten opnemen in het verband van de classis Hamilton van de Christian Reformed Churches. waarmee onze kerken geen correspondentie onderhouden, hebben uw deputaten geoordeeld, dat het niet meer nodig was bedoelde nadere informaties in te winnen. Zij stellen u voor het verzoek van de First Canadian Reformed Church te Hamilton definitief af te wijzen.

2. Engelse tekst

Hetzelfde wat t a.v. de Australische kerken is opgemerkt inzake wijziging van enkele artikelen van de K.O. en inzake een engelse vertaling van de Drie Form. v. Enigheid en van de liturgische geschriften, kan worden gezegd van de kerken in Canada.

De engelse vertaling van de psalmen en van de bijbel had de aandacht der synode; deputaten werden benoemd voor een engelse psalmberijming.

3. Opleiding

Betreffende de opleiding tot de D. d. W. besloot de synode te laten vervallen de eis, dat voor toelating van het

praep. en het peremptoir examen het candidaatsexamen aan de Theol. Hogeschool der Geref kerken in Nederland moet zijn afgelegd (zie „Homewood 1954” acta art. 80).

Zij besloot:

„1, dat tot de tijd, dat onze kerken kunnen voorzien worden van candidaten, die zijn opgeleid aan een eigen inrichting voor de Opleiding tot de Dienst des Woords, voor toelating tot het praeparatoir en of peremptoir examen vereist zal zijn een candidaatsbul, die de wetenschappelijke graad van candidaat in de Theologie of de B.A. en B.D. graad verleent;

2. dat, indien deze graad niet behaald is door studie en/of examen aan de Theologische Hogeschool van de Gereformeerde Kerken in Nederland, een aanvullende studie en examen vereist zal zijn in bepaalde, voor *de* ambtelijke bediening in onze Gereformeerde Kerken zo belangrijke „vakken” (als Gereformeerde Dogmatiek, geschiedenis van de Gereformeerde kerken, Gereformeerd Kerkrecht, enz.);

3. De eisen te doen formuleren voor dit examen en examinatoren te benoemen;

4. de regels aan te geven, waarnaar de kerkelijke examens zullen worden ingericht”. Naar het oordeel van uw deputaten blijft door dit besluit voldoende gewaarborgd, dat eventueel in de kerken alhier voorgaande Dienaren des Woords van de Canadian Reformed Churches gereformeerde leer zullen brengen.

4. Briefwisseling met Protestant Reformed Churches.

Tenslotte aalt nog te vermelden, dat de synode van Homewood-Carman 1958 besloten heeft de reeds aangevangen briefwisseling met de Prot. Ref. Churches aldaar voort te zetten met de bedoeling indien mogelijk te komen tot officiële correspondentie met deze kerken. Voorshands is dit baars inziens nog niet mogelijk, omdat de P.R.C. in correspondentie staan met de Christian Reformed Church en de (gebonden) „Gereformeerde Kerken in Nederland” (zie art 220 van acta Homewood 1958) en omdat de „Declaration of Principles” door genoemde kerken niet voldoende duidelijk is vervallen verklaard.

Deputaten ontvingen 2 brieven, gedateerd 17 december 1960 van de Sinode 1960 van Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika met bijlagen A van E (zie bijlage 3) waarin de moeilijkheden tassen de kerken van Pretoria en Kampen in verband met afspraken over de zending aan deputaten worden voorgelegd. Deputaten hebben geantwoord (zie bijlage 4) dat zij op grond van hun instructie meenen dat de behandeling niet tot hun competentie behoort en dat zij besloten hebben de brieven met bijlagen zonder advies en zonder zich uit te spreken over de wenselijkheid van behandeling door uw synode, aan Uw synode voor te leggen. Van de inhoud van de ontvangen brieven en stukken met vermelding van het door hen genomen besluit hebben deputaten mededeling gedaan aan de Kerk van Kampen, waarvan de scriba van de Sinode 1960 van Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika in kennis is gesteld (zie bijlage 5). (N.B. Deputaat S. van Renssen stek prijs op de mededeling, dat hij tegen het zenden van afschrift aart de Kerk van Kampen heeft gestemd).

Van de dames M. en W. v. d. Mark en de heer en mevrouw R. Verbeek te Pretoria kwam een schrijven binnen, gedateerd december 1959 (zie bijlage 6), waarin zij advies verzochten hoe te handelen nu zij door kerkelijke moeilijkheden in die Vrije Gereformeerde Kerk te Pretoria zonder kerkelijk onderdak waren geraakt. Zij vroegen dit advies iti verband met een eventuele aansluiting bij een kerk in Pretoria, behorende tot die Gereformeerde Kerke van Suid-Afrika. Deputaten hebben hierop geantwoord (zie bijlage 7), dat zij de situatie, die tot de vraagstelling heeft geleid, op zulk een afstand niet kunnen beoordelen, terwijl hun instructie geen ruimte laat advies, als door hen gevraagd, te geven. Daarbij hebben deputaten hen met het oog op de grote verwarring en verdeeldheid in deze tijd broederlijk herinnerd aan 1 Petrus 2 speciaal vers 21, 23 e.v.

Van de heer J. J. Arnold c.s. te Pretoria ontvingen deputaten een brochure „Wee de Gerusten in Sion” met een begeleidend schrijven (zie bijlage 8). In dit schrijven werd verwacht dat deputaten zich zullen zetten tot grondige heroriëntatie inzake de verhouding tot de Suid-Afrikaanse Gereformeerde Kerke. Deputaten hebben geantwoord (zie bijlage 9) dat zij Uw synode niet kennen adviseren te voldoen aan het verzoek, gedaan op blz. 65 van de genoemde brochure de correspondentie met „die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika” te verbreken of de inhoud van de brochure in behandeling te nemen, daar deputaten op grond van de laatste 3 regels op blz. 41 en de eerste 13 regels op blz. 42 van genoemde brochure van mening zijn dal de kerkelijke weg door hen niet tot het einde is bewandeld. Van dit antwoord is kennis gegeven aan de deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken van die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (zie bijlage 10).

De opdracht correspondentie te zoeken met de kerk van Monte Alegre in Brazilië (zie art. 100 – instructie 5B)

hebben deputaten vervuld door de predikant van deze kerk, ds D. Los, tijdens zijn verblijf in Nederland uit te nodigen tot besprekingen. Bij deze besprekingen deelde ds Los o.m. mede, dat de kerk van Monte Alegre nimmer officieel bericht had ontvangen dat de synode van Enschede destijds besloten had, dat de kerk van Monte Alegre geen deel kon uitmaken van de classis Appingedam, resp. van het kerkverband in Nederland. Het bericht bereikte haar van particuliere zijde. De kerk van Monte Alegre betreurde het desbetreffende besluit, omdat zij meende als kleine, verafgelegen kerk meer steun te kunnen ontvangen wanneer zij deel zou uitmaken van het kerkverband in Nederland. Ook verwonderde zij zich over dat synodebesluit omdat de gevraagde positie destijds wel verleend is aan de kerk van Curaçao, die behoort tot een Nederlands classicaal-ressort. Namens de kerk van Monte Alegre deelde ds Los mede dat het voornemen bestaat de positie van corresponderende kerk te aanvaarden, en dat zij zich terzake schriftelijk tot uw synode zal wenden.

Bij deze besprekingen bleek ook, dat verschillende kerken in Zuid-Amerika, gesticht door emigranten uit verschillende Nederlandse kerken afkomstig, in Argentinië samengeroepen waren om, los van Nederlandse kerkverbanden, een kerkverband aan te gaan. Aan daartoe gehouden vergaderingen heeft ds Los namens de kerk van Monte Alegre deelgenomen. Een rapport ervan is aan vorige deputaten toegezonden, maar was niet voor de thans rapporterende deputaten beschikbaar. Een copie, in het bezit van een broeder in Nederland, werd door hem ter beschikking gesteld. Hoewel het overleg tussen de Zuid-Amerikaanse kerken weinig hoopgevend was, is het niet afgebroken en het voornemen bestaat in 1961 de besprekingen voort te zetten. Hiermede zet de kerk van Monte Alegre in zekere zin voort het contact, dat in 1948 schriftelijk is opgenomen met de kerken in Argentinië.

Omtrent dit contact is, naar bleek uit een afschrift van een brief aan de synode van Kampen, gerapporteerd, dat op de brief inzake voortzetting van correspondentie met onze kerken na de oorlog geen antwoord was binnengekomen. Terwijl mededeling is gedaan dat door de kerken in Argentinië contact met onze kerken na de oorlog, was afgewezen. Ds Los rapporteerde dat een der predikanten, nml. ds Geerds, destijds in Argentinië werkzaam, thans in Europa vertoevend, heeft medegedeeld dat de brief van de deputaten van onze kerken indertijd slechts door 2 kerken in Argentinië is behandeld en nimmer op een meerdere vergadering dier kerken ter tafel is geweest.

Ds Los zeide ook, dat het contactzoeken met de desbetreffende Zuid-Amerikaanse kerken zeer kostbaar is vanwege de grote afstanden en vroeg of financiële steun vanuit Nederland voor dit doel mogelijk zou zijn. Deputaten hebben hem geadviseerd in geval van hulpbehoefte voor dat doel eelt verzoek om steun tot de kerken in Nederland te richten.

Deputaten hebben ds Los verzocht de kerken in Nederland via deputaten van de voortgang en de resultaten van de samensprekingen op de hoogte te houden.

Ds Los zegde toe, dat hij bij het contact met de Zuid-Amerikaanse kerken ook de verhouding tot de Gereformeerde Kerken in Nederland ter sprake zal brengen.

Ten behoeve van deze besprekingen hebben deputaten kunnen beschikken over archiefstukken en mededelingen uit de classis Rotterdam, de kerk van Berkel en van broeders, die destijds namens deze beide contact met de kerken van Zuid-Amerika hebben nagestreefd.

In 1958 werd door deputaten aan de synode van de Reformed Churches of New Zealand geschreven. Tijdens het bezoek van een der deputaten in maart 1959 in New Zealand bleek dat deze brief nimmer ter bestemde plaats is aangekomen. Vervolgens is opnieuw een gelijkkluidend schrijven naar New Zealand gezonden. Van de synode van de Reformed Churches of New Zealand is nog geen antwoord op dit schrijven binnen gekomen. Bij mondelinge informatie ter gelegenheid van het bezoek, door de scriba van die Kerken aan Nederland gebracht bleek dat het schrijven wel bij deze synode ter tafel was gekomen, maar de behandeling ervan was uitgesteld tot de synode van 1960. Het resultaat hiervan is aan deputaten niet bekend.

Bij deputaten kwamen mededelingen binnen omtrent contacten die bestaan met reformatorische kerken in Japan. Enkele deputaten hebben namens het college daarover een bespreking gehad met br. G. J. v. d. Mark, Bosschedijk 435, Eindhoven. Daarbij is hem geadviseerd het contact voort te

zetten en daartoe de kerk, waartoe hij behoort. nml. die te Eindhoven, bij dit werk in te schakelen. Bij de bespreking was ook aanwezig de Japanse predikant R. Hashimoto, die voor studie-deeleinden in Nederland vertoeft. Deputaten kregen de indruk. dat deze kerkgroep reformatorisch is en dat zij zich daarom losgemaakt heeft van de kerk in staatsverband. Zij zoekt een belijdenis, die meer aangepast is bij de Japanse verhoudingen en heeft tot zolang de West-minster Confessie aanvaard. Op verzoek van Deputaten heeft ds Hashimoto een kart overzicht van zijn kerkengroep in Japan samengesteld, dat deputaten ter Uwer kennisname bij dit rapport voegen (zie bijlage 11). Contact met Japan werd opgenomen i.v.m. art. 100 — besluit 5A sub b uit de acta valt de G.S. van 1958/1959.

Deputaten voor correspondentie met buitenlandse Kerken van de Protestant Reformed Churches in U.S.A., (secretaris Rev. Gerrit Vos). zonden d.d. 28 april 1960 een schrijven (zie bijlage 12A), waarin verzocht werd het contact van 1953 weer te doen herleven. Deputaten hebben d.d. 10 augustus 1960 geantwoord (zie bijlage 12B) dat onze kerken in het algemeen niet kinnen corresponderen met kerken in landen, waar een of meer kerken zijn, waarmede onzerzijds reeds correspondentie is aangegaan. Aangezien dit voor de U.S.A. het geval is. daar reeds correspon dentie wordt onderhouden met de American Reformed Church irt Grand Rapids is gevraagd of met deze Kerk reeds contact is opgenomen en wat eventueel hiervan het resultaat is geweest. Van dit schrijven is mededeling gedaan aan de American Reformed Church (zie bijlage 13) Deputaten hebben daarna hierover verder niets vernomen.

Tengevolge van persoonlijke contacten. die enkele deputaten met kerken in Frankrijk en Schotland hebben, is in een der laatste vergaderingen van deputaten ter sprake gekomen het eventueel opnemen van contact met gereformeerde kerken in Frankrijk en Schotland. Er was voor het bijeenkomen van uw synode geen gelegenheid meer dit te verwezenlijken.

De verantwoording van de gemaakte kosten wordt u als bijlage toegezonden (zie bijlage 14). Het voorgeschoten bedrag bleek niet voldoende.

Tenslotte hebben deputaten de eer u het volgende te adviseren:

1. Opnieuw deputaten voor de correspondentie met buitenlandse kerken te benoemen;
2. de instructies voor deze deputaten in afwijking van die, door de synode van Bunschoten/ Spakenburg acta art. 100, besluit 5A a t/m f verstrekt, vast te stellen als volgt:
 - a. Contact te onderhouden met die kerken in het buitenland, die met de Gereformeerde Kerken in Nederland in een welomschreven relatie van corresponderende kerken staan: en dat te doen met zoveel mogelijk in achtneming van de regels die daarvoor zijn vastgesteld; de kerken, die met de Gereformeerde Kerken in Nederland in een welomschreven relatie van corresponderende kerken staan zijn:
The Free Reformed Churches of Australia,
The Canadian Reformed Churches,
Die Vrije Gereformeerde Kerke van Suid-Afrika;
 - b. bij deputaten binnengekomen acta van de synoden der genoemde kerken te onderzoeken, en over voor de Gereformeerde Kerken in Nederland van belang zijnde besluiten aan de Generale Synode te rapporteren en eventueel te adviseren;
 - c. Deputaten worden geïnstrueerd om hen ter beschikking te stellen exemplaren van de acta der Generale Synode te verzenden met een begeleidend schrijven aan de kerken, niet welke correspondentie wordt onderhouden;
 - d. eventueel (onverminderd het door de Generale Synode van Dordrecht 1893 acta 155, sub 5 bepaalde) de Gereformeerde Kerken in Nederland, indien zich een geschikte gelegenheid voordoet, en zonder dat daaraan grote kosten verbonden zijn, te (doen) vertegenwoordigen op de meeste vergaderingen van de kerken in het buitenland met welke correspondentie wordt onderhouden;
 - e. eventueel de Generale Synode adviezen te geven naar aanleiding van bij hen ingekomen stukken;

- f. contact te zoeken met andere kerken in het buitenland, die de Heilige Schrift aanvaarden als Gods onfeilbaar Woord en wier belijdenis en kerkregering niet in strijd geacht kunnen worden met die van de Gereformeerde Kerken in Nederland;
dit zoeken van contact zal o.a. kunnen bestaan in het inwinnen van inlichtingen omtrent namen, adressen en omstandigheden van kerken (en groepen) in andere landen, op welke het bovenstaande van toepassing is;
 - g. het geven van informaties aan de Generale Synode en desgevraagd aan de kerken en kerkleden;
 - h. van al hun handelingen rapport uit te brengen aan de volgende Generale Synode.
3. bij de benoeming van nieuwe Deputaten wat betreft de personen naar enige continuïteit te streven;
 4. aan alle deputaten en hun secundi zo spoedig mogelijk na afloop van uw vergaderingen afschriften van uw instructie te zenden;
 5. de archiefbewarende kerk te verzoeken alle personen en instanties, die tot nu toe zich hebben beziggehouden met de zaak van correspondentie met de buitenlandse kerken, te vragen al hun stukken aan de archiefbewarende kerk ter beschikking "te stellen;
 6. de archiefbewarende kerk te machtigen alle stukken, die deputaten voor het verrichten van hun werk van belang achten, gedurende de periode van hun werkzaamheden ter hunner beschikking te stellen;
 7. deputaten opdracht te geven alle stukken in verband met hun werkzaamheden, voor zover zij die niet aan hun rapport als bijlage hebben toegevoegd, ter beschikking te stellen van de archiefbewarende kerk ten behoeve van eventueel te benoemen volgende deputaten;
 8. het contact met de kerken fat Argentië niet weer op te nemen, maar dit aan de Kerk te Monte Alegre over te laten;
 9. Deputaten opdracht te geven, indien in 1961 geen antwoord van de Reformed Churches of New Zealand binnenkomt, aan deze kerken antwoord te verzoeken;
 10. vast te stellen dat in de Acta van de Synode van Bunschoten/Spakenburg onder art. 100 sub e en besluit punt 7 de naam van de corresponderende kerken in Zuid-Afrika had moeten luiden: die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika, dat de constatering onder art. 100 sub f. dat deputaten met de Gereformeerde Kerken in U.S A. geen contact hebben gehad op een misverstand bij de synode berust;
 11. deputaten opdracht te geven aandacht te schenken aan de mogelijkheid van contact met kerken in Japan, Frankrijk en Schotland;
 12. aan deputaten een bedrag ad f 600,- ter beschikking te stellen als voorschot voor de te maken kosten.

Deputaten wensen u wijsheid toe bij uw arbeid.

Namens Deputaten voor de Correspondentie
met de Buitenlandse Kerken,

(Ds. J. MEESTER), voorzitter
(S. VAN RENSSSEN), waarnemend secretaris

Bijlage 11 bij het Rapport van deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken

THE CHRISTIAN REFORMED CHURCH IN JAPAN

The Christian Reformed Church in Japan was organized (instituted) just after World War II by eight ministers, who before the war, had belonged to the Presbyterian Church of Japan. This church was the biggest in Japan until 1941, when by the order of the militarist (or nationalist) Government it was united with other Protestant denominations to form one big denomination, called The United Church in Japan (Nihon Kirisuto Kyodan).

The old Presbyterian Church in Japan (Kyn Nihon Kirisuto Kyokai) had a small Standard of Faith

which contained the phrase: „The word of God is in the Some of the young ministers of the Church objected to this phrasing and tried to amend it. But once the United Church in Japan had been founded under the pressure of the Government the situation did not permit of any attempts at amendments. Moreover, there was no freedom to form a new denomination.

As soon as the war was over and freedom of religion had been proclaimed by the American Government some ministers renewed their attempts, aiming at the formation of a pure church standing on Reformed Faith, historically understood.

After many conferences with some elders, they held their first Synod in Tokyo in April 1946. The new church *was* named the Christian Reformed Church in Japan. (Nihon Kirisuto Kaikakuha Kyokai) and had at the time 8 ministers and a membership of only about 200.

In 1948 three missionaries of the S.P.C. Mission (= Southern Presbyterian Church in U.S.A.) came back to Japan and they decided to help the Christ. Ref. Church of Japan. They lent us the property of the old Central Seminary of Kobe, where Dr. Kagawa had once studied, to be used as the Reformed Seminary. (Before this the buildings of the Nada Reformed Church had been used for the purpose).

Between 1950 and 1955 missionaries of the Christian Reformed Church in America and the Orthodox Presbyterian Church in America came to help the Christian Reformed Church in Japan. This church has been growing year by year under the blessing of God, and has now nearly seventy ministers, one hundred and ten elders and 3.500 members. Most of the ministers are eventually evangelists.

We should be most thankful if we could have a closer fellowship with you in the future. We ask your prayers for this Reformed Church in Japan.

R. HASHIMOTO

BIJLAGE V (Acta art. 127)
Generale Synode van
De Gereformeerde Kerken
in Nederland Assen 1961

ASSEN, 16 augustus 1961

Aan de Generale Synode van „De Gereformeerde
Kerken in Nederland",vergaderd te Apeldoorn.
p/a de Eerw. Raad van „de Geref. Kerk" te Apeldoorn
de Weled. Heer J. Bouma
De Ruyterstraat 16
APELDOORN

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren,

De generale Synode van de Gereformeerde Kerken in, Nederland. te Assen vergaderd, heeft de brief. welke de generale synode Utrecht 1959/160" haar onder dagtekening van 23 juni 1960 toezond, ontvangen en behandeld tezamen met: een aantal missives. welke met betrekking tot bedoelde brief uit de kerken bij haar waren ingekomen.

Uit de brief een Uw synode „Utrecht 1959,60" heeft de generale synode te Assen met droefheid moeten opmerken, dat ook die synode wéér niet inging op wat haar onzerzijds werd voorgelegd. Zij beperkte zich immers tot het enkel kennismaken van wat zij noemt „de weigering van de generale synode... te Bunschoten/Spakenburg ... als antwoord op het... tot haar gerichte verzoek om samenspreking" Maar die brief bevatte méér! Helaas heeft de synoden te Utrecht evenals al haar voorgangsters daar echter niet op gereageerd, noch door toestemming, noch door weerlegging. Met zodanige voorbijgang aan wat haar onzerzijds werd .voorgelegd, verzocht zij nu aan: de generale synode „Assen 1961" met Uw synode „in een zodanig contact te willen treden, dat op de hereniging van' beide kerkgemeenschappen gericht is". En zij zond daarbij een aantal besluiten, welke zij harerzijds had genomen.

Uw synode treffe hierbij aan de uitspraken. welke de generale synode te Assen over dit verzoek heeft gedaan met de overwegingen, welke haar hiertoe leidden.

Ingevolge besluit der generale synode wordt Uw synode hierbij ter kennisneming ook een afschrift geboden van de brief, welke de generale synode te Assen in antwoord op de bij haar ingekomen missives aan de afzenders daarvan toezond.

Uit de uitvoerig naar Schrift en Belijdenis geargumenteerde uitspraken der generale synode te Assen over het verzoek en de besluiten der Utrechtse synode moge Uw synode duidelijk zijn. dat hetgeen de synoden „Groningen 1946" „Amersfoort 1948" en laatstelijk „Bunschoten- Spakenburg 1958'59" aan Uw synoden voorlegden en waarop nimmer werd ingegaan, nog steeds ook Uw aandacht vraagt.

Hoe zou het allen, die den HEERE liefhebben en naar Zijn Woord willen dienen, verheugen indien de twistzaak des HEEREN, die tussen Uw Kerken en de Gereformeerde Kerken ligt nu eindelijk door Uw synode werd gezien en in de weg. welke het Woord des Heeren daarvoor wijst ook werd weggedaan. Daartoe vinde dat Woord hij Uw synode gehoor.

Voor de generale synode van de Gereformeerde
Kerken in Nederland, Ao Di 1961 te Assen bijeen, het
moderamen:

w.g. J. VAN BRUGGEN, Praeses
E. Th. v. d. BORN. Assessor
M. J. C. BLOK, Scriba
1 G. HAGENS, Scriba II

BIJLAGE VI (Acta art. 73)

OPEN BRIEF

van de generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Assen. 1961; betreffende de gevraagde contactoefening met de zich noemende Gereformeerde Kerken

Aan de Raden, Classes, Particuliere Synoden en leden van Gereformeerde Kerken in Nederland en The Free Reformed Churches of Albany and Armadale of West Australia, welke zich als adressanten tot de generale synode richtten.

Broeders en zusters,

INLEIDEND WOORD

In de afhandeling van de kwestie der zogenaamde contactoefening met de Synode „Apeldoorn 1961" besloot de Gen. Synode van Assen o.m. de inhoud van haar desbetreffende uitspraken en de daaraan voorafgegangene constatering, oordelen enz. in een „Open Brief" met uitvoerige documentatie mede te delen aan allen, die zich ter zake tot haar richtten (Acta art. 73). Dit besluit nam de Synode omdat zij met betrekking tot het verzoek van de Gen. Synode „Utrecht 1959/160" uit de eigen kerken een' groot aantal missives had ontvangen, welke om beantwoording vroegen.

In het hier volgend uitvoerige en overeenkomstig het besluit der Synode ook gedocumenteerde schrijven, dat in concept aan de Synode is voorgelegd en door haar aanvaard en dat door het mode. amen wordt toegezonden gelieven de adressanten, die zich ter zake tot de Gen. Synode wendden, dit antwoord aan te treffen.

Het betreft hier een zaak, waarvoor reeds eerder synoden van de Gereformeerde Kerken in Nederland zich hebben geplaatst gezien (Groningen, Amersfoort, Kampen, Berkel en Rodenrijs, Bunschoten/Spakenburg) maar die voor het heden niet bijzondere aandacht overwegen moet worden. gezien de omstandigheden waaronder het verzoek tot contact van de generale synode van „Utrecht 1959 '60" tot haar kwam: t.w. de steeds sterker wordende roep om eenheid van kerken in de wereld, de dreiging van het oecumenisme en de besluiten van de generale synode van „Utrecht 1959/'60", die de indruk nekken als zon er een verandering ten goede zijn, waardoor de Gereformeerde Kerken zich van 's Heren wege gedrongen moesten achten de weg tot hereniging te betreden.

In een groot aantal missives, welke de generale synode zowel van kerken en kerkelijke vergaderingen als van leden der kerken bereikten, werd op een of meerdere van deze omstandigheden ge-rezen. Inderdaad bleek eik van deze genoemde punten van het hoogste belang oor het bepalen van het beleid en het antwoord dat de generale synode t.a.v. de onderhavige kwestie had te roeren en te geven. Terwijl anderzijds evenmin een Schriftuurlijke woordschatting van hetgeen onzerzijds als strijd voor de Waarheid wordt aangeduid, mocht ontbreken - gelijk ook van verschillende zijden in de missives werd betoogd.

Er zijn immers van 's Heren wege, voor het geloofsoog onweerlegbaar duidelijke dingen geschied in de jongste historie van de ongedeelde Gereformeerde Kerken, welke niet mogen verzwegen worden en waarvan geldt, eenzelfde zin als waarin de apostel Petrus er eenmaal van sprak (Hand. 4 : 19), dat ze niet verzwegen kunnen worden.

Bij de uiteenzetting van deze zaken zij U thans, in verband met het besluit, dat de generale synode betreffende de z.g. contactoefening nam, gevraagd. Beslist zelf of het recht is voor God, meer gehoor te geven aan mensen, in het onderhavige verzoek van de generale synode van „Utrecht 1959'60". dan aan God. Met andere woorden: onder de klem van de verantwoordelijkheid tegenover de Here en in de vrijheid van het geweten, dat zich aan het Woord Gods te onderwerpen heeft, moge U thans het hier volgend antwoord overwegen.

„VOOR DE ZOVEELSTE MAAL"

De generale synode van Bunschoten - Spakenburg 1958/59: ving haar antwoord-schrijven aan de synode der gebonden kerken betreffende de toen gevraagde samenspreking aan met de zinsnede: „Voor de zoveelste maal lichtte een synode Uwer kerken zich tot ons met het verzoek om een zogenaamde „samenspreking", maar voor de zoveelste maal moet U geantwoord worden, dat wij hiertoe niet gerechtigd zijn". (Acta art.. 71)

Reeds terstond na de vrijmaking immers bepaalde de generale synode van Groningen 1946 bij haar initiatief tot een ontmoeting tussen beide kerkgemeenschappen: „dat het thema der gedachtewisseling primair zal moeten zijn het geheel der uit de officiële stukken reconstrueerbare eigenlijke oorzaken der geslagen breuk". Maar ter synode van Amersfoort 148 bleek';. dat de synode der gebonden kerken weigerde op dit verzoek in te gaan. Zij wilde wel samenspreking, maar weigerde te voldoen aan wat van haar verlangd worden mocht en nat, gelet op het recht des Heren, van haar geëist worden moest. De synode van Amersfoort sprak daarna desniettemin uit, dat „de gemeenschap die ons uitstiet.....aanstonds door ons zal kunnen en moeten worden aangehoord, zodra zij in bondige besluiten betering des levens zal hebben beloofd en bewezen". (Acta art. 89) Zij bleef dus bereid om „aan' te horen", maar mede gezien de verbreding van de kloof, door nieuwe besluiten van de synoden der gebonden kerken inmiddels, o.a. op een dusgenaamde oecumenische synode en die van Eindhoven sprak zij uit dat er „betering des levens moest zijn beloofd en bewezen".

Nadat nu de generale synode van Berkel en Rodenrijs 1952 op de twistzaak des Heren had gewezen en de generale synode van Bunschoten-Spakenburg weer over een door de gebonden Kerken verzochte samenspreking had te handelen- richtte deze tot de generale synode van Utrecht 1959 een Schriftuurlijk appèl, waarin zij de twistzaak des Heren die tussen de Gereformeerde kerken en de gebonden kerken ligt nogmaals duidelijk aanwees. En omdat de synode der gebonden kerken helaas nimmer op welke brief haar ook van onze zijde bereikte, ernstig had willen ingaan en dus onze synoden nimmer enig antwoord hadden verkregen, gaf de synode van Bunschoten--spakenburg de aangewezen twistzaak opnieuw over aan de Koning der kerk, onze Here Jezus Christus.

Zou nu de synode van Assen 1961 ernst maken met wat haar voorgangsters hadden gedaan, dan diende zij er allereerst op te letten of de Here, voor de in Zijn hand gelegde twistzaak bij de gebonden kerken de ogen had doen opengaan en of dit er reeds toe leidde, dat zij de oorzaken van die twistzaak wededen.

Tonen de Utrechtse besluiten dit inderdaad, of stellen zij hierin teleur? Dat is in hoofdzaak de vraag waarvoor de generale synode van Assen zich gesteld zag.

DE GEVRAAGDE CONTACTOEFENING

Duidelijkheidshalve zij vooropgesteld dat door de Utrechtse synode geen verzoek om samenspreking is ingediend, in de zin als waarin dit woord inmiddels gangbaar geworden is .

Wat ter tafel van' de generale synode werd gelegd is een verzoek om zich „met haar te willen bezinnen, of beide kerken, uitgaande van de Drie Formulieren van Enigheid. voor de toekomst riet weer een gemeenschappelijke weg zouden kunnen vinden en aldus tot een nieuw begin zouden kunnen komen", waarbij de kerkelijke gebeurtenissen van het jongste verleden „aan het oordeel van God zouden mogen worden overgelaten". Hieruit blijkt reeds terstond dat de „synode-Utrecht" al evenmin als haar voorgangsters bereid was om op de oorzaken van de breuk en op wat de twistzaak des Heren genoemd wordt. in te gaan. Deed haar „voorgangster nog aan de synode van Bunschoten- Spakenburg het verzoek toekomen om zich beschikbaar te stellen voor een „samenspreking" op de basis van Schrift en belijdenis, waarbij gehandeld zou worden „over wat onderling verdeelt en gescheiden houdt". thans na het geargumenteed afwijzend antwoord van Bunschoten- Spakenburg en het wijzen op de twistzaak des Heren is de weg betreden van het verzoek eis met hen te willen bezinnen op een nieuw begin. Blijkens de Acta van de Utrechtse synode, art. 141. gaf de rapporteur prof. dr. H. N. Ridderbos bij de bespreking van deze materie toe, dat de koninklijke weg wel deze is, dat er eerst wordt samengesproken en daarna een gemeenschappelijke verklaring wordt afgelegd, maar, zo vervolgde hij: „Deze weg is echter niet begaanbaar, omdat de deur van de synode van de (vrijgemaakte) kerken op slot zit. Daarom heeft de commissie na rijp beraad een andere weg gekozen". De synode van Utrecht heeft daarna (haars inziens) het hare gedaan, „tot wegneming van de bestaande belemmeringen en tot bevordering van het elkaar tegemoet treden in de geest der liefde". Zij nam

„enkele beslissingen" en stelde de zg. vervangingsformule „terzijde". En hoewel de synode van Utrecht zeide „hetgeen in het verleden geschied is tenvolle ernstig (te willen) nemen en bereid is voor haar deel daarvan rekenschap af te leggen" stelde zij tevens, dat bij verschil in beoordeling de zaken van het verleden „met ootmoed aan het oordeel van God zouden mogen worden overgelaten".

Blijkens hetgeen overigens door haar gezegd wordt in haar „besluit", is het „rekenschap afleggen" nog wel wat anders dan het belijden en wegdoen van ongerechtigheid. Het verleden zou mogen blijven wisten om het over te geven aan het oordeel des Heren - wat in de volksmond wordt aangeduld als „de kwesties begraven".

TERZIJDESTELLING VAN DE V E R V A N G I N G S F O R M U L E

Het valt niet te ontkennen, dat de terzijdestelling van de Vervangingsformule, ook blijkens sommige missives, niet nagelaten heeft hier en daar- indruk te maken. Er zou „een nieuwe situatie" door zijn ontstaan'. Want de synode van Utrecht verklaarde ook „zich voor de regel des geloofs inzake de leer der kerk aangaande genadeverbond en doop te houden aan hetgeen de Drie Formulieren van Enigheid zelf daarover uitspreken".

Aanstands zal echter in het oog gevat moeten worden - voordat men meent dat nu waarlijk de weg „vrij" is - dat er in het Utrechtse besluit niet alleen een nieuwe stipulatie volgt nl waar aan men t.a.v. de belijdenis der kerk niet tekort behoort te doen, maar ook dat er door de Utrechtse synode uitdrukkelijk is gesteld, dat „de leeruitspraak 1946 (de z.g. vervangingsformule) in vele opzichten' zegenrijk en samenbindend heeft gewerkt". En sterker nog: dat „de synode de bezwaren als zou deze leeruitspraak in strijd zijn met Gods Woord en de belijdenis der kerk, niet aanvaardt en daarom vasthoudt aan haar rechtmatigheid". Ja, wanneer de vraag gesteld wordt, of de zich noemende Gereformeerde kerken door de terzijdestelling van de vervangingsformule zijn teruggekeerd tot de Drie Formulieren van Enigheid als de enige confessionele basis, met verwerping van de leer inzake genadeverbond en doop, die in de vervangingsformule was vastgelegd, dan zij verwezen naar het antwoord, dat de synode van Utrecht aan de (syn.) kerkeraad te Lunteren zond. Deze toch had gevraagd of uit de terzijdestelling van de vervangingsformule niet voortvloeide, dat alle tuchtmaatregelen door de betrokken kerkelijke vergaderingen tenminste opnieuw bezien moesten worden. Daarop antwoordde de synode, dat zulks in haar besluit inzake de hereniging niet lag opgesloten. Zij verklaarde vervolgens: „de synode (wil) er met nadruk op wijzen, dat de rechtmatigheid van de leerbeslissingen van 1942 en 1946 door haar niet is ontkend of in twijfel getrokken, doch veeleer is gehandhaafd, zodat er naar het oordeel van de synode in haar besluit van 23 sept. j.l. (inzake de hereniging) voor een zodanige opvatting geen aanleiding bestaat". (Acta synode van Utrecht 1959/'60), art. 467).

Wanneer de synode van Utrecht dan echter tegelijkertijd verklaart, dat zij, na de terzijdestelling van de formule, zich voor de regel des geloofs inzake de leer der kerk aangaande genadeverbond en doop wil houden aan hetgeen de Drie Formulieren van Enigheid zelf daarover uitspreken, dan is het duidelijk dat deze formulieren van Enigheid inzake verbond en doop toch niet iets anders belijden dan de door haar schriftuurlijk en rechtmatig geachte leer der vervangingsformule.

TUCHTMAATREGELLEN

Ten aanzien van de tuchtmaatregelen is het duidelijk, dat de synode van Utrecht deze onaangetast liet. Deze vonnissen van wering, schorsing, afzetting en buiten-verband-stelling, waarmee zij werden getroffen, die voor het leergezag van de synoden van 1942/'43 niet konden buigen, waren' met de toenmaals vigerende kerkorde duidelijk in strijd, wijl geen tuchtrecht over ambtsdragers aan de meerdere vergaderingen was toegekend.

Dat nu ten aanzien van deze tuchtmaatregelen de synode van' Utrecht verklaart, „het niet mogelijk te achten van één zijde zodanige algemene uitspraken te doen, dat aan de waarachtigheid niet tekort gedaan wordt en tevens de onderlinge toenadering kan' worden bevorderd", vindt kennelijk zijn oorzaak in de boven aangewezen handhaving van de reeds van 1942 af bindend verklaarde leer en in de opvatting die men nog immer over de rechte orde in de kerk heeft.

De synode van 1944 eigende zich tuchtrecht toe om die leer te handhaven de synode " 1959/'60, die deze zelfde leer handhaaft en naar haar eigen uitspraak „in de formulieren der kerk" leest, wil nu

dientengevolge aan de „waarachtigheid" niet tekort doen, ma.w. de tuchtmaatregelen waren terecht genomen. Zij spreekt dan ook in 1959 als haar „overtuiging" uit dat hetgeen tot de tuchtmaatregelen leidde, door de zich thans noemende Gereformeerde Kerken is „gevoeld als een pijnlijke aantasting van de kerkelijke trouw". En daar de synode van Utrecht nog van deze overtuiging is, is het haar onmogelijk om van één zijde over het verleden algemene uitspraken te doen enz. „Van één zijde" - indien n.l. van de zijde der vrijgemaakte ambtsdragers kerkelijke ontrouw werd toegegeven dan waren er - zo ligt toch hierin besloten - wél uitspraken te doen. Dan werd aan de „waarachtigheid" niet tekort gedaan en „tevens de onderlinge toenadering bevorderd". (!)

„AAN HET OORDEEL VAN GOD OVERLATEN'

De synode van Utrecht sprak in het verzoek om contactoefening tenslotte als haar overtuiging uit, dat „het verschil in beoordeling van wat in het verleden geschied is, het samengaan in de toekomst niet blijvend zou kunnen verijdelen, doch dat beide kerken dan in bewustzijn van beider tekort, deze zaken met ootmoed aan het oordeel van God zouden mogen overlaten”.

Uit deze opzet blijkt duidelijk, dat de synode van Utrecht niet erkent dat de vrijmaking en hetgeen daaraan voorafging, toen de roep tot wederkeer tot de HERE weerklonk, een werk Gods en een daad van gehoorzaamheid is geweest.

Zij vraagt dan ook niet haar uit het Woord Gods te willen aanwijzen, langs welke weg de gebonden kerken alsnog tot die wederkeer zullen kunnen geraken en hoe zij haar handelingen goed en recht tegenover de Here zullen kunnen maken, maar zij wil de handelingen van het verrieden met ootmoed aan het oordeel van God overlaten. Het werk des Heren in de vrijmatting wordt daardoor nog immer in zijn ernst en hoogheid miskend.

Doch dan komt ook met dwingende kracht de volgende vraag naar voren: is de synode van Utrecht er zo verzekerd van, dat haar voorgangsters door haar handelingen in het verleden, van wering, schorsing en afzetting van getrouwe dienstknechten, Gode een dienst gedaan hebben? Kan zij – hoewel het Woord Gods anders leert en Christus als de enige Bisschop der kerk aanwijst – over de hiërarchische machtsuitoefening en het versmaden van Zijn dienstknechten, zonder vrees voor Gods toorn dat alles aan Zijn komend oordeel overlaten?

Het Woord Gods is genoegzaam, ook tot onderkenning van Christus' werk in de historie en in het heden. Het is genoegzaam om de Waarheid te kennen van Zijn wek en om de geesten te beproeven (2 Tim 3: 16 17; Ps. 119 : 130; Luc. 12 : 54–56; Jac. 1 : 5; _rt. 7 N. G. B.) Zo ware ook voor de synode Utrecht, uit het geopenbaarde Woord Gods. klaar en helder te onderscheiden de waarheid van Christus' werk in de verlossing en uitleiding van de thans-vrijgemaakte kerken. Indien zij maar metterdaad. naar uitwijzen van dat Woord, Jezus Christus erkende als de enige Bisschop der Kerk.

Het bevreemdt evenwel niet, dat het aan de hand houden van de zonde in de kerkregering, het handhaven van een hiërarchisch machtsstreven en het zich laten bezielen door de geest van het oecumenisme daar blind voor maakt. Zodat men liever, met voorbijgang en loochening van 's Heren werk, Gods oordeel afwachten wil, in plaats van dat te vrezen en zich te bekeren.

„EEN NIEUW BEGIN'

Zonder schuldbelijdenis dus over het feit, dat de synoden van de veertiger jaren Christus dienstknechten uitwierpen en tegenstonden wat Christus Jezus ter reformatie van de Gereformeerde kerken wilde werken, zonder erkenning ook dat zij de wet veranderden door het oppergezang in de kerk aan synoden over te dragen, wil de synode van Utrecht komen tot „een nieuw begin”.

De eerste vraag is evenwel niet: Hoe maakt de synode van de gebonden kerken een nieuw begin. De alles beheersende vraag is: Hoe maakt de Here een nieuw begin?

Daarop moet geantwoord worden, dat Hij zich in deze tijd niet onbetuigd gelaten heeft, dat Hij met Zijn reformatie, in 1944, voor aller oog, een nieuw begin gemaakt heeft.

De generale synode kan immers niet voorbijzien, zonder de ogen voor de geschiedenis te sluiten, dat de synoden van de veertiger jaren, een reformatorisch werken in een vals licht stellende, niet alleen in de leerbeslissingen een aantal volgens haar gangbare leringen tot belijdenis- der kerk gingen

verheffen, maar tevens, om „de orde te handhaven”, degenen, die zich om 's Heren wil daaraan niet konden onderwerpen, uit de ambten ontzetten of weerden en daarmee schuldig werden tegenover de Here, die aan een reformatorisch belijden opening gaf en daartoe Zijn dienstknechten bekwaamd had. Zij kan al evenmin voorbijzien, dat, toen de synoden schriftuurlijk belijden o.m inzake genadeverbond en sacramenten niet wilden dulden en getrouwe belijders vervolgden, de Here velen bevrijd heeft van deze hiërarchische macht en losgemaakt heeft uit een gemeenschap van kerken, die zich daaronder wel wilden buigen – door n.l. in de weg van de schorsing, afzetting en buitenverbandstelling, scheiding te maken. (Luc. 12 : 49 v. v. joh. 16 : 2).

Christus Jezus maakte aldus met de Gereformeerde Kerken een nieuw begin – mede in de gave van een tot vernieuwing geroepen eigen kerkelijk leven.

Niet ter verheerlijking van mensenwerk, dat uiteraard immer met zonde bevekt is, ook in zijn heiligste verrichtingen, maar tot roem van Christus' genadewerk, die temidden van velerlei afglijding reformatie begon te werken, wil de generale synode aldus spreken. Daarvan kan zij niet zwijgen. (Hand. 4 : 19).

De synode van Utrecht 1959/'60 ging evenwel voort met, ter genezing van de break, haar eigen remedie te zoeken.

Doch 's Heren nieuw begin is immer: „Keert weder tot Mij, dan zal IK tot u wederkeren”. (Zach, 1 : 3)

WEDERKEER?

Geven, zo kan de vraag echter rijzen, de besluiten van de synode van Utrecht niet iets te zien van die wederkeer? Zijn zij niet ook een bewijs, dat de ogen voor de aangewezen twistzaak enigszins opengaan? Heeft de synode van Utrecht hier iets van de ware betekenis van de vrijmaking gezien?

Uit de besluiten blijkt:, dal de synode van Utrecht 1959/'60 meent, door de terzijdestelling van de vervangingsformule veel te hebben gedaan: Maar in feite is het weinig of niets ten aanzien van wat aan de orde is en van wat de Here vraagt.

Zelfs tonen de Utrechtse besluiten niets van wezenlijke wijziging, zoals nader zal blijken.

DEZELFDE LEER GEHANDHAAFD

Gelijk boven, onder het hoofd „ter zijdestelling van de vervangingsformule" is aangewezen, is met de terzijdestelling de rechtmatigheid van deze formule niet ontkend of in twijfel getrokken, maar veeleer gehandhaafd Dit zijn de eigen woorden van de synode van Utrecht aan de (syn.) kerkeraad van Lunteren.

Bovendien heeft zij, in antwoord op het verzoek van de (syn.) kerkeraad van Bussum, om een nadere verklaring en verheldering te geven ten aanzien van de met de leeruitspraken van 1942 en 1946 samenhangende tuchtmaatregelen besloten, aan haar besluit inzake de hereniging valt 23 sept. (1959) geen nadere toevoegingen te verbinden „omdat zij naar haar mening haar bedoeling voldoende duidelijk in dit besluit heeft kenbaar gemaakt”. (Acta synode van Utrecht 1959/'60, arr. 467)

Dit geldt metterdaad voor het gehele besluit. Duidelijk blijkt toch uit de nadere stipulatie, de z.g. „staan dat de synode van Utrecht „de rechtmatigheid” van de vervangingsformule handhaaft en meent deze leer ook in de Drie Formulieren van Enigheid te lezen. Zij stelt, dat men „aan hetgeen blijkens de Formulieren der kerk in de leer van het verbond steeds tot zijn recht behoort te kramen, n1 de soevereine verkiezende genade van God en de krachtdadige werking van Zijn Geest, de roeping tot geloof en bekering en de menselijke verantwoordelijkheid”, niet tekort mag doen. En wel in dezer voege: „hetzij doordat men de verbondsbelofte doet opgaan in een voorwaardelijke toezegging of wanneer men de krachtdadige werking van de Heilige Geest niet tot de verbondsweldaden rekent; hetzij wanneer men de verbondsbelofte zou doen opgaan in een onvoorwaardelijke toezegging, waarbij voor de oproep tot geloof en bekering als eis van het verbond geen plaats, of slechts een verzwakte betekenis zou overblijven”.

Hieruit blijkt, dat de synode van Utrecht wil vasthouden aan zulk een kijk op de beloften van het verbond van de HERE met Zijn volk, dat deze noch geheel als voorwaardelijk, noch geheel als onvoorwaardelijk mogen opgevat worden. Schrift en Belijdenis echter spreken zo geheel anders dan dit „schools systeem”. Naar de Heilige Schrift gaan de beloften van het evangelie steeds vergezeld van het bevel tot geloof en bekering gelijk ook onze vaders in de inleiding op de Statenvertaling van het

Nieuwe Testament schreven, dat „het eeuwige leven beloofd wordt onder voorwaarde van in den Middelaar te geloven”. (Joh. 3 : 36, Rom. 1 : 17, 3:22 e.a. Heid. Cat. Z. 7, 23, 32, D. L. II, 5).

Op de achtergrond van genoemde schoolse stipulatie staat de gedachte, dat het genadekarakter van het verbond betekent, dat de Here in Zijn Woord en mitsdien ook in de prediking zijn eeuwig heil schijnbaar aan allen toezegt, maar in werkelijkheid slechts aan zijn uitverkorenen. De kwade vendu daarvan is, dat de ogen dichtvallen voor de levende relatie, in de concrete werkelijkheid, tussen de HERE en Zijn verbondsvolk van de oude en de nieuwe dag, dat op Zijn beloften mag rekenen, maar tevens Zijn toorn moet vrezen, opdat het zich tot Hem wendt en in Christus genade vindt en niet als een verbondsbrekend volk de vloek des verbonds over zich uitgestort ziet - gelijk die in het leven van een afvallige Christenheid openbaar wordt, in allerlei verblinding en gericht. (Openb. 2 : 16, 16 : 7, 18 : 4 e.a.p.)

De HERE sprak tot geheel Israël: elk ben de HERE, uw God" en Hij beloofde: „indien gij aandachtig naar Mij listen en mijn verbond bewaart, dan zult gij uit alle volken Mij ten eigendom zijn. En gij tuk Mij een koninkrijk van priesters zijn en een heilig volk”. (Ex. 19: 5—6) En toch zegt de HERE van dat zelfde volk, dat uit de Geestelijke rots Christus dronk in de woestijn: „In hei merendeel van hen heb Ik geen welgevallen gehad” (1 Cor- 10 : 5). „Zij konden niet ingaan wegens hun ongelooft- (Hebr. 3 : 19). Daarna volgt „Laten wij daarom op onze hoede zijn, laten wij er dus eind mee maken, opdat niemand ten val kome, door dit voorbeeld van ongehoorzaamheid te volgen”. (Hebr. 4 : 1, 11) Met deze wraak des verbonds dient ook onder het nieuwe verbond rekening gehouden te worden. Gelijk de Schrift ook spreekt van degenen, die „de Zoon Gods met voeten hebben getreden en het bloed des verbonds, waardoor zij geheiligd waren, onrein geacht hebben”. (Hebr. 10 : 29) en van degenen die „de Heerser, die hen gekocht heeft, verloochenen en een schielijk verderf over zichzelf brengen”. (2 Petr. 2 : 1).

Het theologisme, dat de leer van de vervangingsformule in de belijdenis der kerk inleest, leert leven uit een gedachtesysteem waarbij men met de levende God in Zijn concrete genade en gericht als immers „wedergeboren mensen” hoe langer hoe minder rekening houdt. Omdat daarin moeilijk te spreken is van Jezus Christus als de Jahwe van het Nieuwe Verbond, die in genade wandelt met degenen die Hem vrezen, maar wegdoet door de wraak des verbonds degenen, die met een Christendom in afval eens-geestes zijn, (Openb. 18 : 4 e-a.p.), daarom zullen velen te gemakkelijker naderen tot de leer van de moderne oecumene, welke slechts van Jezus weer te spreken als „Heer en als „Licht der wereld”, als van een „lieve Jezus”, die niet, vanwege strenge wraak, te dachten is. Gelijk de begeerte om aansluiting te zoeken bij de Wereldraad reeds doet vrezen. Hoewel deze dingen zo zijn en de wraak des verbonds er is, schroomde men niet 's Heren dienstknechten uit de ambten te stoten en de synode van Utrecht handhaaft daarvan de „rechtmatigheid en de „waarachtigheid”.

WAAR HET OM GING EN OM GAAT

In het licht van wat thans gezegd is over het in vreeze en eerbied wandelen voor Hem, die en belofte en dreiging beide concreet vervullen kan in het leven van een verbondsvolk, kan nu- gesteld worden dat er voorzeker anders zou gehandeld zijn in de veertiger jaren, tegenover mededienstknechten die worstelden om de vastheid van Gods Woord te behouden, indien men niet de zucht naar dusgenaamde eenheid van de Kerk en de macht der hierarchie had laten gelden boten de vrees voor de levende God, de vrees van kwaad te doen tegen Hem. Want wat eist de HERE anders dan recht te doen en getrouwheid lief te hebben en ootmoedig te wandelen met God? (Micha 6 : 8)

Hiermee is tevens aangewezen waar het in de vrijmaking om ging en nog steeds om gaat, ook in het eigen kerkelijk leven, n.l het in waarheid wederkeren tot de HERE en met de levende Gog wandelen in het verbond, het naar de Schriften onderscheidend spreken, niet met terminologieën of constructies, die aan de menselijke wijsheid zijn ontleend, maar met woorden die de Heilige Geest op recht Schriftuurlijke wijze over Hem en Zijn werken leert spreken. (1 Cor. 2 : 13)

Dan worden niet, als ware de „orde” der kerk het hoogste goed, zoals destijds geschiedde, met ordemaatregelen geweed degenen, die niet-konden-nalaten-te-spreken-naar-het-Woord-Gods_

Dàn wordt dit niet gekwalificeerd als „aantasting van kerkelijke trouw”, zoals de synode van Utrecht thans doet. Deze vergadering van Utrecht 1959/'60 had door het geloof sterk kunnen zijn, door in die concrete zaken, waarin zij nu zegt van één zijde een uitspraak te kunnen doen „éénzijdig” d.w.z. van haar kant, terzake van de tuchtmaatregelen te zeggen: „Wij hebben gezondigd”. Zij had aldus een begin kunnen maken met het wederkeren tot de HERE en betering in leer en leven kunnen tonen. Ook

hierin geldt het woord van de Here Christus: „Als gij in Mijn woord blijft, zijt gij waarlijk discipelen van Mij en gij zult de waarheid verstaan en de waarheid zal a vrijmaken”. (Job. 8 : 31). Dit is het waar het om ging en om gaat.

Het is voorts evenzeer een kwestie van gehoorzaamheid aan de Here en van belijdenis van de waarheid en niet „slechts” een kerkrechtelijke kwestie om inzake de kerkregering niet af te wijken van hetgeen Christus, onze enige Meester, geordineerd heeft. (Art. 32 Ned. Geloofsbelijdenis). Daarom is ook terecht gesteld in enige missives, dat de synode van Utrecht 1959j'60 de kerkrechtelijke kloof niet heeft gedempt, maar veeleer verbreed, door handhaving van heer z.g. Herziene Kerkorde.

Daarvan zal zij hebben terug te keren tot het kerkrecht der Reformatie En wel omdat deze Herziene Kerkorde, in plaats van Christus de macht te laten, die Hij met Woord en Gem, door de dienst der ambten uitoefenen wil, die macht aan meerdere vergaderingen overgeeft in verschillende zaken. Daarin wordt Christus, die tussen de kandelaren wandelt in Zijn heerlijkheid als de enige Bisschop der kerk miskend. Nergens toch spreekt de Schrift van kerkelijk gezag, van Christus' wege aan meerdere vergaderingen verleend, nergens van een algemeen ambt, dat niet plaatselijk beperkt zou zijn, maar meer dan één gemeente zou insluiten — afgezien dan van het ambt van apostelen en profeten en evangelisten.

In de „Herziene Kerkorde” van 1957/58, die door de Utrechtse synode is bevestigd en aangevuld, bepaalt art. 25, dat aan de kerkelijke vergaderingen, t w. kerkeraad, classis, part. synode en generale synode, de regering, het opzicht en de lucht in de keek wordt toevertrouwd. En art 26 zegt: „Deze vergaderingen hebben elk naar eigen aard een kerkelijk gezag, haar door Christus verleend”. Tot zekerstelling van de heerschappij van deze kerkelijke vergaderingen is dan vervolgens in art 31 — waarover hieronder nog meer — het tolerantiebeginsel ingeteerd. Dit artikel bepaalt n.l: „Indien iemand zich bezwaard gevoelt over een besluit of uitspraak van de generale synode, als naar zijn oordeel in strijd met duidelijke uitspraken van Gods Woord, zullen de vergaderingen jegens hem tolerantie gebruiken, tenzij zijn wijze van optreden een bedreiging zou inhouden voor de goede werking van de kerkelijke gemeenschap ter plaatse of in het kerkverband”.

Onder deze heerschappijvoering, die thans officieel is geijkt, hebben in het verleden velen gezocht De uitwendige kerkeenheid bleek hoger gesteld te worden dan de Christelijke vrijheid om het Woord Gods te belijden, dat in tijden van verval als een vuur scheiding brengt en schiftend werkt (Mal. 3: 3; Hand. 28: 26, 27 e.a.p.). Dat Woord sprak waarschuwend, bestraffend, over kerkelijke leidlieden, die onderwerping eisten aan hun leergezag. Maar het sprak ook, gelijk voorheen in de geschiedenis, vertroostend voor om Sions wil verdrukten. Deze laatsten zullen echter ook in de toekomst slechts getolereerd worden, indien hun betoon van gehoorzaamheid aan het Woord geen bedreiging vormt van hun kerkgemeenschap. En hoe kan het naar-de-Schrift-gesproken-woord geen bedreiging vormen voor een kerk, waarin het Woord aan heerschappij sterk heeft ingeboet?

Bij de gratie van de kerkelijke vergaderingen zal er vrijheid zijn, tenzij De broederschap in en buiten de gebonden kerken mag toezien, welk kwaad hen van die zijde bedreigt.

De vraag is in diepste zin: Of Gods Woord nog kracht mag doen, of de Here Christus Zelf door Zijn Woord de eenheid van kerkelijke gemeenschappen kan en mag verbreken? (Luc. 12 : 49 - 53; Jer. 45). Ook dit is een deel van de zaak, waar het om ging en om gaat.

Of er naar het Woord gesproken zal mogen worden, „ook al waren alle menselijke ordinantiën er tegen”.

De Christenheid echter, met al sterker wordende romaniserende tendenzen, waar hiërarchieke eenheid het adagium is, loochent, naar het zich laat aanzien, in sterker mate, die kracht.

WAT IS DE TWISTZAAK?

Een centraal punt in de verhouding tussen de Gereformeerde en de gebonden kerken is de twistzaak, waarvan ook reeds door voorgaande synoden der Gereformeerde Kerken is gesproken. (Berkel & Rodenrijs 1952, Bunschoten - Spakenburg 1958/59). Hiervan is in het „inleidend woord” gezegd, dat de generale synode van Assen er in het bijzonder op had te letten of aan de zijde van de gebonden kerken de ogen voor deze twistzaak des Heren waren opengegaan.

Niet ten onrechte sprak de generale synode van Bunschoten - Spakenburg tot de synode van de gebonden kerken van „Zijn twistzaak, die Hij nog altijd met u heeft”.

Want wat geschiedt er, wanneer onder het volk des verbonds dienstknechten des Heren worden

tegengestaan en Zijn Woord in boeien wordt geslagen? (2 Tim. 2 : 9)

Zou dat niet kwaad geweest zijn in de ogen des Heren?

Om deze „werkelijkheid“, of dat goed of kwaad was in de ogen des Heren, om die vraag draait eigenlijk alles.

Hebben die mannen, in de veertiger jaren en die vrouwen wier mannen uit het ambt werden ontzet, geen recht gehad te bidden: „Twist, HERE, tegen wie met mij twisten“? (Ps. 35 : 1) En: „Doe mij recht, o God en voer mijn rechtsgeding“? (Ps. 43 : 1).

Het was toch in die jaren waarlijk niet slechts een vete, waarover beide partijen gelijkelijk te bestraffen waren.

De Schrift leert, dat de HERE Zelf Zich het onrecht aantrekt. „Dat men het recht van een man buigt voor het aangezicht des Allerhoogste, dat men een mens in zijn rechtszaak verongelijkt, zon de Here dat niet zien“? (Klaagl. 3: 36). Waarschuwend spreekt de Schrift in Spr. 22 : 22: „Vertreed de ellendige niet in de poort, want de HERE zal hun rechtsgeding voeren“. Hij twist trouwens zelf met het Woord en met de daad. Door zijn gepredikte Woord, zo dikwijls als daarmee de zonden bestraft worden - waarom dan ook van de zijde der gebonden kerken geen schriftuurlijke weerlegging van deze waarschuwend en bestraffende prediking mogelijk is. Hij voert ook zulk een rechtsgeding met de daad, door te vergelden. (Hosea 4 : 1 - 10; Openb. 2 : 20 -23). Zoals het ook openbaar is voor aller oog, dat de Here met de afvallige Christenheid „twist“.

Deze twist van de Here Zelf is door niemand te veronachtzamen. Het is ook niet mogelijk haar te niet te doen. Met Woord en daad blijft Hij veroordelen, zolang men niet de verbondsverlating wegdoet. Daarom hebben ook de Gereformeerde kerken zelf, voor haar deel, met alle kracht het Woord ne aren, opdat de HERE ook niet met haar twisten vanwege haar zonden.

Doch ook al is er metterdaad in de Gereformeerde kerken veel gebrek en ellendigheid en al geldt daar de noodzaak van het „semper reformanda“ en diepe verootmoediging over wat niet naar de wil des Heren is, dat neemt niet weg het feit van die bepaalde twistzaak van 's Heren wege met de gebonden kerken.

En omdat ook de besluiten van de synode van Utrecht deze niet weg namen en de ogen van deze synode er niet eens open voor bleken, was er geen roeping om over te gaan tot het door de Utrechtse synode bedoelde en verzochte contact. En kan zeker niet „met blijdschap en dankbaarheid“ - zoals door sommige adressanten gevraagd werd - op het verzoek tot contactoefening worden ingegaan. Doordat de synoden der gebonden kerken keer op keer de veroordelingen handhaafden, die in 1944 e.v.j. werden uitgesproken, ligt deze Zijn twistzaak er nog.

De bijzondere bemoeiing des Heren in de veertiger jaren tot reformatie van Zijn kerk is door de gebonden kerken helaas verworpen.

Voortgaande afglijding moet dan ook gevreesd worden. Deze valt helaas reeds duidelijk op te merken, niet alleen in voortgaande verwereldlijking van het leven, maar vooral in het in jeugd-en andere bladen telkens blijkend gemis aan profetische en Schriftuurlijke waarschuwing daartegen.

WAT TE DOEN?

Nu wordt gevraagd of in het huidige tijdsgewricht, onder de klem van de omstandigheden, waarin de westerse Christenheid zich bevindt, geen Christelijke roeping is al het onrecht en de dwaasheid der schorsingen enz. met „de mantel der liefde“ te bedekken en vervolgens toch op het verzoek tot Contactoefening in te gaan. Zeker leert de Schrift, aangedaan onrecht moet vergeven worden indien het daarover zou gaan, dan zelfs dat er zeventig maal zeven maal vergeven moet worden, indien iemand komt met de betuiging: het is mij leed, ik heb berouw. Maar wanneer niemand zegt: ik heb berouw, wat dan? Het gaat hier echter om iets geheel anders: de Here heeft, wat in de veertiger jaren ten kwade werd gedacht, door ontzetting uit de ambten enz. voor- velen ten goede gewend. Hij opende de weg, om, niet gehinderd door hiërarchische macht van synoden het Woord te bedienen. En van deze „weg“ mogen de Gereformeerde kerken met zomaar op eigen gelegenheid afwijken. Hij bedekt trouwens Zelf de twistzaak van Zijn kinderen tegenover hun smaders niet met de mantel der liefde“. maar oefent veeleer recht in de zaken die zij op Hem hebben gewenteld. (Jer. 11 : 20; Mich. 7 : 9; 1 Sam. 24 : 16).

Met deze afwijzing van het verzoek tot contactoefening op synodaal niveau, heeft de generale synode niet de Here de weg voorgeschreven, als zou er van Zijnentwege bij de gebonden kerken nimmermeer,

in geen enkele plaatselijke gemeente, wederkeer kunnen gegeven worden. Zij hoopt het tegendeel. De generale synode had echter enkel antwoord te geven op het aan haar gerichte verzoek. Zij heeft God trouwens geen weg voor te schrijven. Zij heeft Zijn Woord om in het onderhavige geval Zijn weg te zien. Zij had in deze geen roeping, om, met veronachtzaming van de genade en trouw des Heren waarmee Hij in de vrijmaking Zijn kerk van onschriftuurlijke leerbinding en kwade overheersing bevrijdde, op synodaal niveau te gaan onderhandelen. Zij had in de huidige situatie geen recht daartoe. Het recht der liefde tegenover de HERE en tegenover degenen, die Hem vrezen in de gebonden kerken, maar die vanwege misverstand blind zijn -voor het we:h Gods, doet van een andere roeping spreken, ni van de roeping van ieder, die de Naam van Christus noemt. geen Meester te erkennen dan Hem alleen en Hem te volgen op Zijn weg van Kerkvergadering en reformatie.

„ONAFWIJSBARE EIS?"

Komt de generale synode van Assen door haar besluit om het verzoek tot contactoefening af te wijzen, intussen niet in strijd met wat genoemd wordt „de onafwijsbare eis tot eenheid?" De synode van Utrecht verklaarde toch, dat haar schrijven, waarin zij verzocht tot „een nieuw begin" te komen „voor alle dingen zijn oorzaak vond in de onafwijsbare eis van het gebod van Christus tot het zoeken van eenheid met allen die in waarheid in Hem geloven"! En in een aantal missives wordt gesteld, dat men allerlei verschillen niet mag laten „prevaleren boven het bevel Gods, de eenheid des Geestes te bewaren".

Hierbij dient echter overwogen te werden, wat dat is: de eenheid des Geestes bewaren. En ten aanzien van de verklaring van de Utrechtse synode kan de vraag gesteld worden: Gaf zij blijk metterdaad de eenheid des Geestes te zoeken?

Inzake het eerstgenoemde belijdt de kerk, dat zij daartoe gehouden is het Woord te bewaren, naar de mening des Geestes te spreken, niet af te wijken van hetgeen ons Christus, onze enige Meester, geordineerd heeft. Of, zoals de kerk in art. 32 van' de Nederlandse geloof belijdenis ten aanzien van de kerkregering voorts uitsprekt: „Daarom verwerpen wij alle menselijke vonden en alle wetten, die men zou willen invoeren, om God te dienen en door deze de consciëntiën te binden en te dwingen, in wat manier het zou mogen zijn".

De Heilige Geest bindt de gelovigen aan het Hoofd Christus, opdat zij het Woord leren verstaan naar de mening des Geestes en de zin van Christus hebben (1 Cor. 2 : 16). Hier is de waarheid te kennen - het is niet maar een kwestie van „meningen".

Maar wie geen onbekende is iii de jongste historie van de Gereformeerde kerken, kart weten, dat in wat men smadelijk noemde „een nieuwe richting", „groepsvorming", „secte", in de dertiger jaren van deze eeuw een worsteling gaande was om deze eenheid de; Geestes te bewaren.

Doch deze „stroom" hebben de generale synoden van 19-1243 veelszins afgedamd - terwijl het voor het Gereformeerde leven in zijn geheel een stroom van levend water had kunnen wezen. (Joh. 7 : 38)

Het moge in de toekomst blijken, dat vele leden' der gebonden kerken, met of zonder haar synoden, aan de „onafwijsbare eis van Christus" gehoor geven om, alsnog, deze eenheid des Geestes te begeren. Tot nog toe echter blijkt van de zijde van haar synoden van zulk een begeerte niets - getuige het nog steeds veilig stellen van haar scholastieke leergezag.

Het moge ook de broederschap, die de Here vreest in de gebonden kerken en die Zijn getuigenissen kennen (Ps. 119 : 79). doen opschrikken, dat de generale tont de van Assen aan het verzoek van de Utrechtse synode geen gehoor kon geven. Om dan voorts, in oprechte wederkeer met het zaad des verbonds uit de gebonden kerken zich mee te laten betrekken in wat de Hese in de reformatie der vrijmaking reeds werkte. Om de gelederen in de Gereformeerde kerken te versterken in haar veelomvattende strijd tegen de geest der eeuw.

DE SCHEURING

Elke reformatietijd heeft in ontstellende feiten getoond. hoe tegenover de roep tot wederkeer en belijden van liet Woord. heftige tegenstand openbaar wordt.

Met een' scherpe vermaning en harde woerden schreef de synode op 24 augustus 1944 aan de kerken: „De generale stamde vermaant u niet alle aandrang de verkeerde leidslieden. die durven te spreken van het buigen van de hals onder het juk door deze synode opgelegd, niet te volgen. Zij vertrouwt, dat gij

de door of namens deze Synode geschorste of ontzette ambtsdragers niet zult erkennen en wederom ontvangen als wettige ambtsdragers in Gods kerk. Zij bindt u op het hart om kloek het hoofd te bieden aan deze revolutionaire beweging, die onder schone schijn de gemeente des Heren verwoest " Hiermee vervulde de kerk, die de waarheid dikwijls tegenstond en de profeten vervolgde, ook in de 20 eeuw, de maat van de vaderen. Met de Gereformeerde theologie van Kuiperiaanse oorsprong en de kerkenorde in de hand, deed men, wat de vaderen b.v. tegenover ds de Cock met de Groningse theologie en de reglementen hadden gedaan'.

Wanneer de kerk dat doet, dan scheurt de eenheid bij het Woord.

Thans worde niet vergeten, dat het hiërarchische kerkrecht, dat in 1944 werd gehanteerd, in de „Herziene Kerkenorde" officieel is aanvaard en vastgelegd.

Daarom moet op de vraag, of er ook confessionele vrede is tussen de Gereformeerde en de gebonden kerken, geantwoord worden, dat, zelfs al zou de synode van Utrecht 1959/'60 werkelijk tot de Schriftuurlijke verbondsleer zijn teruggekeerd door de terzijdestelling van de vervangingsformule, er geen „vrede" is, vanwege dat kerkrecht. De scheur bij het Woord is bestendig. Immers, is er volgen art. 31 van de (Dordtse) kerkenorde individueel-religieuze vrijheid in gebondenheid aan het Woord alleen; in de Herziene Kerkenorde" heerst daarentegen een ander beginsel. Daarin verzekert de tolerantie slechts vrijheid onder beding van de heerschappij van de kerkelijke vergaderingen. De meerdere vergaderingen zullen immers tolerantie gebruiken tegenover de bezwaarde, „tenzij zijn wijze van optreden een bedreiging zou inhouden voor de goede werking van de kerkelijke gemeenschap ter plaatse of in het kerkverband".

Daarmee is de functie van de kerkenorde radicaal veranderd: van accoord van onderlinge trouw onder het gezag van de Schriften, is zij geworden een bestuursreglement onder vigeur van het goeddunken van kerkelijke vergaderingen.

Kon de generale synode van Assen, terwijl de synode van Utrecht 1959/'60 dit „kerkrecht" vastlegde, hopen op een waarlijk nieuw begin?

OECUMENISME

Mede van belang in de onderhavige kwestie is het feit, dat „de zich noemende Gereformeerde kerken voortgaan met doorgang te geven aan een moderne oecumenische geest". (Besluit „in aanmerking nemende 2"). Veler ogen blijken toe te vallen voor de eisen van het Woord en het recht des Heren en voor de twist, die Hij met de afvallige Christenheid heeft. Men denke aan de toenaderingspogingen in de gebonden kerken tut de Ned. Hervormde Kerk en aan haar lid-blijven van de Ned. Zendingsraad en het veldwinnend streven naar aansluiting bij de Wereldraad van kerken. Het is toch wel een droeve zaak, dat deze kerken, toen de hand des Heren ze wilde opheffen uit het verval in de dertiger en veertiger jaren, spraken van „revolutie" en „grote zonde voor God", „in wezen scheurmaking" en „kerkontbindende actie" en dat men nu bezig is vrede te zoeken met hen, die hun vaderen in de eerste liefde der kerk fel hebben bestreden, in de Hervormde kerk. Het ontmoet geen bezwaar alles en iedereen te verdragen en samenwerking en eenheid te zoeken niet kerkgemeenschappen, die veelszins het Woord des Heren hebben verlaten, terwijl de getrouwe getuigen werden tegengestaan.

Met zorg vraagt men zich daarom af of God bezig is Zijn gunst aan die kerken te onttrekken. Voor het geloof wordt zichtbaar dat het recht des kleren zijn loop heeft. Ook komt het recht der reformatie voort „als de middag" (Ps. 37 : 6).

Duidelijk blijkt, dat niet ten onrechte tegen Woordverlating en toegeven aan de geest van de tijd gewaarschuwd is en dat de Here, Wien alle dingen van eeuwigheid bekend zijn, reeds door scheiding te brengen in 1944 e. v. j., begon te bewaren ook voor het meegezogen worden naar de maalstroom van het oecumenisme.

Dan is er bij alle droefheid ook vertroosting om die bewaring. De Here maakt Zijn belofte waar, dat Hij degenen die Zijn bevelen bewaren, ook bewaren zal in het uur van de verzoeking. (Openb. 3 : 10). Doch daarom kon de generale synode niet de weg van hereniging met de gebonden kerken beleden. Op weg zijn naar de Wereldraad van kerken, betekent op weg zijn naar eenheid met kerkgemeenschappen, die Christus niet erkennen als Gods Zoon of die de leer van zonde en genade loochenen, of die Christus niet kennen als de Jahwe van het Nieuwe verbond. (Amos 8 : 11- 14, 1 Joh. 4. Art. 27 - 29 Ned. Geloofsbel.). Het zou voor de Gereformeerde kerken betekenen, zoeken van „vrede", waar geen vrede te vinden is, in de Schriftuurlijke betekenis van het woord.

CHRISTELIJKE WELWILLENDHEID

Vele der adressanten drongen er bij de generale synode op aan, te voldoen aan het verzoek van de Utrechtse synode om een tweetal deputaten tot een van de zittingen toe te laten. De bedoeling was, dat deze deputaten in de gelegenheid gesteld werden, het schrijven van de synode van Utrecht, zo nodig, nader toe te lichten en persoonlijk aan te bevelen.

Aan dit verzoek heeft de generale synode geen gevolg gegeven. Ook ondanks het feit, dat van de zijde van verscheidene adressanten werd betoogd, (lat de christelijke welwillendheid zulks vereiste. Sommigen noemden ook het motief van christelijke bewogenheid of waren van gedachte, dat het vermeende onduidelijkheid kon weg nemen.

Wat dit laatste betreft, zal het, na hetgeen boven gezegd is, geen betoog meer behoeven, dat er bij de generale synode geen twijfel bestond aan de betekenis van de Utrechtse besluiten. Zij nam uit de acta niet alleen kennis van de besprekingen op die vergadering, maar ook van besluiten, die met het „besluit inzake de hereniging" in nauw verband stonden. De generale synode had geen behoefte meer aan nadere „aanbeveling" daarvan.

Zeker was de generale synode ook bewogen met degenen, die wegens misverstand geen oog hebben voor het werk. Gods in de vrijmaking.

Zij erkent ook met ootmoed, dat in de Gereformeerde kerken zelf meerdere punten van verschil zijn, die in onderwerping aan het Woord om een broederlijke oplossing vragen en dat mede daardoor voor hen, die de hand des Heren in de uitleiding van het jaar 1944 niet onderscheidden, onhelderheid kon ontstaan over de vraag -wat te doen".

Niettemin is de generale synode er van overtuigd, dat het de goede hand Gods was, die de Gereformeerde kerken in de vrijheid stelde. Daarom verwacht zij er ook begrip voor bij de adressanten, die op uitnodiging van deputaten aandrongen. dat zij in haar geval, in de huidige situatie. daaraan geen gevolg heeft kunnen geven en bedoelde deputaten. op haar vergadering niet heeft ontvangen wijl er van gindse zijde geen teken van waarachtige wederkeer was en wijl genoemde deputaten slechts konden aanbevelen en toelichten wat naar uitwijzen van Gods heilig Woord niet recht is in de ogen des Heren. Hier past geen idee „contactoefening". zelfs niet ten aanzien van deputaten. Wie zich dan ook beroept op Philipp. 4: 5 „Uw vriendelijkheid zij alle mensen bekend. de Here is nabij", om daarmee op het ontvangen en „aanhoren" van bedoelde deputaten aan te dringen, heeft de situatie niet recht onderkend. Zal men het oor moeten lenen aan hen, die de kerken van „de weg der gerechtigheid" willen aftrekken? Daartoe vermaant de Schrift nooit. En hiertoe werd voor deputaten toegang gevraagd, niet om door ons onderwezen en vermaand te worden, maar om de besluiten der Utrechtse Synode ..zo nodig nader toe te lichten en persoonlijk (bij u) aan te bevelen". (Vgl. Neh. 6: 12; Jer. 1-1 : 14r 2 Joh. : 10, 11).

Er is een welwillendheid die vreemd staat tegenover de ijver en de zorg voor het Huis des heren (joh 2 : 17). Deze ijver kan koninklijk strak zijn tegenover een hiërarchie en degenen die door haar worden afgezonden. Een ijver, die wèl-wil-doen, nl. die de gemeente Gods bewaren wil van te vervallen in de onvruchtbare redeneringen. Haar eigen van de Heer der kerk. haar gaan achter Hem in de van Hem verkregen vrijheid zou immers op het spel kunnen komen te staan, indien geloofd werd, dat alles afhing van een mogelijk te bereiken compromis op het terrein van constructieve theologie. Daar is meer nodig

Zo werd de generale synode in haar situatie dan oo'.: allerminst overtuigd door het beweren, als zou het ontvangen en aanhoren van deputaten niet in strijd geacht kunnen worden reet enig uitgedrukt Woord Gods. maar veeleer in de lijn van het evangelie (liggen) om te ontvangen hen die gehoord willen worden". Mag dat in het algemeen een schijn van waarheid hebben, het Woord Gods spreekt niet in 'algemene waarheden". maar ten "ziet van een bepaalde situatie en leert, dat de knechten van de Koning. die de waarheid voorstaan, tot degenen die een leer brengen welke niet met de -.gezonde woorden" van de waarheid overeenkomt, zelfs niet zeggen: ..Wees gegroet" om niet in de strikken der redeneringen te vallen, om geen gemeenschap te verkrijgen met werk, dat in feite Christus' vergaderingswerk in de vrijmaking verwerpt en „revolutie" heeft genoemd.

Ware welwillendheid waarschuwt de broederschap, die Hem vreest, in de gebonden kerken en doet hen geen dienst door de handen uit te strekken naar haar hiërarchische machten. Hoezeer dan ook de

generale synode overtuigd is van het hartelijk begeren en adressanten. die naar Schriftgedeelten als Joh. 17. 1 Cor. 12, Ef. 4 Rein 5 : 10 verwijzen om de broeders en zusters in de gebonden' kerken te zoeken, is zij toch van oordeel. dat hij verwijzen naar deze Schriftgedeelten immer scherp onderscheiden moet worden. NI dat Christus net bed voor alles wat „kerk" heet, maar dat Hij aan de Vader opdroeg degenen, die door het noord der apostelen in Hem zouden geloven; opdat er aldus, door de geschiedenis heen, tussen deze dienstknechten van Christus en degenen. die zich aan dat Woord onderwerpen, eenheid des Geestes zou zijn', Gelijk Augustinus. Calvijn, de Cock. Kuyper en vele anderen, deze eenheid naar de mening van de Heilige Geest zochten te bewaren.

Waarom evenwel werd het „revolutie" genoemd, toen de Here Christus Zijn kerk wilde opheffen uit het verval om de Zijnen in de waarheid te heiligen? (Joh. 17 : 17). Verblijden de leden van Zijn lichaam zich niet door de liefde in de waarheid? (1 Cor. 12, 13 : 6; Ef. 4 : 25). En wat de verwijzing naar Rom. 5 : 10 aanbelangt: De Here maakt Zijn Woord waar dat Hij door de dood van Zijn Zoon is verzoend met mensen, die tevoren Zijn vijanden waren en dat Hij. tot hun behoud, in Zijn gerechtigheid partij kiest oor hen. die voortaan om Zijns Naams veil zonden worden gehaat. Hum rechtszaak verdoezel, Hij niet. noch tegen de satan. noch tegen degenen die hen benauwen - dat i' hun behoud , Doorlat Hij leeft" worden zij in hun concrete situatie bewaard en vrijgemaakt van de zonden en al hun vijanden (Rom. 6 - 8). Deze liefde van God, die het voor Zijn verdrukten opneemt, is een oorzaak van roem (Rom. 5 : 5, 11) en van vrijmoedigheid en plicht om een twistzaak in Zijn hand te geen. (Rem. 12 : 19).

Tenslotte: naar aanleiding van de verwijzing van enige adressanten naar Calvijn's zoeken van eenheid met Luthers en Zwinglianen. zij er op gewezen dat Calvijn immer zocht de eenheid-bijde-Schrift; dat hij in de verwarring en het strijdgewoel rondom de betekenis van loet heilig Avondmaal, hoewel Luther waarderende als een eerste dienstknecht van Christus" en hem als een van God geroepen reformator erkennende. boven Luther en Zwingli uit heeft gewezen naar de Schriften. Deze waarachtig Schriftuurlijke oecumenische wijsheid droeg ten aanzien van de Zwinglianen vrucht, doordat deze zich lieten vinden (Consensus Tigurinus 1549), Maar inzake het aanvaarden van een belijdenis, die uitgesproken Luthers was, de Confessio Wesaliensis, waartoe men een gemeente wilde pressen, adviseerde hij. daarin tot geen prik te bewilligen. (1562).

Calvijn heeft Luther en de Luthers en gezocht. maar hij zocht Christus nog meer. Hij heeft gepoogd de kort tevoren uit het diensthuis van Rome uitgeleide broederschap te vergaderen en was, indien men hem „nodig" had !). zo schreef hij aan Cranmer in Engeland bereid ,tien zeeën', als dat moet zijn over te steken. (1552). Evenwel stak in datzelfde jaar van Lutherse zijde de storm op tegen de Calvinistische avondmaalsleer, die hem deed waarschuwen de bovengenoemde aanvaarding van een Lutherse belijdenis niet te bewilligen. Intussen hadden vele anderen hem gezocht. niet als ..de oecumenicus bij uitstek" maar getuige de briefwisseling met velen in de landen van Europa. aangetrokken door zijn eerbied en inzicht in de Schriften.

'Wanneer echter de irenische Melancton' en de zo gaarne bemiddelende Bucer tijdens het Religie-gesprek van Regensburg (1541) over de avondmaalsleer- enkele dubbelzinnige en goedklinkende stellingen gereedmaken, om alsnog een poging te doen met Rome tot overeenstemming te geraken zonder zelf iets toe te geven, dan ontlokt dat Calvijn de woorden: , Voorzover ik het kan begrijpen, konden we nu gemakkelijk tot een vergelijk komen indien we ons met een halve Christus tevreden wilden stellen Het plan bevalt me niet. hoewel ze er een motief voor hebben. Ze hopen n.l., dat als eenmaal voor de zuivere leer overal de toegang geopend is, deze dingen binnen korte tijd als vanzelf duidelijk zullen zijn. Daarom willen zij ze nu liever over het hoofd zien en ze schrikken voor deze dubbelzinnigheid niet terug. en toch is nies gevaarlijker dan dat. Maar dit betuig ik u en alle vromen dat beide de beste gezindheid koesteren en aan niets anders denken dan aan de bevordering van Christus' rijk. Zij laten: werkelijk niets anders te wensen over. waarin zij niet getrouw; en standvastig zijn, dan dat ze in de wijze van handelen zich teveel aanpassen bij de omstandigheden". (Brief aan Farel, 1541; Opera Omnia XI. 217, brief 309).

Calvijn kon het om 's Heren 'wil en om der wille van Zijn werk niet hebben, dat een accoord werd gezocht, hetwelk de Waarheid geweld aan deed, of dat, in levensvragen der kerk - rondom de vraag of het werk des Heren in de wederkeer van die dagen voortgang zou vinden - werd gemarchandeerd.

BESLUIT

Na breedvoerige besprekingen kwam dan de generale synode van Assen, in de zitting van 18 mei 1961, tot de volgende uitspraak:

- „1. dat de besluiten inzake „hereniging“, genomen door de generale synode van Utrecht 1959/'60 de twistzaak, die tussen de Gereformeerde Kerken en haar lig, welke de generale synode van Bunschoten- Spakenburg 1958/59 haar duidelijk aanwees. niet hebben weggenomen en daarom geen uitgangspunt kunnen zijn voor het door de synode bedoelde en verzochte contact, waarom ook het verzoek om zulk contact door afgevaardigden te mogen „aanbevelen“ dient te worden afgewezen en tevens aan de verzoeken deputaten voor samenspreking aan te wijzen, niet kan worden voldaan;
2. dat naar het woord des HEREN de oproep tot vrijmaking en wederkeer onverzwakt dient te blijven uitgaan tot elke gelovige in de synodaal gebonden gemeenschap“.

De generale synode besloot niet alleen deze uitspraken ter kennis te brengen van de generale synode der gebonden kerken, Apeldoorn 1961, maar tevens van de inhoud daarvan en de voorafgaande „oordelen“. „constateringen“ enz. in een „open brief“, met uitvoerige documentatie, aan u, als adressanten kennis te geven - welke „open brief“ u bij dezen door het moderamen aangeboden wordt. Hiervan zal een afschrift ter kennisname aan de generale synode van de gebonden kerken, vergaderd te Apeldoorn. gezonden worden

Dit onderhavige verzoek om tot contactoefening met de synode van Apeldoorn 1961 over te gaan - waarover de generale synode een beslissing had te nemen - heeft zij, om boven uiteengezette redenen. af moeten wijzen. Ter bewaring van het Woord Gods dat in dezen zeer duidelijk spreekt en dat oproept om te jagen naar het doel. om de prijs der roeping Gods. die van boven is, in Christus Jezus (Philipp. 3 : 14).

Ongetwijfeld zal de gezindheid om te jagen naar het doel door de apostel genoemd, in de strijd der kerk van de 20e eeuw, oog doen hebben voor de zorg des HEREN over de Zijnen in de vrijmaking van 1944 e.v.j. - van welke zorg de generale synode met grote dankbaarheid wil gewagen. De mening is om om niet eens geestes te zijn met een Christenheid in afval. om aan haar zonden geen gemeenschap te hebben en alzo van haar plagen niet te ontvangen. (Openb. 18 : 4). Dankbaarheid voor het Woord der waarheid, dat Hij gaf als een licht op het rad der Gereformeerde kerken, moge immer aller harten vervallen en stemmen tot ootmoed, waarbij, indien iemand op enig punt ander- gezind is ten aanzien van de onderhavige kwestie, God hem Zijn licht over wat duister is, zal geven (Philipp. 3 : 15).

Voor de Generale Synode van de Gereformeerde
Kerken in Nederland te Assen
Ao. Di. 1961

Met br. gr Het Moderamen
J. v. Bruggen, Praeses
E. Th. v. d. Born, Assessor
M. J. C. Blok, Scriba I
G. Hagens, Scriba II